

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

2012

ԵՐԵՎԱՆ
2013

© **ՀՀ վճռարեկ դատարան**

Շապիկին պատկերված է ՀՀ վճռարեկ դատարանի վարչական շենքը:

Ձեռագրողներ և ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ **printinfo**
www.printinfo.am

german
cooperation
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

«Հարավային Կովկասում իրավական և դատական
բարեփոխումների համար խորհրդատվություն»
ծրագիր

Programm «Rechts- und Justizreformberatung im Südkaukasus»

Սույն ընտրանին հրատարակվել է Գերմանիայի միջազգային
համագործակցության ընկերության (GIZ)
օժանդակությամբ

Սույն ընտրանում արտահայտված տեսակետները պարտադիր չէ,
որ արտացոլեն ԳԴՀ կառավարության տեսակետները

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԱԽԱԲԱՆ	5
2. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ	9
3. ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆԻԹՅԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ	17
4. ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԿԱՅԱՑՐԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԳԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (համառոտագրեր)	27
5. ԿԱՊԸ ԴԱՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԵՏ	121
6. ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՅՑԵՐ, ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ, ՍԵՄԻՆԱՐՆԵՐ ԵՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ	127

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի անունից պատիվ ունեն Ձեզ ներկայացանել Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 2012 թվականի գործունեության վերաբերյալ ամփոփ հաշվետվությունը:

Պետք է նշել, որ կատարված աշխատանքի ամփոփումը և նման կերպ ներկայացումը դատական հաշվետվողականության յուրօրինակ դրսևորում է, որը պահանջում է յուրաքանչյուր քաղաքակիրթ հասարակություն: Այդ է պատճառը, որ հաշվետվությունը ներառում է ոչ միայն կատարված աշխատանքի վիճակագրությունը, այլև մանրամասն ներկայացվում են պալատի գործունեության բոլոր ուղղությունները:

Սույն հաշվետվության հետագա շարադրանքում ներկայացվում են 2012 թվականի ընթացքում պալատի գործունեության ինչպես վիճակագրական տվյալները, այնպես էլ ընդունված որոշումների համառոտագրերը: Անշուշտ, անդրադարձ է կատարվել նաև անցած տարում պալատի կողմից իրականացված օտարերկրյա այցելություններին, հանդիպումներին, ինչպես նաև պալատի դատավորների մասնակցությամբ անցկացված սեմինարներին: Առանձին բաժնով ներկայացվում է պալատի դատավորների ներգրավվածությունը Հայաստանի Հանրապետության դատական դպրոցի կազմակերպած ուսումնական գործունեությանը, ինչպես դատավորների թեկնածուների դասավանդման, այնպես էլ դատավորների տարեկան վերապատրաստման դասընթացներին: Հակիրճ ներկայացված է նաև պալատի գործունեության իրավական հիմքը առանձին բաժնով:

Անցած տարին նշանավորվեց նախադեպային մի շարք որոշումների ընդունմամբ, որոնք նպաստեցին վիճահարույց բազմաթիվ իրավադրոյթների միատեսակ մեկնաբանմանը: Քաղաքացիական գործերով հատկանշական են անձի պատվին, արժանապատվու-

թյանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման իրավական կարգավորման վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումները, որտեղ սահմանվեցին կոնկրետ կանոններ, ոչ միայն վնասի հատուցման հարցի լուծման, այլև հայցային վաղեմության, կոնկրետ արտահայտությունների որակման առնչությամբ: Հիշատակման է արժանի նաև փաստաբանի խելամիտ վարձատրության փոխհատուցման կանոնների վերաբերյալ որոշումը: Հաշվետու տարում ՀՀ վճռաբեկ դատարանն անդրադարձավ նաև բաց թողնված օգուտի տեսքով վնասի հատուցման ինստիտուտի մի շարք հիմնախնդիրների: Վերահաստատելով նախկինում արտահայտած իր դիրքորոշումը՝ դատարանը համալիր մեկնաբանեց գործող իրավակարգավորումը և սահմանեց բաց թողնված օգուտի տեսքով վնասի հաշվարկման, գանձման նոր կանոններ: Նշված որոշումը էապես կազդի դատական հետագա պրակտիկայի զարգացման վրա՝ ապահովելով քննվող նմանատիպ գործերով իրավադրոյթների միատեսակ մեկնաբանումը: Ուղղորդող նշանակություն ունեն նաև պայանագրերի մեկնաբանման և պայանագրերի իրավական դասակարգման վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի դիրքորոշումը, որն իր ամրագրումը ստացավ որոշումներից մեկում: Բազում հարցերի դատարանն անդրադարձել է նաև ընտանեկան, ժառանգման հարաբերությունների, իրավաբանական անձանց ինչպես նաև սպառողների իրավունքների վերաբերյալ քննված գործերով:

Վարչական գործերով կայացրած որոշումներից հատկանշական են հարկային օրենսդրությունում կիրառվող «հասույթ եզրույթի բացահայտման վերաբերյալ որոշումը, օտարերկրացիների կողմից կացության կարգավիճակի ստացման վարույթի, քաղաքաշինական գործունեությունը լիցենզավորված անձանց ներգրավմամբ կատարելու վերաբերյալ որոշումները: Մի շարք որոշումներով

դատարանը անդրադարձ է կատարել նաև վարչական դատավարությունում դատական ակտերի հիմնավորվածության, ապացույցների հետազոտման և գնահատման խնդիրներին: Հատկանշական է գործերից մեկով կայացված այն որոշումը, որտեղ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է ձևավորել այն հարցի շուրջ, որ պարտապանի գտնվելու վայրի անհայտ լինելը խոչընդոտ չէ հարկադիր կատարողի կողմից պարտապանի գույքի գտնվելու վայրի հայտնի լինելու դեպքում, այդ գույքի վրա բռնագանձում տարածելու համար: Կարևոր նշանակություն ունեն նաև վարչական վարույթների և վարչական պատասխանատվության իրավակարգավորման վերաբերյալ առանձին որոշումներում ՀՀ վճռաբեկ դատարանի արտահայատած դիրքորոշումները: Վերջիններս վերաբերում են վարչական մարմինների կողմից միատեսակ փաստական հանգամանքների նկատմամբ հավասար ստեղծում ցուցաբերելու խնդրին, վարչական ակտերի իրավաչափության և առանձին զանցակազմերով վարչական պատասխանատվության հարցերին:

Իհարկե, վերը թվարկված որոշումները ամբողջը չեն և առկա են նաև բազմաթիվ այլ գործեր, որոնցով կայացված որոշումներն ուղղորդող նշանակություն են ունեցել և ունենալու դատական պրակտիկայի ձևավորման համար: Դրանք առավել ամփոփ ձևով ներկայացված են սույն հաշվետվությունում:

Առանձնակի կարևորություն են ներկայացնում պալատի դատավորների մասնակցությամբ ՀՀ դատական դպրոցում իրականացված դասընթացները: Դրանք մի կողմից ուղղված էին դատական դպրոց ընդունված դատավորների թեկնածուների ուսուցմանը, մյուս կողմից այդ դասընթացների շրջանակներում դատավորների վերապատրաստմանը: Դասընթացների թեմատիկան առավել քան բազմաբնույթ էր: Դրանցում ներառված էին դատավարական և նյութական իրավունքին առնչվող բազմաթիվ հարցեր: Գրեթե

բոլոր դասընթացները կազմակերպված էին այնպես, որ ունկնդիրները հնարավորություն ունենային ծանոթանալու և քննարկելու դատական պրակտիկայում առաջ եկած և արդիական խնդիրներին, դրանց լուծմանն ուղղված ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից ընդունված որոշումներին:

Հաշվետու տարվա ընթացքում տեղի են ունեցել նաև մի շարք այցելություններ արտերկիր, որոնցից առավել կարևորները ներկայացված են հակիրճ նկարագրությամբ: Այդ այցելությունների ընթացքում կատարված փորձի փոխանակումը նպաստել է իրավակիրառ պրակտիկայում առաջ եկող բազմաթիվ խնդիրների լուծման առնչությամբ նոր ստեղծումների ձևավորմանը:

Ամփոփելով՝ պետք է նշել, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի գործունեության տարեկան հաշվետվությունը այս ձևաչափով ներկայացվում է առաջին անգամ: Հույս են հայտնում, որ պալատի գործունեության վերաբերյալ հաշվետվությունների նման կերպ ներկայացումը կդառնա ավանդույթ՝ ապահովելով պալատի գործունեության թափանցիկությունը և մատչելիությունը:

**ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական
և
վարչական պալատի նախագահ
Ե. Հ. Խունդկարյան**

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐ

ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում 2012 թվականի ընթացքում ստացվել է 2928 վճարելի բողոք, որից սակագրվել է 2733-ը, այդ թվում 1816-ը (66,4%)՝ ՀՀ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ, 829-ը (30,3%)՝ ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ, 16-ը (0,6%)՝ ՀՀ վարչական դատարանի դատական ակտերի դեմ, 21-ը (0,8%)՝ ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի դատական ակտերի դեմ, 7-ը (0,3%)՝ ՀՀ տնտեսական դատարանի դատական ակտերի դեմ, 44-ը (1,6%)՝ ՀՀ վճարելի դատարանի որոշումների դեմ¹:

Սակագրված 2733 բողոքներից 2474-ը (90,5%) վերադարձվել է (22-ը հետ է վերցվել մինչև վարույթ ընդունելը, 2474-22=2452), 156-ն (5,8%) ընդունվել է վարույթ, 85 (3,1%) բողոքի ընթացքը 2012 թվականի դեկտեմբերի 28-ի դրությամբ եղել է անավարտ, 18 (0,6%) բողոք վերադարձվել են թերությունները շտկելու համար²:

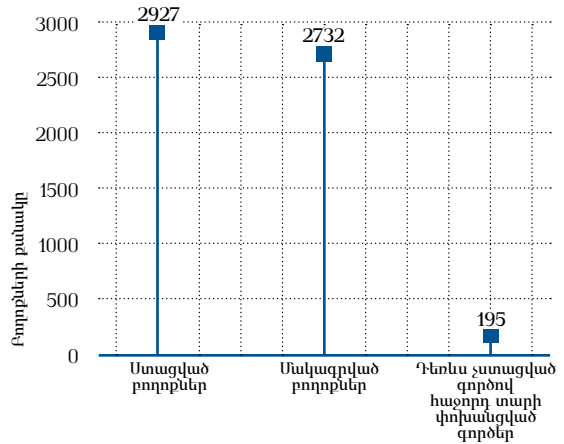
Թվով 195 (ստացված բողոքներ՝ 2928-2733 սակագրված բողոքներ=195) վճարելի բողոքներով գործերը դեռևս չեն ստացվել և փոխանցվել են 2013 թվական:

Վարույթ ընդունված 156 բողոքներից (154 դատական ակտով)

- 45 բողոք (44 դատական ակտով) բավարարվել է (վարույթ ընդունվածի՝ 28,8%) (այդ թվում մասնակի) և դատական ակտը բեկանվել է,
- 3 (1,9%) բողոք բավարարվել է (այդ թվում մասնակի) և դատական ակտը բեկանվել է մասնակի,
- 3 (2%) բողոք մերժվել է և դատական ակտը մնացել է անփոփոխ,
- 27 (17,3%) բողոք բավարարվել է

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

2012թ. քաղաքացիական և վարչական գործերով դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճարելի դատարան ստացված բողոքների վիճակագրությունը

և դատական ակտը բեկանվել է՝ օրինական ուժ է տրվել առաջին աստիճանի դատարանի դատական ակտերին,

- 16 (10,3%) բողոք բավարարվել է և դատական ակտը բեկանվել ու փոփոխվել է,
- 4 բողոք (3 դատական ակտով) (2,6%) բավարարվել է՝ դատական ակտը բեկանվել և գործի վարույթը կարճվել է,
- 18 (11,5%) բողոք բավարարվել է և միջանկյալ դատական ակտը վերացվել է,
 - 2 (1,3%) վարույթ ընդունված բողոք հետ է վերցվել,
- 6 (3,8%) բողոքը բավարարվել է՝ վերանայվել է ՀՀ վճարելի դատարանի որոշումը,
- 32 (20,5%) բողոք տվյալ ժամանակահատվածում եղել են անավարտ:

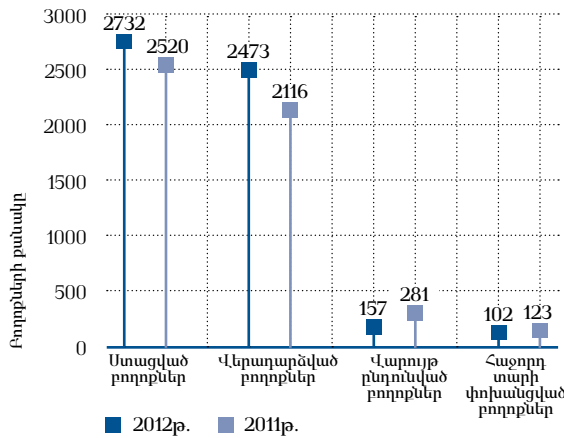
Փաստորեն, 2012 թվականի ընթացքում ՀՀ վճարելի դատարանի կողմից վարույթ

1 Տես Հավելված 1:

2 Տես Հավելված 2:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2

2011-2012թթ. քաղաքացիական և վարչական գործերով ՀՀ վճարելի դատարան ստացված և մակագրված բողոքների համեմատական վիճակագրություն

ընդունված 156 վճարելի բողոքներից 119-ը (45+3+27+16+4+18+6=119) 76,3% բավարարվել են և բեկանվել են համապատասխան դատական ակտերը:

ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացված 21 բողոքները վերադարձվել են:

ՀՀ վարչական դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացված 16 բողոքներն էլ վերադարձվել են:

ՀՀ տնտեսական դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացված 7 բողոքներն էլ վերադարձվել են:

ՀՀ վճարելի դատարանի որոշումների դեմ ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացված 44 բողոքներից 37-ը վերադարձվել են, 7-ն ընդունվել է վարույթ, որից 6 բողոք բավարարվել է՝ վերանայվել է ՀՀ վճարելի դատարանի որոշումը, 1 բողոք մերժվել է:

ՀՀ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճարելի դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացվել և մակագրվել է 1816 վճարելի բողոք:

Մակագրված 1816 բողոքներից 1623-ով (որից 19-ը հետ է վերցվել) (89,4%) վճարելի բողոքը վերադարձվել է, 113-ն (6,2%) ընդունվել է վարույթ, որից քննարկվել է 88-ը (վարույթ ընդունվածների 77,8%), 70 (3,8%) վարույթ չընդունված բողոք տվյալ ժամանակահատվածում եղել է անավարտ, 10 (0,6%) բողոք վերադարձվել է թերութունները շտկելու համար³:

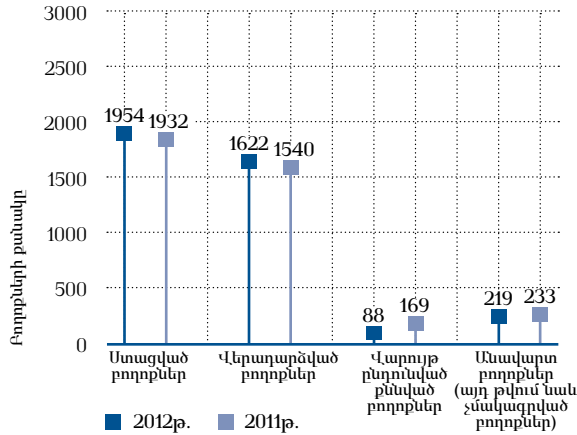
- Քննարկված 88 բողոքներից՝
- 38 (քննարկվածի՝ 43,2%) (37 ակտով) բողոք բավարարվել է (այդ թվում մասնակի) և դատական ակտը բեկանվել է,
- 3 (3,4%) բողոք բավարարվել է (այդ թվում մասնակի) և դատական ակտը բեկանվել է մասնակի,
- 2 (2,3%) բողոք մերժվել է՝ դատական ակտը մնացել է անփոփոխ,
- 17 (19,3%) բողոք բավարարվել է, դատական ակտ բեկանվել է՝ օրինական ուժ է տրվել առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերին,
- 14 (15,9%) բողոք բավարարվել է, դատական ակտ բեկանվել է և փոփոխվել,
- 4 (4,5%) (3 ակտով) բողոք բավարարվել է, դատական ակտ բեկանվել է և գործի վարույթը կարճվել է,
- 2 (2,3%) բողոք վարույթ ընդունելուց հետո հետ է վերցվել,
- 8 (9,1%) բողոք բավարարվել է և միջանկյալ դատական ակտը վերացվել է:

Այսպիսով, ՀՀ քաղաքացիական վերաքն-

3 Տես Հավելված 3:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3

2011 և 2012թթ. ՀՀ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ստացված բողոքների համեմատական վիճակագրությունը

Նիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում նակագրված 1816 բողոքներով բեկանվել է 84 (4,6%) դատական ակտ, որը կազմում է քննարկված 88 բողոքների 95,4%-ը:

Մակագրված 1816 բողոքներից 2-ով (0,1%) վճռաբեկ բողոք մերժվել է, որը կազմում է քննարկված 88 բողոքների 2,3%-ը:

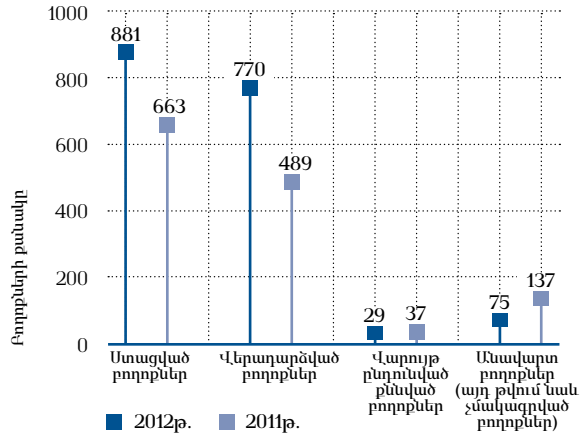
ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում ստացվել և նակագրվել է 829 վճռաբեկ բողոք:

Մակագրված 829 բողոքներից 770-ով (որից 3-ը հետ է վերցվել) (92,9%) վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է, 36-ն (4,3%) ընդունվել է վարույթ, որից քննարկվել է 29-ը (վարույթ ընդունվածների 80,5%), 15 (1,8%) վարույթ չընդունված բողոք տվյալ ժամանակահատվածում եղել է անավարտ, 8 (1%) բողոք վերադարձվել է թերությունները շտկելու համար⁴:

Քննարկված 29 բողոքներից՝

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4

2011 և 2012թթ. ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ստացված բողոքների համեմատական վիճակագրությունը

– 7 (քննարկվածի՝ 24,1%) բողոք բավարարվել է (այդ թվում մասնակի) և դատական ակտը բեկանվել է,

– 10 (34,5%) բողոք բավարարվել է և միջանկյալ դատական ակտ վերացվել է,

– 10-ով (34,5%) բողոք բավարարվել է, դատական ակտը բեկանվել է՝ օրինական ուժ է տրվել առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերին,

– 2-ով (6,9%) բողոք բավարարվել է, դատական ակտը բեկանվել է և փոփոխվել:

Այսպիսով, ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատում նակագրված 829 բողոքներով բեկանվել է 29 (3,5%) դատական ակտ, որը կազմում է քննարկված 29 բողոքների 100 %-ը:

4 Տես Հավելված 4:

ՄԱՌՈՒՄ ԳԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԱՄԵՆԱՀԱՃԱԽ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՀԱՐՅՈՒՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ⁵

Հ/հ	Որոշման հրապարակման ամսաթիվը	Գործի տիպը	Գործի համարը	Որոշման վրա կապարված հղումների քանակը
1	2006-09-28	քաղաքացիական գործ	Յ-1772/ՎԴ	961
2	2009-12-04	վարչական գործ	ՎԴ/1383/05/09	379
3	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	Յ-1435/ՎԴ	373
4	2006-12-21	քաղաքացիական գործ	Յ-2504/ՏԴ	362
5	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	Յ-1451/ՎԴ	321
6	2009-02-13	քաղաքացիական գործ	ԵԱՆԴ/0479/02/08	216
7	2007-12-25	քաղաքացիական գործ	Յ-1843/ՎԴ	204
8	2006-11-30	քաղաքացիական գործ	Յ-2300/ՎԴ	186
9	2009-09-18	քաղաքացիական գործ	ԵԿԴ/3065/02/08	169
10	2006-12-21	քաղաքացիական գործ	Յ-2236/Ա	92
11	2007-09-05	քաղաքացիական գործ	Յ-1224/ՎԴ	85
12	2009-11-06	վարչական գործ	ՎԴ/5848/05/08	83
13	2011-03-04	վարչական գործ	ՎԴ/5848/05/08	83
14	2006-09-28	քաղաքացիական գործ	Յ-1640/ՎԴ	77
15	2009-05-27	վարչական գործ	ՎԴ/2068/05/08	75
16	2006-10-26	քաղաքացիական գործ	Յ-2128/Ա	73
17	2006-12-21	քաղաքացիական գործ	Յ-2440/ՎԴ	73
18	2009-07-24	քաղաքացիական գործ	ԱՎԴ/4/0145/02/08	72
19	2009-02-13	քաղաքացիական գործ	ՀԲԴՅ/0016/02/08	70
20	2006-10-26	քաղաքացիական գործ	Յ-1920/ՎԴ	63
21	2006-10-26	քաղաքացիական գործ	Յ-1711/ՏԴ	62

5 Սույն վիճակագրությունը տրամադրվել է ARMLAW դատական ակտերի որոնման համակարգի կողմից (www.armlaw.am): Նյութն օգտագործելիս հղումը նշված համակարգին պարտադիր է:

22	2011-07-29	քաղաքացիական գործ	ԱՎԴ1/0009/02/10	62
23	2009-05-27	վարչական գործ	ՎԴ/0073/05/08	61
24	2006-10-26	քաղաքացիական գործ	3-1621/ՎԴ	56
25	2009-04-17	վարչական գործ	ՎԴ3/0294/05/08	56
26	2007-11-09	քաղաքացիական գործ	3-1621/ՎԴ	56
27	2007-12-25	քաղաքացիական գործ	3-1778/ՎԴ	55
28	2007-01-26	քաղաքացիական գործ	3-2431/ՎԴ	54
29	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	3-1519/ՎԴ	54
30	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	3-1586/ՏԴ	50
31	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/0562/05/09	50
32	2006-09-28	քաղաքացիական գործ	3-1831/ՏԴ	46
33	2009-11-06	վարչական գործ	ՎԴ/6698/05/08	46
34	2008-12-26	վարչական գործ	ՎԴ/0016/05/08	45
35	2008-12-26	քաղաքացիական գործ	ԿԴ03/0026/02/08	44
36	2006-09-28	քաղաքացիական գործ	3-1805/Ա	44
37	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/7157/05/08	42
38	2007-12-25	քաղաքացիական գործ	3-1854/ՎԴ	41
39	2006-09-28	քաղաքացիական գործ	3-1854/ՎԴ	40
40	2009-04-30	վարչական գործ	ՎԴ1/0097/05/08	39
41	2007-08-01	քաղաքացիական գործ	3-1161/ՏԴ	39
42	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/2521/05/08	39
43	2009-02-13	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴ/0466/02/08	36
44	2008-09-26	վարչական գործ	ՎԴ2/0051/05/08	35
45	2009-04-17	քաղաքացիական գործ	ԵԿԴ/1221/02/08	34
46	2009-04-17	վարչական գործ	ՎԴ/5557/05/08	34
47	2010-06-25	վարչական գործ	ՎԴ/3905/05/09	33
48	2009-02-13	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴ/0455/02/09	32
49	2009-12-25	վարչական գործ	ՎԴ/2848/05/09	32
50	2007-09-05	քաղաքացիական գործ	3-1311/ՎԴ	30
51	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	3-1345/ՎԴ	30

52	2008-12-26	վարչական գործ	ՎԴՅ/0207/05/08	29
53	2009-04-17	վարչական գործ	ՎԴԴ/0578/05/08	28
54	2009-04-17	վարչական գործ	ՎԴԴ/5525/05/08	28
55	2009-11-06	վարչական գործ	ՎԴԴ/5524/05/08	27
56	2007-11-09	քաղաքացիական գործ	Յ-1603/ՎԴԴ	27
57	2006-11-30	քաղաքացիական գործ	Յ-2305/ՎԴԴ	26
58	2007-09-05	քաղաքացիական գործ	Յ-1091/ՎԴԴ	26
59	2009-06-26	քաղաքացիական գործ	ԵԲԴԴ/0086/02/08	25
60	2009-03-13	վարչական գործ	ՎԴԴ/2414/05/08	25
61	2009-08-11	վարչական գործ	ՎԴԴ/4107/05/08	24
62	2010-03-12	քաղաքացիական գործ	ԵԷԴԴ/0272/02/08	24
63	2009-07-24	քաղաքացիական գործ	ԱՎԴԴ/0090/02/08	23
64	2009-07-24	քաղաքացիական գործ	ԵԲԴԴ/0738/02/08	22
65	2009-04-30	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴԴ/0914/02/08	21
66	2008-11-28	քաղաքացիական գործ	ԵԷԴԴ/0272/02/08	21
67	2008-12-26	վարչական գործ	ՎԴԴ/1604/05/08	21
68	2010-04-22	քաղաքացիական գործ	ԵԿԴԴ/0338/02/09	21
69	2010-10-29	վարչական գործ	ՎԴԴ/4342/05/09	21
70	2009-12-25	վարչական գործ	ՎԴԴ/1597/05/09	20
71	2006-11-17	քաղաքացիական գործ	Յ-2269/Ա	19
72	2009-05-27	վարչական գործ	ՎԴԴ/1693/05/08	19
73	2010-10-01	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴԴ/2478/02/09	19
74	2009-03-13	քաղաքացիական գործ	ԵԿԴԴ/1471/02/08	18
75	2009-08-11	քաղաքացիական գործ	ԵԱԴԴԴ/0209/02/08	18
76	2009-10-16	վարչական գործ	ՎԴԴ/5904/05/08	18
77	2009-08-11	քաղաքացիական գործ	ԵՇԴԴ/0630/02/08	17
78	2009-06-26	քաղաքացիական գործ	ԱՐԴԴ/0207/02/08	17
79	2009-05-27	քաղաքացիական գործ	ՏԴՅ/0019/02/08	17
80	2009-09-18	վարչական գործ	ՎԴՅ/0027/05/09	17
81	2009-08-11	վարչական գործ	ՎԴԴ/1605/05/08	17

82	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/6350/05/08	17
83	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/0214/05/09	17
84	2008-12-26	վարչական գործ	ՎԴ/0476/05/08	16
85	2009-12-25	վարչական գործ	ՎԴ/7505/05/08	16
86	2007-12-12	քաղաքացիական գործ	3-1835/Ա	16
87	2010-06-25	վարչական գործ	ՎԴ/0476/05/08	16
88	2010-06-25	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴ/1357/02/09	16
89	2010-02-05	քաղաքացիական գործ	ԵԿԴ/3516/02/08	16
90	2010-03-12	վարչական գործ	ՎԴ/5601/05/08	16
91	2006-11-30	քաղաքացիական գործ	3-2048/ՎԴ	15
92	2009-09-18	քաղաքացիական գործ	ԵԱԲԴ/0275/02/08	15
93	2009-02-13	քաղաքացիական գործ	ԵԱՆԴ/1914/02/09	15
94	2009-03-13	քաղաքացիական գործ	ԵԲԴ/0036/02/08	15
95	2009-10-16	վարչական գործ	ՎԴ/5004/05/08	15
96	2009-11-06	վարչական գործ	ՎԴ2/0078/05/09	15
97	2009-12-04	վարչական գործ	ՎԴ/1043/05/09	15
98	2007-10-10	քաղաքացիական գործ	3-1577/ՎԴ	15
99	2010-10-01	վարչական գործ	ՎԴ/4712/05/09	15
100	2010-12-27	վարչական գործ	ՎԴ/1043/05/09	15

ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՔԵՐԸ

Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի գործունեության իրավական հիմքն են կազմում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքով, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով և Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով ամրագրված դրույթները:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ ամրագրված է, որ Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքով:

Առավել կոնկրետ դրույթները տեղ են գտել **Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքում և դատավարական օրենսգրքերում:**

Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի գործունեության նպատակն է ապահովել քաղաքացիական և վարչական գործերով օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Իր այդ առաքելությունն իրականացնելիս վճռաբեկ դատարանը պետք է ձգտի նպաստել իրավունքի զարգացմանը:

Քաղաքացիական գործերով վճռաբեկ դատարանը բողոքն ընդունում է քննության, եթե վճռաբեկ դատարանի կարծիքով բողոքում հիմնավորված է, որ՝

1) բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար, կամ

2) վերանայվող դատական ակտը առերևույթ (prima facie) հակասում է վճռաբեկ դատարանի նախկինում ընդունված որոշումներին, կամ

3) ստորադաս դատարանի կողմից թույլ է տրված առերևույթ դատական սխալ, որը կարող է առաջացնել կամ առաջացրել է ծանր հետևանքներ, կամ

4) եթե առկա են նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներ:

Վճռաբեկության կարգով գործի քննության ժամանակ վճռաբեկ դատարանը գործով կայացված դատական ակտը վերանայում է միայն վճռաբեկ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում:

Վճռաբեկ դատարանն իր իրավասության սահմանում վերանայում է վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը և վերաքննիչ դատարանի կողմից միջանկյալ դատական ակտերի վերանայման արդյունքում կայացված որոշումները:

Վճռաբեկ դատարանը վերանայում է վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, վերաքննիչ վարույթը կարճելու և կասեցնելու, ինչպես նաև դատական տուգանք կիրառելու վերաբերյալ վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը:

Ստորադաս դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտնող գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը վճռաբեկ դատարանում բողոքարկելու իրավունք ունեն՝

1) գործին մասնակցող անձինք.

2) գլխավոր դատախազը և նրա տեղակալները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում:

Վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը և վերաքննիչ դատարան բողոքարկված միջանկյալ դատական ակտերի կապակցությամբ վերաքննիչ դատարանի ընդունված որոշումները բողոքարկելու իրավունք ունեն գործին մաս-

նակցող անձինք:

Գործին մասնակից չդարձված այն անձինք, որոնց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ, իրավունք ունեն վճռաբեկ բողոք բերելու սկսած այն օրվանից՝ երեք ամսվա ընթացքում, երբ իմացել են կամ կարող էին իմանալ նման դատական ակտի կայացման մասին:

Վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերն են՝

- 1) դատական սխալը՝ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտումը, որը կարող էր ազդել գործի ելքի վրա.
- 2) նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքները:

Վճռաբեկ բողոքում պետք է նշվեն՝

- 1) դատարանի անվանումը, որին հասցեագրվում է բողոքը.
- 2) բողոք բերող անձի անունը (անվանումը).
- 3) վճիռ կայացրած դատարանի անվանումը, գործի համարը, վճռի կայացման տարին, ամիսը, ամսաթիվը, գործին մասնակցող անձանց անունները (անվանումները), վեճի առարկան.
- 4) բողոք բերած անձի պահանջը՝ օրենքների, այլ իրավական ակտերի վկայակոչմամբ, և նշում այն մասին, թե նյութական կամ դատավարական իրավունքի որ նորմերն են խախտվել կամ սխալ կիրառվել, և դրանց հիմնավորումները, կամ որոնք են նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքների հետևանքով գործի վերանայման հիմքերը.

5) ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234 հոդվածի 1-ին կետի որևէ ենթակետի հիմնավորումները.

6) բողոքին կցվող փաստաթղթերի ցանկը:

Վճռաբեկ բողոքն ստորագրում է բողոք ներկայացնող անձը կամ նրա ներկայացուցիչը, գլխավոր դատախազը կամ նրա տեղակալը: Եթե վճռաբեկ բողոքը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա բողոքին կցվում է ներկայացուցչի՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով ձևակերպված լիազորագիրը:

Բողոքին կցվում են սահմանված կարգով և չափով պետական տուրքի վճարած լինելը հավաստող փաստաթուղթը և բողոքի պատճենը՝ գործը քննող դատարան և գործին մասնակցող անձանց ուղարկելու մասին ապացույցները:

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, եթե՝

- 1) վճռաբեկ բողոքը չի համապատասխանում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231 հոդվածի և 234 հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին, կամ
- 2) բողոքը բերել է այն անձը, որի իրավունքը չի խախտվել, կամ
- 3) վճռաբեկ բողոքը ներկայացրել է այն անձը, ով վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու իրավունք չունի, կամ
- 4) վճռաբեկ բողոք ներկայացվել է օրենքով նախատեսված ժամկետից ուշ, և բացակայում է այն վերականգնելու մասին միջնորդությունը, կամ նման միջնորդությունը մերժվել է.

5) բողոքարկվել է այն դատական ակտը, որը ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով, կամ

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու նախն վճռաբեկ դատարանը կայացնում է որոշում՝ գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալու պահից մեկ ամսվա ընթացքում: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու նախն որոշումը պետք է լինի պատճառաբանված:

Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը բողոքը վերադարձնելու նախն որոշմամբ կարող է սահմանել ժամկետ՝ թերությունները վերացնելու և վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելու համար:

Վարոյթ ընդունված բողոքներով գործի քննությունը վճռաբեկ դատարանում սկսվում է վճռաբեկ դատարանի պալատի դատավորի զեկուցումով:

Զեկուցողը շարադրում է վճռաբեկ բողոքի և վճռաբեկ բողոքի դեմ ներկայացված պատասխանի փաստարկները: Վճռաբեկ դատարանի դատավորներն իրավունք ունեն հարցեր տալու զեկուցողին, գործին մասնակցող անձանց:

Բողոք բերած անձն իրավունք ունի ներկա գտնվելու վճռաբեկ դատարանի նիստին:

Բացառություններ տալու անհրաժեշտության դեպքում վճռաբեկ դատարանի նիստին կարող են կանչվել բողոք բերած անձը, ինչպես նաև գործին մասնակցող անձինք, որոնք պատշաճ ձևով ծանուցվում են նիստի ժամանակի և վայրի մասին: Նրանց չներկայանալն արգելք չէ գործի քննության համար:

Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերանայման արդյունքով վճռաբեկ դատարանը՝

1) մերժում է վճռաբեկ բողոքը՝ դատական ակտը թողնելով օրինական ուժի մեջ:

Այն դեպքում, երբ վճռաբեկ դատարանը մերժում է վճռաբեկ բողոքը, սակայն դատարանի կայացրած՝ գործն ըստ էության ճիշտ լուծող դատական ակտը թերի կամ սխալ է պատճառաբանված, ապա վճռաբեկ դատարանը պատճառաբանում է անփոփոխ թողնված դատական ակտը:

2) անբողոքությամբ կամ մասնակիորեն բավարարում է վճռաբեկ բողոքը՝ համապատասխանաբար անբողոքությամբ կամ մասնակիորեն բեկանելով դատական ակտը: Բեկանված մասով գործն ուղարկվում է համապատասխան ստորադաս դատարան՝ նոր քննության՝ սահմանելով նոր քննության ծավալը: Չբեկանված մասով դատական ակտը մնում է օրինական ուժի մեջ:

3) անբողոքությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում է դատական ակտը և հաստատում կողմերի հաշտության համաձայնությունը:

4) մասնակիորեն բեկանում և փոփոխում է ստորադաս դատարանի ակտը, եթե ստորադաս դատարանի կողմից հաստատված փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս կայացնելու նման ակտ, և եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

- 5) անբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում է դատական ակտը և կարճում է գործի վարույթն անբողջովին կամ դրա մի մասը կամ առանց քննության է թողնում հայցն անբողջովին կամ դրա մի մասը.
- 6) վերաքննիչ դատարանի կողմից դատական ակտը փոփոխվելու դեպքերում վճռաբեկ դատարանն անբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում է վերաքննիչ դատարանի դատական ակտը՝ օրինական ուժ տալով առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտին: Այս դեպքում վճռաբեկ դատարանը լրացուցիչ պատճառաբանում է առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտը, եթե այն թերի կամ սխալ է պատճառաբանված:

Միջանկյալ դատական ակտերի վերանայումից հետո վճռաբեկ դատարանը մերժում է վճռաբեկ բողոքը՝ դատական ակտը թողնելով օրինական ուժի մեջ, կամ կայացնում է նոր դատական ակտ, որն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից:

Վճռաբեկ դատարանի ակտն օրինական ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից, վերջնական է և ենթակա չէ բողոքարկման:

Վարույթ ընդունված բողոքների քննության արդյունքում կայացված որոշումները վճռաբեկ դատարանը պատշաճ ձևով ուղարկում է բողոք բերած անձին, գործին մասնակցող անձանց և համապատասխան դատարան այն հրապարակելու օրվանից ողջամիտ ժամկետում:

Վարչական գործերով Վճռաբեկ դատարանը բողոքն ընդունում է քննության, եթե՝

- 1) բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար.
- 2) վերանայվող դատական ակտն առերևույթ (prima facie) հակասում է վճռաբեկ դատարանի նախկինում ընդունած որոշումներին.
- 3) առկա է նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի առերևույթ էական խախտում, կամ
- 4) առկա է նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանք:

Վճռաբեկ դատարանը բողոքի հիման վրա ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով վերանայում է վերաքննիչ դատարանի կայացրած և օրինական ուժի մեջ չմտած դատական ակտերը, իսկ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում՝ նաև օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը:

Վճռաբեկ դատարանն իր իրավասության սահմանում վերանայում է նաև վերաքննիչ դատարանի կողմից վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի վերանայման արդյունքում կայացված որոշումները:

Վճռաբեկության կարգով գործի քննության ժամանակ վճռաբեկ դատարանը գործով կայացված դատական ակտը վերանայում է վճռաբեկ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում:

Վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը վճռաբեկ դատարանում բողոքարկելու իրավունք ունեն՝

- 1) դատավարության մասնակիցները.
- 2) գլխավոր դատախազը կամ նրա տեղակալները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում.
- 3) դատավարության մասնակից չդարձված անձինք, որոնց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ:

Վճռաբեկ բողոքում պետք է նշվեն՝

- 1) դատարանի անվանումը, որին հասցեագրվում է բողոքը.
- 2) բողոք բերող անձի և դատավարության մասնակիցների անունները (անվանումները).
- 3) դատական ակտ կայացրած դատարանի անվանումը, գործի համարը, դատական ակտի կայացման տարին, ամիսը, ամսաթիվը, վեճի առարկան.
- 4) բողոք բերած անձի պահանջը՝ օրենքների, այլ իրավական ակտերի վկայակոչմամբ, և նշում այն մասին, թե նյութական կամ դատավարական իրավունքի որ նորմերն են խախտվել կամ սխալ կիրառվել, և դրանց հիմնավորումները, կամ որոնք են նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքների հետևանքով գործի վերանայման հիմքերը.
- 5) բողոքին կցվող փաստաթղթերի ցանկը:

Վճռաբեկ բողոքն ստորագրում է բողոք ներկայացնող անձը կամ նրա ներկայացուցիչը, գլխավոր դատախազը կամ նրա

տեղակալը: Եթե վճռաբեկ բողոքը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա բողոքին կցվում է ներկայացուցչի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով ձևակերպված լիազորագիրը:

Բողոքին կցվում են սահմանված կարգով և չափով պետական տուրքի վճարած լինելը հավաստող փաստաթուղթը և բողոքի պատճենը՝ գործը քննող դատարան և դատավարության մասնակիցներին ուղարկելու մասին ապացույցները:

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, եթե՝

- 1) վճռաբեկ բողոքը չի համապատասխանում ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.5-րդ հոդվածի պահանջներին.
- 2) վճռաբեկ բողոքը ներկայացվել է օրենքով նախատեսված ժամկետից ուշ, և բացակայում է այն վերականգնելու մասին միջնորդությունը.
- 3) վճռաբեկ բողոքը բերվել է սահմանված ժամկետը լրանալուց հետո, և բաց թողած ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը մերժվել է.
- 4) վճռաբեկ բողոքը ներկայացրել է այն անձը, որը վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու իրավունք չունի.
- 5) վճռաբեկ բողոք ներկայացրած անձը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածով սահմանված կարգով դիմում է ներկայացրել վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին.
- 6) բողոքարկվել է այն դատական ակտը, որը ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով, կամ

7) բացակայում են ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.8-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքերը:

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանը կայացնում է որոշում՝ գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալու պահից մեկ ամսվա ընթացքում: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշումը պետք է լինի պատճառաբանված:

Վերը նշված 1-ին կամ 2-րդ կետերի հիմքով վճռաբեկ բողոքը վերադարձվելու դեպքում բողոք ներկայացրած անձն իրավունք ունի կրկին բողոք ներկայացնելու վճռաբեկ դատարանի որոշումն ստանալուց հետո՝ տասնհինգօրյա ժամկետում: Կրկին ներկայացված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվելուց հետո վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու համար ժամկետ չի տրամադրվում:

Վերը նշված 1-ին կետի հիմքով վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքում վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը ստնում է օրինական ուժի մեջ, եթե բողոքի թերությունները սահմանված ժամկետում չեն վերացվել, կամ կրկին ներկայացված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է: Վերը նշված 3-7-րդ կետերի հիմքով վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելուց հետո վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը ստնում է օրինական ուժի մեջ:

Վարոյթ ընդունված բողոքներով գործի քննությունը վճռաբեկ դատարանում սկսվում է վճռաբեկ դատարանի պալատի դատավորի ղեկնուցումով:

Ձեկուցողը շարադրում է վճռաբեկ բողոքի և վճռաբեկ բողոքի դեմ ներկայացված պատասխանի փաստարկները: Վճռաբեկ դատարանի դատավորներն իրա-

վունք ունեն հարցեր տալու զեկուցողին, դատավարության մասնակիցներին:

Բողոք բերած անձը և դատավարության մասնակիցներն իրավունք ունեն ներկա լինելու վճռաբեկ դատարանի նիստին:

Բացատրություններ տալու անհրաժեշտության դեպքում վճռաբեկ դատարանի նիստին կարող են կանչվել բողոք բերած անձը, ինչպես նաև դատավարության մասնակիցները, որոնք պատշաճ ձևով ծանուցվում են նիստի ժամանակի և վայրի մասին: Նրանց չներկայանալն արգելք չէ գործի քննության համար:

Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերանայման արդյունքով վճռաբեկ դատարանը՝

- 1) մերժում է վճռաբեկ բողոքը՝ դատական ակտը թողնելով անփոփոխ: Այն դեպքում, երբ վճռաբեկ դատարանը մերժում է վճռաբեկ բողոքը, սակայն դատարանի կայացրած՝ գործն ըստ էության ճիշտ լուծող դատական ակտը թերի կամ սխալ է պատճառաբանված, ապա վճռաբեկ դատարանը պատճառաբանում է անփոփոխ թողնված դատական ակտը:
- 2) ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բավարարում է վճռաբեկ բողոքը՝ համապատասխանաբար ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանելով դատական ակտը: Բացառությամբ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերի՝ բեկանված մասով գործն ուղարկում է համապատասխան դատարան նոր քննության՝ սահմանելով նոր քննության ծավալը: Չբեկանված մա-

- սով դատական ակտը թողնում է անփոփոխ.
- 3) մասնակիորեն բեկանում և փոփոխում է ստորադաս դատարանի ակտը, եթե ստորադաս դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս կայացնելու նման ակտ, և եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից: Բողոքարկված և չբեկանված մասով դատական ակտը թողնում է անփոփոխ.
 - 4) ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում է դատական ակտը և կարճում է գործի վարույթն ամբողջովին կամ դրա մի մասը: Բողոքարկված և չբեկանված մասով դատական ակտը թողնում է անփոփոխ.
 - 5) վերաքննիչ դատարանի կողմից դատական ակտը փոփոխվելու դեպքերում վճռաբեկ դատարանն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում է վերաքննիչ դատարանի դատական ակտը՝ օրինական ուժ տալով վարչական դատարանի դատական ակտին: Այս դեպքում վճռաբեկ դատարանը լրացուցիչ պատճառաբանում է վարչական դատարանի դատական ակտը, եթե այն թերի կամ սխալ է պատճառաբանված:

Միջանկյալ դատական ակտերի վերանայումից հետո վճռաբեկ դատարանը մերժում է վճռաբեկ բողոքը՝ դատական ակտը թողնելով օրինական ուժի մեջ, կամ կայացնում է նոր դատական ակտ, որն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից:

Գործի վարույթը կասեցնելու հիմքերի առկայության դեպքում վճռաբեկ դատարանը կարող է կասեցնել գործի վարույթը:

Վճռաբեկ դատարանի ակտն օրինական ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից, վերջնական է և ենթակա չէ բողոքարկման:

Վարույթ ընդունված բողոքների քննության արդյունքում կայացված որոշումները պատշաճ ձևով ուղարկվում են բողոք բերած անձին, դատավարության մասնակիցներին և համապատասխան դատարան այն հրապարակելու օրվանից հետո՝ յոթօրյա ժամկետում:

ՊԱԼԱՏԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԿԱԶՄԸ

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի դատական տարածքը Հայաստանի Հանրապետության տարածքն է: Պալատի նստավայրը գտնվում է Երևան քաղաքում՝ Վազգեն Սարգսյան 5 հասցեում:

Պալատի կայացրած գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը հրապարակվում են «Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում», Հայաստանի իրավական տեղեկատվական համակարգում (www.arlis.am), ինչպես նաև Դատական տեղեկատվական համակարգում (www.datalex.am):

Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը կազմված է պալատի նախագահից և ինը դատավորից:

Պալատի նախագահը դատավոր է: Պալատի նախագահը՝

1) կազմակերպում է պալատի աշխատանքները:

2) վճռաբեկ դատարանի նախագահի բացակայության ժամանակ, վերջինիս հանձնարարությամբ, ժամանակավորապես իրականացնում է նրա լիազորությունները: Նման հանձնարարության անհնարինության դեպքում վճռաբեկ դատարանի նախագահի լիազորությունները ժամանակավորապես իրականացնում է պալատի՝ տարիքով ավագ նախագահը:

Պալատի գործող կազմը՝

Նախագահ՝ **Երվանդ Հենրիկի Խունդկարյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2008թ.-ից (պալատի նախագահի պաշտոնը ստանձնել է 2010թ.-ին)

Դատավոր՝ **Վարուժան Սամսոնի Աբեղյան**– պալատում պաշտոնավարում է 1998թ.-ից

Դատավոր՝ **Սուրեն Ռաֆիկի Անտոնյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից (պաշտոնավարել է նաև 2004–2008թթ.)

Դատավոր՝ **Վարդան Ավետի Ավանեսյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից

Դատավոր՝ **Արտակ Հակոբի Բարսեղյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից

Դատավոր՝ **Մամիկոն Լիբկնեխտի Դրմեյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից

Դատավոր՝ **Գոռ Գագիկի Հակոբյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2010թ.-ից

Դատավոր՝ **Էրնա Վլադիմիրի Հայրիյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից (պաշտոնավարել է նաև 2005–2008թթ.)

Դատավոր՝ **Տիգրան Ռաֆիկի Պետրոսյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից

Դատավոր՝ **Ելենա Միհրանի Սողոմոնյան**– պալատում պաշտոնավարում է 2009թ.-ից

Պալատի յուրաքանչյուր դատավորի համար նախատեսված են ավագ օգնականի և օգնականի մեկական հաստիքներ, որոնք օժանդակում են դատավորին իր լիազորությունների կատարման ընթացքում: Դատավորի ավագ օգնականը նախապատրաստում է դատական ակտերի նախագծերը, ինչպես նաև իրականացնում է դատավորի այլ հանձնարարություններ: Պալատն ունի դատական նիստերի մեկ քարտուղար:

ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԿԱՅԱՑՐԱԾ
ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ
(համառոտագրեր)

1. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Գողոթեյ» ՍՊԸ-ն ընդդեմ «Վալտի Մոթորս» ՍՊԸ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը, վերահաստատելով բաց թողնված օգուտի վերաբերյալ իր նախկին դիրքորոշումները, միաժամանակ զարգացրեց քաղաքացիական իրավունքի այս ինստիտուտի վերաբերյալ իր դիրքորոշումները:

Վճռաբեկ դատարանը բողոքում բարձրացված հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է համարել անդրադառնալ հետևյալ իրավական հարցերին՝

- * Բաց թողնված օգուտի ընդհանուր իրավական կարգավորմանը
- * Բաց թողնված օգուտի հաշվարկման առանձնահատկություններին

4.1 Վճռաբեկ դատարանի կողմից սահմանված ընդհանուր կանոնները.

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ վնասներ են՝ իրավունքը խախտված անձի ծախսերը, որ նա կատարել է կամ պետք է կատարի խախտված իրավունքը վերականգնելու համար, նրա գույքի կորուստը կամ վնասվածքը (իրական վնաս), ինչպես նաև չստացված եկամուտները, որոնք այդ անձը կստանար քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում, եթե նրա իրավունքը չխախտվեր (բաց թողնված օգուտ):

Վճռաբեկ դատարանն իր նախկին որոշումներում անդրադարձել է բաց թողնված օգուտի վերաբերյալ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի դրույթների մեկնաբանությանը:

Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ բաց թողնված օգուտն այն եկամուտն է, որը սեփականատերը քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում կստանար, եթե չխախտվեր նրա իրավունքը: Բաց թողնված օգուտի առկայությունը, այսինքն՝ անձի իրավունքի չխախտ-

ման պարագայում եկամուտի ստացման իրական հնարավորությունը որոշելը յուրաքանչյուր գործով ինքնուրույն գնահատման ենթակա հարց է, որի ընթացքում պետք է հաշվի առնվեն տվյալ գործի առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, բաց թողնված օգուտի առկայությունը որոշելու համար նախ և առաջ պետք է հաշվի առնվի մինչև իրավունքի խախտումը քաղաքացիական շրջանառությունում համապատասխան գույքի ունեցած կարգավիճակը, կամ սեփականատիրոջ իրական ստադրության և հնարավորության միաժամանակյա առկայությունը այդ գույքի տնօրինման եղանակների առկայությամբ (*տես՝ Ջոյլիերա Պերրոսյանը, Կարեն Դավթյանը և Արման Դավթյանն ընդդեմ Թևոս Սաֆարյանի՝ պարտավորված վնասների հարուցման պահանջի մասին թիվ 3-691(ՎԴ) ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.03.2007 թվականի որոշումը*): Այդպիսին կարող է լինել նաև ընկերության և երրորդ անձանց միջև ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ կնքված պայմանագրերը, նրանց միջև կնքված նախնական պայմանագրերը, ստադրությունների վերաբերյալ արձանագրությունները, գրագրությունը պայմանագիր կնքելու վերաբերյալ և այլ պայմանավորվածություններ (*տես «Սաննա-Մանանասե ՍՊԸ-ն ընդդեմ Դանիել Ղասարոյլյանի՝ պարտավորված վնասի հարուցման պահանջի մասին թիվ ԵՔԴ/0086/02/08 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.06.2009 թվականի որոշումը կամ «Էքսոյթե ՍՊԸ-ն ընդդեմ «ԱրմենՏելե ՓԲԸ-ի՝ բաց թողնված օգուտը հարուցելու և գումար բռնագանձելու պահանջների մասին թիվ ԵՔԴ/0036/02/08 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 13.02.2009 թվականի որոշումը*):

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով բարձրացված իրավական հարցադրումներին պետք է պատասխանել վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ նպատակ ունենալով զարգացնել դրանցում արտահայտված կա-

նունակարգումները:

4.2. Բաց թողնված օգուտի սահմանադրաիրավական և կոնվենցիոն հիմքերը.

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ բաց թողնված օգուտի հատուցման կանոնները դատարանները պետք է կիրառեն ՀՀ Սահմանադրության և «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի դրույթների պահպանմամբ:

ՀՀ Սահմանադրության 33.1-րդ հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի օրենքով չարգելված ձեռնարկատիրական գործունեությանը գրադվելու իրավունք:

Վերոնշյալ սահմանադրական իրավունքը ենթադրում է ոչ միայն պետության կողմից ձեռնարկատիրական գործունեությանը գրադվելու հնարավորության ընձեռում, այլև ձեռնարկատիրության և ձեռնարկատիրական գործունեության համար համապատասխան միջավայրի ձևավորում՝ այդ թվում գործարարությանը գրադվող անձանց համար խախտված իրավունքների վերականգնման երաշխիքների ստեղծում:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ գործարարության ոլորտում բաց թողնված օգուտի որոշման ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել մի կարևոր առանձնահատկություն՝ գործարարական գործունեությունը անձի շահույթ ստանալուն ուղղված գործունեություն է (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդված), ուստի գործարարության ոլորտում ողջամտորեն ենթադրվում է, որ անձի իրականացրած գործողությունները (պայմանագրերի կնքում, քաղաքացիական տարբեր իրավունքների ձեռքբերում) ուղղված են շահույթ ստանալուն: Այսինքն՝ գործարարության ոլորտում անձը պայմանագիր կնքելու, քաղաքացիական իրավահարաբերության մեջ մտնելու ժամանակ ակնկալում է ստանալ որոշակի օգուտ:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մա-

սին» եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ ունի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի գրկել նրան գույքից, բացառությամբ ի շահ հանրության և այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով ու միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով:

Վճռաբեկ դատարանն իր նախկին որոշումներում, հիմք ընդունելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դիրքորոշումները, նշել է, որ «պահանջը Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի առաջին արձանագրության առաջին հոդվածի իմաստով կարող է հասկացվել որպես «սեփականությունն այն դեպքում, եթե բավարար չափով հաստատված է, որ այն կարող է իրավաբանորեն իրականացվել (տես՝ *Բորդովն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով 02.05.2002 թվականին Եվրոպական դատարանի վճիռը, կետ 40, Վարդուսի Հովսեփյանն ընդդեմ Ռինա Կարապետյանի՝ գումարի բռնագանձման պահանջի մասին թիվ ԵԱԲԴ/1522/02/08 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 13.02.2009 թվականի որոշումը*):

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ վստախ հատուցման հետ կապված հարաբերությունները նույնպես կարող են դիտարկվել Կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի շրջանակներում: Նման իրավիճակներում Եվրոպական դատարանը հիմք է ընդունել վստախ հատուցման վերաբերյալ ներպետական կանոնները, որի հիման վրա վերջինս այն դիտարկել է որպես «ակտիվ», «գույք» և հետևաբար նաև «տիրապետում» 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի շրջանակներում: Արդյունքում Եվրոպական դատարանը գտել է, որ դատական ակտի հիման վրա դիմողները կարող են ունենալ «օրինական սպասելիք», որ պատահարի արդյունքում վերջիններիս ներկա-

յացրած պահանջը պետք է քննարկվի վնասի հատուցման ընդհանուր կանոններով (*տես՝ PRESSOS COMPANIA NAVIERA S.A և մյուսներն ընդդեմ Բեզգիայի գործով Եվրոպական դատարանի 20.11.1995 թվականի վճիռը, կետ 31*):

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վնասի՝ այդ թվում բաց թողնված օգուտի հատուցման հետ կապված հարաբերությունները պետք է դիտարկվեն ՀՀ Սահմանադրության և «Մնարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի լույսի ներքո, վնասի հատուցման պահանջը կարող է համարվել «տիրապետում» Կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով, հետևաբար դրա նկատմամբ սահմանափակումները և հատուցման հարցերը պետք է քննարկման առարկա դառնան համաչափության սկզբունքի պահպանմամբ:

4.3. Բաց թողնված օգուտի որոշման ընդհանուր կանոնները.

Վճռաբեկ դատարանն իր նախադեպային իրավունքում հաստատել է, որ բաց թողնված օգուտի որոշման ժամանակ իրական մտադրությունը պետք է զուգորդվի իրական հնարավորության հետ: Դա բխում է նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 409-րդ հոդվածի 4-րդ կետից, որի համաձայն՝ բաց թողնված օգուտը որոշելիս հաշվի են առնվում այն ստանալու համար պարտատիրոջ ձեռնարկած միջոցները և այդ նպատակով կատարված նախապատրաստությունները:

Ընկերության իրական մտադրությունը կարող է հաստատվել ընկերության գործունեության բնույթի ուսումնասիրությամբ (օրինակ՝ կանոնադրություն և այլ փաստաթղթեր): Դրանք կարող են հաստատվել նաև համապատասխան պայմանագրային հարաբերությունների բնույթը բացահայտելով, ընկերության բիզնես ծրագրերն ուսումնասիրելով: Բացի այդ, այդպիսիք կարող են լինել ընկերության գործունեության շրջանակների

կամ ծավալների ավելացման վերաբերյալ ապացույցներ (պահեստի պատրաստում, ապրանք արտադրելու համար սարքավորումների ձեռքբերում կամ ծավալի ավելացում): Այս ամենը հիմնավորում է ընկերության իրական մտադրությունը:

Ընկերության իրական հնարավորությունը կարող է հաստատվել օգուտ ստանալու վերաբերյալ համապատասխան իրական կամ ողջամտորեն հավանական ապացույցներով: Օրինակ կարող են լինել ընկերության շրջանառության վերաբերյալ տվյալները, որոնք ցույց են տալիս նմանատիպ ապրանքներից կամ ծառայություններից ընկերության ստացած հասույթը, որպիսիք կարող են արտացոլված լինել ընկերության հաշվապահական կամ այլ փաստաթղթերում կամ պետական տարբեր մարմինների (հարկային, մաքսային և այլն) տվյալներում: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կազմակերպությունները տնտեսության մեջ գործարարական գործունեությամբ զբաղվում են ոչ միայնակ, այլ մյուս կազմակերպությունների հետ գործարարական հարաբերությունների միջոցով, ընկերության իրական շրջանառության վերաբերյալ ապացույցներ կարող են լինել ընկերության գործընկեր այլ կազմակերպությունների հետ առկա շրջանառության ծավալները հիմնավորող ապացույցները:

4.4. Բաց թողնված օգուտի հաշվարկման կանոնները.

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ բաց թողնված օգուտի հաշվարկման ժամանակ դատարանները պետք է հաշվի առնեն, որ բաց թողնված օգուտն այն եկամուտն է, որն այդ անձը կստանար քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում, եթե նրա իրավունքը չխախտվեր: Այսինքն՝ բաց թողնված օգուտը չի կարող նույնանալ կազմակերպության շրջանառության կամ հասույթի հետ:

Վերոնշյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ դատարանները բաց

թողնված օգուտի հաշվարկման ժամանակ պետք է նվազեցնեն անհրաժեշտ այն ծախսերը, որոնք վնաս կրած անձը կկատարեր վնասը չպատճառվելու դեպքում: Այդ ծախսերի մեջ կարող են ներառվել ապրանքի արտադրության, վաճառքի կամ ծառայության մատուցման համար նյութերի, օգտագործվող հումքի արժեքը, ամրոտիզացիոն ծախսերը, աշխատողներին վճարվող աշխատավարձը և այլն: Պետք է նվազեցվեն նաև այն հարկերը, որոնք անձը կվճարեր այդ ապրանքների կամ ծառայությունների համար: Արդյունքում պետք է մնա այն շահույթը, որը ձևավորվում է անհրաժեշտ ծախսերի նվազեցումից հետո: Բացի այդ, կախված ապրանքաշրջանառության կամ մատուցվող ծառայության առանձնահատկություններից՝ կարող են հաշվի առնվել սեզոնային փոփոխությունները, շուկայում տիրող վիճակը, պետության ֆինանսական քաղաքականության փոփոխությունները և այլն:

Եթե ընկերությունը պարտավորության խախտման հետևանքով փոխել է իր արտադրության կամ ծառայության որակը, ապա բաց թողնված օգուտը պետք է որոշվի նոր արտադրվող (առավել ցածրորակ կամ նոր որակի, որն առավել ցածր ինքնարժեք ունի) ապրանքի կամ մատուցվող ծառայության շահույթի և պարտավորությունը չխախտվելու դեպքում արտադրվող ապրանքի կամ մատուցվող ծառայության (առավել բարձրորակ կամ բարձր ինքնարժեք ունեցող) միջև շահույթի տարբերությունից:

Բացի այդ, անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել այն ժամանակահատվածին, որի համար պետք է հատուցվի բաց թողնված օգուտը: Եթե ապրանքը կամ ծառայությունը, որը պետք է տրամադրվեր ընկերությանը, սակայն չի տրամադրվել, և որի արդյունքում ընկերությունը օգուտ է բաց թողել, ունի օգտագործման որոշակի ժամկետ, ապա այդ ժամկետից ավել օգուտը չի կարող հատուցվել: Օրինակ, եթե ապրանքը մատակարարե-

լու կամ ծառայությունը մատուցելու ժամկետ է նշված, սակայն չի կատարվել, ապա օգուտը պետք է հատուցվի այն ժամանակահատվածի համար, որը տուժող ընկերությունը պետք է օգտագործեր օգուտ ստանալու համար (ապրանքը պետք է վաճառեր, վերանշակեր և վաճառեր, կամ դրա հիման վրա այլ ծառայություն մատուցեր և այլն):

4.5. Պայմանագրային պարտավորություններում բաց թողնված օգուտի կանոնները.

Պայմանագրային պարտավորությունները խախտելու հետևանքով բաց թողնված օգուտի փոխհատուցման համար հայցվորը պետք է ներկայացնի ապացույցներ, որոնք կհիմնավորեն.

- * պայմանագրով նախատեսված պարտավորությունների խախտումը.
- * օգուտ ստանալու իրական մտադրությունը և հնարավորությունը.
- * վերջիններիս պատճառահետևանքային կապը.
- * վնասների չափը.
- * պարտավորությունների խախտման, օգուտ ստանալու իրական մտադրության և հնարավորության և վնասի չափի միջև պատճառահետևանքային կապը.
- * իրավունքը խախտված անձի կողմից ձեռնարկվող միջոցները, որոնք ուղղված են վնասի նվազեցմանը:

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել հավելել, որ պայմանագրային հարաբերություններում վնասի հատուցման հարցը քննարկելիս պետք է հաշվի առնել, որ բաց թողնված օգուտի հատուցման արդյունքում պարտատիրոջ մոտ չպետք է առաջանա հարստացում, այսինքն՝ վնասների փոխհատուցման գումարի մեջ չեն կարող ընդգրկվել այնպիսի վնասներ, որոնք կողմն իրականում չի կրել: Այլ կերպ ասած՝ վնասի հատուցման վերաբերյալ քաղաքացիաիրավական պա-

տասխանատվության հետևանքով տուժողի գույքային դրությունը պետք է բարելավվի այն աստիճան, որում նա կգտնվեր, եթե վերջինիս իրավունքները չխախտվեին: Պայմանագրային պարտավորությունները չկատարած կամ ոչ պատշաճ կատարած կողմը չպետք է հատուցի այն վնասը, որը չի առաջացել կամ երբեք չէր կարող առաջանալ:

Վճարելի դատարանը գտել է նաև, որ նմանատիպ գործերի քննության ժամանակ դատարանները պետք է հաշվի առնեն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 420-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջը, որի համաձայն՝ եթե պարտավորությունը չկատարելը կամ այն անպատշաճ կատարելը տեղի է ունեցել երկու կողմերի մեղքով, ապա դատարանը համապատասխանաբար նվազեցնում է պարտականի պատասխանատվության չափը: Դատարանն իրավունք ունի նաև նվազեցնել պարտականի պատասխանատվության չափը, եթե պարտատերը դիտավորյալ կամ անզգույշ նպաստել է պարտավորությունները չկատարելու կամ անպատշաճ կատարելու հետևանքով պատճառված վնասների չափի ավելացմանը կամ ողջամիտ միջոցներ չի ձեռնարկել դրանց նվազեցման համար:

Վճարելի դատարանը գտել է, որ նշված հոդվածը ցույց է տալիս, որ որոշակի դեպքերում գնորդը կարող է ողջամիտ միջոցներ ձեռնարկել վնասի նվազեցման համար: Բաց թողնված օգուտի դեպքում դա կարող է դրսևորվել նման օգուտ ստանալու համար պարտատիրոջ ձեռնարկած ողջամիտ միջոցներով՝ այլ եղանակներով նման ավարանք կամ ծառայություն ստանալով և այլն: Այնուամենայնիվ, Վճարելի դատարանը գտել է, որ նշված հարցի պարզումը կախված է կոնկրետ գործի հանգամանքներից և չպետք է հանգեցնի բաց թողնված օգուտի հատուցման չափի անհարկի նվազեցման:

4.6. Վնասներ և տուժանք.

Վճարելի դատարանը գտել է, որ պայմանագրային հարաբերություններում բաց

թողնված օգուտի հատուցման վերաբերյալ դրույթների անբողջական կիրառման նպատակով դատարանները պետք է հաշվի առնեն նաև պայմանագրով նախատեսված տուժանքը, ինչպես նաև տուժանքի և վնասների վերաբերյալ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի պահանջները:

Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 410-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ եթե պարտավորությունը չկատարելու կամ անպատշաճ կատարելու համար սահմանված է տուժանք, ապա վնասները հատուցվում են տուժանքով չծածկված մասով:

Օրենքով կամ պայմանագրով կարող են նախատեսվել դեպքեր, երբ՝

- 1) թույլատրվում է բռնագանձել միայն տուժանքը, սակայն ոչ վնասները.
- 2) վնասները կարող են բռնագանձվել լրիվ գումարով՝ չհաշված տուժանքը.
- 3) պարտատիրոջ ընտրությամբ կարող են բռնագանձվել կա՛ն տուժանքը, կա՛ն վնասները:

Վերոնշյալ հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ պայմանագրային հարաբերություններում կողմերը կարող են նախատեսել տուժանք վճարելու պարտավորություն: Տուժանքը պարտավորությունների կատարումն ապահովող երաշխիք է: Այն նպատակաուղղված է ապահովելու պարտականի կողմից պարտավորության կատարումը, իսկ դրա չկատարման կամ անպատշաճ կատարման դեպքում նրա համար նախատեսել գույքային անբարենպաստ հետևանքներ՝ դրամական պատասխանատվություն, իսկ դատարանը կոչված է ապահովելու սահմանված տուժանքի չափի և պարտավորության խախտման հետևանքների ողջամիտ հարաբերակցությունը (*տես՝ «Թաման» արտադրական կոոպերատիվն ընդդեմ «ԱՄ-ԿԱ» ՍՊԸ-ի՝ 22.533.430 ՀՀ դրամ բռնագանձելու պահանջի*

մասին թիվ 3-27 (ՏԴ) գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.02.2008 թվականի որոշումը):

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հատուցվող բաց թողնված օգուտի չափը որոշելիս դատարանները պետք է ուշադրություն դարձնեն պայմանագրով սահմանված տուժանքին, տուժանքի և վնասների հատուցման հարաբերակցության վերաբերյալ պայմանագրի դրույթներին, որից հետո որոշեն հատուցվող օգուտի վերջնական չափը:

4.7.Բաց թողնված օգուտի հաշվարկը և դավալան հայեցողությունը.

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում նշել, որ չնայած վնասի հաշվարկման վերաբերյալ վերոնշյալ կողմնորոշիչ վերլուծություններին, այնուամենայնիվ, վնասի հատուցման կոնկրետ չափը առանձին դեպքերում կարող է բավականաչափ հստակ չլինել կամ ողջամտության աստիճանի հավաստիությամբ չորոշվել: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ նմանատիպ դեպքերում անձնընդհանրապես չի կարող գրկվել բաց թողնված օգուտի հատուցման իրավունքից, քանի որ նման դիրքորոշումը կհակասի գործարարության էությանը, վերը նշված սահմանադրական և կոնվենցիոն դրույթներին:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ նմանատիպ իրավիճակներում դատարանները հատուցվող օգուտի չափը որոշում են իրենց հայեցողությամբ: Նման կարգավորում գործում է նաև միջազգային պրակտիկայում: Մասնավորապես, «Միջազգային առևտրային պայմանագրերի սկզբունքների» 7.4.3 հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն՝ եթե վնասի չափը չի կարող հաստատվել ողջամտության աստիճանի արժանահավատությամբ, դրա չափը որոշվում է դատարանի հայեցողությամբ:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ կանոնը կարող է կիրառվել նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված բաց թողնված օգուտի չափի որոշման նկատմամբ, ընդ որում, դատական հայեցողությունը պետք է իրականացվի միայն վերոնշյալ

իրավական դիրքորոշումների հիման վրա բաց թողնված օգուտի չափը որոշելու անհնարինության դեպքում հաշվի առնելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի սկզբունքները, բարեխղճության, խելամտության և արդարացիության պահանջները:

Արդյունքում, կիրառելով վերոնշյալ չափանիշները քննվող գործի նկատմամբ, Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ Վերաքննիչ դատարանի որոշումը ենթակա է բեկանման, իսկ գործը պետք է ուղարկվի նոր քննության Ընկերության կողմից ներկայացված ապացույցները բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտելու, ինչպես նաև սույն գործով Վճռաբեկ դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումների հիման վրա Ընկերության կողմից ավտոմեքենաների ձեռքբերման նպատակը, մեքենաների հնարավոր շահագործմամբ եկամտի ստացման հնարավորությունը (բաց թողնված օգուտի որոշման կանոնների համաձայն) և դրա չափը պարզելու համար, որպիսի ուղղությամբ սույն գործով ստորադաս դատարանների կողմից քննություն չի իրականացվել, իսկ դրա կոնկրետ չափը որոշելու անհնարինության դեպքում հատուցման չափը որոշել դատարանի հայեցողությամբ:

**«Գորոնեյ» ՍՊԸ v. «Վալպրի Մոթորս» ՍՊԸ,
քաղ. գործ թիվ ԵՇԳ/0177/02/11,
19.10.2012թ.**

2. ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ ԵՎ ԱՅԼ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ

2.1

Բաժնային սեփականության ներքո գտնվող գույքի տնօրինման խնդրին Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է *Սուսաննա Տարսևան ընդդեմ Կարսպետ Դորսնայանի և Լիանա Դորսնայանի* գործով: Վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 191-րդ

հողվածի 1-ին կետը և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 192-րդ հոդվածի 1-ին կետը, նույն հոդվածի 2-րդ կետը՝ Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ բաժնային սեփականության իրավունքով, երբ սեփականության իրավունքում բաժինները որոշված են, մի քանի անձանց պատկանող գույքի տիրապետումը, օգտագործում ու տնօրինումը պետք է իրականացվի բոլոր մասնակիցների՝ սեփականատերերի կողմից: Առանձին մասնակցի կամ մասնակիցների կողմից գույքի տնօրինման գործարք կնքելու իրավունքը պայմանավորված է բոլոր սեփականատերերի համաձայնության առկայությամբ: Ի տարբերություն ընդհանուր համատեղ սեփականության, որտեղ բաժինները որոշված չեն, բաժնային սեփականության դեպքում սեփականատերերից յուրաքանչյուրը կարող է տնօրինել սեփականության իրավունքի իր բաժինը առանձին, անկախ մյուս սեփականատերերի համաձայնության առկայությունից: Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ բաժնային սեփականության մասնակիցների կողմից տրվող համաձայնությունը ենթադրում է գույքի, ներառյալ սեփականության իրավունքում իր բաժնի տնօրինմանը հավանություն տալու կամքի արտահայտություն և միաժամանակ մեկ կամ մի քանի սեփականատերերին գույքի տնօրինման պայմանագիր կնքելու լիազորության տրամադրումը պետք է տրվի օրենքով սահմանված կարգով (ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 321-րդ հոդված): ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 275-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ եթե գույքը հատուցմամբ ձեռք է բերվել գույքն օտարելու իրավունք չունեցող անձից, որի մասին ձեռք բերողը չգիտեր կամ չէր կարող իմանալ /բարեխիղճ ձեռք բերող/,

սպա սեփականատերն իրավունք ունի ձեռք բերողից տվյալ գույքը պահանջել միայն այն դեպքում, երբ գույքը կորցրել է սեփականատերը կամ այն անձը, ում այդ գույքի սեփականատերը հանձնել է տիրապետման, կամ այն հափշտակվել է մեկից կամ մյուսից, կամ նրանց տիրապետումից դուրս է եկել այլ ճանապարհով՝ անկախ նրանց կամքից: Նշված հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ սեփականատերն իրավունք ունի գույքը բարեխիղճ ձեռք բերողից հետ պահանջել հետևյալ պայմանների միաժամանակյա առկայության պարագայում՝

1. գույքը հատուցմամբ ձեռք է բերվել այն օտարելու իրավունք չունեցող անձից,
2. ձեռք բերողը չի իմացել կամ չէր կարող իմանալ դրա մասին,
3. սեփականատերը կամ գույքը տիրապետողը կորցրել են գույքը, կամ այն նրանցից հափշտակվել է, կամ դուրս է եկել նրանց տիրապետումից այլ ճանապարհով՝ անկախ նրանց կամքից:

Վճռաբեկ դատարանն իր՝ նախկինում կայացրած որոշումներում անդարադարձել է գույքը բարեխիղճ ձեռք բերողից հետ պահանջելու իրավական հարցին:

Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ գույքի բարեխիղճ ձեռք բերող հանդիսանալու հանգամանքն ինքնին հիմք չէ օրենքի պահանջներին հակասող գործարքն անվավեր ճանաչելու և գործարքի անվավերության հետևանքներ կիրառելու պահանջը մերժելու համար, քանի որ գույքի բարեխիղճ ձեռք բերողն օրենքով պաշտպանված չէ սեփականատիրոջ՝ գույքը վերադարձնելու պահանջից, եթե գույքը վերջինիս տիրապետումից դուրս է եկել նրա կամքից անկախ պատճառներով (տես՝ Լաուրա Ամիրյանի հայցն ընդդեմ Եղիսաբեթ Ալավերդյանի, Գոհար Պողոսյանի՝ ժառանգությունն ընդունած ժառանգ-սեփականատեր ճանաչելու

պահանջի մասին, ըստ հայցի Վիլեն Գաբրիելյանի ընդդեմ Եղիսաբեթ Ալավերդյանի և Գոհար Պողոսյանի՝ սեփականատիրոջ իրավունքի խախտումը վերացնելու պահանջի մասին, ըստ հայցի Եղիսաբեթ Ալավերդյանի ընդդեմ Լատուրա Ամիրջյանի, Վիլեն Գաբրիելյանի, Լիլիթ Սևոյանի և ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի Զեյթուն տարածքային ստորաբաժանման՝ սեփականության իրավունքի գրանցումն անվավեր ճանաչելու, անշարժ գույքի առուվաճառքի պայմանագիրը, դրա հիման վրա կադաստրի միասնական մատյանում կատարված գրանցումը և սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականն անվավեր ճանաչելու, գործարքի անվավերության հետևանքներ կիրառելու պահանջների մասին քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 05.09.2007 թվականի թիվ 3-1311/ՎԴ որոշումը):

Սուսաննա Տարանա v. Կարապետ Դորմանյանի և Լիանա Դորմանյան, քաղ. գործ թիվ ԵԱԿԳ/1402/02/09, 27.04.2012թ.

2.2

Մեկ այլ՝ Իզաբելլա Թամանովա և Հեղինե Սիմոնյանն ընդդեմ Արա Հովհաննիսյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ գործին մասնակցող անձանց՝ որպես վիճելի բազմաբնակարան շենքի, շինությունների սեփականատերերի, ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունքով պատկանում են շենքը կրող կառուցվածքները, նկուղները, տանիքը, մեկից ավելի շինություններ (բնակարաններ, շինություններ) սպասարկող և բազմաբնակարան շենքի միասնական ամբողջական սպասարկման համար նախատեսված սուտքերը, աստիճանավանդակներն ու տարածքները, որոնք օրենքով նախատեսված կարգով չեն հանդիսանում այլ անձանց սեփականություն, և որոնք բազմաբնակարան

րան շենքի սեփականատերերը տիրապետում են ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունքով: Հետևաբար, բազմաբնակարան շենքի շինությունների (բնակարաններ, ոչ բնակելի տարածքներ) սեփականատերերը շենքի վերը նշված գույքի (տարածքների) նկատմամբ ունեն ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքով և այլ օրենքներով ընդհանուր բաժնային սեփականության մասնակիցների համար սահմանված բոլոր իրավունքները և կրում են բոլոր պարտականությունները՝ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածով և 197-րդ հոդվածի 2-6-րդ կետով սահմանված բացառություններով:

Մասնավորապես, բազմաբնակարան շենքի սեփականատերերն ունեն ընդհանուր համաձայնությամբ ընդհանուր գույքը տիրապետելու, օգտագործելու և կառավարելու իրավունք, մինչդեռ Արա Հովհաննիսյանը ընդհանուր բաժնային սեփականություն հանդիսացող տարածքում ինքնակամ կերպով փոխել է շենքի տանիքի դռան փականը, որի բանալին չի տրամադրել այդ տարածքի նկատմամբ ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունք ունեցող անձանց՝ տվյալ դեպքում Իզաբելլա Թամանովային և Հեղինե Սիմոնյանին՝ դրանով իսկ խախտելով ՀՀ Սահմանադրությամբ օրենքներով սահմանված սեփականատիրոջ իրավագործություններից օգտվելու վերջիններիս իրավունքը:

Վերոգրյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Իզաբելլա Թամանովան և Հեղինե Սիմոնյանը Վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված որոշմամբ զրկվել են ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ, 19-րդ հոդվածներով և «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքից:

Անդրադառնալով Վերաքննիչ դատարանի այն պատճառաբանությանը, որ վեճը ենթակա չէ դատարանի քննությանը, այլ են-

թակա է լուծման ընդհանուր բաժնային սեփականության կառավարման բարձրագույն մարմնի կողմից, որպիսին հանդիսանում է շինությունների սեփականատերերի ժողովը, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այն անհիմն է հետևյալ պատճառաբանությամբ:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 191-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ բաժնային սեփականության ներքո գտնվող գույքը տիրապետվում և օգտագործվում է դրա բոլոր մասնակիցների համաձայնությամբ, իսկ համաձայնության բացակայության դեպքում՝ դատարանի սահմանած կարգով:

«Բազմաբնակարան շենքի կառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ընդհանուր բաժնային սեփականության կառավարման բարձրագույն մարմինը շինությունների սեփականատերերի ժողովն է (այսուհետ՝ ժողով), որին պատկանում է բազմաբնակարան շենքի ընդհանուր բաժնային սեփականության կառավարման բնագավառում ցանկացած հարցի լուծման իրավունքը, բացառությամբ այն հարցերի, որոնք սույն օրենքի համաձայն համարվում են կառավարման մարմնի բացառիկ լիազորությունը:

Վերոնշյալ հոդվածների վերլուծությունից հետևում է, որ օրենսդիրը նախատեսել է բազմաբնակարան շենքի կառավարման՝ այդ թվում ընդհանուր բաժնային սեփականության օգտագործման և տնօրինման առանձին կարգ: Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այդ կարգն ամենևին չի վերացնում բաժնային սեփականության մասնակիցների իրավունքները, այդ թվում դրանց պաշտպանության իրավունքը, որոնք նախատեսված են ՀՀ Սահմանադրությամբ և ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքով: Հետևաբար բազմաբնակարան շենքի սեփականատերերի իրավունքների և դրանց իրականացման առանձնահատուկ կարգի (ընդհանուր ժողովի կողմից կառավարման հարցերի լուծում) միջև պետք է գտնվի ողջամիտ հավասարակշռվածություն՝ օրենսդրության տրամաբանությունը չխախտելու համար:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այդ հավասարակշռվածությունը դրսևորվում է հետևյալ կանոնի պահպանմամբ՝ քանի դեռ սեփականատերերի ընդհանուր ժողովի կողմից վերջինիս իրավասությանը վերապահված հարցը որոշմամբ լուծում չի ստացել, մյուս բաժնային սեփականության մասնակիցներն իրավունք ունեն պաշտպանելու ընդհանուր բաժնային սեփականության իրենց իրավունքի ցանկացած խախտում: Նշված դիրքորոշումը բխում է նաև ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 277-րդ հոդվածից, որի համաձայն՝ սեփականատերն իրավունք ունի պահանջել վերացնելու իր իրավունքների ամեն մի խախտում, թեկուզև այդ խախտումները զուգորդված չեն եղել տիրապետումից զրկելու հետ:

Սյդպիսով, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով Իզաբելլա Թամանովան և Հեղինե Մինոնյանն իրավունք ունեն դիմելու դատարան իրենց իրավունքների խախտումը վերացնելու պահանջով, իսկ սեփականատերերի ընդհանուր ժողովի իրավասությունը տվյալ դեպքում չի խախտվում, քանի որ վերջինս իրավունք ունի տվյալ հարցի վերաբերյալ կայացնել որոշում, և «Բազմաբնակարան շենքի կառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ օրենքով նախատեսված իր լիազորությունների սահմաններում և համապատասխան ձայների առկայությամբ ժողովի ընդունված որոշումը պարտադիր կլինի բազմաբնակարան շենքի շինությունների բոլոր սեփականատերերի համար, այդ թվում և նրանց, ովքեր անկախ պատճառներից չեն մասնակցել քվեարկությանը կամ դեմ են քվեարկել որոշմանը:

Իզաբելլա Թամանովա և Հեղինե Մինոնյան
v. Արա Հովհաննիսյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/0389/02/11,
27.04.2012թ.

2.3

Անուսինների բաժնային սեփականության ինդիքին Վճռաբեկ դատարնը անդրադարձել է *Աննա Սայադյանն ընդդեմ Արարեմ Սայադյանի* գործով: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ անուսնության ընթացքում ձեռք բերված (վաստակած) գույքը, անկախ նրանից՝ որ անուսինն է ձեռք բերել (վաստակել), ձեռք է բերվել ընդհանուր, թե անուսիններից մեկին պատկանող միջոցներով, ստեղծվել է կամ պատրաստվել է երկուսի, թե մեկի կողմից, ում անունով է ձևակերպված, միննույն է, հանդիսանում է անուսինների ընդհանուր համատեղ սեփականությունը:

Աննա Սայադյան v. Արարեմ Սայադյան, քաղ. գործ թիվ ԵՇԳ/0676/02/08, 25.12.2012թ.

2.4

Լուսինե Իսրաելյանն ընդդեմ Կարեն Խաչարյանի և Արմենուհի Մայխասյանի գործով Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է ընդհանուր սեփականության տնօրինման գործարքն անվավեր ճանաչելու պայմաններին: Մասնավորապես Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգել է, որ օրենսդիրը, հաշվի առնելով ընդհանուր համատեղ սեփականության իրավունքի ծագման հիմքը՝ անուսնական հարաբերությունները և օրենքով նախատեսված այլ դեպքերը, ըստ էության ամրագրել է ընդհանուր գույքը տնօրինելու ժամանակ մյուս համասեփականատերերի՝ գույքի տնօրինման գործարք կնքելու իրավունքի առկայության կանխավարկածը (տես՝ Անուշ Արտաշեսյանի հայցն ընդդեմ Արմենուհի Ստեփանյանի, ՀՀ Երևանի «Կենտրոնն և նոտարական տարածքի նոտար Էմմա Շաբոյանի, Լյուդվիկ Հովհաննիսյանի բնակարանի առուվաճառքի պայմանագիրը և սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին գործով Վճ-

ռաբեկ դատարանի 18.09.2009 թվականի թիվ ԵԱԲԳ/0275/02/08 որոշումը, ինչպես նաև Հասմիկ Ղազարյանի ընդդեմ «Արցախբանկ»ՖԲԸ-ի, Սարգիս Թերզյանի, երրորդ անձ Խորեն Սարգսյանի՝ հիփոթեքի պայմանագիրն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին գործով Վճռաբեկ դատարանի 27.12.2011 թվականի թիվ ԵԱԲԳ/1023/02/10 որոշումը):

Վճռաբեկ դատարանը նաև վերահաստատել է այն դիրքորոշումը, որ համատեղ սեփականության մասնակիցներից մեկի կողմից կնքված՝ ընդհանուր սեփականության տնօրինման գործարքն անվավեր ճանաչելու համար բավարար չէ համատեղ սեփականության մասնակիցների՝ անուսիններ հանդիսանալու մասին գործարքի մյուս կողմի, մասնավորապես, գնորդի տեղեկացված լինելու փաստը: Նման պահանջը դատարանի կողմից կարող է բավարարվել միայն, եթե միաժամանակ առկա են երկու պայմաններ՝

1) համատեղ սեփականության մասնակցի մոտ վիճելի գործարքը կնքելու համար անհրաժեշտ լիազորությունների բացակայություն.

2) գործարքի մյուս կողմի՝ այդ մասին իմանալը կամ դրա մասին ողջամտորեն ենթադրելու ակնհայտ հնարավորության առկայությունը (տես՝ ըստ Թագուշ Պետրոսյանի հայցի ընդդեմ Ժաննա Ղազարյանի՝ «Բիզնես կենտրոն»ԲԲԸ-ի բաժնետոմսերի 16.08.2004 թվականի առուվաճառքի պայմանագիրն անվավեր ճանաչելու և անվավերության հետևանքներ կիրառելու պահանջի մասին և ըստ վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ ներկայացնող երրորդ անձ Ցոլակ Միլիտոսյանի հայցի ընդդեմ Թագուշ Պետրոսյանի և Ժաննա Ղազարյանի՝ «Բիզնես կենտրոն»ԲԲԸ-ի բաժնետոմսերի 16.08.2004 թվականի առուվաճառքի պայմանագիրն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին թիվ 3-459 (ՏԳ) գործով Վճռաբեկ դատարանի 30.03.2007 թվականի որոշումը, ինչպես նաև Հասմիկ Ղազարյանի ընդդեմ «Արցախբան-

կ»ՓԲԸ-ի, Սարգիս Թերզյանի, երրորդ անձ Խորեն Սարգսյանի՝ հիփոթեքի պայմանագիրն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին գործով Վճռաբեկ դատարանի 27.12.2011 թվականի թիվ ԵԱԲԳ/1023/02/10 որոշումը):

Գործի փաստերի համաձայն՝ անուսիններ Կարեն Խաչատրյանի և Լուսինե Իսրաելյանի միջև այլ բան նախատեսող համաձայնություն չի եղել: Այսինքն՝ Կարեն Խաչատրյանը, որպես համատեղ սեփականության մասնակից, ունեցել է համատեղ սեփականություն հանդիսացող բաժնետնասերի տնօրինման գործարք կնքելու իրավունք: Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Լուսինե Իսրաելյանի կողմից բաժնետնասերի առուվաճառքի գործարքն անվավեր ճանաչելու պահանջը դատարանի կողմից կարող էր բավարարվել միայն Կարեն Խաչատրյանի մոտ վիճելի գործարքը կնքելու համար անհրաժեշտ լիազորությունների բացակայության և դրա մասին գործարքի մյուս կողմի՝ գնորդ Արմենուհի Մալխասյանի կողմից իմանալու կամ դրա մասին ողջամտորեն ենթադրելու ակնհայտ հնարավորության առկայության փաստը ապացուցված համարելու դեպքում:

Բաց այդ Վճռաբեկ դատարանը, հաշվի առնելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 198-րդ հոդվածի 3-րդ կետի երկրորդ նախադասության կարգավորումը, գտել է, որ միայն Կարեն Խաչատրյանի և Լուսինե Իսրաելյանի՝ անուսիններ լինելու փաստի հաստատումը բավարար հիմք չէ ենթադրելու, որ Կարեն Խաչատրյանը համատեղ գույքը տնօրինելու լիազորություն չի ունեցել, քանի որ ընդհանուր սեփականության մասնակիցներից մեկի կողմից կնքված ընդհանուր սեփականության տնօրինման գործարքը մնացած մասնակիցների պահանջով կարող է անվավեր ճանաչվել միայն այն դեպքում, եթե ապացուցվի, որ գործարքի մյուս կողմն իմացել է կամ ակնհայտորեն պետք է իմանար այդ մասին:

Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ սույն գործի դատաքնությանը չի ապացուց-

վել այն հանգամանքը, որ Արմենուհի Մալխասյանն իմացել է կամ ակնհայտորեն պետք է իմանար համասեփականատերերի միջև համաձայնության բացակայության մասին:

**Լուսինե Իսրաելյան v. Կարեն Խաչատրյան
և Արմենուհի Մալխասյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/3430/02/09,
23.03.2012թ**

2.5

Գրավի հետ կապված որոշ հարցերի Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է *Արմեն Մախաթյանն ընդդեմ Անահիտ Գոհարյանի և Արփիինե Քանթանյանի* գործով: Մասնավորապես Վճռաբեկ դատարանն արձանագրեց, որ ՀՀ օրենսդրությունը որևէ նորմ չի պարունակում կրկնակի անգամ գրավատուին գրավի առարկայի իրացման վերաբերյալ ծանուցելու գրավատուի պարտավորության վերաբերյալ: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 249-րդ հոդվածի 2-րդ կետի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ գրավատուի՝ գրավատուին ծանուցելու պարտականությունը կրում է մեկանգամյա բնույթ և հետագայում՝ բռնագանձման գործընթացի կասեցման պարագայում, լրացուցիչ բռնագանձման ծանուցում ուղարկելու պարտականություն նախատեսված չէ: Ինչ վերաբերում է աճուրդի մասին ծանուցմանը, ապա այն օրենքով սահմանված կարգով կատարվել է:

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանը նշել էլ է, որ օրենսդիրը գրավատուի և գրավատուի կողմից գրավի առարկայի իրացման այլ կարգ նախատեսված չլինելու դեպքում գրավատուին իրավունք է վերապահել տվյալ պահին շուկայում գործող ողջամիտ գնով իրացնելու գրավի առարկան ուղղակի վաճառքի կամ հրապարակային սակարկությունների միջոցով: Ընդ որում, գրավի առարկան ողջամիտ գնով իրացնելու պահանջն անմիջականորեն վերաբերում է գրավի առարկան ուղղակի վաճառքի միջոցով իրացնելու դեպ-

քին, իսկ հրապարակային սակարկությունների միջոցով գույքն իրացնելիս էական է այն հանգամանքը, որ գույքն աճուրդի դրվի այդ պահին շուկայում գործող ողջամիտ գնով: Հետևաբար հրապարակային սակարկությունների արդյունքում գրավի առարկայի գնի հնարավոր նվազումը և աճուրդի դրված գնից ցածր գնով իրացումը, սակարկություններն օրենքին համապատասխան անցկացվելու պայմաններում (աճուրդի անցկացման ընթացակարգի օրինականությունը սույն գործով չի վիճարկվում) չի կարող համարվել գրավի առարկայի ոչ ողջամիտ գնով իրացում:

Վճռաբեկ դատարանը նշել է նաև, որ տվյալ դեպքում վիճելի բնակարանի աճուրդային վաճառքն սկսվել է 20.000.000 ՀՀ դրամ մեկնարկային գնից, այսինքն՝ գրավի առարկան աճուրդի է դրվել այդ պահին շուկայում գործող ողջամիտ գնով, աճուրդն անցկացվել է «Հրապարակային սակարկությունների մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան, իսկ աճուրդի արդյունքում գրավի առարկայի գնի նվազումը որևէ առնչություն չունի ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 249-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված գրավի առարկայի ողջամիտ գնով իրացնելու պարտականության հետ:

Արման Մադաթյանն ընդդեմ Անահիտ Գոհարյանի և Արվիհնե Քանթանյանի, քաղ. գործ թիվ ԵԷԳ/1167/02/10, 19.10.2012

3. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏՆԵՐ

3.1

Վճռաբեկ դատարանը «Զուլպ Ջրեր» արտադրական կոոպերատիվի անանկության գործով կառավարիչ Անդրանիկ Ելինյանն ընդդեմ Կոոպերատիվի հիմնադիր Կարմեն Բախշանի գործով վերահաստատել է «Լոյոս» ար-

տադրական կոոպերատիվի անվճարունակության գործով կառավարիչ Լևոն Պետրոսյանն ընդդեմ Կոոպերատիվի անդամներ Էդուարդ Ասարյանի, Սվետլանա Խալաթյանի և Ռինա Ադասարյանի, թիվ 3-1555(ՏԳ) գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 28.09.2006 թվականի որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումն այն մասին, որ սահմանված ժամկետում (տարեկան հաշվեկշռի հաստատումից հետո՝ երկու ամսվա ընթացքում) լրացուցիչ վճարների միջոցով առաջացած վնասները փակելու օրենքով սահմանված իրենց պարտավորությունը չկատարելը չի ազատում կոոպերատիվի անդամներին կոոպերատիվի պարտավորությունների համար օրենքով սահմանված պատասխանատվությունից: Այն պայմաններում, երբ սահմանված ժամկետում (տարեկան հաշվեկշռի հաստատումից հետո՝ երկու ամսվա ընթացքում) լրացուցիչ վճարների միջոցով առաջացած վնասները փակելու օրենքով սահմանված իրենց պարտավորությունը չկատարելու հետևանքով անհնար է որոշել կոոպերատիվի յուրաքանչյուր անդամի լրացուցիչ վճարի չմուծված մասը, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի 4-րդ կետով անրագրված լրացուցիչ վճարների միջոցով առաջացած վնասները փակելու Կոոպերատիվի անդամների պարտականությունը ներառում է մինչև Կոոպերատիվի անվճարունակ ճանաչվելը գոյացած բոլոր պարտավորությունները: Հակառակ պարագայում կարող է խախտվել Կոոպերատիվի պարտատերերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 8-րդ հոդվածով և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի առաջին արձանագրության առաջին հոդվածով երաշխավորված սեփականության իրավունքը:

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանը, զարգացնելով վերոնշյալ որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումը, հավելեց նաև, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 118-

րդ հողվածի 4-րդ կետի տրամաբանությունից բխում է, որ կոոպերատիվի անդամների՝ առաջացած վնասները լրացուցիչ վճարների միջոցով փակելու պարտավորությունը պետք է կապված լինի կոոպերատիվի գործունեության հետ, քանի որ այն վնասները, որոնք կոոպերատիվի անդամը պետք է փակի, որոշվում են տարեկան հաշվեկշռի հաստատումից հետո, որը չի վերաբերում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով նախատեսված լուծարման հաշվեկշռին: Նշված տրամաբանությամբ պետք է մեկնաբանվի նաև նշված հողվածի դրույթն այն մասին, որ կոոպերատիվի անդամները նրա պարտավորությունների համար համապարտ սուբսիդիար պատասխանատվություն են կրում կոոպերատիվի յուրաքանչյուր անդամի **լրացուցիչ վճարի չնուծված մասի սահմաններում**: Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ կոոպերատիվի անդամների լրացուցիչ պատասխանատվությունը սահմանափակվում է կոոպերատիվի գործունեության ընթացքում առաջացած վնասներով, իսկ կոոպերատիվի լուծարման՝ այդ թվում սնանկության եղանակով լուծարման հետ կապված ծախսերը չեն ներառվում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի 4-րդ կետով նախատեսված լրացուցիչ պատասխանատվության շրջանակներում:

Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը 500.000 ՀՀ դրամը՝ որպես դատական ծախսի, 890.000 ՀՀ դրամը՝ որպես նախկին կառավարչի աշխատավարձի, իսկ 425.000 ՀՀ դրամը՝ որպես կառավարչի աշխատավարձի և վարչական ծախսերի գումարները չհամարեց կոոպերատիվի գործունեության հետ կապված պարտավորություններ:

«Զուրպ Զրեր» արտադրական կոոպերատիվի անանկության գործով կառավարչի Անդրանիկ Ելինյանն ընդդեմ Կոոպերատիվի հիմնադիր Կարմեն Բախշյանի, քաղ. գործ. թիվ ԱՎԳ3/0332/02/11, 19.10.2012 թ.

3.2

Վճռաբեկ դատարանը «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ն ընդդեմ Մարինե Բաղդասյանի և այլոց գործով անդրադարձել է երկու իրավաբանական անձանց միջև կնքված երաշխավորության պայմանագրի հետ կապված վեճի դեպքում դատարանում իրավաբանական անձի մասնակցի ներգրավելու հարցին և նշել է, որ սույն գործով վեճը վերաբերում է երկու իրավաբանական անձանց միջև կնքված երաշխավորության պայմանագրով ծագած պարտավորություններին: Հետևաբար Ընկերությունը երաշխավորության պայմանագիրը կնքել է և այդ պայմանագրով ծագած հարաբերություններում հանդես է եկել որպես ինքնուրույն սուբյեկտ: Պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունները չեն ազդում Ընկերության մասնակիցների իրավունքների և պարտականությունների վրա: Օրենսդրական նման կանոնակարգումից էլ բխում է, որ միայն Ընկերությունն է կրում երաշխավորության պայմանագրով սահմանված պարտավորությունը պատշաճ չկատարելու ռիսկը, որպես քաղաքացիաիրավական հարաբերության ինքուրույն սուբյեկտ:

Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ երկու իրավաբանական անձանց միջև երաշխավորության պայմանագրով ծագած պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ կայացված վճիռը որևէ կերպ չի վերաբերում Ընկերության մասնակցի՝ «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 12-13-րդ հոդվածներով սահմանված իրավունքներին և պարտականություններին, հետևաբար Ընկերության մասնակից Արամայիս Ղուկասյանին գործին մասնակից դարձնելու դատավարական պարտականություն Դատարանը չուներ:

Ինչ վերաբերում է Վերաքննիչ դատարանի եզրահանգմանն առ այն, որ երաշխավորության պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունը գերազանցում է Ըն-

կերության կանոնադրական կապիտալի 25 տոկոսը, հետևաբար այդ գործարքը կարող էր կատարվել միայն Ընկերության ընդհանուր ժողովի որոշմամբ, ապա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Նշված հանգամանքը չի կարող հիմք հանդիսանալ իրավաբանական անձանց մասնակցությամբ վեճին Ընկերության մասնակցին մասնակից դարձնելու համար, քանի որ Նշված հարցի քննարկումը դուրս է սույն գործով քննարկվող հարցի շրջանակներից, քանի որ Բանկի և Ընկերության միջև կնքված երաշխավորության պայմանագիրը չի վիճարկվում: Նշված պատճառաբանությամբ Վճռաբեկ դատարանը սույն գործի նկատմամբ կիրառելի չի համարում «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածը:

«ՎՏԲ-Հայաստան Բանկև ՓԲԸ v. Մարինե Բաղրանյանի, քաղ. գործ թիվ ԼԳԿ/0201/02/10, 19.10.2012 թ.

4. ՄՆԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

4.1

Հարություն Ջուլումյանի սնանկության գործով կառավարիչ Ադասի Արսենյանն ընդդեմ Գայանե և Ռուբեն Ջուլումյանների գործով Վճռաբեկ դատարանը անդրադառնալով «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածում ամրագրված դրույթի՝ որպես սեփականության իրավունքի դադարման հիմքի գնահատման հարցին, հանգել է այն հետևության, որ «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածի 1-ին մասի «աե կետը նախատեսում է սնանկության վերաբերյալ գործով կառավարչի դատարան դիմելու իրավունքը՝ պարտապանի կողմից իրեն փոխկապակցված անձանց կատարված փոխանցումները հետ ստանալու պահանջով, որի նպատա-

կը պարտապանի գույքի հավաքագրումն է սնանկության վարույթի ընթացքում պարտատերերի պահանջների բավարարման նպատակով: Այսինքն՝ նշված նորմը սահմանում է սեփականության իրավունքի դադարման ինքնուրույն հիմք:

Հարություն Ջուլումյանի սնանկության գործով կառավարիչ Ադասի Արսենյանն ընդդեմ Գայանե և Ռուբեն Ջուլումյանների, քաղ. գործ թիվ ԵԿԿ/2304/02/10, 23.03.2012թ.

4.2

Լիզա Գրիգորյանի սնանկության գործով կառավարիչ Համլետ Նաջարյանը, վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջ ներկայացնող երրորդ անձ Մայրամ Սարգսյանն ընդդեմ Լիզա Գրիգորյանի, Սոնիկ Աթայանի գործով անդրադառնալով սնանկության վարույթի շրջանակներում պարտապանի գույքը հետ ստանալու հարցին՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ պարտապանի կատարած անհատույց փոխանցումները հետ ստանալու լիազորությունն իրականացնելիս կառավարիչը պարտապանի գույքը վերադարձնելու նպատակով պետք է գործարքն անվավեր ճանաչելու հայցապահանջով դիմի դատարան հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագումը և դադարումը ենթակա է պետական գրանցման: Այսինքն՝ սեփականատեր ունեցող գույքը իր նախկին սեփականատիրոջը **վերադարձնելու** համար անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել իրավունքի փոխանցման վերաբերյալ պայմանագիրը և դրա հիման վրա կատարված իրավունքի պետական գրանցումը, իսկ վերոնշյալը կարող է իրականանալ միայն համապատասխան **անվավերության հիմքի** առկայության դեպքում:

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել հավելել նաև, որ «Մասնկության մասին» ՀՀ

օրենքի 54-րդ հոդվածի 1-ին մասի վերլուծությունից հետևում է, որ այն նախատեսում է սնանկության վերաբերյալ գործով կառավարչի դատարան դիմելու իրավունքը՝ պարտապանի կողմից իրեն փոխկապակցված անձանց կատարված փոխանցումները հետ ստանալու պահանջով: Վերոնշյալ հոդվածով առանձնացվել են այնպիսի փոխանցումների տեսակներ, որոնք ակնհայտորեն վկայում են պարտատերերի նկատմամբ ունեցած պարտավորության կատարումից խուսափելու պարտապանի մտադրության մասին:

Այսինքն՝ վերոնշյալ օրենքով սահմանվել են փոխանցված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների հետ ստանալու իրավունքը, սակայն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքը վերոնշյալ փոխանցումների անվավերության հիմք չի նախատեսում:

Վերոնշյալից հետևում է, որ առկա է օրենսդրական բաց, քանի որ ստացվում է մի իրավիճակ, երբ օրենքով նախատեսվում է որոշակի փաստերի վրա հասնելու ուժով անշարժ գույքի վերաբերյալ կատարված փոխանցումները հետ ստանալու իրավունքը, սակայն այդ իրավունքի իրականացման մեխանիզմները բացակայում են:

Վերոգրյալի հիման վրա՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ անշարժ գույքը հետ ստանալը դրա վերաբերյալ կնքված գործարքի անվավերության հետևանք է, հետևաբար «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված անշարժ գույքը հետ ստանալու իրավունքը կարող է իրականացվել անշարժ գույքի նվիրատվության պայմանագիրը և դրա հիման վրա կատարված պետական գրանցումն անվավեր ճանաչելու միջոցով:

**Լիզա Գրիգորյանի սնանկության գործով
կառավարիչ**

Հասնելը Նաչարյան, Վ.

**Լիզա Գրիգորյան և Սոնիկ Աթայան,
քաղ. գործ թիվ ԵԲԴ/1165/02/08, 19.10.2012**

5. ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴՄԳԱՐՈՒՄԸ

Հովհաննես Շահինյանը և Սաթիկ Սեյրանյանն ընդդեմ Կարեն և Վազգեն Հարությունյանների գործով Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է պարտավորությունների դադարման հիմքերի հարցին: Նշված գործով բարձրացված խնդիրը հանգում էր նրան, թե արդյոք պայմանագրի կողմերը կարող են նախատեսել պարտավորությունների դադարման այլ հիմքեր, քան սահմանված է օրենքով: Վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 423-րդ հոդվածի 1-ին կետը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այդ դրույթի բովանդակության վերլուծությունից հետևում է, որ կողմերը, օգտվելով պայմանագրի ազատության սկզբունքից, կարող են չսահմանափակվել օրենքով նշված՝ պարտավորությունների դադարման հիմքերով և պայմանագրում նախատեսել օրենքով չսահմանված այլ հիմք:

Համադրելով վերոնշյալ դրույթը գործի փաստերի հետ՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ 03.12.2009 թվականի ստացականը կազմելուց հետո 09.12.2009 թվականին կնքված «Ընկերության կանոնադրական կապիտալում բաժնետնասի առուվաճառքի» թիվ 23 Ըթ 787226 պայմանագրի ուժով (13-րդ կետ) կողմերը դադարեցրել են բոլոր այն բանավոր կամ գրավոր պարտավորությունները կամ ներկայացումները, որոնք կողմերը կարող էին ընդունել կամ անել մինչև այդ պայմանագրի կնքումը, որպիսի փաստական հանգամանքն անտեսվել և չի գնահատվել Վերաքննիչ դատարանի կողմից:

**Հովհաննես Շահինյան և Սաթիկ
Սեյրանյան Վ. Կարեն և Վազգեն
Հարությունյաններ
քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/2499/02/10,
29.06.2012թ.**

6. ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐ

6.1

Սակարկությունների միջոցով կնքված գործարքների վիճարկման որոշ հարցերի Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է *«Մովսիսյանն ՄՊԸ-ն ընդդեմ ՀՀ Արարապի մարզպետարանի և Նորիկ Մայիսայանի գործով*: Մասնավորապես *անդրադարձնալով այն հարցին, թե ով կարող է հանդիսանալ շահագրգիռ անձ «Հրապարակային սակարկությունների մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածի իմաստով, արձանագրել է, որ անձի ստորագրագրվածությունը պետք է առկա լինի աճուրդի հանված լոտի նկատմամբ*: Ընդ որում, շահագրգռված լինելը կարող է պայմանավորված լինել ինչպես լոտի նկատմամբ սուբյեկտիվ իրավունքներ ունենալու փաստով, այնպես էլ հնարավոր իրավունքներ ձեռք բերելու համար բավարար նախադրյալներ առկա լինելու փաստով: Վերջին դեպքում անհրաժեշտ է իրավաբանական այնպիսի փաստերի ամբողջություն, որոնք իրենց համակցությամբ կարող են բավարար լինել նպաստելու անձի ստորագրությամբ լոտի նկատմամբ իրավունքներ ձագելուն:

«Մովսիսյանն ՄՊԸ v. ՀՀ Արարապի մարզպետարան և Նորիկ Մայիսայան, քաղ. գործ թիվ ԱՎԳԴ/0338/02/08, 25.12.2012թ.

7. ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅՈՒՆ

Վճռաբեկ դատարանը *Սամվել Պողոսյանն ընդդեմ Թորոս Սակեթյանի* գործով անդրադարձնալով այն իրավական խնդրին, թե որն է համարվում օրենքի պահանջներին համապատասխան հայցի հարուցում և, հետևաբար, հիմք հայցային վաղեմության ժամկետի ընդհարման համար, արձանագրել է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենս-

գիրքը հայցի հարուցման համար էական է համարում հայցադիմում ներկայացնելը: Ընդ որում, օրենսդիրը հայցի հարուցման համար ներկայացնում է մի շարք պահանջներ, որոնց առկայության դեպքում այն համարվում է հարուցված: Այդ պահանջների չպահպանման դեպքում դատավորը, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 91-րդ կամ 92-րդ հոդվածների հիման վրա, համապատասխանաբար, մերժում է հայցադիմումի ընդունումը կամ վերադարձնում այն: Հետևաբար, եթե հայցադիմումը վերոնշյալ հոդվածների հիման վրա չի վերադարձվել կամ դրա ընդունումը չի մերժվել, ապա հայցը համարվում է օրենքով սահմանված կարգով հարուցված: Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ հայցադիմումի ներկայացումը կարող է կատարվել ինչպես կապի կազմակերպությանը համապատասխան փաստաթուղթը հանձնելու, այնպես էլ անմիջականորեն դատարան հայցադիմումը սուտքագրելու ձևով:

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ հայցային վաղեմություն կիրառելու հարցը լուծելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ անձի՝ օրենքով սահմանված ժամկետում դատարան դիմելու հանգամանքը պարզելու համար էական է, թե երբ է հայցադիմումը սուտք արվել դատարան, որը հնարավոր է պարզել դատարան ստացված փաստաթղթի վրա գրանցման դրոշմի, ինչպես նաև ստացման ամսաթվի ուսումնասիրությամբ: Այդ հանգամանքը պայմանավորված է նրանով, որ օրենսդիրը հայցային վաղեմության ընդհատման համար էական է համարում *օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետում* հայցադիմումի ներկայացումը դատարան:

Սամվել Պողոսյան v. Թորոս Սակեթյան քաղ. գործ թիվ ԵԱՆԴ/0052/02/11, 25.12.2012թ.

8. ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԻՑ ԾԱԳՈՂ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

8.1

Պայմանագրի լուծման խնդրին Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է *Արմեն Տիշինյանն ընդդեմ Հնայակ Խաչատրյանի* գործով: Վճռաբեկ դատարանը մեկնաբանելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 468-րդ հոդվածի 2-րդ կետը արձանագրեց, որ պայմանագրի փոփոխումը և **լուծումը հնարավոր է կողմերի համաձայնությամբ**, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ **պայմանագրով**: Ընդ որում, օրենսդիրը սույն դրույթով հնարավորություն է ընձեռել կողմին պայմանագրի փոփոխման կամ լուծման մասին պահանջ ներկայացնել դատարան միայն հետևյալ դեպքերից հետո՝

պայմանագրի փոփոխման կամ լուծման առաջարկի վերաբերյալ մյուս կողմի մերժումն ստանալուց, կամ

այդ առաջարկում նշված ժամկետում պատասխանը չստանալուց հետո, կամ

ժամկետի բացակայության դեպքում առաջարկը ստանալուց հետո երեսնօրյա ժամկետում:

Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ 04.04.2011 թվականի տարաժամկետ առուվաճառքի պայմանագրի 3.4-րդ կետի համաձայն՝ պայմանագրի բոլոր լրացումները և փոփոխությունները, ինչպես նաև **լուծումը կատարվում է կողմերի համաձայնությամբ**՝ նոտարական վավերացմամբ, իսկ 3.5-րդ կետի համաձայն՝ պայմանագրի կապակցությամբ **ծագած վեճերը լուծվում են բանակցությունների միջոցով**, համաձայնություն ձեռք չբերելու դեպքում վեճերի լուծումը հանձնվում է ՀՀ համապատասխան դատարանի քննությանը:

Տվյալ պարագայում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործի փաստերի համաձայն՝ առկա է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 468-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված

պայմանագիրը փոփոխելու կամ լուծելու կարգը չպահպանելու դեպքը, այսինքն՝ Արմեն Տիշինյանը պայմանագիրը լուծելու սույն հայցային պահանջը ներկայացրել է դատարան պայմանագրի լուծման վերաբերյալ Հնայակ Խաչատրյանին առաջարկ չկատարելու պայմաններում:

Բացի այդ, 04.04.2011 թվականի տարաժամկետ առուվաճառքի պայմանագրով արդեն իսկ կողմերը նախատեսել են պայմանագրի բոլոր լրացումների և փոփոխությունների, **լուծման կատարում կողմերի համաձայնությամբ**՝ նոտարական վավերացմամբ, ինչպես նաև **պայմանագրի կապակցությամբ ծագած վեճերի լուծում բանակցությունների միջոցով, և միայն համաձայնություն ձեռք չբերելու դեպքում վեճերի լուծման հանձնումը դատարանի քննությանը**:

*Արմեն Տիշինյան v. Հնայակ Խաչատրյան,
քաղ. գործ թիվ ԵՇԳ/1103/02/11,
19.10.2012թ.*

8.2

Անդրադառնալով պայմանագրերի մեկնաբանության խնդրին՝ Վճռաբեկ դատարանը «Հայփոստը ՓԲԸ-ն ընդդեմ «Վաչագան Հովհաննիսյանե ԱԶ-ի գործով նշել է, որ պայմանագրերի իրավաբանական դասակարգման կամ պայմանագրերում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված որոշակի պայմանագրերի տարրերի առկայության բացահայտումը մի քանի փուլերից բաղկացած գործընթաց է, որն իրենից ներկայացնում է պայմանագրի մեկնաբանության բաղկացուցիչ մաս:

Մասնավորապես, պայմանագրի իրավաբանական դասակարգման համար պետք է՝

պարզվեն տվյալ պայմանագրի պայմանները (առարկան, գինը, ձևը, կողմերի իրավունքների և պարտականությունների շրջանակը), դրանք համադրվեն ՀՀ քաղաքացի-

ական օրենսգրքի՝ պայմանագրերի վերաբերյալ ընդհանուր և կոնկրետ պայմանագրի հետ կապված իրավահարաբերությունները կարգավորող հատուկ նորմերի հետ պայմանագրի տեսակը որոշելու համար:

Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ պայմանագրերի իրավաբանական դասակարգման նկատմամբ կիրառելի են ինչպես ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 8-րդ, այնպես էլ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 447-րդ հոդվածով նախատեսված քաղաքացիական իրավունքի նորմերի և պայմանագրի մեկնաբանության վերաբերյալ հոդվածները: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանն իր որոշումներում անդրադարձել է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 447-րդ հոդվածով նախատեսված պայմանագրի մեկնաբանության կանոններին: Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ վերոնշյալ հոդվածն ամրագրում է պայմանագրի մեկնաբանության երեք կանոն՝ պայմանագրի մեկնաբանումը՝ ելնելով դրա բառերի և արտահայտությունների տառացի նշանակությունից, պայմանագրի մեկնաբանումը՝ համադրելով այն պայմանագրի մյուս պայմանների և պայմանագրի ամբողջական իմաստի հետ, և պայմանագրի մեկնաբանումը կողմերի իրական ընդհանուր կամքը պարզելու միջոցով: Ընդ որում, այդ կանոնները կիրառվում են հաջորդաբար (տես «Կարատ» ՍՊԸ-ն ընդդեմ «Էգնա Շին» ՍՊԸ-ի՝ գումար բռնագանձելու պահանջի մասին թիվ ԾԴԴ/0303/02/10 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.05.2011 թվականի որոշումը):

«Հայփոստի ՓԲԸ-ն ընդդեմ «Վաչագան Հովհաննիսյանե ԱԶ-ի, քաղ. գործ թիվ ԵՄԴ/0720/02/10, 29.06.2012թ.»

8.3

Երևանի քաղաքապետին ընդդեմ «Թրու Ֆրենդսե ՍՊԸ-ի գործով պատասխանելով այն իրավական հարցադրմանը, թե արդյոք

ստորգետնյա անցումների մուտքի և ելքի աստիճանների վրա գտնվող օդային տարածությունը, որտեղ պետք է կառուցվեն հարթակներ, կարող է հանդիսանալ վարձակալության պայմանագրի առարկա՝ Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է. ի թիվս այոց քաղաքացիական իրավունքների օբյեկտ է նաև հողամասի սահմաններում գտնվող վերգետնյա տարածքը, որի նկատմամբ, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի, հնարավոր է ազատորեն գործարք կնքել: Վերոգրյալ դիրքորոշումը համադրելով գործի փաստերի հետ՝ Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգել է, որ 05.05.2003 թվականի վարձակալության պայմանագրի առարկա է հանդիսացել Երևան քաղաքի Աբովյան և Մոսկովյան փողոցների հատման մասում ստորգետնյա անցման երկու մուտքերի և ելքերի աստիճանահարթակների վերնամասում 90 քմ մակերեսով տարածքը, այսինքն՝ Երևանի քաղաքապետարանին պատկանող հողամասի սահմաններում գտնվող վերգետնյա տարածքը, որի նկատմամբ վարձակալության իրավունքը ստացել է պետական գրանցում: Հետևաբար, անկախ Քաղաքապետի 21.02.2002 թվականի թիվ 268 որոշմամբ նշված հարթակները կառուցելու հանգամանքից, նշված տարածքը կարող էր դառնալ վարձակալության առարկա:

Երևանի քաղաքապետին ընդդեմ «Թրու Ֆրենդսե ՍՊԸ-ի, Քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/0688/02/10, 23.03.2012թ.»

8.4

«Հանրախանութ Դինաց» ՍՊԸ-ն ընդդեմ «Արզիմա» ՍՊԸ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձ է կատարել վարձակալության պայմանագրից բխող որոշ հարցերի: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ պայմանագրի ազատության սկզբունքն իր մեջ ներառում է նաև պայմանագիր կնքելու կամ չկնքելու ազատությունը,

որը գույքի սեփականատիրոջ ղեկավարում լրացնում է վերջինիս՝ իր հայեցողությամբ գույքը տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու սահմանադրական իրավունքը:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ քաղաքացիական օրենսդրության ցանկացած սկզբունքից բացառություն նախատեսվելու կամ բացառություն նախատեսող օրենսդրության մեկնաբանության ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջները, որի համաձայն՝ քաղաքացիական իրավունքները կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է պետական և հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի, հանրության առողջության ու բարքերի, **այլոց իրավունքների և ազատությունների**, պատվի ու բարի համբավի պաշտպանության համար:

Այսպիսով, Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ պայմանագրի ազատության սկզբունքից բացառությունը

պետք է նախատեսված լինի օրենքով

անհրաժեշտ լինի պետական և հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի, հանրության առողջության ու բարքերի, **այլոց իրավունքների և ազատությունների**, պատվի ու բարի համբավի պաշտպանության համար:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 606-րդ հոդվածի, 620-րդ հոդվածի 1-ին կետի և նույն հոդվածի 2-րդ կետի համակարգային վերլուծությունը վկայում է այն սահման, որ վարձակալությունը և ենթավարձակալությունը միմյանց հետ սերտորեն կապված քաղաքացիաիրավական պայմանագրեր են և ենթավարձակալությունը ոչ մի պարագայում չի կարող գոյություն ունենալ վարձակալության պայմանագրից անկախ՝ որպես ինքնուրույն պայմանագրի տեսակ, ուստի, լինելով վարձակալության պայմանագրից ածանցյալ պայմանագիր՝ ենթավարձակալությունը չի

կարող կնքվել վարձակալության պայմանագիրը գերազանցող ժամկետում:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 621-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթների տրամաբանական վերլուծությունից հետևում է, որ վարձակալության պայմանագրով այլ պայման նախատեսված չլինելու պարագայում վարձակալության պայմանագրի վաղաժամկետ դադարումը միաժամանակ հանգեցնում է դրան համապատասխան կնքված ենթավարձակալության պայմանագրի դադարման: Ընդ որում, օրենսդիրը հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ենթավարձակալության պայմանագիրը կարող է կնքվել միայն վարձատուի համաձայնությամբ, ողղակիորեն սահմանել է վարձատուի իրավունքը վարձակալության պայմանագրի վաղաժամկետ դադարելու դեպքում ենթավարձակալության պայմանագրի պայմաններին համապատասխան ենթավարձակալի օգտագործման տակ գտնվող գույքի վերաբերյալ վերջինիս հետ կնքելու վարձակալության պայմանագիր, այսինքն՝ տվյալ պարագայում օրենսդիրը, հաշվի առնելով վարձատուի իրավունքը և միաժամանակ ապահովելով երաշխիք ենթավարձակալի շահերի պաշտպանության համար, վարձատուին իրավունք է վերապահում պահանջել կնքելու գույքի վարձակալության պայմանագիր **միայն նախկինում կնքված ենթավարձակալության պայմանագրի պայմաններին համապատասխան**, որն իր հերթին ենթավարձակալի համար ուղղակիորեն ստեղծում է պարտականություն՝ վարձատուի կողմից նախկին պայմաններով պայմանագիր կնքելու առաջարկ ստանալու դեպքում այն կնքելու վարձատուի հետ:

Այսպիսով, Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ օրենքը (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 621-րդ հոդված) բացառություն է նախատեսում պայմանագրի ազատության սկզբունքից՝ հիմք ընդունելով վարձատուի և ենթավարձակալի շահերի համակողմանի պաշտպանության անհրաժեշտությունը:

Հետևաբար վարձատուն իրավունք ունի պահանջել, իսկ ենթավարձակալը պարտավոր է կնքել գույքի վարձակալության պայմանագիր միայն նախկինում կնքված ենթավարձակալության պայմանագրի պայմաններին համապատասխան:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերը վերաբերում են այն դեպքերին, երբ հողամասի և դրա վրա անրակայված անշարժ գույքի սեփականատերերը չեն համընկնում միևնույն անձի մեջ: Այս դեպքում անշարժ գույքի սեփականատերն **օրենքի ուժով** իրավունք է ստանում օգտագործել հողամասի այն մասը, որն զբաղեցված է անշարժ գույքով: Ընդ որում, օրենսդիրը կարգավորել է նաև հողամասի սեփականատիրոջ փոփոխության հարցը՝ սահմանելով, որ վերջինիս փոփոխությունը որևէ պարագայում չի հանգեցնում անշարժ գույքի սեփականատիրոջ օգտագործման իրավունքի դադարեցմանը կամ փոփոխմանը:

Վճռաբեկ դատարանի վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումը հիմնվում է նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի իրավակարգավորման ուսումնասիրության վրա: Մասնավորապես, նշված հոդվածի 1-ին կետը սահմանում է հողամասի սեփականատիրոջ իրավունքը՝ իրեն պատկանող հողամասը տրամադրել այլ անձանց օգտագործման՝ ներառյալ վարձակալության: Այսինքն՝ նշված նորմով օրենսդիրը կարգավորել է սեփականատիրոջ հայեցողությամբ իր իրավունքների իրականացման կարգը՝ իր գույքն օգտագործման տրամադրելու առումով: Միաժամանակ նույն հոդվածի 3-րդ կետը նախատեսում է, որ նույն օրենսգրքի 207 հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված դեպքում հողամասի օգտագործման իրավունք կարող է ձեռք բերել նաև շենքի, շինության և այլ անշարժ գույքի սեփականատերը:

Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ նշված հոդվածով օրենսդիրը տարբերակել է սեփականատիրոջ կողմից իր հայե-

ցողությամբ իրեն պատկանող հողամասն օգտագործման տրամադրելու իրավունքն անշարժ գույքի սեփականատիրոջ՝ գույքով զբաղեցված և իրեն չպատկանող հողամասի օգտագործման իրավունքից:

Այսպիսով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այն դեպքերում, երբ շենքի կամ շինության սեփականատերը միաժամանակ դրանով զբաղեցված հողամասի սեփականատերը չէ, վերջինս անկախ հողամասի սեփականատիրոջ համաձայնությունից, օրենքի ուժով դրան կատմամբ ձեռք է բերում օգտագործման իրավունք:

«Հանրախանութ Դինաց» ՍՊԸ v. «Արզինա» ՍՊԸ, քաղ. գործ թիվ ԼԳ/0175/02/11, 19.10.2012թ.

8.5

Ի թիվս այլ պայմանագրերից ծագող պարտավորությունների Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև ապահովագրության պայմանագրից բխող պարտավորությունների առանձին հարցերի: Այսպես, *Դավիթ Դավթյանը և Ալիսա Ջորաբորյանն ընդդեմ «Արմավիա» Ավիաընկերություն ՍՊԸ-ի գործով* Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է նշված գործով իր նախկին դիրքորոշումն այն մասին, որ վերոնշյալ վկայագրից հետևում է, որ ապահովագրության օբյեկտ են ոչ թե Ընկերությանը պատկանող ինքնաթիռի անձնակազմի կյանքը կամ առողջությունը, այլ անձնակազմին հասցված վնասի հետ կապված Ընկերության գույքային շահերը, իսկ Պայմանագրով շահառուն Ընկերությունն է: Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ սույն քաղաքացիական գործով Կազմակերպության և Արման Դավթյանի, ինչպես նաև նրա ժառանգների միջև որևէ պարտավորաիրական հարաբերություններ առկա չեն (*տես Դավիթ Դավթյանը, Ալիսա Ջորաբորյանն ընդդեմ «Գրանդ» Ապահովագրական ՍՊԸ-ի՝*

առանց որևէ նախապայմանի 20.000 ԱՄՆ դոլարին հասնաժեռ ՀՀ դրամ վճարելու պահանջի մասին թիվ 3-356(ՎԴ) գործով ՀՀ վճարելի դապարանի 23.05.2008 թվականի որոշումը):

Այնուամենայնիվ, Վճռաբեկ դատարանը բարձրացված իրավական հարցին սույն գործով իրավական գնահատական տալու համար անհրաժեշտ է համարել կրկին անդրադառնալ վերոնշյալ իրավական խնդրին:

Իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 983-րդ հոդվածի 1-րդ կետից հետևում էր, որ իրավահարաբերության ծագման ժամանակ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը նախատեսում էր ապահովագրության երկու տեսակ՝ գույքային և անձնական, որոնց համար օրենսդիրը նախատեսել էր առանձին իրավակարգավորում:

Իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 985-րդ հոդվածի, 987-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթների վերլուծության հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրությունը գույքային ապահովագրության տեսակ է, հետևաբար դրա նկատմամբ կիրառելի են նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 985-րդ հոդվածի կանոնակարգումները:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ վնաս պատճառելու հետևանքով **պարտավորություններով պատասխանատվության** ռիսկի ապահովագրության տեսակը ծագում է միայն այն դեպքում, երբ ապահովագրվողի կամ այլ անձի մոտ որոշակի ապահովագրական պատահարի հետևանքով ծագում է պարտավորություն և առաջանում է պատասխանատվություն կրելու խնդիր: Այդ պարտավորությունները դրսևորվում են որպես վնաս պատճառելու, մասնավորապես այլ անձանց կյանքին, առողջությանը կամ գույքին վնաս պատճառելու հետևանքով ծագած պարտավորություններ:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը

հարկ է համարել նշել, որ տվյալ դեպքում ապահովագրվողն ապահովագրում է իր կամ այլ անձի (ով պետք է կրի պատասխանատվությունը) պատասխանատվության ռիսկը, այսինքն՝ ապահովագրության միջոցով **իր կամ այլ անձի** պատասխանատվություն կրելու գործընթացը:

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ապահովագրության վերոնշյալ տեսակը կոչված է վնաս պատճառողին (պատասխանատվություն կրողին) ապահովագրելու, որպեսզի վերջինս պարտավորության ծագման դեպքում կարողանա պատշաճ կատարել վնասը հատուցելու իր պարտավորությունը: Միաժամանակ այն որոշակի երաշխիքներ է ստեղծում պարտավորության մյուս կողմի՝ տուժողի համար՝ ստանալու համապատասխան վնասի հատուցումը:

Իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 990-րդ հոդվածի հոդվածի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ իրավահարաբերության ծագման ժամանակ օրենսդիրը տարբերակում է դրել վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության և անձնական ապահովագրության միջև՝ դրանք դիտարկելով որպես ապահովագրության տարբեր տեսակներ: Ի տարբերություն վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության՝ անձնական ապահովագրության օբյեկտ է համարվում անձի կյանքը կամ առողջությունը, որին էլ վնաս պատճառվելու դեպքում ծագում են անձնական ապահովագրության հետ կապված քաղաքացիական իրավահարաբերությունները: Այդ նպատակից ելնելով էլ օրենսդիրը հստակ սահմանել է, որ անձնական ապահովագրության դեպքում ապահովագրական գումար ստանալու իրավունք ունի այն անձը, ում օգտին պայմանագիրը կնքվել է:

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ իրավահարաբերության ծագման ժամանակ գործող ՀՀ քաղաքացի-

ական օրենսգրքի 990-րդ հոդվածով նախատեսված անձնական ապահովագրությունն ունի հետևյալ առանձնահատկությունները՝

Անձնական ապահովագրության օբյեկտ է համարվում անմիջականորեն անձի կյանքը, առողջությունը և այլն.

Անձնական ապահովագրության պայմանագրով շահառու է համարվում ապահովագրվողը, իսկ պայմանագրում այլ անձ նշված լինելու դեպքում՝ նշված երրորդ անձը կամ նրա իրավահաջորդները.

Երրորդ անձի օգտին կնքված անձնական ապահովագրության պայմանագիրը համարվում է երրորդ անձի օգտին կնքված պայմանագիր և դրա նկատմամբ կիրառելի են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 446-րդ հոդվածի դրույթները.

Երրորդ անձի օգտին կնքված անձնական ապահովագրության իրավահարաբերությունները ծագում են ապահովադրի և երրորդ անձի միջև անձի կյանքին կամ առողջությանը վնաս պատճառվելու փաստի ուժով, որի արդյունքում ապահովադիրը պարտավոր է ապահովագրական գումարը վճարել երրորդ անձ շահառուին:

Վերոնշյալ վերլուծություններից հետո Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել քննարկման առարկա դարձնել վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության և անձնական ապահովագրության տարբերությունները:

Մասնավորապես, վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության օբյեկտ են համարվում վնաս պատճառողի գույքային շահերը՝ վնաս պատճառելու համար *պատասխանատվության ռիսկը*: Անձնական ապահովագրության դեպքում ապահովագրության օբյեկտն անմիջականորեն *անձի կյանքը կամ առողջությունն* է՝ անկախ դրան վնաս պատճառելու համար վրա հասնող պատասխանատվությունից: Հետևաբար, վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության իրավահարա-

բերությունները ծագում են այն դեպքում, երբ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 60-րդ գլխի նորմերին և այլ իրավական ակտերին համապատասխան ապահովագրվողի մոտ ծագում է շահառուին պատճառված վնասը հատուցելու պարտավորություն: Այն դեպքում, երբ նշված նորմերին համապատասխան ապահովագրվողը շահառուին պատճառված վնասը հատուցելու պարտավորություն չունի կամ ազատվում է պատասխանատվությունից, վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության պարտավորություններ չեն ծագում: Ի տարբերություն նշվածի՝ անձնական ապահովագրության իրավահարաբերությունները ծագում են անձի կյանքին կամ առողջությանը վնաս պատճառելու փաստի ուժով: Այսինքն՝ անձի կյանքին կամ առողջությանը վնաս պատճառվելու պահից ապահովադրի և շահառուի միջև ծագում են անձնական ապահովագրության իրավահարաբերություններ: Մինչդեռ վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության իրավահարաբերությունները ծագում են ոչ թե շահառուի և ապահովադրի, այլ ապահովագրվողի և ապահովադրի միջև այն դեպքում, երբ ապահովագրվողը պետք է պատասխանատվություն կրի շահառուի առջև՝ վերջինիս կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասի համար:

Դավիթ Դավթյանը և Ալիսա Զորարության
v. <<Արմավիա>> ավիաընկերություն ՍՊԸ,
քաղ. գործ թիվ ԵՄԴ/0852/02/10,
19.10.2012թ.

9. ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌՆԵԼՈՒ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԾԱԳԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

9.1

Վերահաստատելով նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած իր դիրքորոշումը, Վճռաբեկ դատարանը *Արմինե Արեղյանն ընդդեմ անհայր ձեռնարկարեր Հովհաննես Դանիելյանի* գործով արձանագրել է, որ վնասի հատուցման համար պարտադիր պայման է պարտապանի ոչ օրինաչափ վարքագծի, վնասների, վնասների և ոչ օրինաչափ գործողության միջև պատճառահետևանքային կապի ու պարտապանի մեղքի միաժամանակյա առկայությունը (*տես՝ Նապայլաս Հակոբյանն ընդդեմ Վարդան Հայրապետյանի՝ վնասի հարուցման պահանջի մասին թիվ ՀՔԳՅ/0016/02/08 գործով Վճռաբեկ դատարանի 13.02.2009 թվականի որոշումը*), ինչպես նաև այն, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի հիմքով վնասի հատուցման համար պարտադիր պայման հանդիսացող տարրերից՝ հայցվորի մոտ վնասների առկայության, պատասխանողի մոտ ոչ օրինաչափ վարքագծի առկայության, վնասների ու ենթադրյալ վնաս պատճառող անձի ոչ օրինաչափ գործողության միջև պատճառահետևանքային կապի առկայության հանգամանքների ապացուցման բեռը կրում է հայցվոր կողմը (*տես «Մասնա-Մասնա» ՄՊԸ-ն ընդդեմ Դանիել Ղասարոյանի՝ պարտաված վնասի հարուցման պահանջի մասին թիվ ԵՔԳ/0086/02/08 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.06.2009 թվականի որոշումը*):

Վճռաբեկ դատարանը, սույն գործով քննարկման առարկա դարձնելով այն իրավական հարցադրումը, թե ո՞ւմ կողմից է ենթակա հատուցման աշխատանքային (ծառայողական, պաշտոնական) պարտականությունները կատարելիս աշխատողի կողմից երրորդ անձին պատճառված վնասը, եզրակացրել է, որ գործատուն պատասխանատվություն է կրում իր աշխատողի կողմից

մից հասցված վնասի համար ոչ միայն այն դեպքում, երբ վերջինս գործել է գործատուի առաջադրանքով, այլ նաև այն դեպքում, երբ աշխատողը պարտավոր էր նման կերպ գործել: Դեռ ավելին, աշխատողը պետք է գործի աշխատանքների անվտանգ կատարման նկատմամբ գործատուի վերահսկողության ներքո, այսինքն՝ գործատուն պարտավորվում է պատշաճ կերպով վերահսկել իր աշխատողների կողմից աշխատանքային պարտականությունների (այդ թվում կարգապահական կանոնների) պատշաճ կատարումը, իսկ բոլոր այն դեպքերում, երբ աշխատողն իր աշխատանքային պարտականությունները կատարում է գործատուի վերահսկողությունից դուրս, դրանով իսկ խախտելով աշխատանքային պայմանագիրը, ապա նա ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի վերոնշյալ դրույթի իմաստով չի դադարում **աշխատող** լինելուց, դրանից բխող հետևանքներով:

Հինք ընդունելով վերոնշյալը և սույն գործի փաստերը համադրելով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Էմին Յավրյանը «Վոլկսվագեն Էօսե մակնիշի 03 00 777 պետհամարանիշի ավտոմեքենան լվացել է գործատուի գտնվելու վայրում ավտովագման կետում, հետևապես վերջինիս կողմից այդ ընթացքում պատճառված վնասը պետք է համարվի աշխատանքային պարտականությունները կատարելու ընթացքում պատճառված վնաս, որը ենթակա է հատուցման Ձեռնարկատիրոջ կողմից:

Պատճառված վնասը հատուցելու գործերով ապացուցման պարտականության վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է հայտնել նաև *Մամվել և Էլմիրա Գալստյաններն ընդդեմ Ռուզան Գյոզայանի* գործով:

Արմինե Արեղյան v. անհայր ձեռնարկարեր Հովհաննես Դանիելյան, քաղ. գործ թիվ ԿԳ/0125/02/11, 25.12.2012թ.

Մամվել և Էլմիրա Գալստյաններ v. Ռուզան Գյոզայան, քաղ. գործ թիվ ԱՐԱԳ/0617/02/10, 19.10.2012թ.

9.2

Վնաս պատճառելու հետևանքով պարտավորությունների առաջացման առանձին հարցերին Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է բազմաթիվ որոշումներում: 2012 թվականին կայացրած որոշումներում ևս Վճռաբեկ դատարանը մեկնաբանեց նշված հարաբերությունները կանոնակարգող մի շարք իրավական դրույթներ: Առանձնահատուկ պետք է համարել վիրավորանքի և գրպարտության հետևանքով անձի պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավի պատճառված վնասի հատուցման վերաբերյալ որոշումներում արտահայտված դիրքորոշումները և մեկնաբանությունները, որոնք ուղղորդեցին դատական պրակտիկան՝ ապահովելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի միատեսակ մեկնաբանումը դատարանների կողմից: Այսպես, *Թաթույ Մանասերյանն ընդդեմ «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ-ի և Վանտ Եղիազարյանն ընդդեմ Բորիս Աշրաֆյանի* գործերով Վճռաբեկ դատարանն ամրագրեց կոնկրետ կանոններ, որոնք անհրաժեշտ է պահպանել նմանատիպ գործերով վեճերի լուծման ժամանակ:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ դատարանների հայեցողական լիազորության ճիշտ կենսագործման համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան) կողմից սահմանված չափորոշիչները խոսքի ազատության իրավունքի և դրա սահմանափակումների վերաբերյալ, մասնավորապես.

1. Խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակումները պետք է նախատեսված լինեն օրենքով,
2. Դրանք պետք է անհրաժեշտ լինեն ժողովրդավարական հասարակությունում,
3. Դրանք պետք է հետապնդեն իրավաչափ նպատակ,
4. Կիրառված սահմանափակում-

ները պետք է համաչափ լինեն հետապնդվող իրավաչափ նպատակներին:

Նախատեսված է օրենքով

Օրենքով նախատեսված լինելու պահանջն առաջին հերթին հանգում է համապատասխան ներպետական օրենքի առկայության: Միաժամանակ որոշակի պահանջներ պետք է նախատեսվեն նաև այդ օրենքի որակական հատկանիշների համար: Մասնավորապես այն պետք է լինի ընդհանուր կիրառման ներքին ակտ, պետք է լինի հստակ և յուրաքանչյուրին հասանելի:

Այդ նախն է վկայում նաև Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը: Այսպես՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ Կոնվենցիայում նշված «նախատեսված է օրենքով» արտահայտությունը պահանջում է ոչ միայն ներպետական օրենքի առկայություն, այլև այն վերաբերում է օրենքի որակին: Օրենքը պետք է հասանելի և կանխատեսելի լինի, այսինքն՝ ձևակերպված լինի բավականաչափ հստակ, որպեսզի անհատին հնարավորություն ընձեռի անհրաժեշտության դեպքում կարգավորել իր վարքագիծը (տե՛ս Սանդի Թայման ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Եվրոպական դատարանի 26.04.1979 թվականի վճիռը, կետ 49, Սանտա Ուիտգեվերս Բ. Վ.-ն ընդդեմ Նիդերլանդների գործով Եվրոպական դատարանի 14.09.2010 թվականի վճիռը, կետ 81):

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում հավելել, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի սահմանադրականության հարցը քննարկվել է ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2011 թվականի նոյեմբերի 15-ի թիվ ՍԴՈ-997 որոշմամբ՝ ճանաչվելով ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, հետևաբար «նախատեսված է օրենքով» հասկացության որակական պահանջները համապատասխանում են նաև դրանց սահմանադրականության տեսանկյունից:

Հետրապնդում է իրավաչափ նպատակ

Արտահայտվելու նկատմամբ կիրառվող սահմանափակումները պետք է հետապնդեն իրավաչափ նպատակ: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վիրավորանքի և զրպարտության վերաբերյալ գործերով իրավաչափ են այն նպատակները, որոնք նախատեսված են Սահմանադրությամբ կամ միջազգային իրավունքի նորմերով նախատեսված արժեքների՝ անձի պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանության համար:

Խոսքի ազատության սահմանափակումները նախատեսված են թե՛ ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածում, թե՛ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի 19-րդ հոդվածի 3-րդ կետում, թե՛ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետում:

«Հայաստանի Հանրապետության Քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի մայիսի 18-ի ՀՕ-97-Ն օրենքի ընդունումը, որով ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածը շարադրվեց նոր խմբագրությամբ և օրենսգիրքը լրացվեց նոր՝ 1087.1-րդ հոդվածով, նպատակ ունի ապահովել անձի պատվի և արժանապատվության պաշտպանությունը այլ անձանց ոտնձգություններից, հստակեցնել զրպարտություն և վիրավորանք հասկացությունները, զրպարտության և վիրավորանքի համար պատասխանատու անձանց շրջանակը և համարժեք դարձնել պատասխանատվությունը:

Հետևաբար Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի վերոնշյալ դրույթները հետապնդում են իրավաչափ նպատակ, այն է՝ ապահովել անձի սահմանադրական և կոնվենցիոն իրավունքների՝ պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանությունը:

Անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարա-

կությունում և համաչափ է հետրապնդվող իրավաչափ նպատակներին

Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի մեկնաբանմանը, բազմիցս նշել է, որ իրավունքներին միջամտելու անհրաժեշտությունը որոշելու հարցում մասնակից պետություններն օժտված են հայեցողության որոշակի սահմանով, որը, սակայն, ուղեկցվում է եվրոպական կառույցների վերահսկողությամբ, իսկ վերջինիս սահմանները կախված են գործի բնույթից: Բոլոր այն դեպքերում, երբ արձանագրվում է միջամտություն Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթներով երաշխավորված ազատություններին և իրավունքներին, եվրոպական կառույցները պետք է խիստ վերահսկողություն սահմանեն, ինչը պայմանավորված է այդ իրավունքների կարևորությամբ (տե՛ս «Աուտրոնիկե բաժնետիրական ընկերությունը ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով Եվրոպական դատարանի 22.05.1990 թվականի վճիռը, կետ 61, «Գրուպպերա ռադիոնե բաժնետիրական ընկերությունը և մյուսներն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով Եվրոպական դատարանի 28.03.1990 թվականի վճիռը, կետ 72):

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ «անհրաժեշտ հասկացությունը նշանակում է, որ սահմանափակումն առաջացել է հասարակական կամ սոցիալական կարիքներից և առկա է ճշող հասարակական կարծիք այդ հարցում: Ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ միջոց համարվելու համար միջամտությունը պետք է «բավականաչափե հիմնավորված լինի, ինչը պարզելու համար հարկավոր է հաշվի առնել տվյալ գործով հանրությանը հուզող յուրաքանչյուր հայեցակետ (տե՛ս Մանդի Թայմսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Եվրոպական դատարանի 26.04.1979 թվականի վճիռը, կետ 65): Հետապնդվող իրավաչափ նպատակներին միջամտության համաչափությունը գնա-

հատելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև պատասխանատվության միջոցների բնույթն ու խստությունը (տե՛սՍամսերն ընդդեմ Էստոնիայի գործով Եվրոպական դատարանի 04.04.2001 թվականի վճիռը, կետ 69): Պատասխանատվության համար ընտրված միջոցի բնույթը և խստությունը գնահատելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն, որ յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով դրանք պարզման ենթակա ինքնուրույն հարցեր են:

Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգում է, որ բոլոր դեպքերում համաչափությունը գնահատելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել կիրառված միջոցների պիտանիությունը: Սա ենթադրում է, որ պատասխանատվության միջոցների կիրառման լիազորություն ունեցող սուբյեկտը ընտրում է հնարավոր միջոցներից պիտանին: Պիտանի միջոցների մեկից ավելիի առկայության դեպքում պետք է ընտրվի այն միջոցը, որն անհրաժեշտ է նպատակին հասնելու համար, իսկ պիտանի և անհրաժեշտ միջոցներից միայն նա, որը հնարավորություն է տալիս առավել նվազ ձևով միջամտելով կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունքին ապահովել այլ անձի պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանությունը:

Բ. ՀՀՔաղաքացիական օրենսգրքի1087.1-րդ հոդվածի կանոնակարգումները

Վնաս պատճառողը և տուժողը

ՀՀՔաղաքացիական օրենսգրքի1087.1-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ անձը, որի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորել են վիրավորանքի կամ գրպարտության միջոցով, կարող է դիմել դատարան՝ վիրավորանք հասցրած կամ գրպարտություն կատարած անձի դեմ:

Վերոնշյալ դրույթից հետևում է, որ վնաս պատճառողն այն անձն է (ֆիզիկական կամ իրավաբանական), ով վիրավորանքի կամ գրպարտության միջոցով արատավորել է

այլ ֆիզիկական անձի պատիվը կամ արժանապատվությունը կամ անհատ գործարարի կամ իրավաբանական անձի գործարար համբավը:

Տուժողը (գրպարտության կամ վիրավորանքի ենթարկված անձ) այն ֆիզիկական անձն է, ում պատիվը կամ արժանապատվությունը կամ անհատ գործարարի կամ իրավաբանական անձի գործարար համբավն արատավորել է մեկ այլ անձ (ֆիզիկական կամ իրավաբանական) վիրավորանքի կամ գրպարտության միջոցով:

Վիրավորանքի կամ գրպարտության միջոցով վնաս պատճառելու հետևանքով առաջացող հարաբերության սուբյեկտների շրջանակի սահմանափակում օրենսդիրն արդարացիորեն չի նախատեսել, և այդպիսիք կարող են լինել ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձինք: Ինչպես վնաս կրողի, այնպես էլ վնաս պատճառողի կողմում կարող են հանդես գալ մեկից ավելի անձինք, և այս դեպքում ծագում է անձանց բազմաթվությամբ պարտավորություն: Ըստ այդմ էլ վնաս պատճառողները հանդես կգան որպես համապարտ պարտապաններ, եթե ծագած պարտավորությունը (վնասի հատուցումը) անբաժանելի է, իսկ տուժողները՝ որպես համիրավ պարտատերեր: Նշված դիրքորոշման համար Վճռաբեկ դատարանը հիմք է ընդունում ՀՀՔաղաքացիական օրենսգրքի 361-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 1073-րդ հոդվածի կանոնակարգումները: Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել ընդգծել, որ թեև մեկնաբանվող դրույթը ուղղակիորեն չի ամրագրում անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ անձանց պատիվը և արժանապատվությունը պաշտպանելու հնարավորություն, սակայն այն միաժամանակ չի էլ բացառում նման հնարավորությունը, ուստի անկախ լրիվ գործունակության առկայությունից կամ բացակայությունից (ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 24-րդ, 29-րդ, 30-րդ, 31-րդ, 32-րդ հոդվածներ)՝ անձը

պետք է հնարավորություն ունենա պաշտպանելու իր պատիվն ու արժանապատվությունը: Այս դեպքում դատարան համապատասխան հայց կարող են ներկայացնել անգործունակի կամ սահմանափակ գործունակի օրինական ներկայացուցիչները (ծնող, խնամակալ, հոգաբարձու): Ինչ վերաբերում է իրավունակությունը դադարած, այսինքն՝ մահացած կամ մահացած ճանաչված քաղաքացու պատիվն ու արժանապատվությունը պաշտպանելուն, ապա վերջինիս իրավական կարգավորումն ամրագրված է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի 2-րդ կետում, որի համաձայն՝ քաղաքացու պատվի և արժանապատվության պաշտպանությունը շահագրգիռ անձանց պահանջով թույլատրվում է նաև նրա մահից հետո: Որպես շահագրգիռ անձ կարող են հանդես գալ ինչպես վերջինիս ժառանգները, այնպես էլ յուրաքանչյուր անձ, ով կապացուցի նշված հարցում իր շահագրգիռ անձ լինելը:

Վիրավորանք և գրպարությունը

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ սույն օրենսգրքի իմաստով վիրավորանքը խոսքի, պատկերի, ձայնի, նշանի կամ այլ միջոցով պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավն արատավորելու նպատակով կատարված հրապարակային արտահայտությունն է:

Սույն օրենսգրքի իմաստով հրապարակային արտահայտությունը տվյալ իրավիճակում և իր բովանդակությամբ կարող է չհամարվել վիրավորանք, եթե այն հիմնված է ստույգ փաստերի վրա (բացառությամբ բնական արատների) կամ պայմանավորված է գերակա հանրային շահով:

Վերոնշյալ դրույթների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ վիրավորանքը (պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորելու նպատակով կատարված հրապարակային արտահայտու-

թյունը) կարող է դրսևորվել խոսքով, ինչպես բանավոր, այնպես էլ գրավոր, պատկերների միջոցով (սկարներ, տարածական պատկերներ), ձայնի (ինչպես բանավոր խոսքը, այնպես էլ տարբեր հնչերանգների կիրառումը), նշանների միջոցով (ժեստիկուլացիաներ, սինվոլներ): Օրենսդիրն իրավացիորեն չի սահմանափակել միջոցների շարքը, որոնք կարող են կիրառվել վիրավորանքն արտահայտելիս՝ հնարավորություն տալով իրավակիրառողին, կոնկրետ գործի հանգամանքներից ելնելով, որոշել՝ արդյոք տվյալ միջոցի օգտագործմամբ կատարված արտահայտությունը կարող է որակվել որպես վիրավորանք: Հետևաբար վիրավորանքը կարող է արտահայտվել ցանկացած այլ միջոցի օգտագործմամբ, որը ներառված չէ վերոնշյալ թվարկման մեջ:

Անդրադառնալով կոնկրետ արտահայտության՝ վիրավորանք գնահատելու չափանիշներին՝ Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել արձանագրել, որ՝

1. արված արտահայտությունն իրականում պետք է արատավորի անձի պատիվը, արժանապատվությունը և գործարար համբավը, որպիսի փաստը ապացուցելու դատավարական բեռը կրում է հայցվորը,
2. արտահայտություն կատարողն ի սկզբանե պետք է հետապնդի անձի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավն արատավորելու նպատակ, այսինքն՝ պետք է իր կատարած արտահայտությամբ անձի հեղինակությունը նսեմացնելու և նրան նվաստացնելու դիտավորություն ունենա: Մասնավորապես՝ նման նպատակի առկայության մասին կարող է վկայել այնպիսի իրավիճակը, երբ անձը

ողջամիտ բոլոր հնարավոր միջոցները չի ձեռնարկել տեղեկատվության՝ իրականությանը համապատասխանելու հանգամանքը ճշտելու համար կամ էլ գիտեր կամ ակնհայտորեն պետք է իմանար տեղեկատվության՝ ստույգ փաստերի վրա հիմնված չլինելու մասին: Այս փաստի ապացուցման բեռը նույնպես կրում է հայցվորը:

- 3. արտահայտությունը պետք է կատարված լինի հրապարակային ձևով, որպիսի փաստի ապացուցման դատավարական բեռը դարձյալ կրում է հայցվորը: Հրապարակային կարող են համարվել առնվազն մեկ երրորդ անձի ներկայությամբ կատարված արտահայտությունները և ներկայացված փաստերը: Վերջիններս երրորդ անձի ներկայությամբ կատարված են համարվում նաև այն դեպքում, երբ երրորդ անձը ևս կատարում է արտահայտություններ և ներկայացնում փաստեր, որոնք բովանդակային առումով կապված են վիրավորողի արած արտահայտությունների կամ ներկայացրած փաստերի հետ (օրինակ՝ երկու և ավելի անձանց կողմից վիրավորելը): Նման դեպքերում առկա է վնասի համատեղ պատճառում:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հրապարակային արտահայտությունը կամ հրապարակային ներկայացումը կարող է դրսևորվել տպագրության միջոցով, ռադիոյի կամ հեռուստատեսության միջոցով հեռարձակմամբ, զանգվածային լրատվության միջոցներով տարածմամբ, համացանցի միջոցով տարածմամբ, ինչպես նաև հեռահաղորդակցության այլ միջոցների օգտագործմամբ,

հրապարակային ելույթներով, կամ որևէ այլ կերպ թեկուզ մեկ երրորդ անձի դրանց հաղորդակից դարձնելով: Այդպիսի արտահայտությունների ներկայացումը հասցեատիրոջը չի կարող համարվել հրապարակային, եթե դրանք ներկայացնող անձը բավականաչափ միջոցներ է ձեռնարկել դրանց գաղտնիությունն ապահովելու ուղղությամբ, որպեսզի դրանք հասանելի չդառնան այլ անձանց:

Մեկնաբանվող հոդվածի կարգավորումից դուրս են այն դեպքերը, երբ հայտարարությունը կատարվել է ոչ հրապարակային (անձը վիրավորել է տուժողին առանց երրորդ անձանց ներկայության):

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերը նշված դրույթում ամրագրված վիրավորանքի սահմանումը չի կարող ենթադրել, որ անձի համբավին վնաս պատճառող ցանկացած բացասական կարծիք կամ որոշակի փաստական հիմք ունեցող գնահատող դատողություն պաշտպանված չէ օրենքով: Եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումներով պաշտպանվում է բացասական կարծիքի կամ գնահատող դատողության արտահայտումը այնքանով, որքանով այն հիմնված է հաստատված կամ ընդունված փաստերի վրա: Ի տարբերություն փաստերի, որոնք կարող են ներկայացվել և հիմնավորվել, գնահատող դատողությունները չեն կարող ապացուցվել: Գնահատող դատողության ապացուցման պարտականությունն անհնար է իրականացնել և ինքնին խախտում է կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունքը, որը Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածում ամրագրված իրավունքի հիմնարար մասն է կազմում: Այնուամենայնիվ, երբ հայտարարությունը որակվում է որպես գնահատող դատողություն, անհրաժեշտ է, որ վերջինս հիմնվի բավարար փաստական կազմի վրա (տե՛ս Պեդերսենը և Բաադսգաարդն ընդդեմ Դանիայի գործով Եվրոպական դատարանի 17.12.2004 թվականի վճիռը, կետ 76): Գնահատողական դատողությունը կարող է անընդունելի համարվել,

քանի որ այն առանց փաստական հիմքի կարող է չափազանցված համարվել (տե՛ս ՌԻ-գոսը և Գասկանն ընդդեմ Հունաստանի գործով Եվրոպական դատարանի 27.05.2004 թվականի վճիռը, կետ 45):

Այսպիսով, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ պայմանների առկայությունը պարտադիր է արտահայտությունը վիրավորանք գնահատելու համար: Այդուհանդերձ, օրենսդիրն անրագրել է որոշակի դեպքեր, երբ արտահայտությունը թեև բավարարում է վերոնշյալ պայմաններին, սակայն կոնկրետ իրավիճակում և իր բովանդակությամբ օրենքի ուժով կարող է չհամարվել վիրավորանք: Այդպիսիք են այն դեպքերը, երբ տեղեկատվությունը հիմնված է ստույգ փաստերի վրա (բացառությամբ բնական արատների) կամ պայմանավորված է գերակա հանրային շահով: Օրենսդրական նման ձևակերպումը հիմք է արձանագրելու, որ այդ դեպքերը յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով ենթակա են առանձին գնահատման՝ պարզելու, թե արդյոք տվյալ բովանդակությամբ և տվյալ իրավիճակում ներկայացված արտահայտությունը պարունակում է վիրավորանք, թե ոչ:

Անդրադառնալով «Ստույգ փաստերե եզրույթին՝ Վճռաբեկ դատարանն ընդգծում է, որ այդպիսիք հանդիսանում են այն փաստերը, որոնք հիմնավորվում են ապացույցներով տեղեկատվության հրապարակման հետ միաժամանակ կամ հանդիսանում են հանրահայտ փաստեր (ապացուցման անհրաժեշտություն չունեցող): Անհրաժեշտ է ուշադրության դարձնել փաստերի և գնահատող դատողությունների տարբերակման խնդրին, քանի որ դրանք մեծ կարևորություն են ներկայացնում գործի քննության համար և մեծապես կարող են ազդել գործի ելքի վրա: Եվրոպական դատարանը, Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի համատեքստում անդրադառնալով նշված խնդրին, հստակ տարանջատում է կատարում փաստերի և գնահատող դատողությունների միջև, որի վերաբերյալ ձևավո-

րել է հետևյալ ընդհանուր սկզբունքը. «Եթե փաստերի առկայությունը կարելի է ապացուցել, ապա գնահատող դատողությունները չեն կարող ապացուցվել. գնահատող դատողությունների ապացուցումն անհնարին խնդիր է, և նման պահանջը խախտում է կարծիքի արտահայտման ազատությունը, որը Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի հիմնարար մասերից է: Ե (տե՛ս ԱԼԻնգենսն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական դատարանի 08.07.1986 թվականի վճիռը, կետ 46):

Վերոգրյալից զատ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ անհրաժեշտ է նաև հաշվի առնել, որ գնահատող դատողությունը, դիտարկելով որպես կարծիքի ազատ արտահայտման, այլ ոչ թե տեղեկություններ տարածելու իրավունքի դրսևորում, յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է գնահատման առարկա դարձնել այն, թե արդյոք տվյալ դատողությունը հիմնված է որոշակի փաստերի վրա: Փաստական հիմքից զուրկ գնահատող դատողությունը պաշտպանված չէ պետական միջամտությունից: Վճռաբեկ դատարանի նման դիրքորոշումը պայմանավորված է նաև նրանով, որ անդրադառնալով նշված հարցին՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ անձնական կարծիքը կարող է չափազանցված համարվել՝ հատկապես փաստացի հիմքի բացակայության պայմաններում (տե՛ս Օրերշլիքն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական դատարանի 01.07.1997 թվականի վճիռը, կետ 33):

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ յուրաքանչյուր դատական գործի քննության շրջանակներում անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյոք ներկայացված փաստացի տվյալները տվյալ իրավիճակում և իրենց բովանդակությամբ բխել են «Գերակա հանրային շահից, որն անմիջականորեն պայմանավորված է հասարակության տեղեկացված լինելու իրավունքի շահով, արդյո՞ք հանրության համար այդ տեղեկատվությու-

Նր զգալիորեն անհրաժեշտ է եղել, արդյո՞ք հասարակությունը հետևել է այդ տեղեկությունների տարածման ընթացքին և սպասել է դրանց հետագա հրապարակմանը: «Գերակա հանրային շահը ե գնահատելիս վերոնշյալ հարցերին պատասխանելու անհրաժեշտությունը բխում է նրանից, որ զանգվածային լրատվության միջոցների վրա է դրված հասարակական հետաքրքրություն ներկայացնող ոլորտների և հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվության, այդ թվում գաղափարների տարածման պարտականություն: Զանգվածային լրատվության միջոցների այդ գործառույթին (պարտականությանը) զուգորդվում (համապատասխանում) է հասարակության կողմից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ քննարկման առարկա հարցի վերաբերյալ դատական գործեր քննելիս դատարանները մեծ ուշադրություն պետք է դարձնեն հրապարակայնորեն փաստացի տվյալներ ներկայացրած անձի բացատրություններին, մոտեցումներին, իր կողմից ներկայացված փաստացի տվյալների նկատմամբ վերաբերմունքին՝ պարզելու նպատակով՝ արդյո՞ք անձը ներկայացված փաստերով դիտավորություն ունեցել է արատավորելու որևէ մեկին, թե՛ օբյեկտիվորեն արտահայտել է իր գնահատող դատողությունները՝ միաժամանակ դրսևորելով բարեխիղճ մոտեցում:

Հետևաբար, հարկ է նկատի ունենալ այն հանգամանքը, որ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի միանշանակ պահանջն է, որպեսզի վիրավորանքի և զրպարտության գործերով հստակ տարանջատում կատարվի գնահատողական դատողության և փաստերի միջև՝ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտումներ թույլ տալը բացառելու նպատակով:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն՝ նույն

օրենսգրքի իմաստով զրպարտությունը անձի վերաբերյալ այնպիսի փաստացի տվյալներ (statement of fact) հրապարակային ներկայացնելն է, որոնք չեն համապատասխանում իրականությանը և արատավորում են նրա պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ արատավորող կարող են լինել այնպիսի տվյալները, որոնք բովանդակում են ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի կողմից գործող օրենսդրության պահանջների խախտման, անարդարացի վարքագծի դրսևորման, անձնական, հասարակական կամ քաղաքական կյանքում էթիկայի պահանջներին հակասող վարքագծի դրսևորման, տնտեսական կամ ձեռնարկատիրական գործունեության ժամանակ անբարեխիղճության, գործարար շրջանառության սովորույթների խախտման և այլ տեղեկություններ, որոնք չեն հիմնավորվում վերաբերելի և թույլատրելի ապացույցներով (իրական չեն), նվաստացնում, նսեմացնում են անձի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը:

Անդրադառնալով կոնկրետ արտահայտության՝ զրպարտություն գնահատելու չափանիշներին՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ՝

1. անձի վերաբերյալ պետք է ներկայացված լինեն փաստացի տվյալներ, այսինքն՝ ներկայացվածն իր մեջ պետք է պարունակի կոնկրետ, հստակ տեղեկություններ որոշակի գործողության կամ անգործության վերաբերյալ, այն չպետք է լինի վերացական,
2. անձի վերաբերյալ փաստացի տվյալները պետք է ներկայացված լինեն հրապարակային,
3. ներկայացված փաստացի տվյալները պետք է չհամապատասխանեն իրականությանը, այսինքն՝ պետք է լինեն սուտ, անհիմն, ոչ հավաստի,
4. ներկայացված փաստացի տվյալներն իրականում պետք է արատավորեն անձի

պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը:

Որպեսզի միջամտությունը խոսքի և կարծիքի ազատ արտահայտման իրավունքին լինի համաչափ օրինական նպատակներին՝ այլ մարդկանց հեղինակության պաշտպանությանը, անհրաժեշտ է օբյեկտիվ կապի առկայություն գնահատող դատողություններին և այն անձի միջև, ով դիմել է դատարան: Հրապարակումների գրապարտչական բնույթի մասին միայն ենթադրելը և կասկածելը բավարար չէ հաստատելու այն հանգամանքը, որ որևիցե կոնկրետ անձի հասցվել է վնաս: Գործի փաստական հանգամանքներում պետք է լինի այնպիսի հանգամանք, որ տվորական ընթերցողն էլ զգա, որ տվյալ հայտարարությունն իրականում հասցեագրված է անմիջականորեն դիմումատուին, կամ էլ որ հենց ինքն է հանդիսացել քննադատության թիրախ (տե՛ս Դյուլդին և Կիսլովը ընդդեմ Ռուսաստանի գործով Եվրոպական դատարանի 31.10.2007 թվականի վճիռը, կետ 44):

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վերն արդեն իսկ անդրադարձ կատարվել է «հրապարակային ներկայացնել», «փաստերն և «գնահատողական դատողություններն եզրույթներին և դրանց մեկնաբանությունները հավասարապես կիրառելի են նաև գրապարտության դեպքերի համար՝ ՀՀ վճռարեկ դատարանը կրկին չի անդրադառնում դրանց: Հետևաբար, նշված վավերապայմանների կամ դրանցից որևէ մեկի բացակայության դեպքում ՀՀ-Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի բովանդակության ընկալման տեսանկյունից չի կարող խոսք լինել գրապարտության, հետևաբար նաև՝ դրանով պատճառված վնասի հատուցման պահանջի մասին:

Վերը նշված չափանիշների առկայության կամ բացակայության հանգամանքի բացահայտումը կարևոր է դատարանների կողմից արդարադատություն իրականացնելիս, այդ թվում՝ ներկայացված փաստացի տվյալները

որպես գրապարտություն գնահատելիս:

Միաժամանակ հարկ է նկատել, որ օրենսդիրն ամրագրել է պայմաններ, երբ փաստացի տվյալները հրապարակային ներկայացնելը չի համարվում գրապարտություն: Նշված պայմաններն ամրագրված են ՀՀ-Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 5-րդ կետում: Ըստ նշված կետի՝ նույն հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված փաստացի տվյալները հրապարակային ներկայացնելը չի համարվում գրապարտություն, եթե՝

- 1) դրանք տեղ են գտել միջնդատական կամ դատական վարույթի ընթացքում վարույթի մասնակցի կողմից քննվող գործի հանգամանքների վերաբերյալ կատարված արտահայտությունում կամ ներկայացրած ապացույցներում.
- 2) դա տվյալ իրավիճակում և իր բովանդակությամբ պայմանավորված է գերակա հանրային շահով, և եթե փաստացի տվյալները հրապարակայնորեն ներկայացրած անձն ապացուցի, որ ողջամտության սահմաններում ձեռնարկել է միջոցներ՝ պարզելու դրանց ճշմարտությունը և հիմնավորվածությունը, ինչպես նաև հավասարակշռված և բարեխղճորեն է ներկայացրել այդ տվյալները.
- 3) այն բխում է գրապարտության ենթարկված անձի կամ նրա ներկայացուցչի հրապարակային ելույթից կամ պատասխանից կամ նրանցից ելնող փաստաթղթից: Վերոնշյալ դրույթի վերլուծությունից հետևում է, որ անկախ նրանից՝ անձը հրապարակել է մեկ այլ անձի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորող և իրականությանը չհամապատաս-

խանող տվյալներ, վերջիններիս ներկայացումը չի համարվի գրպարտություն, եթե դրանք`

1. *Վերաբերում են դատական կամ մինչ-դատական վարույթում գրնվող գործի հանգամանքներին կամ տեղ են գրել սպացույցներում:*

Նշված դրույթում ամրագրված «մինչդատական» և «դատական վարույթ» տերմինները հավասարապես պետք է վերաբերեն ինչպես քաղաքացիական և վարչական դատավարության (դատական վարույթներ), այնպես էլ քրեական դատավարության կարգով քննվող գործերին (մինչդատական և դատական վարույթներ):

2. *Պայմանավորված են գերակա հանրային շահով:*

Վճռաբեկ դատարանը վերևում տրված մեկնաբանությամբ արդեն իսկ անդրադարձել է «գերակա հանրային շահ» արտահայտության մեկնաբանմանը, ուստի կրկին չի անդրադառնում դրան: Ի տարբերություն վիրավորանքի, երբ տեղեկատվության` գերակա հանրային շահով պայմանավորված լինելու հանգամանքի առկայությունը բացառում է տվյալ տեղեկատվությունը վիրավորանք համարելը, գրպարտության դեպքում անհրաժեշտ է լրացուցիչ փաստական կազմի առկայություն: Մասնավորապես` փաստացի տվյալներ հրապարակած անձը պետք է ապացուցի, որ մինչ հրապարակելը ձեռնարկել է այնպիսի միջոցներ, որոնք հնարավորություն են ընձեռել վերջինիս հանգելու հետևության այն մասին, որ փաստացի այդ տվյալները պայմանավորված են հանրային գերակա շահով և կարող էին համապատասխանել իրականությանը: Բացի այդ, հրապարակող անձը պետք է նշված տվյալները բացահայտի բարեխիղճ և հավասարակշռված: Այս դեպքում բարեխիղճությունը ենթադրում է տեղեկատվության (փաստացի տվյալի (տվյալների)) ամբողջական, առանց էական նշանակություն ունեցող փաստերի փոփոխ-

ման շարադրանք: Ինչ վերաբերում է «հավասարակշռված» եզրույթին, ապա Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել արձանագրել, որ հավասարակշռվածություն պետք է լինի ներկայացվող փաստացի տվյալների և գերակա հանրային շահի հարաբերակցության առումով: Փաստացի տվյալների հրապարակումը, պայմանավորված լինելով գերակա հանրային շահով, չպետք է պարունակի գրպարտող այլ տեղեկություններ, որոնք չեն առնչվում տվյալ խնդրին:

3. Զրպարտությունը վերոնշյալ դրույթի ուժով բացակայում է նաև այն դեպքում, երբ հրապարակային տեղեկություններ տարածող անձը նշված տեղեկությունները տարածում է` հիմք ընդունելով գրպարտության ենթարկվողի կամ նրա ներկայացուցչի հրապարակային ելույթում կամ պատասխանում կամ նրանցից ելնող փաստաթղթում արված եզրահանգումները կամ փաստերը:

Տեղեկատվության տարածումը այս դեպքում ևս ենթադրում է հրապարակային ելույթում կամ պատասխանում կամ փաստաթղթում տեղ գտած եզրահանգումների կամ փաստերի բարեխիղճ շարադրանք: Ելույթ պետք է դիտարկել անձի կողմից հնչեցրած բանավոր խոսքը, որը նպատակ ունի որոշակի տեղեկատվություն հասու դարձնել անորոշ թվով անձանց և արվում է որոշակի ձևաչափին համապատասխան կազմակերպված միջոցառումների ժամանակ (օրինակ` կոնֆերանսներ, համաժողովներ, հավաքներ, հանրահավաքներ և այլն):

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել արձանագրել, որ սույն հոդվածի իմաստով «փաստաթուղթ» տերմինի մեկնաբանությունն անհրաժեշտ է կատարել` հաշվի առնելով նաև երկրում գործող փաստաթղթաշրջանառության էլեկտրոնային կարգավորումը: Ուստի «փաստաթուղթ» տերմինը սույն հոդվածի իմաստով չպետք է նույնացվի բացառապես թղթային կրիչի օգտագործմամբ կազմված գրավոր արտահայտված

տեղեկության հետ: Դրանում կարող են ներառվել կրիչի ցանկացած տեսակի (էլեկտրոնային (ֆաքս, լուսապատճեն և այլն), նյութական այլ կրիչներ) օգտագործմամբ կատարված գրառումները: Վճռաբեկ դատարանի վերոնշյալ եզրահանգումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ «փաստաթուղթն տերմինի նեղ մեկնաբանումն անհարկի սահմանափակում է և չի ներառում դեպքերի այն շրջանակը, որոնց պարագայում փաստաթղթերը կազմվում և տարածվում են էլեկտրոնային միջոցների օգտագործմամբ:

Պատասխանատվությունից ազատվելը

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն՝ անձն ազատվում է վիրավորանքի կամ գրպարտության համար պատասխանատվությունից, եթե իր արտահայտած կամ ներկայացրած փաստացի տվյալները լրատվական գործակալության տարածած տեղեկատվության, ինչպես նաև այլ անձի հրապարակային ելույթի, պաշտոնական փաստաթղթերի, լրատվության այլ միջոցի կամ հեղինակային որևէ ստեղծագործության բովանդակած տեղեկատվության բառացի կամ բարեխիղճ վերարտադրությունն են, և դա տարածելիս հղում է կատարվել տեղեկատվության աղբյուրին (հեղինակին):

Նույն հոդվածի 9-րդ կետի համաձայն՝ եթե վիրավորելիս կամ գրպարտելիս հղում չի կատարվել տեղեկատվության աղբյուրին (հեղինակին), կամ տեղեկատվության աղբյուրը (հեղինակը) հայտնի չէ, կամ լրատվական գործունեություն իրականացնողը, օգտվելով տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու իր իրավունքից, չի հայտնում հեղինակի անունը, ապա փոխհատուցման պարտավորությունը կրում է վիրավորանքը կամ գրպարտությունը հրապարակային ներկայացնողը, իսկ եթե այն ներկայացվել է լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվական գործունեություն իրականացնողը:

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ վերոնշյալ դրույթները մեկնաբանելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև համակարգային մեկնաբանության սկզբունքը: Այսպես՝ սույն հոդվածը, ներառված լինելով ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի վնաս պատճառելու հետևանքով ծագող հարաբերությունները կանոնակարգող գլխում, վերաբերում է քաղաքացու պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին վնաս պատճառելու հետևանքով ծագող հարաբերությունների կարգավորմանը: Ընդ որում, ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի կանոնակարգումները վերաբերում են բացառապես վիրավորանքի և գրպարտության միջոցով պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին վնաս պատճառելու հետևանքով առաջացող հարաբերություններին:

Վերոնշյալ մեկնաբանությունները հիմք ընդունելով և համադրելով դրանք ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ կետում ամրագրված պարտավորությունների ծագման հիմքերի հետ՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ անձին վիրավորելը կամ գրպարտելը առաջացնում են պարտավորական հարաբերություն (պարտավորություն): Պարտավորական հարաբերության դադարման հիմքերին վերաբերող ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 423-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ պարտավորությունը լրիվ կամ մասնակի դադարում է օրենքով, այլ իրավական ակտերով կամ պայմանագրով նախատեսված հիմքերով: Վիրավորանքի կամ գրպարտության հիմքով ծագած պարտավորությունը ևս դադարում է պարտավորությունների դադարման համար ընդհանուր հիմքերի առկայության դեպքում հաշվի առնելով այդ հարաբերությունները կարգավորող նորմերի առանձնահատկությունները:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ գրպարտության վերաբերյալ գործերով անհրաժեշտ

փաստական հանգամանքների առկայության կամ բացակայության ապացուցման պարտականությունը կրում է պատասխանողը: Այն փոխանցվում է հայցվորին, եթե ապացուցման պարտականությունը պատասխանողից պահանջում է ոչ ողջամիտ գործողություններ կամ ջանքեր, մինչդեռ հայցվորը տիրապետում է անհրաժեշտ ապացույցներին:

Համադրելով վերոնշյալ դրույթը նույն հոդվածի 3-րդ կետում ամրագրված «գրպարտությունը անձի վերաբերյալ այնպիսի փաստացի տվյալներ (statement of fact) հրապարակային ներկայացնելն է, որոնք չեն համապատասխանում իրականությանը և դրույթի հետ՝ Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել հետևյալը. գրպարտության վերաբերյալ գործերի քննության ընթացքում գործում է այն կանխավարկածը, որ փաստերի՝ իրականությանը համապատասխանելու ապացուցման բեռը կրում է պատասխանողը: Այս ընդհանուր կանոնից բացառություն է հանդիսանում միայն այն դեպքը, երբ ապացուցման պարտականությունը պատասխանողից պահանջում է ոչ ողջամիտ գործողություններ կամ ջանքեր: Այս պարագայում ապացուցման պարտականությունը կրում է հայցվորը, սակայն միայն այն դեպքում, երբ պատասխանողը կհիմնավորի իրենից պահանջվող գործողությունների և ջանքերի ոչ ողջամիտ լինելը, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ հայցվորը տիրապետում է անհրաժեշտ ապացույցներին: Եթե նույնիսկ պատասխանողից պահանջվող գործողությունները կամ ջանքերը ոչ ողջամիտ են, սակայն անհրաժեշտ ապացույցներին հայցվորը չի տիրապետում, ապացուցման պարտականությունը կրում է պատասխանողը:

Վճռարկվող փաստերի՝ իրականությանը համապատասխանելու հանգամանքի հաստատումը պատասխանողին (ենթադրյալ վնաս պատճառողին) ազատում է պատասխանատվությունից, հետևաբար հանգեցնում է ենթադրյալ պարտավորության դադարման:

Ջրպարտության կամ վիրավորելու հետևանքով ծագող հարաբերությունը դադարում է նաև այն դեպքում, երբ լրատվական գործունեություն իրականացնողը տուժողի պահանջով հրապարակել է հերքում կամ տուժողի պատասխանը: Վճռաբեկ դատարանի նշված եզրահանգումը բխում է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 10-րդ կետի կանոնակարգումից, որի համաձայն անձը չի կարող օգտվել սույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով սահմանված պաշտպանության միջոցներից, եթե նա մինչև դատարան դիմելը «Ջանգվածային լրատվության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով պահանջել է հերքում և (կամ) իր պատասխանի հրապարակում, և լրատվական գործունեություն իրականացնողը կատարել է այդ պահանջը:

Վերոնշյալ ընդհանուր և հատուկ հիմքերից բացի օրենսդիրը վիրավորանքի կամ գրպարտության միջոցով վնաս պատճառելու հետևանքով առաջացող հարաբերության դադարման որևէ այլ հիմք չի նախատեսել:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 6-րդ և 9-րդ կետերից հետևում է, որ անձն ազատվում է պատասխանատվությունից երկու պայմանների միաժամանակյա առկայության դեպքում.

արտահայտված կամ ներկայացված փաստացի տվյալներն անձի հրապարակային ելույթների, պաշտոնական փաստաթղթերի, հեղինակային ստեղծագործությունների, լրատվական գործունեություն իրականացնող ընկերությունների հրապարակած տեղեկատվության բառացի կամ բարեխիղճ վերարտադրությունն են,

տեղեկատվությունը տարածելիս հղում է կատարվել տեղեկատվության աղբյուրին: Տեղեկատվությունը բառացի կամ բարեխիղճ ներկայացնելու օրենսդրի պահանջը նպատակ է հետապնդում ապահովել բացահայտված աղբյուրում տեղ գտած տեղեկատվության բառացի շարադրանքը կամ հրա-

պարակել այն այնպես, որ չփոխվի ինչպես ամբողջական իմաստը, այնպես էլ կոնկրետ փաստերի վերաբերյալ առկա տեղեկատվությունը:

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նաև անդրադառնալ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 6-րդ և 9-րդ կետերում ամրագրված «տեղեկատվության աղբյուրն եզրույթին: Նշված դրույթների վերլուծությունը թույլ է տալիս արձանագրել, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի իմաստով տեղեկատվության աղբյուրներն անձինք են (ֆիզիկական և իրավաբանական), որոնք տարբեր միջոցներով հրապարակում են տեղեկատվությունը: Տեղեկատվության աղբյուր են հանդիսանում հեղինակները և լրատվական գործակալությունները: Վճռաբեկ դատարանն ընդգծում է, որ հիշատակված դրույթներում ամրագրված անձի հրապարակային ելույթները, պաշտոնական փաստաթղթերը, հեղինակային ստեղծագործությունները տեղեկատվության աղբյուրների կողմից օգտագործվող միջոցներ են:

«Տեղեկատվության միջոցն հասկացությունը մեկնաբանելիս Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում անդրադարձ կատարել Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքին: Վերջինիս համաձայն Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի գործողության ոլորտում են գտնվում ոչ միայն այն տեղեկությունները և գաղափարները, որոնք արտահայտվում են գրավոր կամ բանավոր խոսքի միջոցով, այլ նաև տարաբնույթ միջոցներով արտահայտված և տարածվող տեղեկություններն ու գաղափարները: Մասնավորապես՝ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածը կիրառելի է գեղարվեստական ինքնարտահայտման միջոցների՝ նկարների, ֆիլմերի և արվեստի այլ ստեղծագործությունների նկատմամբ, ինչպես նաև հեռարձակման բոլոր միջոցների և էլեկտրոնային տեղեկատվական համակարգերի նկատմամբ (տեղեկությունների և գաղա-

փարների արտահայտման միջոցների հարցին Եվրոպական դատարանն ի թիվս այլոց անդրադարձել է Մյուլերը և մյուսներն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով 24.05.1988 թվականի որոշմամբ, կետ 34, Աույթոնիկ ԷյՋի-ն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով 22.05.1990 թվականի որոշմամբ, կետ 47):

Վերոնշյալ հետևությունը հիմք ընդունելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ այն դեպքում, երբ հղում է կատարված տեղեկատվության աղբյուրին, սակայն նույն աղբյուրում տեղ գտած տեղեկատվությունը հրապարակված չէ բառացի կամ բարեխիղճ, այլ կերպ՝ հրապարակողը փոփոխություններ է սուղրել տեղեկատվության մեջ, ավելացրել է, հանել կամ փոփոխել փաստերը (շարադրանքը կամ դրա առանձին մասերը), ապա հրապարակող անձը չի ազատվում պատասխանատվությունից: Նույն կանոնը գործում է նաև այն դեպքում, երբ տարածողը թեև վերարտադրում է տեղեկատվության բառացի կամ բարեխիղճ շարադրանքը, այդուհանդերձ հղում է կատարում մի աղբյուրի, որը չի համարվում «տեղեկատվության աղբյուրն է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի իմաստով, այն է՝ չի հանդիսանում հեղինակ կամ լրատվական գործակալություն:

Վերը նշված երկու դեպքերում էլ տեղեկատվություն հրապարակողն ինքն է համարվում գրպարտող կամ վիրավորող:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ տեղեկատվություն հրապարակողը, եթե նույնիսկ հրապարակել է տեղեկատվության բովանդակությունը բառացի կամ բարեխիղճ և հղում է կատարել աղբյուրին, չի ազատվում պատասխանատվությունից, եթե դատավարության ընթացքում կապացուցվի, որ նա գիտեր կամ ակնհայտորեն պետք է իմանար տեղեկատվության գրպարտություն լինելու մասին, քանի որ նման դեպքում անձի մոտ առկա է գրպարտելու դիտավորությունը: Այս դեպքում

ինչպես տեղեկատվությունը կրող աղբյուրը, այնպես էլ այդ տեղեկատվությունը հրապարակողը կրում են համապարտ պատասխանատվություն որպես համատեղ վնաս պատճառողներ:

Վճռարեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նաև նշել, որ բովանդակային առումով տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը պետք է կատարվի տեղեկատվությունը տարածելու հետ միաժամանակ: Տեղեկատվությունը տարածելիս և ոչ թե դրանից հետո աղբյուրի բացահայտումը նպատակ է հետապնդում այդ տեղեկատվության հասցեատերերի նոտ ապահովել տեղեկացվածություն այն մասին, որ գրապարտությունը կամ վիրավորանքը դուրս է գալիս կոնկրետ սուբյեկտից, այլ ոչ թե անմիջական հրապարակողից կամ անորոշ թվով սուբյեկտներից: Աղբյուրի բացահայտումը, կախված աղբյուրի տեսակից, կարող է ազդել հասարակական կարծիքի ձևավորման վրա: Մինչդեռ տեղեկատվության աղբյուրը դատական վարույթի ընթացքում բացահայտելը լիարժեք չի ապահովում գրապարտող կամ վիրավորող սուբյեկտի վերաբերյալ հանրության տեղեկացվածությունը:

Վնասի փոխհատուցումը վիրավորանքի և գրապարտության դեպքում

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 7-րդ կետի համաձայն՝ վիրավորանքի դեպքում անձը կարող է դատական կարգով պահանջել հետևյալ միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը՝

- 1) հրապարակայնորեն ներողություն խնդրել: Ներողություն խնդրելու ձևը սահմանում է դատարանը.
- 2) եթե վիրավորանքը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով լրիվ կամ մասնակի հրապարակել դատա-

րանի վճիռը: Հրապարակման եղանակը և ծավալը սահմանում է դատարանը.

- 3) սահմանված նվազագույն աշխատավարձի մինչև 1000-ապատիկի չափով փոխհատուցում վճարել:

Նույն հոդվածի 8-րդ կետի համաձայն՝ գրապարտության դեպքում անձը կարող է դատական կարգով պահանջել հետևյալ միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը՝

- 1) եթե գրապարտությունը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով հրապարակայնորեն հերքել գրապարտություն համարվող փաստացի տվյալները և (կամ) հրապարակել դրանց վերաբերյալ իր պատասխանը: Հերքման ձևը և պատասխանը հաստատում է դատարանը՝ ղեկավարվելով «Զանգվածային լրատվության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով.

- 2) սահմանված նվազագույն աշխատավարձի մինչև 2000-ապատիկի չափով փոխհատուցում վճարել:

Նույն հոդվածի 11-րդ կետի համաձայն՝ նույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով սահմանված փոխհատուցման չափը սահմանելիս դատարանը հաշվի է առնում կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները, ներառյալ՝

- 1) վիրավորանքի կամ գրապարտության եղանակը և տարածման շրջանակը.
- 2) վիրավորողի կամ գրապարտողի գույքային դրությունը:

Սույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում փոխհատուցման չափը սահմանելիս դատարանը չպետք է հաշվի առնի վիրավորանքի կամ գրապարտության հետևանքով պատճառված գույքային վնասը:

Վճռարեկ դատարանը, արձանագրելով, որ քննարկման առարկա հարցի շրջանակներում գործ ունենք մի կողմից տեղեկատվություն տարածելու և խոսքի ազատության,

մյուս կողմից անձի՝ իր պատվի, արժանապատվության, գործարար համբավի նկատմամբ հարգանք պահանջելու Կոնվենցիայով և ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված և երաշխավորված իրավունքների հետ, անհրաժեշտ է համարում նշել, որ փոխհատուցման չափ սահմանելու յուրաքանչյուր դեպքում պետք է հաշվի առնվի վիրավորանք և զրպարտանք կատարած անձի ֆինանսական վիճակը և բացառվի փոխհատուցման այնպիսի չափերի և ձևերի սահմանում, որոնք կարող են վճռորոշ նշանակություն ունենալ պատասխանող կողմի համար, առավել ևս, եթե պատասխանող կողմը գանգվածային լրատվության միջոց է՝ նրա հետագա գործունեությունը շարունակելու առումով:

Այս կապակցությամբ Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել անդրադառնալ վիրավորանքի և զրպարտության համար սահմանվող փոխհատուցման ողջամտության հարցին, որը պետք է համաչափ լինի անձի պատվին, արժանապատվությանը կամ գործարար համբավին պատճառված վնասին, և, միաժամանակ, անհարկի ֆինանսական պարտավորություններ չառաջացնի պատասխանողի համար:

Նախ, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերը հնարավորություն են տալիս անձին նախատեսված մեկ կամ մի քանի միջոցների կիրառմամբ զրպարտող կամ վիրավորող սուբյեկտին պատասխանատվության ենթարկելու պահանջ ներկայացնել: Այդուհանդերձ, Վճռաբեկ դատարանը եզրակացնում է, որ դատարանները յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է անհրաժեշտ գնահատական տան այն հանգամանքին, թե արդյոք կողմերը որևէ փորձ արել են վեճը լուծել «Ջանգվածային լրատվության սափնե ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածով սահմանված արտադատական կարգով, այն է՝ արդյոք անձը մինչև դատարան հայց ներկայացնելը դիմել է համապատասխան

լրատվամիջոցին հերքում հրապարակելու պահանջով, և այդ պահանջին գանգվածային լրատվության միջոցը որևէ ընթացք տվել է, թե ոչ: Բացի այդ, դատարանները քննարկվող հարցի վերաբերյալ գործեր քննելիս նախ պետք է ջանքեր գործադրեն գործը հաշտությամբ լուծելու ուղղությամբ, այնուհետև գործում առկա բոլոր ապացույցների գնահատմամբ անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյո՞ք հնարավոր չէ վերականգնել անձի պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասը ոչ նյութական փոխհատուցում նշանակելու միջոցով, քանի որ օրենսդիրը մինչև նյութական փոխհատուցում սահմանելը ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածով սահմանել է նաև պատճառված վնասի վերականգնման այլ միջոցների ընտրության և կիրառման հնարավորություն (վիրավորանքի դեպքում հրապարակային ներողություն խնդրել, եթե վիրավորանքը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով լրիվ կամ մասնակի հրապարակել դատարանի վճիռը, զրպարտության դեպքում՝ եթե զրպարտությունը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով հրապարակայնորեն հերքել զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները և (կամ) հրապարակել դրանց վերաբերյալ իր պատասխանը):

Նյութական փոխհատուցում նշանակելու դեպքում անհրաժեշտ է, որ դատարանները մեծ ուշադրություն դարձնեն փոխհատուցվող գումարի չափի սահմանմանը, պատասխանողներից պահանջեն նրանց եկամուտների վերաբերյալ պետական իրավասու մարմիններին ներկայացված ֆինանսական և այլ փաստաթղթեր (օրինակ՝ ՀՀ կառավարությանն առնչվող պետական եկամուտների կոմիտեին ներկայացված հարկային հաշվետվությունները), հակառակ դեպքում

մեծ չափով փոխհատուցումները կարող են ծանր հետևանքներ ունենալ վերջիններիս բնականոն գործունեությունը շարունակելու առումով: Ընդ որում, այս հարցի քննարկման ժամանակ դատարանները պետք է ուշադրություն դարձնեն հայցվոր կողմի՝ նյութական փոխհատուցման պահանջի վերաբերյալ պատասխանող կողմի ներկայացրած փաստարկներին, որոնք, ըստ էության, պետք է պարունակեն նաև տեղեկություններ իրենց բնականոն գործունեության նկատմամբ պահանջվող փոխհատուցման չափի ֆինանսական ազդեցության վերաբերյալ:

Գրամական փոխհատուցման չափ սահմանելիս դատարանները նախ և առաջ պետք է հաշվի առնեն, թե ինչ միջոցով կամ եղանակով է կատարվել զրպարտությունը կամ վիրավորանքը և ապա վերջիններիս տարածման շրջանակը: Գնահատման առարկա պետք է դառնա օգտագործված միջոցի կամ եղանակի՝ տեղեկատվության արագ և հանրնդիսանուր տարածման հարցը: Այսպես՝ զանգվածային լրատվության միջոցներով կատարված հրապարակումների տարածումը շատ ավելի արագ է, քան եթե հրապարակումն արվեր անձանց փոքրաթիվ խմբի շրջանակում: Միաժամանակ պետք է հաշվի առնել նաև տեղեկատվությունը տարածելու շրջանակը: Զանգվածային լրատվության միջոցները, որոնք գործում են տեղական մակարդակում (մարզ, քաղաք), ունեն ավելի փոքր տարածման շրջանակ, քան հանրապետության ամբողջ տարածքով հեռարձակվող և տարածվող լրատվամիջոցները:

Գրամական փոխհատուցման չափ սահմանելիս դատարանների կողմից հաշվի առնվող վերոնշյալ հանգամանքները սպառիչ չեն, քանի որ օրենսդիրը սահմանել է դատարանի պարտականությունը՝ հաշվի առնել կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները: Վճարել դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ ի թիվս վերոգրյալ հանգամանքների, այն դեպքերում, երբ վիրավորանքը կամ զր-

պարտությունը շարունակվում են նաև գործի քննության ընթացքում (գործի՝ դատարանում քննության գտնվելու ողջ ժամանակահատվածում), այդ հանգամանքը դատարանները կարող են հաշվի առնել դրամական փոխհատուցման չափ նշանակելու հարցը լուծելիս:

Անփոփելիով նշվածը՝ Վճարել դատարանն արձանագրել է, որ դատարանները պետք է փորձեն գործում առկա ապացույցների գնահատմամբ և վերը նշված միջազգային փաստաթղթերի լույսի ներքո մինչև նյութական փոխհատուցում սահմանելը քննարկման առարկա դարձնել խախտված իրավունքների վերականգնման օրենքով նախատեսված այլ միջոցների կիրառման հնարավորությունը, որը զանգվածային լրատվության միջոցների դեպքում չի խոչընդոտի նրանց հետագա բնականոն գործունեությանը՝ միաժամանակ բացառելով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտումը:

Վերը հիշատակված դրույթով սահմանվում է նաև դատարանների պարտականությունը՝ հաշվի առնել վիրավորանքի կամ զրպարտության հետևանքով պատճառված գույքային վնասը, եթե այդպիսին առկա է կամ դրա չափը: Նման կանոնի նախատեսումը փաստում է, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով նախատեսված դրամական հատուցումներն իրենցից ներկայացնում են ոչ նյութական վնասի հատուցում և պայմանավորված չեն իրական վնասի կամ բաց թողնված օգուտի առկայությամբ կամ բացակայությամբ: Նշված վնասները, եթե այդպիսիք կան, հատուցման ենթակա են առանձին կարգով՝ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 12-րդ կետի հիման վրա: Այսպես՝ համաձայն ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 12-րդ կետի՝ նույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով սահմանված պաշտպանության միջոցներն իրականացնելու հետ անձն իրավունք ունի իրեն վիրավորանք հասցրած կամ զրպարտած ան-

ձից դատական կարգով պահանջելու վիրավորանքի կամ գրպարտության հետևանքով իրեն պատճառված գույքային վնասները, ներառյալ՝ ողջամիտ դատական ծախսերը և խախտված իրավունքների վերականգնման համար իր կատարած ողջամիտ ծախսերը:

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ ի տարբերություն ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերում ամրագրված դրամական փոխհատուցման, երբ դատարանը կարող է մերժել դրամական փոխհատուցումը՝ հիմք ընդունելով պատասխանողի գույքային դրությունը, նույն հոդվածի 12-րդ կետում ամրագրված գույքային վնասը ենթակա է փոխհատուցման ամբողջ ծավալով, ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի՝ վնասի ինստիտուտը կանոնակարգող նորմերին համապատասխան: Հաշվի առնելով այն, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքը «վնասե եզրույթն օգտագործում է իրական վնաս և բաց թողնված օգուտ իմաստներով և օրենսգրքում որևէ այլ տեղ, բացի 1087.1-րդ հոդվածից, չի կիրառվում «գույքային վնասե եզրույթը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ «գույքային վնասե-ը պետք է մեկնաբանվի որպես անձին պատճառված իրական վնաս և/կամ բաց թողնված օգուտ: Վնասում ներառվում են նաև ողջամիտ դատական ծախսերը, որոնք անձը կատարել է կամ կատարելու է իրավունքները վերականգնելու համար, ինչպես նաև ցանկացած այլ ծախս, որն ուղղակիորեն կատարվել է խախտված իրավունքների վերականգնման համար:

Պաշտոնատար անձանց քննադատությունը

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում անդրադառնալ ևս մեկ իրավական խնդրի՝ քաղաքական խոսքին կամ հանրությանը հետաքրքրող հարցերի շուրջ բանավեճին և պաշտոնատար անձանց քննադատությանը:

Եվրոպական դատարանն ընդգծել է, որ

քաղաքական խոսքը կամ հանրությանը հետաքրքրող հարցերի շուրջ բանավեճը սահմանափակելու առումով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը կիրառման ներքին ոլորտում (տե՛ս Ուինգրովն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Եվրոպական դատարանի 25.11.1996 թվականի վճիռը, կետ 58): Բացի այդ, թույլատրելի քննադատության սահմաններն ավելի լայն են կառավարության, քան թե մասնավոր քաղաքացու կամ նույնիսկ քաղաքական գործչի նկատմամբ: Ժողովրդավարական հասարակարգում պետության գործողությունները կամ բացթողումները պետք է ենթարկվեն խիստ վերահսկողության ոչ միայն օրենսդիր և դատական մարմինների, այլև մամուլի և հանրային կարծիքի կողմից (տե՛ս Ինկալն ընդդեմ Թուրքիայի գործով Եվրոպական դատարանի 09.06.1999 թվականի վճիռը, կետ 54): Քաղաքական գործիչների նկատմամբ ընդունելի քննադատության սահմանները, հետևաբար, ավելի լայն են, քան մասնավոր անձանց պարագայում: Ի տարբերություն վերջիններիս՝ քաղաքական գործիչներն անխուսափելիորեն և գիտակցաբար իրենց հասանելի են դարձնում արված յուրաքանչյուր խոսքի և գործի նկատմամբ լրագրողների և հանրության լայն խավերի սրված ուշադրության համար, և նրանք այդ կապակցությամբ պարտավոր են հանդուրժողականության ավելի մեծ աստիճան դրսևորել: Անկասկած, Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունը թույլ է տալիս պաշտպանել այդոց, այսինքն՝ բոլոր անհատների հեղինակությունը, և այս պաշտպանությունը տարածվում է քաղաքական գործիչների նկատմամբ ևս, եթե նույնիսկ նրանք հանդես չեն գալիս իրենց մասնավոր կարգավիճակում, սակայն նման դեպքերում այդպիսի պաշտպանության պահանջները պետք է կշռքի նժարին դնել՝ մյուս նժարին դնելով քաղաքական հարցերը բաց կերպով քննարկելու շահերը (տե՛ս Լինգենսն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպա-

կան դատարանի 08.07.1986 թվականի վճիռը, կետ 42):

Անդրադառնալով քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ քննադատության սահմանների հարցին՝ Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ ևս, ինչպես որ քաղաքական գործիչների դեպքում է, ընդունելի են քննադատության ավելի լայն սահմաններ: Այնուամենայնիվ, քաղաքացիական ծառայողները լիազորությունների պատշաճ կատարումն ապահովելու առումով պետք է վայելեն հասարակական վստահություն, գերծինն անընդմեջ քննադատությունից, և այդ պատճառով է, որ անհրաժեշտ է նրանց տրամադրել պաշտպանություն իրենց պարտականությունների կատարման առնչությամբ վիրավորական և գրպարտչական հարձակումներից (տե՛ս ԲաՅանովսկին ընդդեմ Լեհաստանի 21.01.1999 թվականի վճիռը, կետ 33):

Վճռաբեկ դատարանն ընդգծում է, որ դատարանները պետք է հաշվի առնեն տարբերությունը քաղաքական գործիչների և հանրային ծառայողների միջև, և այն, որ հանրային ծառայողները՝ ներառյալ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները, իրականացնում են հատուկ լիազորություններ և պետք է ունենան հանրային վստահություն, հետևաբար նրանք պետք է պաշտպանված լինեն վիրավորական և գրպարտչական հարձակումներից:

Վերոնշյալի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 8-րդ կետով նախատեսված պատասխանատվության միջոցների կիրառման, հետևաբար և կարծիքի ազատ արտահայտման և տեղեկություններ տարածելու իրավունքի միջատության ժամանակ դատարանները պետք է հաշվի առնեն, որ քաղաքական գործիչների, հանրային ծառայողների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների նկատմամբ քննադատության սահմաններն

ավելի լայն են, քան մասնավոր անձանց դեպքում: Այդուհանդերձ նման քննադատությունն ընդունելի կարող է համարվել, եթե այն արտահայտվել է վերջիններիս գործունեության առնչությամբ և չի գերազանցում Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքով հաստատված վերոնշյալ սահմանափակումները: Հակառակ դեպքում քաղաքական գործչի՝ որպես մասնավոր անձի վերաբերյալ քննադատության նկատմամբ ամբողջ ծավալով կիրառելի են Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետի սահմանափակումները, և հնչեցրած կարծիքը կամ տարածած տեղեկությունը որպես գրպարտություն գնահատելիս չպետք է հաշվի առնել անձի՝ պաշտոնատար անձ լինելու հանգամանքը:

Հայցային վաղեմության ժամկետները

Կապված քննարկման առարկա հողվածով դատարաններ հայցեր ներկայացնելու ժամկետների հետ՝ հարկ է նշել, որ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անձն իրավունք ունի լրատվական գործունեություն իրականացնողից պահանջել հերքելու իր իրավունքները խախտող փաստացի անճշտությունները, որոնք տեղ են գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, եթե վերջինս չի ապացուցում, որ այդ փաստերը համապատասխանում են իրականությանը: Հերքման պահանջը կարող է ներկայացվել մեկամսյա ժամկետում՝ հաշված այն տեղեկատվության տարածման օրվանից, որին վերաբերում է հերքումը:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 13-րդ կետի համաձայն՝ նույն հոդվածով սահմանված կարգով իրավունքի պաշտպանության հայց կարող է ներկայացվել դատարան՝ վիրավորանքի կամ գրպարտության մասին անձին հայտնի դառնալու պահից հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում, սակայն ոչ ուշ, քան վիրավորանքի կամ գրպար-

տության պահից վեց ամսվա ընթացքում:

Վերլուծելով վերը նշված իրավական դրույթների բովանդակությունը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ իրավունքի պաշտպանության միջոցի ընտրությունը բոլոր դեպքերում կատարում է տուժողը: Վերջինս էլ կարող է մի դեպքում նախապատվություն տալ անմիջապես զանգվածային լրատվության միջոցին հերքման պահանջ ներկայացնելուն, մյուս դեպքում՝ իրավունքի պաշտպանության հայց ներկայացնելուն: Վճռաբեկ դատարանն ընդգծում է, որ արտադատական կարգով խախտված իրավունքի վերականգնման համար զանգվածային լրատվամիջոցին դիմելը թեև պարտադիր պայման չէ իրավունքի պաշտպանության հայց ներկայացնելու համար, այդուհանդերձ դատարանները յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է գնահատման առարկա դարձնեն այն, թե արդյոք անձը մինչև դատարան հայց ներկայացնելը դիմել է համապատասխան լրատվամիջոցին հերքում հրապարակելու պահանջով, և այդ պահանջին զանգվածային լրատվության միջոցը որևէ ընթացք տվել է, թե ոչ: Օրենսդիրը հնարավորություն է տվել շահագրգիռ անձին դատարան դիմել բոլոր դեպքերում ոչ ուշ, քան մինչև վիրավորանքի կամ զրպարտության պահից վեց ամիսը լրանալը՝ դրանում ներառելով նաև զանգվածային լրատվամիջոցին հերքման պահանջ ներկայացնելու համար նախատեսված մեկանյա ժամկետը: Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ հայցային վաղեմության ժամկետի հոսքը սկսվում է այն պահից, երբ անձին հայտնի է դարձել վիրավորանքը կամ զրպարտությունը: Հետևաբար բոլոր այն դեպքերում, երբ անձը տեղեկանում է զրպարտության կամ վիրավորանքի մասին վեց ամիսը լրանալուց հետո, բաց է թողնվում հայցային վաղեմության ժամկետը:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ ժամկետները այնպիսի ժամկետներ են, որոնց ընթացքում հայց-

վորը կարող է հայց ներկայացնելու միջոցով ակնկալել խախտված իրավունքների պաշտպանություն: Հետևաբար, այդ ժամկետներն իրենց բնույթով համապատասխանում են հայցային վաղեմության ժամկետին, և դրանց նկատմամբ կիրառելի են ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի՝ հայցային վաղեմության վերաբերյալ կանոնակարգումները:

Թաթուլ Մանասերյան v. «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2293/02/10,
24.07.2012թ.

Վանտ Եդիսագարյան v. Բորիս Աշրաֆյան
քաղ. գործ թիվ ԼԳ/0749/02/10,
24.07.2012թ.

9.3

Վիրավորանքի և զրպարտության հետևանքով անձի պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման գործերով հայցային վաղեմության ժամկետների և դրանց կիրառման առանձին հարցերի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է արտահայտել նաև *Գեղամ Գալսարյանը և Նորիկ Պետրոսյանն ընդդեմ Պարույր Հայրիկյանի գործով*: Վերհաստատելով *Թաթուլ Մանասերյանն ընդդեմ «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ-ի* և *Վանտ Եդիսագարյանն ընդդեմ Բորիս Աշրաֆյանի* գործերով հայցային վաղեմության վերաբերյալ ձևավորած դիրքորոշումը՝ Վճռաբեկ դատարանը Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ մեկանյա ժամկետը, որպես հայցային վաղեմության ժամկետ ներառված լինելով, վեցամսյա ժամկետում ենթակա է վերականգնման ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 342-րդ հոդվածով սահմանված կարգով: Մինչդեռ վեցամսյա ժամկետի բացթողնման դեպքում այն վերականգնման ենթակա չէ: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ օրենսդրական նման ձևակերպումը ենթադրում է, որ

վիրավորանքի և զրպարտության դեպքում դրա տարածման մակարդակը նվազում է որոշակի ժամանակահատվածի ընթացքում, որից հետո առարկայագուրկ է դառնում նման պահանջի ներկայացումը: Մյուս կողմից հատկանշական է այն, որ բոլոր դեպքերում վեցամսյա ժամկետում հայցի ներկայացումը դեռևս չի նշանակում հայցային վաղեմության ժամկետի պահպանում, քանի որ այդ դեպքում իմաստագուրկ է դառնում մեկամսյա ժամկետի նախատեսումը:

Ընդհանրացնելով վերոնշյալ եզրահանգումը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հայցային վաղեմության հարց բարձրացնելիս դատարանները նախ և առաջ պետք է գնահատեն վեցամսյա ժամկետի պահպանված լինելու հանգամանքը, ապա դրա շրջանակներում անդրադառնան մեկամսյա ժամկետի պահպանված լինելու հարցին:

Սույն գործի շրջանակներում ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել անդրադառնալ այն հարցին, թե ով է կրում հայցային վաղեմության ժամկետում հայց ներկայացված լինելու փաստն ապացուցելու բեռն այն դեպքում, երբ պատասխանող կողմը միջնորդել է կիրառել հայցային վաղեմություն:

Հայցային վաղեմության ժամկետը բաց թողած լինելու կամ չլինելու փաստի ապացուցումը վիրավորանքի և զրպարտության հետևանքով պատճառված վնասների հատուցման գործերով առանձնահատուկ է այնքանով, որքանով ժամկետի հաշվարկման սկիզբը կապված է տուժողի՝ տեղեկացված լինելու հետ: Այս առումով գրեթե անհնար է պատասխանողի (հայցային վաղեմություն վկայակոչող անձի) կողմից այնպիսի ապացույցների ներկայացումը, որոնք կհաստատեն նշված փաստերի առկայությունը: Այսինքն՝ օբյեկտիվորեն տուժողին է հայտնի կոնկրետ տեղեկատվությունն իրեն հասու լինելու ժամանակը, հետևաբար տուժողի կողմից այլ բան ապացուցված չլինելու դեպքում հայցային վաղեմության սկիզբ է համարվում

համապատասխան տեղեկատվության հրապարակման օրը:

Միաժամանակ հարց է առաջանում, արդյոք բացարձակ առումով պետք է դիտարկել փաստը չապացուցելու հետևանքը նմանատիպ գործերով: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հայցային վաղեմության ժամկետի հաշվարկման համար անհրաժեշտ փաստերի ապացուցումը կարող է իրականացվել այնպիսի ապացույցներով, որոնք առավել հավանական են դարձնում կոնկրետ փաստի գոյությունը: Եթե ապացուցման պարտականություն կրող կողմը ներկայացրել է բացառապես անուղղակի ապացույցներ, որոնք իրենց համակցության մեջ առավել հավաստի են դարձնում հայցային վաղեմության ժամկետի հաշվարկման սկիզբը, ապա նման ապացույցները չպետք է մերժվեն զուտ այն հիմքով, որ ուղղակի ապացույցներ չեն:

Գեղամ Գալստյան և Նորիկ Պետրոսյան v. Պարույր Հայրիկյան, քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/3124/02/11, 25.12.2012թ.

9.4

Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է Վճռաբեկ դատարանը գտել է

Նարինե Զարարյանը և այլոք ընդդեմ «Միքսաժոր» ՍՊԸ-ի և Արշակ Աղաբեկյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1058-րդ և 1072-րդ հոդվածների կիրառմանը, գտել է, որ վնասի հատուցման համար պարտադիր պայման է պարտապանի ոչ օրինաչափ վարքագծի, վնասների, վնասների ու ոչ օրինաչափ գործողության միջև պատճառահետևանքային կապի և պարտապանի մեղքի միաժամանակյա առկայությունը (տես՝ Նատալյա Հակոբյանն ընդդեմ Վարդան Հայրապետյանի՝ վնասի հատուցման պահանջի մասին թիվ ՀՔԴ 3/0016/02/08 գործով Վճռաբեկ դատարանը):

րանի 13.02.2009թ.-ի որոշումը):

Ընդ որում, քննարկվող պարագայում օրենսդրի կողմից ամրագրվել է վնաս պատճառած անձի մեղավորության կանխավարկածը, քանի որ ենթադրյալ վնաս պատճառած անձն է կրում իր մեղքի բացակայության ապացուցման պարտականությունը, որի ապացուցումն էլ վնաս պատճառած անձին ազատում է այն հատուցելուց:

Սակայն քաղաքացիական օրենսդրությունն այս ընդհանուր կանոնից սահմանել է մի շարք բացառություններ, երբ անձը պարտավոր է հատուցել պատճառված վնասը նաև վնաս պատճառելու մեջ իր մեղքի բացակայության դեպքերում: Այդ բացառություններից մեկն էլ առավել վտանգի աղբյուրով պատճառված վնասի հատուցումն է:

**Նարինե Զարսյան և այլոք v. «Մրքածոր»
ՄՊԸ և Արշակ Աղաբեկյան,
քաղ. գործ թիվ ՄԳ3/0498/02/09,
27.04.2012թ.**

9.5

Քրեական և քաղաքացիական պատասխանատվության հարաբերակցության խնդրի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը Սարգիս Սեդիկյանն ընդդեմ ՀՀ պաշտպանության նախարարության և ՀՀ ֆինանսների նախարարության գործով դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ քրեական գործի վարույթի կարճումն ինքնին հիմք չէ անձի մեղավորությունը քաղաքացիաիրավական պատասխանատվության առումով բացառելու համար, քանի որ պատասխանատվության երկու տեսակները կարող են կիրառվել ինչպես միասին, այնպես էլ առանձին: Ավելին, արարքում հանցակազմի բացակայությունը վկայում է ընդամենը արարքի քրեականացնող հատկանիշի բացակայության մասին, մինչդեռ չի բացառում տվյալ արարքում անձի մեղավոր վարքագծի դրսևորումը և որպես վերջինիս հետևանք՝ քաղաքացիա-

կան պատասխանատվությունը:

**Սարգիս Սեդիկյան v. ՀՀ պաշտպանության
նախարարություն և
ՀՀ ֆինանսների նախարարություն,
քաղ. գործ թիվ ԵԱՆԳ/1097/02/10,
23.03.2012թ.**

10. ԺԱՌԱՆԳՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

10.1

Լյուդվիգ Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Վլադիմիր Խաչատրյանի և ՀՀ Կուրայքի նուրաբակյան տարածքի նուրաբ Ռինա Մխիթարյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը, վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1225-րդ հոդվածի 1-ին կետը, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1227-րդ հոդվածի 1-ին կետը և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետերը, եզրահանգել է, որ նշված նորմերի վերլուծությունից հետևում է, որ օրենսդիրը նախատեսել է ժառանգության ընդունման երկու եղանակ՝ ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմումը ժառանգության բացման վայրի նոտարին հանձնելը և ժառանգի կողմից ժառանգությունը փաստացի տիրապետելը կամ կառավարելը:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է իր՝ նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած այն դիրքորոշումը, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1126-րդ հոդվածի 3-րդ կետի հիմքով ժառանգի կողմից ժառանգությունն ընդունած կամ չընդունած լինելու փաստի գնահատման հարցում էական նշանակություն ունի այն հանգամանքը, թե արդյոք առկա են ժառանգի կամքը և ցանկությունը՝ ընդունելու ժառանգությունը, թե ոչ, և արդյոք ժառանգությունն ընդունելու համար ժառանգը միջոցներ (ակտիվ գործողություններ) է ձեռնարկել գույքը պահպանելու և այն երրորդ անձանց

ոտնձգություններից և հավակնություններից պաշտպանելու համար (տես՝ Կինա Սարգսյանի հայցն ընդդեմ Հարություն Սարգսյանի, Վարդուհի Սարգսյանի և Անժելա Սարգսյանի՝ փաստացի տիրապետման եղանակով բնակարանի ժառանգությունն ընդունած համարելու պահանջի մասին գործով Վճռաբեկ դատարանի 05.09.2007 թվականի թիվ 3-1224/ՎԴ որոշումը):

Լյուդվիգ Խաչատրյան v. Վլադիմիր Խաչատրյան և ՀՀ Կոտայքի նոտարական պարածքի նոտար Ռինա Մխիթարյանի, քաղ. գործ թիվ ԿԳ1/0809/02/10, 23.03.2012թ.

10.2

Վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է հայտնել նաև փաստացի տիրապետմամբ ժառանգությունը ընդունելու խնդրի վերաբերյալ: Մասնավորապես, Մխիթար Ասատրյանն ընդդեմ Նարգիզ Ասատրյանի և ՀՀ Կենտրոն նոտարական պարածքի նոտար Նունե Սարգսյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ եթե գործի քննության ընթացքում կողմերից մեկը բարձրացնում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված ձևերից մեկով ժառանգությունն իր կողմից ընդունելու հարցը, **ապա նմանատիպ գործեր քննելիս միշտ կարևոր է այն իրավական հարցի պարզաբանումը, թե արդյոք անձը փաստացի տիրապետման հիմքով ընդունել է ժառանգությունը (ի թիվս այլ ակտերի տես՝ Վլադիմիր Բալասանյանն ընդդեմ Կարինե Սերոպյանի, ՀՀ Կենտրոն նոտարական պարածքի նոտարի, երրորդ անձ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի՝ ժառանգության իրավունքի վկայագիրը և դրա հիման վրա տրված անշարժ գույքի սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականներն անվավեր ճանաչելու և**

սեփականության իրավունքի վկայականը համապատասխան բաժիններով տրամադրելու, Սերյոժա Բալասանյանի 01.02.1994 թվականի կրակը մասնակիորեն անվավեր ճանաչելու, Թամարա Բալասանյանի մահից հետո փաստացի տիրապետման հիմքով ժառանգությունն ընդունած միակ ժառանգ ճանաչելու և Այգետյան 10-րդ փողոցի 2-րդ շենքի թիվ 58-րդ բնակարանի և ավտոմեքենայի նկատմամբ Կարինե Սերոպյանի սեփականության իրավունքը փոխհատուցմամբ դադարեցնելու պահանջների մասին թիվ 3-183(ՎԴ) քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 2008 թվականի մարտի 27-ի որոշումը): Ուստի դատարանում գործի քննության ժամանակ պետք է հիմնավորվի փաստացի տիրապետման հիմքով ժառանգական գույքն ընդունելու փաստը: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ **ժառանգական գույքի փաստացի տիրապետելու փաստը կարող է ապացուցվել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 47-րդ հոդվածով նախատեսված ապացույցների տեսակներով, ընդ որում գույքի տիրապետման կամ կառավարման ապացույց կարող է հանդիսանալ նաև **բնակարանային շահագործման մարմինների, համատիրությունների, բնակարանային-շինարարական կոպերատիվների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և օրենսդրությամբ համապատասխան փաստաթուղթ տալու իրավունք ունեցող այլ մարմինների կողմից տրված տեղեկանքը**, կամ այլ ապացույցներ, որոնք ուղղակիորեն հաստատում են այն, որ ժառանգը փաստացի տիրապետմամբ ընդունել է ժառանգությունը (տես՝ Գառնիկ Նազարյանն ընդդեմ Գագիկ Նազարյանի, Արտաշատի նոտարական պարածքի նոտարի՝ փաստացի տիրապետման ուժով ժառանգությունն ընդունած ճանաչելու և Գագիկ Նազարյանին տրված ըստ օրենքի ժառանգության իրավունքի վկայագիրը մասնակի անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին թիվ 3-1125(ՎԴ) քաղաքացիական**

գործով Վճռաբեկ դատարանի 2007 թվականի սեպտեմբերի 5-ի որոշումը, ինչպես նաև Միշա Վարդանյանն ընդդեմ Վարդան Վարդանյանի, Արմավիրի նոտարական տարածքի նոտար Նարինե Մկրտչյանի, ՀՀ ԿԱ ԱԳԿ ՊԿ Արմավիրի տարածքային ստորաբաժանման՝ Վարդան Վարդանյանի անվանը տրված ըստ օրենքի ժառանգության և սեփականության իրավունքի վկայագրերն անվավեր ճանաչելու, փաստացի տիրապետման եղանակով Միշա Վարդանյանին ժառանգությունը ընդունած ժառանգ ճանաչելու պահանջների մասին թիվ 3-938(ՎԳ) քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 2007 թվականի հունիս 1-ի որոշումը):

Եթե օրենսդիրը դիմում տալու եղանակով ժառանգության ընդունման հատուկ ընթացակարգ է նախատեսել (ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմումը ժառանգության բացման վայրի նոտարին վեցամսյա ժամկետում հանձնելը), ապա փաստացի տիրապետման և կառավարման եղանակով ժառանգության ընդունումը կարող է տեղի ունենալ ժառանգի կողմից ամենատարբեր բնույթի ակտիվ գործողություններ սկսելու հիմքով, որպիսիք ուղղված են ժառանգատուի գույքի փաստացի տիրապետման և կառավարման հնարավորությունների ապահովմանը (տես՝ Կինա Սարգսյանն ընդդեմ Հարություն Սարգսյանի, Վարդուհի Սարգսյանի և Անժելա Սարգսյանի՝ փաստացի տիրապետման եղանակով բնակարանի ժառանգությունն ընդունած համարելու պահանջի մասին թիվ 3-1224(ՎԳ) քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 05.09.2007 թվականի որոշումը):

Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանը գործին մասնակցող անձանց բացատրությունները, վկաների ցուցմունքները, Ալբերտ Դավթյանի հայտարարությունը, համատիրության կողմից տրված տեղեկանքները՝ որպես ապացույց, բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ

հետազոտությամբ չի գնահատել համակցության մեջ, որպիսի ապացույցները փաստական տվյալներ են պարունակում առ այն, որ Մխիթար Ասատրյանը ժառանգության բացման ժամանակ ժառանգական գույք հանդիսացող Երևանի Ջրաշեն 1-ին փողոցի 1-ին նրբանցքի թիվ 4 տանը բնակվել է և նշված հասցեից զինվորական ծառայության է գրակոչվել, ավելին վերջինս գորացրվելուց հետո վերադարձել է նշված տուն և շարունակել բնակվել այնտեղ: Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Մխիթար Ասատրյանը փաստացի տիրապետման և կառավարման հիմքով ներկայացման իրավունքով ընդունել է ժառանգական գույքը:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է սեփականության իրավունքի վկայական անվավեր ճանաչելու պահանջ ներկայացված լինելու դեպքում գործի վարույթը կարճելու վերաբերյալ իր նախկին դիրքորոշումը (տես՝ Մխիթարի քաղաքացիական գործի հայցն ընդդեմ Շահեն Սարգսյանի, երրորդ անձ ՀՀ ԿԱ ԱԳԿ ՊԿ Մխիթարի ստորաբաժանման, Կոչյուն Օհանյանի՝ 2002թ. օգոստոսի 26-ին կնքված պայմանագիրը լուծելու, Շահեն Սարգսյանի և Կոչյուն Օհանյանի միջև 11.09.2002թ. կնքված անշարժ գույքի առուվաճառքի պայմանագիրը, ինչպես նաև Կոչյուն Օհանյանին տրված սեփականության իրավունքի վկայական անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին թիվ 3-1920(ՎԳ) քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 2006 թվականի հոկտեմբերի 20-ի որոշումը):

Մխիթար Ասատրյան v. Նարգիզ Ասատրյան և

ՀՀ Կենտրոն նոտարական տարածքի նոտար Նունե Սարգսյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԷԳ/0850/02/11,
19.10.2012թ.

11. ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մխիթար Գրիգորյանն ընդդեմ «Դալկինե ՍՊԸ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը մեկնաբանելով «Սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված «սպառողը, որին վաճառվել է ոչ պատշաճ որակի ապրանք, և եթե վաճառողը դրա թերությունների մասին նախապայման չի սահմանել, իրավունք ունի իր ընտրությամբ պահանջել...» դրույթի գտել է, որ նշված արտահայտությունը վերաբերում է մինչև ապրանքի օգտագործումը եղած առկա կամ հնարավոր թերությունների մասին գնորդին տեղեկացնելուն կամ որևէ պայման սահմանելուն, այլ ոչ թե երաշխիքային սպասարկման պայմաններին, որոնք կիրառվում են բացառապես մինչև ապրանքն օգտագործելը գոյություն չունեցող և այն օգտագործելու արդյունքում ի հայտ եկած թերությունները վերացնելիս:

**Մխիթար Գրիգորյան v. «Դալկինե ՍՊԸ»,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2172/02/10,
23.03.2012թ.**

12. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

12.1

Վճռաբեկ դատարանի կողմից 2012 թվականին կայացված որոշումներում անդրադարձ է կատարվել նաև ընտանեկան հարաբերությունները կարգավորող իրավանորմերի միատեսակ կիրառման խնդրին: Մասնավորապես, *Ավերիս Խաչատրյանը և Մարիամ Ավերիսյանն ընդդեմ Վիոլետրա Հանրաձույնի* գործով գտել է, որ յուրաքանչյուր դեպքում դատարանը երեխայի՝ ազգականների հետ շփվելու հարցերին վերաբերող վեճերը քննելիս առաջնայինը պետք է հիմք ընդունի երեխայի շահերը և գործը լուծի՝ ելնելով

երեխայի շահերից: Տվյալ դեպքում Վերաքննիչ դատարանը, սահմանելով թոռան հետ տեսակցելու կարգ շաբաթական երկու օր՝ 4 ժամ տևողությամբ, հաշվի է առել հոր կողմից տատի և պապի՝ երեխայի հետ շփվելու իրավունքը, սակայն պատշաճ կերպով չի գնահատել այն հարցը, թե ինչքանով է երեխայի հետ տեսակցության նման կարգի սահմանումը համապատասխանում երեխայի շահերին՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ երեխան արդեն իսկ շաբաթական երկու օր չորս ժամ տևողությամբ առանց մոր ներկայության տեսակցում է հոր հետ վերջինիս բնակության վայրում, որտեղ ի դեպ բնակվում են նաև Ավետիս Խաչատրյանը և Մարիամ Ավետիսյանը:

**Ավերիս Խաչատրյան և Մարիամ
Ավերիսյան v. Վիոլետրա
Հանրաձույնյան,
քաղ. գործ թիվ ԵՄԳ/0799/02/11,
27.04.2012թ.**

12.2

Անի Մարտիրոսյանն ընդդեմ Գուրգեն Խաչատրյանի գործով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված հարցը հետևյալն էր. արդյո՞ք խնամակալության և հոգաբարձության մարմնի կողմից ներկայացրած հետազոտության ակտը, որն անցկացվել է առանց երեխայի և նրա դաստիարակությանը հավակնող ծնողներից մեկի կյանքի հետազոտության, կարող է դատարանի կողմից գնահատվել որպես վեճի լուծման համար պատշաճ ապացույց:

Վճռաբեկ դատարանը արձանագրեց, որ դատարանները երեխայի իրավունքները շոշափող ցանկացած գործ քննելիս առաջնայնությունը պետք է տան երեխայի շահերի առավել ապահովմանը: «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայով պետությունը պարտավորվում է օրենսդրական, վարչական միջոցներ ձեռնարկել երեխայի շահերի ապահովման համար, սահմանել երեխայի

խնամարկյալների, ծնողների իրավունքների և պարտականությունների ծավալը, հետևել պետական և պատկան մարմինների գործունեությանը տվյալ իրավահարաբերություններում միտված երեխայի բարեկեցությանն անհրաժեշտ պաշտպանությանը և հոգատարությանը:

ՀՀ ընտանեկան օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետը և 53-րդ հոդվածի 1-ին կետի 1-ին պարբերությունը, ինչպես նաև նույն հոդվածի 3-րդ կետը Վճռաբեկ դատարանը հանգեց այն հետևության, որ երեխաների ծնողներից մեկի հետ ապրելու հարցը դատարանը որոշում է՝ առաջնորդվելով երեխայի լավագույն շահերով: Բացի այդ, խնամակալության և հոգաբարձության մարմինը օրենքով սահմանված կարգով պարտավոր է անցկացնել թե՛ երեխայի և թե՛ այն անձի (անձանց) կյանքի հետազոտություն, ովքեր հավակնում են նրա դաստիարակությանը: Վերոնշյալից հետևում է, որ եթե երեխայի դաստիարակությանը հավակնում են

մի քանի անձ, ապա խնամակալության և հոգաբարձության մարմինը պարտավոր է անցկացնել նշված բոլոր անձանց կյանքի հետազոտություն և դատարան ներկայացնել հետազոտության ակտը ու դրա հիման վրա վեճի էության մասին եզրակացությունը:

Նշված դիրքորոշման լույսի ներքո գնահատելով գործում առկա երկու եզրակացությունների ապացուցողական արժեքը, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Երևանի Աջափնյակ վարչական շրջանի խնամակալության և հոգաբարձության մարմնի 16.06.2011 թվականի եզրակացությունը, որն անցկացվել է առանց երեխայի՝ Աշոտ Խալաթյանի և նրա դաստիարակությանը հավակնող ծնողներից մեկի՝ Գուրգեն Խալաթյանի կյանքի հետազոտության, չի կարող գնահատվել որպես վեճի լուծման համար պատշաճ ապացույց:

***Անի Մարտիրոսյան v. Գուրգեն Խալաթյան,
բաղ. գործ թիվ ԵԱԲԳ/0474/02/11, թիվ
23.03.2012թ.***

13. ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

Վճռաբեկ դատարանը *Արայիկ Բաղդասարյանի սնանկության գործով* անդրադարձել է դատավարությունը հայերեն լեզվով տարվելու ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի պահանջներին և այդ համատեքստում ռուսերեն լեզվով ներկայացված ապացույցի թույլատրելիությանը: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը, ուսումնասիրելով Յուրի Ապրեսյանի ներկայացրած 08.07.2010-23.07.2010 թվականներն ընկած ժամանակահատվածում վատառողջ լինելու վերաբերյալ տեղեկանքը, որի հիման վրա Վերաքննիչ դատարանն իր որոշմամբ վերջինիս 52.500.000 ՀՀ դրամի չափով ընդգրկել էր Արայիկ Բաղդասարյանի՝ սնանկության գործով պահանջների վերջնական ցուցակի չապահովված «է» հերթում, արձանագրել է, որ այն չի համապատասխանում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված թույլատրելիության պահանջին, քանի որ տրված է ռուսերեն լեզվով: Այսինքն՝ Վերաքննիչ դատարանը շրջանցել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում դատավարությունը հայերեն տարվելու պահանջը, ընդունել, գնահատման է արժանացրել և ապա Դատարանի վճռի բեկանման հիմքում է դրել մի փաստաթուղթ, որը կազմված չէ հայերենով՝ այդպիսով խախտելով դատավարությունը հայերեն վարելու վերոգրյալ սկզբունքը:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը հիմք ընդունելով «Մնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 46-րդ, 82-րդ, 85-րդ հոդվածները, անդրադառնալով պարտատերերի կողմից իրենց պահանջները ներկայացնելու կարգին, նշել է, որ սնանկության մասին հայտարարությունից հետո մեկամսյա ժամկետում դատարան չներկայացված պահանջները համարվում են ստորադաս չապահովված պահանջներ և կարող են բավարարվել օրենքի 82-րդ

հոդվածի «ը» ենթակետում բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դատարանը դրանք սահմանված ժամկետում չներկայացնելու պատճառները համարում է հարգելի: Միայն այս դեպքում սահմանված ժամկետում դատարան չներկայացված չապահովված պահանջները կարող են ընդգրկվել տվյալ պահանջին համապատասխանող հերթում: Ընդ որում օրենսդիրն ուղղակիորեն նախատեսել է գործը քննող դատարանի՝ պահանջը սահմանված ժամկետներում չներկայացնելու պատճառների հարգելիությունը որոշելու համար դատական նիստ հրավիրելու և պատճառների հարգելիության քննարկման արդյունքում որոշում կայացնելու պարտականությունը: Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը 28.07.2010 թվականին Յուրի Ապրեսյանի կողմից Արայիկ Բաղդասարյանի նկատմամբ 38.000.000 ՀՀ դրամի չափով ներկայացված պահանջի համար սահմանված ժամկետը բաց թողնելը հարգելի համարելու վերաբերյալ որևէ միջնորդության բացակայության պայմաններում անհիմն է համարել Վերաքննիչ դատարանի կողմից 28.07.2010 թվականին Յուրի Ապրեսյանի կողմից ներկայացված 38.000.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջը Արայիկ Բաղդասարյանի սնանկության գործով պահանջների վերջնական ցուցակի չապահովված «է» հերթում ընդգրկելու հանգամանքը:

Արայիկ Բաղդասարյանի սնանկության գործով պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին, քաղ. գործ. թիվ ԵՄԴ/0006/04/10, 19.10.2012 թ.

14. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Օթյակե ՓԲԸ-ն ընդդեմ «Երևանի կառուցապարանների ընդդրոսային ծրագրերի իրականացում» ՍՊԸ-ի դեմ»

նացնան գրասենյակե ՀՈԱԿ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով գործերի առարկայական ընդդատության հարցին, եզրահանգել է, որ քաղաքացիական օրենսդրությունը մեկ կողմի՝ սյուսի վարչական կամ այլ իշխանական ենթակայության վրա հիմնված գույքային՝ ներառյալ հարկային, ֆինանսական ու վարչական հարաբերությունների նկատմամբ կիրառելի չէ, իսկ հարկային պարտավորություններից ավել բյուջե վճարված գումարները (զերավճարները) հարկ վճարողին վերադարձնելու հետ կապված հարաբերություններն իրենց բնույթով հարկային (վարչական) հարաբերություններ են, որոնք կարգավորվում են հարկային օրենսդրությամբ:

Տվյալ դեպքում Ընկերության պահանջը վերաբերում է ավելացված արժեքի հարկի և շահութահարկի գծով ավել վճարված գումարների բռնագանձմանը, որպիսի հարաբերությունները կարգավորվում են «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքով և դուրս են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի կարգավորման շրջանակներից:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 1-ին կետից և 109-րդ հոդվածի 1-ին կետից հետևում է, որ առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարաններին ընդդատյա են միայն քաղաքացիական գործերը, իսկ առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան այլ բնույթի, այդ թվում՝ նաև՝ հարկային գործի ներկայացման դեպքում վերջինս պարտավոր է կարճել այդպիսի գործի վարույթը:

«Օթյակե ՓԲԸ v. «Երևանի կառուցապարման ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՀՈԱԿ, քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2028/02/10, 23.03.2012թ.

15. ԱՊԱՅՈՒՅՑՆԵՐ ԵՎ ԱՊԱՅՈՒՑՈՒՄ

15.2

Գայանե Հովհանյանն ընդդեմ Վաղին Ավանեսյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած իր այն դիրքորոշումը, որ քրեական գործերով հետաքննության և նախաքննության մարմինների կողմից ընդունված որոշմամբ, այդ ընթացքում անձանց տված բացատրություններով հաստատված հանգամանքները ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի իմաստով չունեն նախապես հաստատված ապացույցի ուժ, այդուհանդերձ դրանք դիտվում են որպես ինքնուրույն գրավոր ապացույցներ, որոնք կարող են պարունակել տեղեկություններ և գործում առկա այլ ապացույցների հետ համադրության արդյունքում հնարավորություն տալ դատարանին պարզելու գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող այլ հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը, հետևաբար դատարանը տվյալ գործի շրջանակներում պարտավոր է տալ նաև այդ ապացույցների իրավական գնահատականը (*տես՝ ըստ Վարթեա Հագոսյանի հայցի ընդդեմ Անահիտ Հակոբջանյանի, Ալեքսանդր Դուրգարյանի, Աջափնյակ նուրարական փրածքի նուրար Ռ. Առաքելյանի՝ Անահիտ Հակոբջանյանին և նրա ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Դուրգարյանին 7-օրյա ժամկետում 25.500 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամը վճարելուն պարտավորեցնելու, այսպես գումարը 7-օրյա ժամկետում չվճարելու դեպքում Պայմանագիրը լուծված համարելու, Անահիտ Հակոբջանյանի անվան գրանցումն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին և ըստ հակընդդեմ հայցի Ալեքսանդր Դուրգարյանի ընդդեմ Վարթեա Հագոսյանի՝ դրամական պարտավորությունը մասնակի կապարած հա-*

մարելու և պարպրի գունարի չափը նվազեցնելու պահանջի մասին թիվ ԱՐԱԴ/0093/02/09 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 22.04.2010 թվականի որոշումը):

Նույն դիրքորոշումը Վճռաբեկ դատարանը արտահայտել է Մարիամ Պետրոսյանն ընդդեմ Վարդան Պապիկյանի գործով:

Գայանե Հովհանյան v. Վաղիմ Ավանեսյան, քաղ. գործ թիվ ԱՎԳ-1/0381/02/11, 25.12.2012թ.

Մարիամ Պետրոսյան v. Վարդան Պապիկյան,

քաղ. գործ թիվ ԵՇԳ/0448/02/11, 25.12.2012թ.

15.3

Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև կորցրած աշխատավարձի (եկամտի) հատուցման ենթակա չափը որոշելիս ապացուցման որոշ հարցերի: *Օֆելյա Հովագինյանն ընդդեմ Բենիամին Մարգարյանի* գործով Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Օֆելյա Հովագինյանը պարտավոր էր ապացուցել այն փաստը, որ կորցրած աշխատավարձի (եկամտի) հատուցման ենթակա չափը, ելնելով մասնագիտական աշխատունակության կորստի աստիճանից, կազմում է 1.882.712 ՀՀ դրամ: Որպես նշված փաստի հաստատում՝ Օֆելյա Հովագինյանը վկայակոչել է մինչ իրեն վնաս պատճառվելը և դրանից հետո ստացած աշխատավարձի բացասական տարբերությունը ու որպես ապացույց Դատարան է ներկայացրել իր գործատուի 09.07.2010 թվականի թիվ 013-209 գրությունն այն մասին, որ Օֆելյա Հովագինյանի հետ 2009թ. հոկտեմբերի 1-ին տեղի ունեցած վրատերթի հետևանքով վերջինիս առողջության քայքայման և աշխատունակության անկման պատճառով նրա հետ կնքվել է թիվ 106 աշխատանքային պայմանագիրը, որի համաձայն՝ վերջինիս հանձնա-

րարվել է իրականացնել ավելի քիչ աշխատաժամանակով աշխատանք (սա չէր կարող ավելի երկար ժամանակ անցկացնել աշխատանքային պրոցեսում կանգնած կամ նստած վիճակով):

Մինչդեռ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ գործատուի այդ գրությունը չի հանդիսանում վերը նշված ապացուցման ենթակա փաստը հաստատող թույլատրելի և վերաբերելի ապացույց ու չէր կարող դրվել պահանջի բավարարման հիմքում, քանի որ առաջին դեպքում, մասնագիտական աշխատունակության կորստի աստիճանը որոշելու համար անհրաժեշտ էր նշանակել փորձաքննություն՝ հիմք ընդունելով այն, որ այդ հարցի պարզաբանումը պահանջում է հատուկ մասնագիտական գիտելիքներ, իսկ երկրորդ դեպքում, այդ գրությունը որևէ տեղեկություն չի պարունակում մասնագիտական աշխատունակության կորստի աստիճանի վերաբերյալ:

(...)Վճռաբեկ դատարանը նաև վերահաստատել է դատական ակտերի հիմնավորվածության վերաբերյալ նախկինում արտահայտած դիրքորոշումը (տես ըստ հայցի Ռազմիկ Մարությանի ընդդեմ Ստեփան և Անահիտ Մարությանների, ՀՀ Կենտրոն նոտարական գրասենյակի՝ ժառանգական գույքի ընդունման փաստի ճանաչման և ըստ օրենքի ժառանգության իրավունքի վկայագիրը մասնակի անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին, Ստեփան և Անահիտ Մարությանների հակընդդեմ հայցի՝ սեփականության իրավունքով պատկանող բնակելի տան և հողամասի բաժանման պահանջի մասին քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.03.2008 թվականի թիվ 3-54/ՎԳ որոշումը):

Սույն գործի շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև 1085-րդ հողվածի 1-ին կետի մեկնաբանությանը՝ արձանագրելով, որ տուժողին տրվելիք վճարները միանվագ, բայց ոչ ավելի, քան երեք տարվա համար հատկացնելու համար ան-

հրաժեշտ է որոշակի վավերապայմանների միաժամանակյա առկայությունը: Ընդ որում, անգամ այդ վավերապայմանների միաժամանակյա առկայության դեպքում նման հատկացում կատարելը ոչ թե դատարանի պարտականությունն է, այլ իրավունքը:

Մասնավորապես այդ վավերապայմաններն են՝

1. հատուցման իրավունք ունեցող քաղաքացու պահանջի առկայությունը.

2. հարգելի պատճառների առկայությունը.

3. նման հատուցում կատարելու համար վնաս պատճառողի հնարավորության առկայությունը:

***Օֆեյսա Հովազիյան v. Բենիամին Մարգարյան,
քաղ. գործ թիվ ՄԳ/0269/02/10,
29.06.2012թ.***

15.4

Ապացույցների վերաբերելիության խնդրին Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է *Ռուզաննա Գևորգյանն ընդդեմ «ԲՏԱ Բանկե ՓԲԸ-ի* գործով: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգել է, որ օրենսդիրը, սահմանելով ապացույցի հասկացությունը, սպառիչ սահմանել է դրանց տեսակները, այն է՝ գրավոր ապացույցները, փորձագետների եզրակացությունները, վկաների ցուցմունքները և գործին մասնակցող անձանց ցուցմունքները: Ընդ որում, գործի հանգամանքները, որոնք, օրենքի կամ այլ իրավական ակտերի համաձայն, պետք է հաստատվեն միայն որոշակի ապացույցներով, չեն կարող հաստատվել այլ ապացույցներով:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ դատարանը յուրաքանչյուր ապացույց բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտելու դեպքում պետք է հաշվի առնի, թե որքանով է այդ ապացույցը վերաբերելի և թույլատրելի տվյալ փաստական հանգամանքը հաստա-

տելու կամ մերժելու համար (տես Սվետլանա Ժուլիկյանն ընդդեմ Անահիտ Խաչատրյանի՝ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքը ճանաչելու, գույքն ուրիշի ապօրինի տիրապետումից հետ պահանջելու և վերանորոգման աշխատանքների դիմաց կատարված ծախսերի փոխհատուցման պահանջների մասին թիվ ԵՄԳ/0232/02/08 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009 թվականի որոշումը):

Վճռաբեկ դատարանը իր որոշումներում, անդրադառնալով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 51-րդ հոդվածով նախատեսված ապացույցների թույլատրելիությանը, գտել է, որ դատարանը պետք է վերննշյալ հոդվածը կիրառելիս ցույց տա, թե որ հոդվածով է արգելված ապացույցի նման տեսակով նման փաստի հաստատումը (*տես՝ Վարդիթեր Հովհաննիսյանն ընդդեմ ՀՀ Արարարի մարզի Արրաշարի քաղաքապետարանի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի Արրաշարի տարածքային ստորաբաժանանն, երրորդ անձ Մարտին Պետրոսյանի՝ ձեռքբերման վաղեմության ուժով սեփականության իրավունքը ճանաչելու և սեփականության իրավունքի պետական գրանցումն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին, Մարտին Պետրոսյանն ընդդեմ Վարդիթեր Հովհաննիսյանի՝ հողամասն նորիշի ապօրինի փրկապետումից հետ վերադարձնելու պահանջի մասին, թիվ ԱՎԴ/0235/02/10 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.07.2011 թվականի որոշումը*):

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել նաև, որ դատարանն ապացույցների վերաբերելիության կանոնները կիրառելիս պետք է հաշվի առնի, որ վերաբերելի են այն ապացույցները, որոնք անհրաժեշտ են քննվող գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող փաստի առկայությունը կամ բացակայությունը հաստատելու համար: Այդ մասին է վկայում նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 113-րդ

հողվածը, որի համաձայն՝ նախագահողը դեկավարում է դատական նիստը՝ մերժելով այն ամենը, ինչն առնչություն չունի քննվող գործի հետ:

Հետևաբար Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ դատարանն ապացույցների վերաբերելիության և թույլատրելիության հարցը լուծելիս պետք է պահպանի վերոնշյալ կանոնները, որից հետո որոշի փաստի հաստատված լինելու կամ չլինելու հարցը:

Ռուզաննա Գևորգյան v. «ԲՏԱ Բանկե ՓԲԸ, քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/0703/02/10, 23.03.2012թ.

15.5

Փաստերի նախադատելիության խնդիրը Վճռաբեկ դատարանի կողմից քննության առարկա է դարձվել *Հերիքնազ Գևորգյանն ընդդեմ Ռոմ Ավագյանի և Տանյա Առաքելյանի* գործով: Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է նախկինում արտահայտած իր այն դիրքորոշումը, որ օրինական ուժի մեջ մտած սկզբնական դատական ակտի նախադատելիությունը պայմանավորում է նոր կայացվելիք դատական ակտի բովանդակությունն այն մասով, որը վերաբերում է նախկինում քննված այլ գործով արդեն իսկ հաստատված փաստերին:

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ գործին մասնակցող անձանց համար նախադատելիությունը նշանակում է որոշակի սահմաններում ապացուցման պարտականությունից ազատում, ինչպես նաև կրկնակի ապացուցման կամ նման հանգամանքները, փաստերը հետագա դատավարություններում հերքելու արգելք: Նախադատելիությունը դատարանի համար ենթադրում է պարտականություն ներմուծելու նման հանգամանքը, փաստերը նոր կայացվող դատական ակտում: Որպես կանոն դատական ակտերի պրեյյուդիցիալ կապը ենթադրում է դատական ակտի նախադատելիության տարածում

ամբողջ ծավալով թե՛ գործին մասնակցող անձանց, թե՛ դատարանի վրա: Հետևաբար, նախադատելիությունն օրենքի ուժով միանշանակ կանխորոշիչ դերակատարություն է ունենում նոր դատական ակտի համար, իսկ գործին մասնակցող անձանց կամքը և դատական հայեցողությունն այս հարցում ազդեցություն չունեն:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ դատական ակտի պրեյյուդիցիալ կապի կամ նախադատելիության օբյեկտիվ սահմանները որոշվում են հանգամանքների այն շրջանակով, որոնք պետք է հաստատված լինեն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով և ենթակա չեն կրկին ապացուցման կամ հերքման այլ գործ քննելիս:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ գործով ապացույցներ են սույն օրենսգրքով և այլ օրենքներով նախատեսված կարգով ձեռք բերված տեղեկությունները, որոնց հիման վրա դատարանը պարզում է գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող այլ հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը: Նշված նորմը պարունակում է վերը բարձրացված իրավական խնդրի լուծման տեսանկյունից կարևոր երկու դատավարական կանոն, այն է՝

1) վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը դատարանը պարզում է միայն օրենքով նախատեսված կարգով ձեռք բերված և հետագոտված ապացույցների միջոցով (բացառություն են կազմում միայն ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 52-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերը):

2) դատարանը պարզում է միայն գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող

հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը (վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքներ): Այս կանոնը կիրառելիս դատարանը պարտավոր է առաջնորդվել հայցվորի կողմից կանխորոշված հայցի առարկայի և հիմքի սահմաններով, որի փոփոխման բացառիկ իրավունքը պատկանում է հայցվորին (ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 32-րդ հոդված): Վճռաբեկ դատարանը գտել է նաև, որ նախադատելիության օբյեկտիվ սահմանների որոշման համար էական նշանակություն ունի վերը հիշատակված երկու դատավարական կանոնների պահպանումը:

Վճռաբեկ դատարանը հատկապես կարևորություն է տվել ապացուցման առարկայի՝ վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների ճիշտ որոշման հարցին, քանզի դատարանի կողմից ապացուցման առարկայի սահմանների կամայական (առանց դատավարական նախադրյալի՝ հայցվորի կամահայտնության) ընդլայնումը բերում է այդ գործով կայացված դատական ակտով հաստատված որոշակի հանգամանքների նախադատելիության բացառման (*տես՝ «Սաթնէն ՄՊԸ-ի հայցն ընդդեմ Աշոտ և Հենրիկ Այվազյանների՝ հողի վարձակալության իրավունքի առավանգարի պայմանագիրը լուծելու, Ընկերությանը պարկանող և 17.02.2003 թվականին կնքված հողի վարձակալության իրավունքի առավանգարի պայմանագրով ձեռք բերված օղակաձև զրոսայգու 5-րդ հարվածում 0,04 հա հողամասի նկարնամբ վարձակալության իրավունքը վերադարձնել պարտավորեցնելու պահանջի մասին գործով Վճռաբեկ դատարանի 29.02.2008 թվականի թիվ 3-93/ՎԳ որոշումը*):

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և համադրելով գործի փաստերը Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Երևանի Շենգավիթ վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության դատարանի 29.01.2010 թվականի՝ 23.06.2010 թվականին օրինական ուժի մեջ մտած վճռով հաստատված այն հանգամանքները, որ Ռոմ

Ավագյանը և Տանյա Առաքելյանն ամուսիններ են, և գումարը փոխառությամբ տրվել է ամսական 5 տոկոս հավելավճարով վերադարձնելու պայմանով, սույն գործով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի 2-րդ կետի իմաստով չունեն նախադատելի նշանակություն, քանի որ դրանք չեն մտնում այդ գործով ապացուցման առարկայի սահմանների մեջ, իսկ դատարանի բուն եզրահանգումն այդ փաստերի առկայության վերաբերյալ հաստատված չէ ապացուցման ֆորմալ պահանջների պահպանմամբ, այն է՝ դատարանը դրանք հաստատված է համարել առանց վերաբերելի որևէ ապացույցի առկայության: Նման եզրահանգման հանգեցրու համար Վճռաբեկ դատարանը հիմք է ընդունում նաև այն հանգամանքները, որ հենց դատարանի կողմից վերը նշված վճռում արձանագրվել է, որ փոխառության գումարն ամսական 5 տոկոս հավելավճարով վերադարձնելու վերաբերյալ գրավոր կարգով չի հիշատակվել, իսկ Երևանի Շահումյան շրջանի քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման բաժնի 02.03.1985 թվականի թիվ I-ՇԼ 319503 ամուսնալուծության վկայականի համաձայն՝ Ռոմ Ավագյանի և Տանյա Առաքելյանի ամուսնալուծությունը գրանցվել է 02.03.1985 թվականին:

Դատական ակտերով հաստատված փաստերի նախադատելիության խնդրին Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև *Ֆյորա Թադևոսյանն ընդդեմ Վազգեն Միսնյանի և մյուսների* գործով:

Հերիքնազ Գևորգյան v. Ռոմ Ավագյան և Տանյա Առաքելյան, քաղ. գործ թիվ ԵՇԳ/0220/02/11, 23.03.2012թ.

Ֆյորա Թադևոսյանն ընդդեմ Վազգեն Միսնյանի և մյուսների, քաղ. գործ թիվ ԱՐԳԿ/0422/02/11, 27.04.2012թ.

Ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրից բխող պարտավորությունների համատեքստում Վճռաբեկ դատարանը *«ԱրմենՏելե ՓԲԸ-ն ընդդեմ Զվարթ Այավերդյանի»*, գործով անդրադարձել է ապացույցների թույլատրելիության խնդրին: Վճռաբեկ դատարանը նախ վերահաստատել է նախկինում կայացրած իր որոշումներում «ծառայությունների մատուցման հաշիվներին՝ որպես Ընկերության հայցը հիմնավորող ապացույցի վերաբերելիության և թույլատրելիության վերաբերյալ դիրքորոշումը. հայցը հիմնավորող միակ թույլատրելի ապացույցն Ընկերության կողմից ներկայացված ծառայությունների մատուցման փաստի և ծավալների վերաբերյալ հաշիվն է (տե՛ս ըստ հայցի *«ԱրմենՏելե ՓԲԸ-ի ընդդեմ «Էյ Ար-Այ Սի Թիե ՄՊԸ-ի»* գումարի բռնագանձման պահանջի մասին քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 29.07.2011 թվականի թիվ ԱԿԴ1/0009/02/10 որոշումը):

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և վերլուծելով կողմերի միջև կնքված պատվեր-դիմումի (պայմանագրի) ծառայությունների մատուցման պայմանները և գործում առկա «ծառայությունների մատուցման հաշիվները՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ սույն գործով «ծառայությունների մատուցման հաշիվները ծառայությունների մատուցման փաստի և ծավալների վերաբերյալ հայցը հիմնավորող թույլատրելի ապացույցներ են: Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Ընկերության հայցը ենթակա էր բավարարման:

«ԱրմենՏելե ՓԲԸ v. Զվարթ Այավերդյան, քաղ. գործ թիվ ԼԳ4/0154/02/11, 29.06.2012թ.

16.1

Ֆերդինանդ Առաքելյանն ընդդեմ Հարություն Պետրոսյանի գործով հատկանշական է Վճռաբեկ դատարանի կողմից փաստաբանի խելամիտ վարձատրության հարցին անդրադառնալը և կոնկրետ չափորոշիչների սահմանումը: Այսպես, անդրադառնալով 2.380.000 ՀՀ դրամը որպես փաստաբանի խելամիտ վարձատրության գումար բռնագանձելու հարցին՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ սույն գործով փաստաբանի վարձատրության խելամտության հարցը որոշելիս անհրաժեշտ է ամբողջության մեջ հաշվի առնել գործով փաստաբանի կատարած աշխատանքի ծավալը (ապացույցներ հավաքելու և ներկայացնելու անհրաժեշտությունն ու այդ գործողությունները փաստացի կատարելու հանգամանքը, գործի քննությանը մասնակցության աստիճանը), գործի բարդությունը (վիճելի իրավահարաբերության բնույթը, գործի քննության տևողությունը), նմանատիպ գործերով պրակտիկայում ընդունված փաստաբանական ծառայության մատուցման դիմաց վճարվող գումարի չափը, ինչպես նաև դատական ակտով բռնագանձվող գումարի և պահանջվող փաստաբանական վճարի չափի հարաբերակցությունը:

Ելնելով վերը նշված չափանիշներից և նկատի ունենալով, որ փաստաբանը սույն գործով ի շահ հայցվորի կատարել է 26.07.2010 թվականին կնքված ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրով սահմանված դատավարական գործողությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով գործի քննության երկարատևությունը (մոտ երկու տարի)՝ Վճռաբեկ դատարանը սույն գործով փաստաբանական ծառայություններ մատուցելու դիմաց վճարման ենթակա գումարի ողջամիտ չափ է համարել 500.000 ՀՀ դրամը:

Ֆերդինանդ Առաքելյան v. Հարություն Պետրոսյան, քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/1587/02/10, 29.06.2012թ.

16.2

Փաստաբանի խելամիտ վարձատրության համար վճարված գումարի բռնագանձման հարցին Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև «Նարինե Ռոպրոնյանն ԱԶ-ն ընդդեմ «ԱրմենՏելե ՓԲԸ-ի գործով: Բացահայտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ, 73-րդ և 132-րդ հոդվածների իրավական բովանդակությունը՝ վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ օրենսդիրը դատական ծախսերի մեջ ընդգրկել է նաև փաստաբանի խելամիտ վարձատրությունը: Ուստի փաստաբանի խելամիտ վարձատրությունը նախ և առաջ պետք է դիտել որպես դատական ծախս, և հետևաբար այն պետք է բաշխվի կողմերի միջև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածով սահմանված կարգով: Որպես դատական ծախս, թե՛ հայցվորը և թե՛ պատասխանողը դատական քննության ընթացքում կարող են ներկայացնել փաստաբանի մատուցած ծառայությունների համար կատարված կամ կատարվելիք վճարումը հավաստող ապացույց: Ընդ որում, անկախ վճարված գումարի բռնագանձման մասին պահանջի առկայությունից, վճարումը հավաստող ապացույց ներկայացնելը բավարար է փաստաբանի վարձատրությանը, որպես դատական ծախս, վճռով անդրադառնալու համար: Եթե դատարանը, համապատասխան ապացույցի առկայության դեպքում վճռով չի անդրադառնում փաստաբանի խելամիտ վարձատրության՝ կողմերի միջև բաշխման հարցին, ապա գործին մասնակցող անձինք զրկված չեն կատարված ծախսերի բաշխման հարցը լուծելու համար 142-րդ հոդվածով սահմանված կարգով դիմել վճիռը կայացրած դատարան՝ լրացուցիչ վճիռ կայացնելու պահանջով:

Հստակ է, որ կողմերը չեն ներկայացնում փաստաբանի վարձատրության վերաբերյալ որևէ ապացույց (և դրա բռնագանձման մասին պահանջ): Սակայն նրանք զրկված չեն փաստաբանի ծառայությունների համար կա-

տարված վճարումները առանձին հայցով բռնագանձելու իրավունքից: Նման եզրահանգման համար ՀՀ վճռաբեկ դատարանը հիմք է ընդունում այն, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով չի արգելվում դատական ծախսերը այլ՝ առանձին վարույթի շրջանակներում բռնագանձելը: Վերջինս էլ ուղղակիորեն ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածում ամրագրված յուրաքանչյուրի՝ օրենքով չարգելված և այլոց իրավունքներն ու ազատությունները չխախտող գործողություններ կատարելու իրավունքի իրացման դրսևորումներից է:

Վերոնշյալ մեկնաբանության և սույն գործի փաստերի համադրմամբ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ թիվ ԵԿԴ/2843/02/09 և թիվ ԵԱԲԴ/0172/02/10 քաղաքացիական գործերով Ձեռնարկատիրոջ և Ընկերության միջև վեճերով փաստաբանի խելամիտ վարձատրության գումարը, որպես դատական ծախս, բռնագանձելու հարցը քննարկման առարկա չի դարձվել, քանի որ Ձեռնարկատերն իր պահանջի շրջանակներում չի ներառել փաստաբանի խելամիտ վարձատրության հետ կապված ծախսերը որպես դատական ծախս Ընկերությունից բռնագանձելու հարցը: Հետևաբար Ձեռնարկատերը չէր կարող մինչև դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը դիմել լրացուցիչ վճիռ կայացնելու համար, ուստի Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ տվյալ դեպքում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 142-րդ հոդվածը կիրառելի չէ և չի սահմանափակում փաստաբանի խելամիտ վարձատրության գումարը բռնագանձելու համար առանձին հայցով դատարան դիմելու անձի իրավունքը:

«Նարինե Ռոպրոնյանն ԱԶ v.

«ԱրմենՏել» ՓԲԸ,

քաղ. գործ թիվ ԵԱԲԴ/1401/02/11,

29.06.2012թ.

16.3

Վերահաստատելով նախկինում կայացրած որոշումներում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի վերաբերյալ արտահայտած իր դիրքորոշումն այն մասին, որ դատավարությունում կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը կողմերի միջև «արդարացի հավասարակշռության» իմաստով հանդիսանում է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված արդար դատաքննության հիմնական տարրերից մեկը և պահանջում է, որ պետքի յուրաքանչյուր կողմին տրամադրվի ողջամիտ հնարավորություն ներկայացնելու իր գործը այնպիսի պայմաններում, այդ թվում՝ ապացույցներ ներկայացնելու, որոնք նրան իր հակառակորդի նկատմամբ չեն դնի էականորեն նվազ բարենպաստ վիճակում (յրես Անկերլն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 23.10.1996 թվականի որոշումը, Գյունրու քաղաքապետի հայցն ընդդեմ «Չապ» ՍՊԸ-ի՝ սեփականատիրոջ իրավունքների խախտումները վերացնելու պահանջի մասին և «Չապ» ՍՊԸ-ի հայցն ընդդեմ Գյունրու քաղաքապետարանի՝ հարկադիր սերվիտուս սահմանելու պահանջի մասին Վճռաբեկ դատարանի 31.10.2008 թվականի թիվ ՇԴ/0351/02/08 որոշումը)՝ Վճռաբեկ դատարանը «Մեծ Հիմք» Ա/Կ-ի ընդդեմ «Խ.Արովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան» ՊՈԱԿ-ի, երրորդ անձինք «Գնումների աջակցման կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի, ՀՀ ֆինանսների նախարարության, «Սալմազ» ՍՊԸ-ի՝ «ՀՊՄՀ-ԲԸԱՇՁԲ-8/11» ծածկագրով բաց ընթացակարգի հանձնաժողովի 18.11.2011 թվականի արձանագրությունը և 22.11.2011 թվականի պայմանագիր կնքելու որոշումը 2-րդ չափաբաժնի մասով անվավեր ճանաչելու և Կոոպերատիվի հայտը 2-րդ չափաբաժնի մասով որակավորման չափանիշներին բավարարող

համարելու պահանջների մասին, քաղաքացիական գործով գտել է, որ, քանի որ Դատարանը 13.04.2012 թվականին գործի քննությունը հայտարարել է ավատրված և վճռի հրապարակման օր է նշանակել 27.04.2012 թվականը, սակայն նշված օրը Դատարանը որոշում է կայացրել գործի քննությունը վերսկսելու մասին, նույն օրն ավարտել է գործի քննությունը և վճռի հրապարակման օր է հայտարարել 10.05.2012 թվականը՝ ժամը 11:00-ն և գործում չկա որևէ ապացույց Դատարանի կողմից 27.04.2012 թվականին վերսկսված գործի քննության վերաբերյալ Կոոպերատիվին պատշաճ ծանուցելու վերաբերյալ, հետևաբար, Կոոպերատիվը գրկված է եղել վերսկսված քաղաքացիական գործի քննությանը մասնակցելու հնարավորությունից, որի արդյունքում խախտվել են ինչպես կողմերի մրցակցության և իրավահավասարության սկզբունքները, այդ թվում՝ Կոոպերատիվի՝ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով ամրագրված՝ ապացույցների հետազոտմանը մասնակցելու և քննության ընթացքում ծագող բոլոր հարցերի վերաբերյալ իր փաստարկները ներկայացնելու իրավունքները:

«Մեծ Հիմք» Ա/Կ v. «Խ.Արովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան» ՊՈԱԿ, քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/3051/02/11, 25.12.2012թ.

16.4

Վճռաբեկ դատարանը, Արամ Ասատրյանն ընդդեմ Ռինա Գրիգորյանի գործով արձանագրելով, որ 8.500.000 ՀՀ դրամ որպես պարտքի գումար, բռնագանձելու պահանջը գույքային է, իսկ բռնագանձումն առաջնահերթ օրենքի ուժով ծագած գրավի առարկա հանդիսացող «Ֆոլկլավագեն Տուարեգ-32» մակնիշի ավտոմեքենայի վրա տա-

րածելու **պահանջը ոչ գույքային**, նշել է, որ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 8-րդ կետի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ օրենսդիրը, ելնելով հայցապահանջների գույքային կամ ոչ գույքային բնույթից, տարբերակում է վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու դեպքում գանձվող պետական տուրքի երկու եղանակ՝ պարզ՝ ոչ գույքային բնույթի հայցապահանջների համար՝ բազային տուրքի տասնապատիկի չափով, և համեմատական՝ գույքային պահանջի գործերով վերաքննիչ բողոքում նշված վիճարկվող գումարի 3 տոկոսի չափով, իսկ եթե վիճարկվում են առաջին ատյանի դատարանի կողմից բավարարված կամ չբավարարված պահանջներն անբողոքությամբ կամ բավարարված կամ չբավարարված պահանջները չեն վիճարկվում, ապա առաջին ատյանի դատարան հարուցված և բողոքարկվող հայցի հայցագնի 3 տոկոսի չափով:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Արամ Ասատրյանը վերաքննիչ բողոք է ներկայացրել Դատարանի վճռի՝ բռնագանձումն ավտոմեքենայի վրա տարածելու մասով հայցը մերժելու մասի վերաբերյալ, այսինքն՝ վճիռը բողոքարկել է ոչ գույքային բնույթի պահանջը մերժելու մասով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ տվյալ դեպքում կիրառելի է «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 8-րդ կետի «բ» ենթակետի դրույթները, այն է՝ Արամ Ասատրյանից ՀՀ պետական քյուզեի օգտին ենթակա է բռնագանձման 10.000 ՀՀ դրամ գումար:

**Արամ Ասատրյան v. Ռինա Գրիգորյան,
բաղ. գործ թիվ ԵԱՔԳ/1155/02/11,
19.10.2012թ.**

17. ՀԱՅՅԻ ՀԱՐՈՒՑՈՒՄԸ

Վճռաբեկ դատարանը *Յուրիկ և Ադուսիկ Փիլոյաններն ընդդեմ Սիրանուշ Փիլոյան*

ն/ի գործով նշել է, որ հայցից հրաժարումը հայցվորի կողմից պատասխանողին ուղղված նյութաիրավական պահանջից և իրավունքի պաշտպանության դատավարական միջոցից անվերապահորեն, առանց որևէ պայմանի հրաժարումն է: Հայցից հրաժարումը հայցվորի միակողմանի տնօրինչական գործողություն է, որը կարող է տեղի ունենալ տարբեր նկատառումներով: Դատարանը չպետք է անդրադառնա հայցից հրաժարվելու պատճառների գնահատմանը, սակայն պարտավոր է հայցվորին պարզաբանել կատարվող գործողության իմաստն ու նշանակությունը և հանդգնել, որ հայցից հրաժարումը վերջինիս ազատ կամքի արտահայտությունն է և զերծ է այլ անձանց հարկադրանքից:

Գործի դատաքննության 31.10.2011 թվականի դատական նիստի ձայնային արձանագրման ուսումնասիրության արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ բողոք բերած անձինք իրենց հայցապահանջից հրաժարվելու նպատակ չեն ունեցել, և դատական նիստում այդ հայեցողական իրավունքից օգտվել են միայն այն բանից հետո, երբ հանդգնել են Սիրանուշ Փիլոյանի կողմից վիճելի անշարժ գույքի 1/3 բաժնի նկատմամբ սեփականության իրավունքը պահպանելու մտադրություն չունենալու հարցում: Մինչդեռ Դատարանն անտեսել է բողոք բերած անձանց առաջադրած հայցից հրաժարվելու պայմանը և չպարզաբանելով վերապահումով հայցից հրաժարվելու անթույլատրելիությունը՝ ընդունել է հայցից հրաժարումը: Վերաքննիչ դատարանն էլ իր հերթին անհիմն կերպով արձանագրել է, որ բողոք բերած անձանց կողմից հայցից հրաժարումը պայմանավորված չի եղել Սիրանուշ Փիլոյանի կողմից վիճելի անշարժ գույքի 1/3 բաժնի նկատմամբ ունեցած սեփականության իրավունքից հրաժարվելով:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ հայցից հրաժարումը հայցվորի կողմից իր դատավարական իրավունքների իրացման

տնօրինչական գործողություն է, որով վերջինս անվերապահ հրաժարվում է իր իրավունքների և օրինական շահերի դատական պաշտպանությունից և ուղղված է իր նախաձեռնությամբ հարուցված գործի վարույթի դադարեցմանը: Հետևաբար, հիմք ընդունելով վերոգրյալը և հաշվի առնելով սույն գործի փաստերը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով հայցից հրաժարումը բողոք բերած անձանց իրական կամքի խաթարման արդյունք է, նրանց կամքն ամենևին էլ ուղղված չի եղել պարզապես հայցից հրաժարվելուն, քանի որ նրանք այդ տնօրինչական իրավունքն իրացրել են՝ հաստատապես հանգժված լինելով, որ Սիրանուշ Փիլոյանը հրաժարվում է վիճելի անշարժ գույքի 1/3 բաժնի նկատմամբ ունեցած սեփականության իրավունքից և հայցից հրաժարման հիմքում բացառապես դրել են վերոհիշյալ պայմանը:

Յուրիկ և Ադունիկ Փիլոյաններ v. Սիրանուշ Փիլոյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/0462/02/08,
19.10.2012թ.

18. ԳՈՐԾԻ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԿԱՍԵՑՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐՃՈՒՄԸ

18.1

Հենրիկ Սվազյանն ընդդեմ Ռոբերտ Խաչատրյանի և այլոց գործով Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է այն խնդրին, թե արդյոք բնակարանից վտարելու հայցի քննության ընթացքում այլ դատարանում պատասխանող կողմում հանդես եկող անձի կողմից տվյալ բնակարանի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ձեռքբերման հայց ներկայացնելը հիմք է վտարման պահանջով գործի վարույթը կասեցնելու համար: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է իր այն դիրքորոշումը, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի

105-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված գործի վարույթը կասեցնելու դատարանի պարտականությունը ծագում է երկու վավերապայմանների միաժամանակյա առկայության դեպքում, դրանք են սահմանադրական, քաղաքացիական, քրեական կամ վարչական դատավարությունների կարգով քննվող այլ գործի առկայությունը և տվյալ գործի քննության անհնարինությունը մինչև նշված դատավարությունների կարգով քննվող գործով կամ հարցով որոշում կայացնելը: Դա պայմանավորված է այն հանգամանքներով, որ այլ՝ սահմանադրական, քաղաքացիական, քրեական կամ վարչական դատավարության կարգով քննվող գործով կամ հարցով փաստերը տվյալ գործի լուծման համար ունեն նշանակություն, և տվյալ իրավահարեբությունը կամ փաստը կարող է հաստատվել տվյալ գործի քննության շրջանակներում (*տես Գայանե Ասլանյանն ընդդեմ Սահակ, Կարեն, Տաթևիկ, Թամարա Ասլանյանների և Մարիամ Սյրեփանյանի՝ բնակարանից վտարելու պահանջի նստին թիվ ԵԱԲԴ/0169/02/09 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 11.05.2011 թվականի որոշումը*):

Վերոնշյալ մեկնաբանության և գործի փաստերի համադրման արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Երևանի Շենգավիթ վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության դատարանում քննվող թիվ ԵՇԴ/1448/02/10 քաղաքացիական գործը սույն գործի քննության համար առաջացնում է անհնարինություն, քանի որ նշված գործով քննվում է Ռոբերտ Սվազյանի՝ վեճի առարկա գույքի սեփականատեր լինելու հանգամանքը, որպիսի փաստի հաստատումը սույն գործի լուծման համար ունի էական նշանակություն: Հետևաբար Վերաքննիչ դատարանը պարտավոր էր կասեցնել սույն գործի վարույթը:

Հենրիկ Սվազյան v. Ռոբերտ Խաչատրյանի և այլոց,
քաղ. գործ թիվ ԵՇԴ/1216/02/10,
29.06.2012թ.

18.2

Վճռաբեկ դատարանը ՀՀ Սյունիքի մարզի Ներքին Հանդիսանալիքի ընդհանր «Գ. Արշակյան» ՍՊԸ-ի գործով արձանագրել է, որ գործի վարույթը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 109-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն կարող է կարճվել միայն այն դեպքում, երբ նույնն են օրինական ուժի մեջ մտած վճռով լուծված և տվյալ քաղաքացիական գործերի

1. կողմերը, այսինքն՝ քաղաքացիական վարույթում հակադիր շահերով օժտված անձինք,
2. հայցի առարկան, այսինքն՝ հայցվորի կողմից պատասխանողին ուղղված նյութաիրավական պահանջը,
3. հայցի հիմքը, այսինքն՝ այն հանգամանքները, որոնց վրա հիմնվում են հայցապահանջները՝ բացառությամբ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 110-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված դեպքի:

Հետևաբար, վերը նշված պայմաններից որևէ մեկի բացակայության դեպքում քաղաքացիական գործի վարույթը կարճվել չի կարող:

ՀՀ Սյունիքի մարզի Ներքին Հանդիսանալիք v. «Գ. Արշակյան» ՍՊԸ,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/0407/02/11 ,
25.12.2012թ.

18.3

Վճռաբեկ դատարանը *Երևանի քաղաքապետարանի ընդհանր Սարի Չիրիյանի* գործով քննության առարկա դարձնելով այն իրավական խնդիրը, թե *արդյո՞ք առավանճառքի պայմանագրի կողմ գնորդի մահից հետո նրա կողմից անշարժ գույքի վերաբերյալ կնքված առավանճառքի պայմանագրի և դրա հիման վրա կատարված սեփականության իրավունքի պետական գրանցման վիճարկումը կարող է*

գնահատվել որպես անձնական, ժառանգարույթի անձի հետ անխզելիորեն կապված իրավունքի վիճարկում, որի դեպքում իրավահաջորդությունը բացառվում է, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ 02.02.2006 թվականին կնքված թիվ 293 անշարժ գույքի առուվաճառքի պայմանագրի կնքման և դրա հիման վրա այդ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի գրանցման արդյունքում գնորդի՝ Սարի Չիրիյանի մոտ ծագել է անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունք՝ գույքային իրավունք, որը ներառվում է ժառանգատուի ժառանգական զանգվածում և օրենքով սահմանված կարգով փոխանցվում է ժառանգներին:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ սույն գործով անշարժ գույքի վերաբերյալ կնքված առուվաճառքի պայմանագրի և դրա հիման վրա կատարված սեփականության իրավունքի պետական գրանցման անվավերության պահանջի ներկայացմամբ վիճարկվում է անձի սեփականության իրավունքը, որն անձնական, ժառանգատուի անձի հետ անխզելիորեն կապված իրավունք չէ: Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ստորադաս դատարանների այն պատճառաբանությունը, որ վիճելի իրավահարաբերությունը բացառում է իրավահաջորդություն, անհիմն է:

Երևանի քաղաքապետարան v. Սարի Չիրիյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2633/02/08,
25.12.2012թ.

**19. ԳԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՆԱՅՈՒՄԸ
ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԿԱՄ ՆՈՐ
ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ**

19.1

Վճռաբեկ դատարանի կողմից անդրադարձ է կատարվել նաև դատական ակտերը նոր երևան եկած և նոր հանգամանքների հիմքով վերանայելու խնդրին: Վերահաստատելով նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած իր այն դիրքորոշումը, որ յուրաքանչյուր գործ իր փաստական հանգամանքներով եզակի է, հետևաբար նոր երևան եկած հանգամանքի էական լինելը յուրաքանչյուր գործով որոշելիս դատարանները պետք է հաշվի առնեն վերանայվող գործի բոլոր փաստերը և պարզեն՝ արդյոք այդ հանգամանքներն իրենց բնույթով ազդում են վերանայվող գործի ելքի վրա, թե ոչ (տե՛ս ըստ Մարինե Մանուկյանի դիմումի՝ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով դատական ակտը վերանայելու պահանջի մասին Վճռաբեկ դատարանի 13.03.2009 թվականի թիվ 02-2397(ԵԿԴ) գործով որոշումը)՝ Վճռաբեկ դատարանը *«Իրավագրանս» ՍՊԸ-ն ընդդեմ Ինգա Մանդելի* գործով առաջին աստիճանի դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով հաստատված պահանջի իրավունքը զիջելու մասին պայմանագիրը կնքված չլինելու փաստը դիտել է որպես նոր երևան եկած հանգամանք: Մեկ այլ՝ *Մարինե Պետրոսյանն ընդդեմ Հարություն Պետրոսյանի* գործով Վճռաբեկ դատարանը հանգել է այն հետևության, որ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով հողամասի նկատմամբ սեփականության իրավունքի պետական գրանցումն անվավեր ճանաչված լինելու փաստը տվյալ գործով նոր երևան եկած հանգամանք է:

Նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտի վերանայմանը Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է *«ՄԻ ԷՅ ԱՐ ԼԻԶԵ ՍՊԸ-ն ընդդեմ «Ինգո Արմենիա ապահովագրական ՓԲԸ-ի* գործով: Մասնավորապես, վիճե-

լի իրավահարաբերության ծագման պահին գործող (2007 թվականի ապրիլի 9-ի խմբագրությամբ) ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ապահովագրական ընկերությունն իրավունք ունի նվազեցնելու կամ մերժելու ապահովագրական պայմանագրով վճարման ենթակա ապահովագրական հատուցման վճարումը, եթե՝

- 1) ապահովագրական պատահարն առաջացել է ապահովադրի կամ ապահովագրված անձի կամ շահառուի դիտավորությամբ կատարված գործողությունների հետևանքով.
- 2) ապահովագրական պայմանագիր կնքելիս ապահովադիրն ապահովագրության օբյեկտի վերաբերյալ ներկայացրել է կեղծ տեղեկություններ կամ թաքցրել է դրանք.
- 3) ապահովադիրը հատուցում է ստացել երրորդ անձից, որը պատասխանատու է պատճառված վնասի համար այն չափով, որքանով հատուցում ստացվել է վնաս պատճառած անձից.
- 4) օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում:

Սույն գործով Դատարանը, ապահովագրական վճարը բռնագանձելու պահանջի մասով հայցը բավարարելիս ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 438-րդ հոդվածի 1-ին կետով և *«Իրավական ակտերի մասին»* ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածով, գտել է, որ *«Տրանսպորտային միջոցների համապարփակ ապահովագրության կանոններ»*-ի 78.13-րդ, 78.14-րդ, 78.17-րդ կետերով սահմանված պայմանները հակասում են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված նորմերին, Կազմակերպության 04.03.2009 թվականի թիվ 286-09 մերժումը չի բխում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի պահանջներից, հետևաբար Կազմա-

կերպությունը պարտավոր է Ընկերությանը հատուցելու MC/012997 ապահովագրության վկայագրով նախատեսված ապահովագրական վճարը:

Վերաքննիչ դատարանը, օրինական ուժի մեջ թողնելով Դատարանի վճռի նշված մասը, արձանագրել է, որ Դատարանն իրավացիորեն է «Տրանսպորտային միջոցների համապարփակ ապահովագրության կանոններե-ի 78.13-րդ, 78.14-րդ, 78.17-րդ կետերով սահմանված պայմանները ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված նորմերին հակասող դիտել: Տվյալ դեպքում Դատարանը ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքին հակասող է ճանաչել նշված կանոնների այն կետը, որը վերաբերում է կանոններով սահմանված պարտականությունները չկատարելու դեպքում ապահովագրական հատուցման լրիվ կամ մասնակի մերժմանը:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը վերադարձրել է Վերաքննիչ դատարանի որոշման դեմ Կազմակերպության վճռաբեկ բողոքը: Կազմակերպության դիմումի հիման վրա ՀՀ սահմանադրական դատարանը, քննության առնելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետի (2007 թվականի ապրիլի 9-ի խմբագրությամբ)՝ ՀՀ Սահմանադրության համապատասխանելիության հարցը, 14.06.2011 թվականի թիվ ՍԳՌ-975 որոշմամբ որոշել է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը՝ հաշվի առնելով, որ ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 83.5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի իմաստով «պարտականությունն հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը ենթադրում է Սահմանադրությամբ և օրենքներով՝ իրավունքի սուբյեկտի կամքից անկախ, վերջինիս համար սահմանված պարտադիր վարքագծի կանոն, իսկ «պարտավորությունն հասկացության սահմանադրաիրավական բովան-

դակությունը ենթադրում է իրավունքի ուժով կամ իր ազատ կամաարտահայտմամբ և սեփական գործողությունների շնորհիվ ստանձնած համապատասխան վարքագիծ: Իրավակիրառական պրակտիկայում տվյալ հասկացությունները չեն կարող մեկնաբանվել ու կիրառվել այլ կերպ, որը կհակասի դրանց՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակությանը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրել է, որ պայմանագրի կողմերը ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 437-րդ և 438-րդ հոդվածների ուժով կարող են պայմանագրով նախատեսել օրենքով կամ այլ իրավական ակտով չնախատեսված ցանկացած պայման, այն վերապահումով, որ կողմերը չեն կարող հայեցողություն դրսևորել պայմանագրի այն պայմանի բովանդակությունը որոշելու հարցում, որի բովանդակությունն անբացված է օրենքի ինպերատիվ նորմով: Ինչ վերաբերում է «Տրանսպորտային միջոցների ապահովագրության կանոններին՝ սույն գործին առնչվող կետերին, ապա դրանցում տառացիորեն հղումը կատարվում է «ՀՀ նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված ճանապարհատրանսպորտային երթևեկության կանոններին խախտմանը: Նման կանոններ սահմանված են, մասնավորապես, «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածում, որի առանձին դրույթներ վերաբարտադրվել են կողմերի փոխադարձ պարտավորություններում: (...) Ապահովագրական ընկերությունների կողմից քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետի 1-3-րդ ենթակետերով չնախատեսված՝ ապահովագրական հատուցումը նվազեցնելու և հատուցումը մերժելու վերաբերյալ ցանկացած այլ պայմանի անբացումը ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածով նախատեսված՝ պայմանագրի ազատության սահմանափակման շրջանակներում է, եթե

նախ՝ այդպիսի պայմանի բովանդակությունը չի փոխում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետի 1-3-րդ ենթակետերով սահմանված պայմանների բովանդակությունը, երկրորդ՝ այդպիսի պայմանը չի հակասում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10031-րդ հոդվածի 1-ին կետի 1-3-րդ ենթակետերով սահմանված պայմաններին:

Վերոգրյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 14.06.2011 թվականի թիվ ՍԴՈ-975 որոշումը նոր հանգամանք է և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 19.05.2010 թվականի «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշման վերանայման հիմք:

**Մարինե Պեպրոսյան v.
Հարություն Պեպրոսյան,
քաղ. գործ թիվ ԳԳ1/0144/02/10,
23.03.2012թ.**

**«Իրավագարան» ՍՊԸ v. Ինգա Մանդեյ,
քաղ. գործ թիվ ԵԲԳ/0601/02/08,
29.06.2012թ.**

**«ՍԻ ԷՅ ԱԲ ԼԻՉԷ ՍՊԸ v. «Ինգո Արմենիա
սպահովագրական ՓԲԸ
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/1112/02/09,
23.03.2012թ.**

19.2

Այլ գործերով ևս Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է կոնկրետ փաստերը նոր երևան եկած հանգամանքներ դիտելու խնդրին: Մասնավորապես, *Հրայր Ազանիկյանն ընդդեմ Ալիսա Մարգարյանի և այլոց* գործով Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած 31.01.2011 թվականի թիվ ԵԲԲԳ/0059/01/08 դատավճռով հաստատված հանգամանքները, որոնց հա-

մաձայն՝ Հրայր Ազանիկյանը շորթման եղանակով պահանջել և իրավունք է ձեռք բերել Ալիսա Մարգարյանի՝ առանձնապես խոշոր չափերի՝ 5.742.250 ՀՀ դրամին համարժեք 10.000 ԱՄՆ դոլար գումարի նկատմամբ, Հրայր Ազանիկյանը տվյալ գործով որպես ապացույցներ դատարանում ներկայացրել է կեղծված 04.09.2003 թվականի փոխառության պայմանագիրը, 17.09.2003 թվականի, 18.09.2003 թվականի և 24.12.2003 թվականի պարտավորագրերը, Ալիսա Մարգարյանը Հրայր Ազանիկյանի սպառնալիքների ներքո կեղծել է վերոնշյալ գրավոր ապացույցները, ինչպես նաև վերոնշյալ դատավճռով հաստատվել է, որ Երանուհի և Տիգրան Մարգարյանների, Հասմիկ Աշոտի Մարգարյանի, Հասմիկ Բագրաթի Մարգարյանի անվան դատական ծանուցագրերը ստացել է նրանց ընտանիքի անդամ Ալիսա Մարգարյանը ու թաքցրել է այդ փաստը նրանցից, նոր երևան եկած հանգամանքներ են այն գործի համար, որով հայցի բավարարման հիմքում դրել է այն հանգամանքը, որ Հրայր Ազանիկյանի կողմից ներկայացված 04.09.2003 թվականին և 17.09.2003 թվականին կնքված փոխառության պայմանագրերով ու 18.09.2003, 24.12.2003 թվականի պարտավորագրերով հիմնավորվում է Հրայր Ազանիկյանի կողմից Ալիսա Մարգարյանին 10.000 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամ գումար տրամադրելու փաստը, Ալիսա Մարգարյանը հայցի դեմ չի առարկել, իսկ Երանուհի և Տիգրան Մարգարյանները, Հասմիկ Աշոտի Մարգարյանը, Հասմիկ Բագրաթի Մարգարյանը, դատական նիստի օրվա և վայրի մասին պատշաճ կարգով ծանուցված լինելով, չեն ներկայացրել դատական նիստին:

Վճռաբեկ դատարանը «ՎՏԲ-Հայաստան րանկ» ՓԲԸ-ն ընդդեմ Օնիկ Սրեպանյանի, Գրիշա Անպոնյանի գործով նոր երևան եկած հանգամանք է դիտել ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 11.10.2011 թվականի դատավճռով հաս-

տատված այն փաստերը, որ «ՎՏԲ-Հայաստան բանկ» ՓԲԸ-ի Սևանի մասնաճյուղի տնտեսագետ Կարեն Վարդգեսի Ղասաթոլյանը, նախնական համաձայնության գալով ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Վարսեր գյուղի բնակիչ Բենիկ Օսիկի Ստեփանյանի հետ, առանց վարկային գործեր կազմելու կամ կեղծ վարկային գործերով, ձևակերպել և յուրացրել են ընդհանուր 13.150.000 ՀՀ դրամի վարկեր. այդ թվում՝ Բենիկ Ստեփանյանի հոր՝ Օսիկ Ստեփանյանի անվամբ՝ 1.000.000 ՀՀ դրամի վարկ: Այսինքն՝ քննարկվող վարկային պայմանագիրը կնքվել է առանց վարկային գործ կազմելու կամ կեղծ վարկային գործով, համարեց նոր երևան եկած հանագամանք և գտավ, որ այդ հանգամանքներն էական նշանակություն ունեն սույն գործի լուծման համար և հիմք են Վճռաբեկ դատարանի 18.08.2010 թվականի «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշումը վերանայելու համար:

**Հրայր Ազանիսյան v. Ալիսա Մարգարյան
և այլոց,
քաղ. գործ թիվ 2-3/2004, 19.10.2012 թ.**

**«ՎՏԲ-Հայաստան բանկ» ՓԲԸ v. Օսիկ
Ստեփանյան, Գրիշա Ասրոնյան,
քաղ. գործ թիվ ԳԴ4/0491/02/09,
19.10.2012թ.**

19.3

Վճռաբեկ դատարանը Գայրուսի Ծիրինյանն ընդդեմ «ՍիրԿապ Արմենիա» ՓԲԸ-ի գործով անդրադարձել է դատական ակտը նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու խնդրին:

Գարուսի Ծիրինյանի դիմումի հիման վրա ՀՀ սահմանադրական դատարանը, քննության առնելով ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի ՀՀ Սահմանադրության համապատասխանելիության հարցը, 18.07.2012 թվականի թիվ ՄԳՈ-1038 որոշմամբ որոշել է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածը համապատասխանում է ՀՀ Սահ-

մանադրությանը՝ միաժամանակ, ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ և 102-րդ հոդվածների, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ կետի, 298-րդ հոդվածի 1-ին կետի, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների համադրված վերլուծությունից հանգելով այն եզրահանգման, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը սույն գործի շրջանակներում այդ նորմի կիրառման պահին չի բացառել աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում, սակայն համապատասխան ապացույցների առկայության դեպքում աշխատողի՝ իր փաստացի կատարած աշխատանքի դիմաց համարժեք հատուցում ստանալու իրավունքի դատական պաշտպանության հնարավորությունը:

ՀՀ աշխատանքային և քաղաքացիական օրենսգրքերի վերաբերելի նորմերի համադրված վերլուծության արդյունքում ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ **ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վիճարկվող նորմը, որպես աշխատանքային իրավահարաբությունների ծագման միակ հիմք սահմանելով աշխատանքային պայմանագիրը, չի բացառում գրավոր աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում աշխատանքային հարաբերություններից բխող աշխատանքային պարականությունների փաստացի կատարման առկայության ապացուցման դեպքում անձի իրավունքների, այդ թվում՝ փաստացի կատարված աշխատանքի դիմաց վարձարրության պահանջի իրավունքի, արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունը** և հանգել այն հետևության, որ տվյալ դեպքում առկա է իրավունքի պաշտպանության խնդիր, և հարցի նկատմամբ չի կարող ձևական մոտեցում դրսևորվել:

Միաժամանակ, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ **յուրաքան-**

չոր կոնկրետ դեպքում աշխատանքային պարտականությունների կատարման առկայության՝ հիմնավոր ապացույցներով փաստը հիմք է առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կնքման իր աշխատանքային պարտականությունների կատարմանն անցած անձին իր իրավունքների, այդ թվում՝ համարժեք հարուցման պահանջի իրավունքի պաշտպանություն տրամադրելու համար՝ պատճառաբանելով, որ սույն իրավական դիրքորոշումից շեղումը կհանգեցնի գործատուի պատասխանատվության անտեսման և աշխատողի իրավունքների ոտնահարման, քանի որ կատարած փաստացի աշխատանքի դիմաց համարժեք հարուցում վճարելուց հրաժարվելը նաև անձի սեփականության իրավունքի ոտնահարում է:

Շինք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 18.07.2012 թվականի թիվ ՍԴՈ-1038 որոշումը նոր հանգամանք է և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 03.08.2011 թվականի «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշման վերանայման հիմք:

Վճռաբեկ դատարանը ՍԴՈ-1038 որոշումը նոր հանգամանք է դիտել նաև *Աշոտ Ազիզյանն ընդդեմ «Աշտարակի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի* գործով:

**Գայուստ Ծիրինյան v.
«Սիրհասպ Արմենիա» ՓԲԸ,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԴ/2228/02/10,
25.12.2012թ.**

**Աշոտ Ազիզյան v. «Աշտարակի բժշկական
կենտրոն» ՓԲԸ,
քաղ. գործ թիվ ԱՐԱԿ/0381/02/11,
25.12.2012թ.**

20.1

Վերաքննության սահմանների խնդրին վճռաբեկ դատարանը անդրադարձ է կատարել *Ռաֆիկ Նիկողոսյանն ընդդեմ Լավուրիկ Ասլանյանի և այլոց* գործով:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 1-ին կետի 4-րդ և 5-րդ ենթակետերի և ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 1-ին կետերի վկայակոչմամբ Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ վերաքննիչ բողոքի հիմքերն են՝

1. վերաքննիչ բողոքում նշված դատական սխալը՝ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտումը, որը, ըստ բողոք բերող անձի, ազդել է գործի ելքի վրա,

2. նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքները:

Վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումները վերաքննիչ բողոքի հիմքերի առկայության, ինչպես նաև գործի ելքի վրա դրանց ազդեցության վերաբերյալ փաստարկներն են, որոնց հիման վրա բողոք բերող անձը հիմնավորում է վերաքննիչ բողոքում ներկայացրած իր պահանջը:

Վերոգրյալից հետևում է, որ Վերաքննիչ դատարանը դատական ակտը վերանայում է բողոք բերած անձի կողմից վերաքննիչ բողոքում ներկայացված հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում և չի կարող քննության առարկա դարձնել և որոշում կայացնել ստորադաս դատական աստիճանի վճռի այն մասի վերաբերյալ, որը չի բողոքարկվել: Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ վերաքննիչ բողոք բերելը այդպիսի իրավունք ունեցող անձանց տնօրինչական գործողությունն է, որի հիման վրա վերջիններս իրացնում են օրենքով իրենց վերապահված դատական ակտը բողոքարկելու իրավունքը:

Շինք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ

դատարանը գտնել է, որ Անդրանիկ և Նարինե Մանուկյանների կողմից Գատարանի վճռի դեմ վերաքննիչ բողոք չներկայացնելու, իսկ Ռաֆիկ Նիկողոսյանի կողմից վճիռն իր հայցի մասով բողոքարկելու պայմաններում դատական ակտն Անդրանիկ և Նարինե Մանուկյանների հայցը մերժելու մասով մտել է օրինական ուժի մեջ: Հետևաբար Վերաքննիչ դատարանը Ռաֆիկ Նիկողոսյանի վերաքննիչ բողոքի հիման վրա պետք է վերանայեր և բեկաներ միայն վճռի՝ նրա կողմից բողոքարկված մասը:

Ռաֆիկ Նիկողոսյան v. Լավորիկ Ասլանյան,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2082/02/08,
29.06.2012թ.

20.2

Վճռաբեկ դատարանը «Մովսիսյանե ՄՊԸ-ի ընդդեմ ՀՀ Արարատի մարզպետարանի, Նորիկ Մայիսայանի գործով արձանագրել է, որ վերաքննիչ վարույթում դատական ակտերի հրապարակման և գործին մասնակցող անձանց ուղարկելու կանոնները նույնն են, ինչ առաջին ատյանի դատարանում: Միաժամանակ, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի կանոնակարգումներից հետևում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում քաղաքացիական դատավարությունն իրականացվում է գործերի միանձնյա և կոլեգիալ քննության կարգի գուգորդման սկզբունքով: Այս սկզբունքի լույսի ներքո ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 221²-րդ հոդվածում ամրագրված «**դատական ակտերը հրապարակվում են առաջին ատյանի դատարանի համար սահմանված կարգով**» դրույթը պետք է մեկնաբանել նշված սկզբունքի համատեքստում, ինչը ենթադրում է վերաքննիչ դատարանի կողմից դատական ակտերի հրապարակում գործերի քննության կոլեգիալության սկզբունքի պահպանմամբ:

Գործի քննությունն իրականացվում է դատավարական ձևին համապատասխան, ինչն էլ ապահովում է ընթացակարգի որոշակիությունը: Հետևաբար վերաքննիչ դատարանում կոլեգիալ քննության դեպքում դատավորների կազմը հանդես է գալիս որպես դատարան բողոքը վարույթ ընդունելուց մինչ դատական ակտի հրապարակումը՝ ներառյալ, այնպես, ինչպես առաջին ատյանի դատարանում միանձնյա դատավորը:

Վերոնշյալ պատճառաբանությամբ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ դատական ակտերի հրապարակումն այն դեպքում, երբ գործը քննվել է կոլեգիալ կազմով, պետք է իրականացվի կոլեգիալության սկզբունքի պահպանմամբ: Հակառակ դեպքում առաջանում է դատական ակտը ոչ օրինական կազմով հրապարակելու խնդիր, ինչի արդյունքում խախտվում է դատավարության վերոնշյալ սկզբունքը և հիմք է դատական ակտի անվերապահ բեկանման համար:

«Մովսիսյանե ՄՊԸ v. ՀՀ Արարատի մարզպետարան և Նորիկ Մայիսայան,
քաղ. գործ թիվ ԱՎԳ1/0338/02/08,
25.12.2012թ.

20.3

«ՎՏԲ-Հայաստան քանկ» ՓԲԸ-ն ընդդեմ Հանրապետական Բեգլարյանի և Արմեն Գրիգորյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ վերաքննիչ դատարանն իրավասու չէ նոր ապացույց ընդունել, բացառությամբ այն դեպքի, երբ առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ժամանակ կողմերի կողմից ներկայացված նոր ապացույցը չի ներկայացվել նրանց կամքից անկախ հանգամանքներով: Ընդ որում, ապացույցը պետք է էական նշանակություն ունենա գործի լուծման համար: Նշված խնդրին Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է նաև *Գայանե Հովհանյանի ընդդեմ Վաղիմ Ավանեսյանի* գործով:

Միաժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը

հարկ է համարել արձանագրել, որ առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ընթացքում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 2-րդ կետի ուժով նոր ապացույցը պետք է օբյեկտիվորեն առկա լինի, սակայն կողմերի կամքից անկախ պատճառներով գործի քննության ընթացքում չներկայացվի (*տես՝ «Հայրիզնե-րանկե ՓԲԸ-ն ընդդեմ անհար ձեռնարկատեր Հովհաննես Պասյանի՝ գումար բռնագանձելու պահանջի մասին թիվ ՀՔԴՅ/0049/02/08 գործով Վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010 թվականի որոշումը*):

Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել նաև, որ եթե ապացույցը առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ժամանակ ներկայացնելու համար արգելքներ չեն եղել, ապա այն վերաքննիչ դատարանի կողմից ընդունվել և վճռի բեկանման հիմքում դրվել չի կարող: Կողմերի կամքից անկախ ապացույցը չներկայացնելը կարող է պայմանավորված լինել օբյեկտիվ հանգամանքներով, որի արդյունքում կողմը չի կարողացել ձեռք բերել և ներկայացնել այն առաջին ատյանի դատարանում կամ դատարանի այնպիսի գործողություններով, որոնցով վերջինս անհիմն մերժել է ապացույցի կցումը գործի նյութերին կամ այն ձեռք բերելու վերաբերյալ կողմի միջնորդությունը կամ դատավարական իրավունքների խախտման պայմաններում կողմը հնարավորություն չի ունեցել դատարան ներկայացնել այդ ապացույցը:

Նշված գործով Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է նաև գործի քննությունը դատաքննության նախապատրաստական փուլով իրականացնելու խնդրին: Գործի քննությունը դատաքննության նախապատրաստական փուլով իրականացնելիս դատարանը պարտավոր է կողմերի հետ քննարկել ապացուցում պահանջող փաստերի շրջանակը և ապացուցման պարտականությունը կողմերի միջև բաշխել ապացուցման պարտականու-

թյան բաշխման կանոններին համապատասխան: Ընդ որում, գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող ապացուցման ենթակա փաստերի շրջանակը որոշելն անմիջական կախվածության մեջ է գտնվում գործին մասնակցող անձանց վկայակոչած փաստերի վերաբերյալ սյուս կողմի ներկայացրած առարկություններից:

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ գործը դատաքննության նախապատրաստելու ինստիտուտը նպատակաուղղված է ապահովելու գործի արդյունավետ քննությունը: Այդ նպատակով օրենսդիրը գործը դատաքննության նախապատրաստելու ժամանակ սահմանում է ոչ միայն կողմերի, այլև դատարանի գործողությունները: ՀՀ քաղաքացիական դատավարությունն իրականացվում է կողմերի մրցակցության սկզբունքի հիման վրա: Սակայն գործը դատաքննության նախապատրաստելու վերաբերյալ կողմերը սահմանում են մրցակցային դատավարությունում դատարանի պարտականությունները: Միաժամանակ դատարանը, ղեկավարելով գործը դատաքննության նախապատրաստելու գործընթացը, պահպանում է անկախություն, օբյեկտիվություն և անաչառություն, իսկ գործը դատաքննության նախապատրաստելու ժամանակ դատարանի գործողություններն ուղղված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածով նախատեսված ապացույցների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտության համար համապատասխան պայմանների ապահովմանը, գործի համար նշանակություն ունեցող ապացուցման ենթակա փաստերի որոշմանը և գործը լուծելու համար ճիշտ իրավանորմերի կիրառմանը:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 48-րդ, 49-րդ և 1498-րդ հոդվածների համադրված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ապացույցներ ներկայացնում են գործին մասնակցող անձինք, սակայն դատարանը գործի նախապատրաստական փու-

լում ապացուցման առարկան և բեռը բաշխելուց հետո կողմերին հնարավորություն է ընձեռում ներկայացնելու այն ապացույցները, որոնցով վերջիններս կարող են հիմնավորել իրենց պահանջները և առարկությունները (տես՝ *Երևանի քաղաքապետարանի «Երևանի էլեկտրատրանսպորտ» ՓԲԸ-ն ընդդեմ Դավիթ Մարտիրոսյանի ու ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչության Էրեբունի անձնագրային բաժնի՝ հաշվառումից հանելու և առանց փոխհարուցման ապօրինի գրադեցրած տարածքից վրարելու պահանջների մասին թիվ ԵԷԴ/1637/02/09 գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 27.05.2011 թվականի որոշումը*):

Հետևաբար, վճարելի դատարանը գտել է, որ գործի դատաքննության նախապատրաստումը սույն գործով անհրաժեշտ էր Արմեն Գրիգորյանին իր առարկությունները հիմնավորող ապացույցներ ներկայացնելու հնարավորություն ընձեռելու համար:

«ՎՏԲ-Հայաստան բանկ» ՓԲԸ v. Հասնաբաձում Բեգլարյան և Արմեն Գրիգորյան, քաղ. գործ թիվ ԳԴ4/0092/02/11, 23.03.2012թ.

Գայանե Հովհանյան v. Վաղիմ Ավանեսյան, քաղ. գործ թիվ ԱՎԴ1/0381/02/11, 25.12.2012թ.

20.4

Վերահաստատելով նախկինում կայացրած որոշումներում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 2-րդ կետի վերաբերյալ արտահայտած իր դիրքորոշումը՝ վճարելի դատարանը *Գայանե Հովհանյանն ընդդեմ Վաղիմ Ավանեսյանի* գործով արձանագրել է, որ վերաքննիչ դատարանն իրավասու չէ նոր ապացույց ընդունել, բացառությամբ այն դեպքի, երբ առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ժամանակ կողմերի կողմից ներկայացված նոր ապացույցը չի ներկայացվել **նրանց կամքից**

անկախ հանգամանքներով: Ընդ որում, այդ **ապացույցը պետք է էական նշանակություն ունենա գործի լուծման համար**: Միաժամանակ, առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ընթացքում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 2-րդ կետի ուժով **նոր ապացույցը պետք է օբյեկտիվորեն առկա լինի**, սակայն կողմերի կամքից անկախ պատճառներով գործի քննության ընթացքում չներկայացվի (տես՝ *ըստ «Հայրիզնեսարանկե ՓԲԸ-ի հայրը ընդդեմ անհայր ձեռնարկատեր Հովհաննես Պասյանի՝ զոսնար բռնագանձելու պահանջի մասին թիվ ՀՔԴ3/0049/02/08 քաղաքացիական գործով վճարելի դատարանի 02.04.2010 թվականի որոշումը*):

Վերոնշյալ դիրքորոշման հիման վրա՝ վճարելի դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Արարատի քննչական բաժանմունքի ավագ քննիչ Հ.Հովհաննիսյանի՝ «Քրեական գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և խափանման միջոց ստորագրությունը վերացնելու մասին» որոշումը կայացվել է 19.05.2012 թվականին, այսինքն՝ Դատարանի 16.05.2012 թվականի վճիռը հրապարակվելուց հետո: Հետևաբար, վճարելի դատարանը գտել է, որ վերաքննիչ բողոքին կից ներկայացված ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Արարատի քննչական բաժանմունքի ավագ քննիչ Հ.Հովհաննիսյանի՝ «Քրեական գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և խափանման միջոց ստորագրությունը վերացնելու մասին» որոշումը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 2-րդ կետի իմաստով նոր ապացույց չէ, քանի որ այն առաջին ատյանի դատարանում գործի քննության ընթացքում օբյեկտիվորեն գոյություն չի ունեցել, որպիսի հիմքով և դրա չներկայացնելը պայմանավորված չի եղել Վաղիմ Ավանեսյանի կամքից անկախ հանգամանքներով:

Միաժամանակ վճարելի դատարանն

արձանագրել է, որ Վերաքննիչ դատարանը ոչ միայն պետք է անդրադառնար ապացույցը բողոքաբերի կամքից անկախ հանգամանքներում չներկայացնելու իրական հնարավորությանը, այլ պետք է պարզեր տվյալ գործի լուծման համար նոր ներկայացված ապացույցի **Էական նշանակություն ունենալու հանգամանքը**:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ տվյալ դեպքում սույն գործի լուծման համար **Էական նշանակություն** կարող էին ունենալ փոխառուի (պարտապանի)՝ Վադիմ Ավանեսյանի կողմից փոխատու (պարտատեր) Գայանե Հովհանյանին փոխառությամբ ստացված գումարը վերադարձնելու պարտավորության ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն կատարելու վերաբերյալ ապացույցները՝ պարտապանի մոտ գտնվող պարտքային փաստաթուղթը, պարտատիրոջ կողմից պարտքը լրիվ կամ մասնակիորեն ստանալու վերաբերյալ պարտապանին տված ստացականը կամ **պարտքն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն ստացած լինելու փաստը պարտատիրոջ կողմից ընդունելը**:

Միաժամանակ, վերահաստատելով նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած իր այն դիրքորոշումը, որ քրեական գործերով հետաքննության և նախաքննության մարմինների կողմից ընդունված որոշմամբ, այդ ընթացքում անձանց տված բացատրություններով հաստատված հանգամանքները ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի իմաստով չունեն նախապես հաստատված ապացույցի ուժ, այդուհանդերձ դրանք դիտվում են որպես ինքնուրույն գրավոր ապացույցներ, որոնք կարող են պարունակել տեղեկություններ և գործում առկա այլ ապացույցների հետ համադրության արդյունքում հնարավորություն տալ դատարանին պարզելու գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող այլ հանգամանքների առկայությունը կամ բացա-

կայությունը, հետևաբար դատարանը տվյալ գործի շրջանակներում պարտավոր է տալ նաև այդ ապացույցների իրավական գնահատականը (տես՝ ըստ Վարթեմ Հագուփյանի հայցի ընդդեմ Անահիտ Հակոբջանյանի, Ալեքսանդր Դուրգարյանի, Աջափնյակ նուրարական տարածքի նուրար Ռ. Առաքելյանի՝ Անահիտ Հակոբջանյանին և նրա ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Դուրգարյանին 7-օրյա ժամկետում 25.500 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամը վճարելուն պարտավորեցնելու, այլապես գումարը 7-օրյա ժամկետում չվճարելու դեպքում Պայմանագիրը լուծված համարելու, Անահիտ Հակոբջանյանի անվան գրանցումն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին և ըստ հակընդդեմ հայցի Ալեքսանդր Դուրգարյանի ընդդեմ Վարթեմ Հագուփյանի՝ դրամական պարտավորությունը մասնակի կարարած համարելու և պարտքի գումարի չափը նվազեցնելու պահանջի մասին թիվ ԱՐԱԴ/0093/02/09 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 22.04.2010 թվականի որոշումը)՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ տվյալ դեպքում ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Արարատի քննչական բաժանմունքի ավագ քննիչ Հ.Հովհաննիսյանի՝ 19.05.2012 թվականի «Քրեական գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և խափանման միջոց ստորագրությունը վերացնելու մասին» որոշմամբ հաստատված հանգամանքները հիմնվում են վկաների ցուցմունքների վրա: **Մինչդեռ նշված որոշմամբ որևէ ձևով չի հաստատվել այն հանգամանքը, որ Գայանե Հովհանյանն ընդունել է Վադիմ Ավանեսյանի կողմից իրեն վիճելի իրավահարաբերությունների շրջանակներում 1.405.000 ՀՀ դրամ վճարելու փաստը**:

*Գայանե Հովհանյան v.
Վադիմ Ավանեսյան,
քաղ. գործ թիվ ԱՎԳԴ/0381/02/11,
25.12.2012թ.*

21. ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՎՏԵՐԻ ՀԱՐԿԱԳԻՐ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

Վճռաբեկ դատարանը *Սվեդլյանա Թադևոսյանը* և *Սոնա Վարդանյանն ընդդեմ Գոհար Վարդանյանի և Գրիգոր Վարդանյանի* գործով դիրքորոշում է ձևավորել այն նախին, որ կատարողական վարույթի ընթացքում հարկադիր կատարողի գործողությունների (որոշումների) բողոքարկման իրավունք նախատեսված է ինչպես կատարողական վարույթի կողմերի՝ պահանջատիրոջ և պարտապանի, այնպես էլ կատարողական վարույթի կողմ չհանդիսացող շահագրգիռ անձանց համար: Այդպիսիք են հանդիսանում արգելանքի տակ գտնվող գույքի սեփականատերը կամ այլ օրինական տիրապետողը: Ի տարբերություն վարույթի կողմերի, ովքեր իրավունք ունեն բողոքարկելու հարկադիր կատարողի գործողությունները (որոշումները) ինչպես վերադասության, այնպես էլ դատական կարգով, կատարողական վարույթի կողմ չհանդիսացող շահագրգիռ անձինք արգելանքի տակ գտնվող գույքի պատկանելիության վերաբերյալ վեճ ծագելու դեպքում իրավունք ունեն դիմել դատարան: Վճռաբեկ դատարանը եզրակացնում է, որ արգելանքի տակ գտնվող գույքի պատկանելիության վերաբերյալ վեճի առկայության դեպքում շահագրգիռ անձը պետք է գույքն արգելանքից հանելու վերաբերյալ հայցով դիմի գույքի գտնվելու վայրի առաջին ատյանի դատարան, որն իրենից ենթադրում է համապատասխան պահանջի քննությունը քաղաքացիական դատավարության կարգով:

Այսպիսով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ շահագրգիռ անձի կողմից գույքն արգելանքից հանելու վերաբերյալ հայցապահանջ ներկայացնելու իրավունքի ծագումը պայմանավորված չէ արգելանքի վերցնելու վերաբերյալ հարկադիր կատարողի որոշումը վերադասության կամ դատական կարգով բողոքարկված կամ վիճարկված լինելու հան-

գամանքով:

Նշված հիմնավորումները հիմք ընդունելով՝ Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգել է, որ Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանությունն այն նախին, որ «հարկադիր կատարողի վերոնշյալ որոշումները ստանալու օրվանից տասնօրյա ժամկետում ոչ հայցվորների, ոչ էլ Գոհար Վարդանյանի կողմից չեն բողոքարկվել հարկադիր կատարման ծառայության մարզային ստորաբաժանման գտնվելու վայրի առաջին ատյանի դատարան կամ վերադասության կարգով, հետևաբար Դատարանը իրավացիորեն մերժել է հայցը» անհիմն է:

Արդյունքում Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ Սվեդլյանա Թադևոսյանը և Սոնա Վարդանյանը Ծառայության 02.06.2010 թվականի որոշմամբ հարուցված թիվ 01/02-187/10 կատարողական վարույթի կողմեր չեն: Տվյալ դեպքում վեճը վերաբերում է արգելանքի տակ գտնվող գույքի պատկանելիությանը, այսինքն՝ Սվեդլյանա Թադևոսյանը և Սոնա Վարդանյանն իրավասու են «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման նախնե ՀՀ օրենքի 45-րդ հոդվածի հիմքով արգելանքի տակ գտնվող գույքի պատկանելիության վերաբերյալ վեճ ծագելու դեպքում դիմելու դատարան գույքն արգելանքից հանելու վերաբերյալ հայցով:

***Սվեդլյանա Թադևոսյան և Սոնա
Վարդանյան v.
Գոհար և Գրիգոր Վարդանյան,
քաղ. գործ թիվ ԵՄԳ/1086/02/10,
27.04.2012թ.***

22. ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

Վճռաբեկ դատարանը *Կրոնվել Գրիգորյանն ընդդեմ ՀՀ փաստաբանների պալատի* գործով արձանագրել է, որ փաստաբանա-

կան գործունեությունն իրավապաշտպան գործունեություն է, դրսևորվում է իրավաբանական օգնություն ստացող անձի իրավունքների, ազատությունների և շահերի իրականացմանը ու պաշտպանությանը՝ օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով և եղանակներով:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ փաստաբանական գործունեությունը՝ որպես վստահորդի և փաստաբանի միջև ծագած իրավահարաբերություն, ներառում է տարբեր գործողություններ՝ սկսած խորհրդատվությունից, ներառյալ ներկայացուցչությունը, պաշտպանությունը քրեական գործերով, օրենքով նախատեսված դեպքում և կարգով վկային իրավաբանական օգնություն ցույց տալը: Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ իրավաբանական օգնության իրավահարաբերությունը ծագում է «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված գործողություններից մեկը կատարելու պահից, ներառյալ, երբ փաստաբանն օգտվում է իրավաբանական օգնություն ցուցաբերելու համար «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածով կամ այլ իրավական ակտերով նախատեսված իրավունքներից, կատարում իր պարտականությունները: Ընդ որում, կախված փաստաբանի և վստահորդի միջև առաջացած իրավահարաբերության բնույթից, իրավաբանական օգնությունը կարող է մի դեպքում սահմանափակվել օրենքում նշված գործողություններից մեկով կամ ներառել դրանցում նշված տարբեր գործողություններ:

Վճռաբեկ դատարանը եզրակացրել է, որ փաստաբանի կողմից անձին իրավաբանական օգնություն ցույց տալու բնույթը, դրանում ներառվող գործողությունների շրջանակները և իրավաբանական օգնության ժամանակահատվածը կարող է պարզվել կողմերի միջև իրավահարաբերության առաջացման հիմք համարվող իրավաբանական փաստերի կամ կատարված փաստացի գործողությունների

ուսումնասիրության արդյունքում (պայմանագիր, լիազորագիր և այլն):

Միաժամանակ, Վճռաբեկ դատարանն անդրադառնալով «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությանը՝ նախատեսված՝ փաստաբանի՝ **իրավաբանական օգնություն ցույց տալու իրավունքը սահմանափակող կանոնակարգմանը, գտել է, որ** օրենքով նախատեսված սահմանափակումն ուղղված է շահերի բախման դեպքում իրավաբանական օգնության արգելքին, ինչն իր հերթին կոչված է երաշխավորելու փաստաբանի կողմից իրավաբանական օգնություն ցույց տալու ժամանակ լիակատար անկախությունը՝ այդ թվում տարբեր շահերից, որոնք կարող են ազդել վերջինիս կողմից անձին իրավաբանական օգնություն ցույց տալու ժամանակ անկախ և բարեխիղճ լինելու վրա՝ ապահովելով վստահորդի շահերի արդյունավետ պաշտպանությունը: Այս սկզբունքն ուղղակիորեն անրագրված է նաև Իրավաբանների դերին վերաբերող հիմնարար սկզբունքների 14-րդ կետում, որի համաձայն՝ իրենց հաճախորդների իրավունքները պաշտպանելիս և արդարադատության շահերը պահպանելիս իրավաբանները պետք է նպաստեն ազգային և միջազգային իրավունքներով ճանաչված մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությանը և բոլոր պարագաներում **գործեն անկախ ու բարեխղճորեն՝ օրենքին և ընդունված նորմերին ու իրավաբանի մասնագիտական բարոյականությանը համապատասխան:**

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ կարգապահական պատասխանատվության հիմքը իրավաբանական օգնության ցուցաբերումն է, այսինքն՝ փաստաբանի կողմից «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված գործողություններից մեկը կատարելը, ներառյալ, երբ փաստաբանն օգտվում է իրավաբանական օգնություն ցուցաբերելու համար «Փաստաբանու-

թյան մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածով կամ այլ իրավական ակտերով նախատեսված իրավունքներից, կատարում իր պարտականությունները: Այդ գործողությունները սույն դեպքում դիտարկվում են որպես իրավախախտում, իսկ կարգապահական պատասխանատվության հիմքը ծագում է այդ իրավախախտումը կատարելու պահից: Այն դեպքում, երբ վստահորդի և փաստաբանի միջև իրավաբանական օգնության իրավահարաբերության բնույթից ելնելով այդ իրավախախտումը դրսևորվում է իրավաբանական օգնության մեջ ներառվող տարբեր գործողություններ կատարելով, այդ գործողությունները նույնպես դիտարկվում են որպես իրավախախտում, հետևաբար դրանցից յուրաքանչյուրի կատարման ժամանակ ծագում է կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմքը:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ վերլուծությունները և օրենքի նման մեկնաբանությունը բխում են «Փաստաբա-

նության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածում սահմանված օրինապահության սկզբունքից, քանի որ հակառակ պարագայում, եթե որպես կարգապահական պատասխանատվության հիմքի ծագման պահ գնահատվի վստահորդի կողմից փաստաբանին լիազորագիր տալու պահը, կամ իրավաբանական օգնություն ցուցաբերելու սկիզբը, ապա նման մեկնաբանության դեպքում իրավախախտումը կարող է շարունակվել, սակայն կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմությունն անցած լինելու հիմքով փաստաբանը ոչ միայն չի կարող կարգապահական պատասխանատվության ենթարկվել, այլև կարող է շարունակել տվյալ իրավախախտումը: Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանի կողմից օրենքի նման մեկնաբանությունը բխում է Իրավաբանների դերին վերաբերող հիմնարար սկզբունքներից:

**Կրոնվել Գրիգորյան v. ՀՀ
փաստաբանների պալատ,
քաղ. գործ թիվ ԵԿԳ/2598/02/11,
25.12.2012թ.**

23. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԵԱՆԱՏ-ՎՈՒԹՅՈՒՆ

23.1

Մեկնաբանելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 297-րդ հոդվածը և 305-րդ հոդվածի 3-րդ սահմանափակման ակտերի սահմանը՝ ՀՀ օրենքի 86-րդ հոդվածի 1-ին սահմանափակման ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանը ՀՀ *նախկինության «Ճանապարհային նախկինություն» ծառայությունն ընդդեմ Հրանտ Վարձեյանի* գործով արձանագրել է, որ վերոնշյալ նորմերից հետևում է, որ դրանցով սահմանված տուգանքի գումարի վճարման պարտականությունը, ինչպես նաև այն չվճարելու արդյունքում նախատեսված հետևանքները վերաբերում են տուգանքի գումարի ամբողջ չափին, այլ ոչ թե դրա մի սահման: Վերոգրյալ դրույթներում տառացիորեն նշված է, որ սահմանված ժամկետում տուգանքը չվճարելու դեպքում եռապատկվում, ապա հնգապատկվում է տուգանքի չափը, այլ ոչ թե տուգանքի չվճարված մասը: Հետևաբար տուգանքի գումարի մի սահման վճարումը չի կարող համարվել տուգանքի վճարում:

Սույն գործի փաստերի համաձայն՝ Ոստիկանության 25.09.2009 թվականի թիվ ԱԲ 118399 որոշմամբ Հրանտ Վարձեյանը, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի 124.4-րդ հոդվածի 4-րդ սահմանափակման, ենթարկվել է վարչական տույժի՝ տուգանքի՝ 50.000 ՀՀ դրամի չափով: Նշված որոշումը Հրանտ Վարձեյանին հանձնվել է 25.09.2009 թվականին: Վերջինս, ի կատարումն Ոստիկանության 25.09.2009 թվականի թիվ ԱԲ 118399 որոշման, 26.10.2009 թվականին վճարել է 20.000 ՀՀ դրամ: Հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ տուգանքի գումարը չի վճարվել, այն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի 4-րդ սահմանափակման հնգապատկվել է:

Արդյունքում, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հիմնավոր է Դատարանի դիրքորոշումն այն հարցում, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի 4-րդ սահմանված՝ «տուգանքի չափը հնգապատկվում է» արտահայտությունը վերաբերում է տուգանքի գումարի ողջ չափին՝ անկախ տուգանքի գումարի որևէ չափի վճարված լինելու հանգամանքից: Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ տուգանքի գումարի մի սահման վճարումը չի կարող համարվել տուգանքի վճարում, ուստի այն սահմանված ժամկետում ամբողջությամբ չվճարելը հանգեցնում է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ սահմանված իրավական հետևանքներին:

ՀՀ նախկինության «Ճանապարհային նախկինություն» ծառայություն v. Հրանտ Վարձեյան, վարչ. գործ ՎԳ3/0161/05/11, 29.06.2012թ.

23.2

Վլադիմիր Սալիբեկյանն ընդդեմ ՀՀ նախկինության «Ճանապարհային նախկինություն» ծառայության գործով Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ արձանագրություններ կազմելու, ինչպես նաև վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործեր քննելու և վարչական տույժեր նշանակելու իրավունքը վերապահված է ճանապարհապարեկային ծառայության տեսուչներին, ինչը ենթադրում է վարչական վարույթ իրականացնելու լիազորությամբ օժտված պաշտոնատար անձի կողմից իրականացվող վարչական վարույթի առանձնահատուկ բնույթը և դրա արդյունավետ իրականացումն ապահովելու համար որոշ պայմանների պարտադիր առկայության և վարչական վա-

րույթի իրականացման հետ կապված համապատասխան գործողություններն արագ իրականացնելու և գործելու, այսինքն՝ վարչական իրավախախտման տեղում վարչական իրավախախտման արձանագրություն կազմելու, վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործը քննելու, ինչպես նաև իրավախախտման տեղում վարչական տույժ նշանակելու անհրաժեշտությունը:

Վերոգրյալից ելնելով և սույն գործի փաստերի համադրման արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանը, վերաքննիչ բողոքը բավարարելու և դատական ակտը փոփոխելու հիմքում դնելով այն հանգամանքը, որ արձանագրությունում առկա գրառումը չի վկայում, որ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործը քննվել է վարչական պատասխանատվության ենթարկվող անձի ներկայությամբ, և ապահովվել են Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 267-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքները, հաշվի չի առել, որ վարչական իրավախախտման գործի վերաբերյալ արձանագրությունը վարչական պատասխանատվության ենթարկվող անձի կողմից ստորագրված չլինելու հանգամանքը բավարար չէ փաստելու, որ վարչական իրավախախտման գործը քննվել է վարչական պատասխանատվության ենթարկվող անձի բացակայությամբ, և որ խախտվել են Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 267-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքները:

**Վլադիմիր Սայիրեկյան v. ՀՀ
նստիկանության
«Ճանապարհային ոստիկանությունն
ծառայություն,
վարչ. գործ թիվ ՎԳ/4519/05/10,
23.03.2012թ.**

23.3

ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության քաղաքաշինական պետական տեսչությունն ընդդեմ «Հասմիկ-Աե ՍՊԸ-ի տնօրեն Մարուսյա Զայինյանի գործով Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ քաղաքաշինական գործունեություն իրականացնող սեփականատերը «Քաղաքաշինության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի ուժով հանդիսանում է կառուցապատող: Կառուցապատողի կողմից կառուցապատման աշխատանքները պետք է իրականացվեն շինարարության թույլտվության հիման վրա, բացառությամբ այն շինարարական աշխատանքների, որոնց իրականացման համար ՀՀ կառավարության 02.02.2002 թվականի թիվ 91 որոշմամբ շինարարության թույլտվություն չի պահանջվում: Ընդ որում, շինարարության թույլտվություն պահանջող կառուցապատման աշխատանքներն իրականացվում են բացառապես համապատասխան լիցենզիայի առկայությամբ, այսինքն՝ ենթակա են լիզենզավորման:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 157.7-րդ հոդվածի համաձայն՝ կառուցապատողի կողմից առանց համապատասխան լիցենզիա ունեցող անձանց միջոցով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով լիցենզավորման ենթակա շինարարական աշխատանքներ իրականացնելն առաջացնում է տուգանքի նշանակում կառուցապատողի նկատմամբ՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկի չափով:

Վերոգրյալից ելնելով և սույն գործի փաստերի համադրմամբ՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանություններն անհիմն են, քանի որ Ընկերությունը, որն իր գործառույթները «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածի համաձայն իրականացնում է գործադիր մարմնի (գլխավոր տնօրեն, նախագահ

և այլք) միջոցով, որպես կառուցապատող Երևանի Նոր Նորքի 5-րդ զանգվածի Գալշոյան փողոցի թիվ 36 շենքի առաջին հարկում սեփականության իրավունքով իրեն պատկանող թիվ 747/1 խանութի տարածքը պարփակող քարե պատերում իրականացրել է թվով մեկ դռան և հինգ պատուհանների բացվածքների, ինչպես նաև մուտքի կազմակերպման ինքնակամ՝ առանց շինարարության թույլտվության, շինարարական աշխատանքներ: Նշված շինարարական աշխատանքներն իրականացրել է Արտակ Ղազարյանը, որպիսի հանգամանքն էլ հաստատված է Երևանի քաղաքապետի 03.11.2010 թվականի թիվ Վ-39/7 որոշմամբ: Այսինքն՝ Ընկերության տնօրենն առանց համապատասխան լիցենզիա ունեցող անձի միջոցով իրականացրել է լիցենզավորման ենթակա շինարարական աշխատանքներ, որպիսի արարքն առաջացնում է տուգանքի նշանակում կառուցապատողի նկատմամբ:

ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության քաղաքաշինական պետական տեսչություն v. «Հասմիկ-Ան ՍՊԸ-ի տնօրեն Մարուսյա Զայինյան, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/0282/05/11, 29.06.2012թ.

24. ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ

24.1

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամտային կոմիտեն ընդդեմ Կամո Պեղրոսյանի, «Ինտ Գոլդ Մայնինգ Քամինի ՓԲԸ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը վերահաստատել է նախկինում կայացրած իր որոշումներում արտահայտած այն դիրքորոշումը, որ վարչական ակտի առ ոչինչ լինելու համար էական և անհրաժեշտ պայման է անձի վրա ակնհայտ ոչ իրավաչափ

պարտականություն դնելը, կամ անձին ակնհայտ ոչ իրավաչափ իրավունք տրամադրելը: Այսինքն՝ անձի վրա դրվող պարտականությունը, կամ անձին տրամադրվող իրավունքը պարտադիր կերպով պետք է լինի ակնհայտ ոչ իրավաչափ: Հետևաբար վարչական ակտով անձի վրա նույնիսկ «ոչ իրավաչափ» պարտականություն դնելը կամ անձին «ոչ իրավաչափ» իրավունք տրամադրելը, որը կարող է պարզվել այդ վարչական ակտի վիճարկման վարույթում, դեռևս բավարար չէ վարչական ակտն առ ոչինչ դիտելու համար: Այսինքն՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վարչական ակտի առ ոչինչ լինելը հաստատված համարելու համար անհրաժեշտ է, որ դրանով տրամադրված իրավունքը կամ դրված պարտականությունն առերևույթ ոչ իրավաչափ լինի, իսկ բոլոր այն դեպքերում, երբ վիճարկվում է վարչական ակտի հիմքում դրված հանգամանքների հավաստիությունը կամ կիրառված նորմերի սխալ կիրառելիությունը կամ մեկնաբանությունը, ապա նման վարչական ակտը չի կարող դիտվել առ ոչինչ, այլ այն կարող է ճանաչվել անվավեր (տե՛ս, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամտային կոմիտեի Սպանդարյանի 1 հարկային տեսչությունն ընդդեմ «Նովոսիև-վեստ» ՍՊԸ-ի՝ 1.269.000 ՀՀ դրամ բռնագանձելու պահանջի մասին ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 12.03.2010 թվականի որոշումը, վարչական գործ թիվ ՎԳ/0562/05/09):

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթների վկայակոչմամբ Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ օրենդիրը ոչ իրավաչափ է դիտում այն վարչական ակտը, որն ընդունվել է օրենքի սխալ կիրառման կամ սխալ մեկնաբանման հետևանքով, կամ եթե ներկայացվել են այնպիսի փաստաթղթեր, որոնցից ակնհայտ է, որ ըստ էության տվյալ վարչական ակտով պետք է ընդունվեր այլ որոշում: Այսինքն՝ վարչական ակտն անվավեր ճանաչելու համար պետք է առկա լինի հետևյալ հիմ-

քերից որևէ մեկը, այն է՝

«առ վարչական ակտն ընդունվել է օրենքի սխալ կիրառմամբ, կամ

«բե վարչական ակտն ընդունվել է օրենքի սխալ մեկնաբանմամբ, կամ

«գե ներկայացված փաստաթղթերից ակնհայտ է, որ վարչական ակտով պետք է ընդունվեր այլ որոշում: Ընդ որում, վարչական ակտի ոչ իրավաչափ՝ անվավեր լինելու հանգամանքը ճանաչվում է ինչպես այդ ակտն ընդունող վարչական մարմնի կամ դրա վերադաս մարմնի կողմից, այնպես էլ դատական կարգով:

Վերոգրյալից ելնելով և գործի փաստերի համադրմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտնել է, որ Կամո Պետրոսյանի կողմից վարչական ակտն առոչինչ ճանաչելու պահանջի հիմքում դրված հիմնավորումները, այդ թվում՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 12.10.2010 թվականի թիվ ՄԳՈ-920 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումը, ոչ թե վարչական ակտն առ ոչինչ ճանաչելու, այլ անվավեր ճանաչելու հիմք են, քանի որ տվյալ դեպքում վարչական ակտով անձի վրա նույնիսկ «ոչ իրավաչափ» պարտականություն դնելը կամ անձին «ոչ իրավաչափ» իրավունք տրամադրելը կարող է պարզվել այդ վարչական ակտի վիճարկման վարույթում: Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ տվյալ դեպքում առկա չեն «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 62-րդ հոդվածով նախատեսված վարչական ակտն առ ոչինչ ճանաչելու հիմքերը, ուստի Կամո Պետրոսյանի հակընդդեմ հայցը ենթակա էր մերժման, և նկատի ունենալով, որ Կոմիտեի 12.08.2010 թվականի որոշումն առ ոչինչ չէ, օրենքով սահմանված կարգով անվավեր չի ճանաչվել, ուստի Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ Կամո Պետրոսյանից 33.780.415 ՀՀ դրամ բռնագանձելու Կոմիտեի պահանջը ենթակա էր բավարարման, որպիսի դիրքորոշում և իրավացիորեն դրսևորել է Դատարանը:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի v.

Կամո Պետրոսյան, «Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինիս ֓ՔԸ,

քաղ. գործ թիվ ՎԳ-1/0143/05/10, 27.04.2012թ.

24.2

Վճռաբեկ դատարանը Ալբերտ Խաչատրյանն ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի, գործով վերլուծելով Քաղաքապետի 24.12.2008 թվականի թիվ 6240-Ա որոշումը կայացնելու պահին գործող խմբագրությամբ «Երևան քաղաքում իրավունք հաստատող փաստաթղթերը չպահպանված անհատական բնակելի տների կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածը, արձանագրել է, որ դրանով նախատեսված հողամասերի նկատմամբ անձանց սեփականության իրավունքի ծագման համար անհրաժեշտ է որոշակի պայմանների միաժամանակյա առկայություն: Մասնավորապես՝ Երևանի վարչական տարածքում մինչև 15.05.2001 թվականը տիրապետվող և «Երևան քաղաքում իրավունք հաստատող փաստաթղթերը չպահպանված անհատական բնակելի տների կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի ուժի մեջ ստնելու պահին՝ 19.07.2008 թվականի դրությամբ առկա, քաղաքացիներին պատկանող՝ բնակելի տան կառուցման և սպասարկման համար օրինական հողամասերին կից ավել օգտագործվող՝ մինչև 300քմ նակերեսով սահմանազատված պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասերը համարվում են այն ֆիզիկական անձանց սեփականությունը, որոնց սեփականությունը համարվող հողամասին կից է ավել օգտագործվող հողամասը, և ովքեր տիրապետում են այդ գույքը՝ որպես սեփականը:

Ալբերտ Խաչատրյան v. Երևանի քաղաքապետարան,

վարչ. գործ թիվ ՎԳ/4585/05/10, 25.12.2012թ.

24.3

Մարինե Վարդանյանը և այլոք ընդդեմ Աբովյանի քաղաքապետարանի գործով Վճռաբեկ դատարանը անդրադարձել է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին մասի կիրառելիության հարցին:

Վերոնշյալ հոդվածից հետևում է, որ վարչական մարմինը միատեսակ փաստական հանգամանքների նկատմամբ պարտավոր է ցուցաբերել հավասար մոտեցում: Հետևաբար նշված հոդվածի՝ որպես վարչարարության կարևորագույն սկզբունքներից մեկի կիրառման համար անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյոք երկու իրավիճակները միատեսակ են և արդյոք վարչական մարմինն անհավասար մոտեցում է ցուցաբերել:

Սույն գործով 2003 թվականին Գրիգոր, Նադեժդա, Յուրիկ Կարապետյանների, Սյուզան և Վաչագան Ստեփանյանների անունով տրվել է թիվ 643 քաղվածքը՝ հիմք ընդունելով ընտանիքի կազմը: Նշված քաղվածքը տրվել է Աբովյանի քաղաքապետարանի կողմից համայնքի տնտեսության թիվ 1 գրքից: Մարինե Վարդանյանը, Ինգա և Վահե Կարապետյանները պահանջել են պարտավորեցնել Աբովյանի քաղաքապետարանին հայցվորների անվամբ տնտեսության թիվ 1 գրքից Աբովյան քաղաքի Կոտայքի փողոցի 67 հասցեի անշարժ գույքի նկատմամբ քաղվածք տրամադրել՝ հիմք ընդունելով նաև ՀՀ վարչական դատարանի՝ 11.09.2009 թվականի օրինական ուժի մեջ մտած վճիռը:

Հիմք ընդունելով վերոնշյալը և սույն գործի փաստերը համադրելով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ նշված երկու իրավիճակներում առկա են միատեսակ փաստական հանգամանքներ, քանի որ Մարինե Վարդանյանի, Ինգա և Վահե Կարապետյանների պահանջը նույնպես ուղղված է Աբովյանի քաղաքապետարանին, նույնպես վերաբերում է Աբովյան քաղաքի Կոտայքի փողոցի 67 հասցեի անշարժ գույքի նկատմամբ թիվ 1 գրքից քաղ-

վածք տրամադրելուն:

Հետևաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Աբովյանի քաղաքապետարանը՝ որպես վարչարարություն իրականացնող մարմին, չի կարող մի դեպքում այդ քաղվածքը տրամադրել, իսկ մեկ այլ՝ Մարինե Վարդանյանի, Ինգա և Վահե Կարապետյանների պահանջի դեպքում մերժել քաղվածքի տրամադրումը՝ հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ թիվ 1 գրքին իրենից իրավահաստատող փաստաթուղթ չի ներկայացնում, և վերջինս իրավասու չէ տրամադրել այդպիսի քաղվածք:

Մարինե Վարդանյան և այլոք v. Աբովյանի քաղաքապետարան, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/1896/05/10, 29.06.2012թ.

24.5

Վճռաբեկ դատարանը *Հասմիկ Օհնիկյանն ընդդեմ ՀՀ նարիկանության անձնագրային և վիզաների վարչության* գործով քննարկման առարկա դարձրեց կացության կարգավիճակը հավաստող քարտի տրամադրման, որպես վարչական վարույթի առանձնահատկությունները, ինչպես նաև այդ վարույթի շրջանակներում ներկայացուցչության առանձնահատկությունները:

Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» օրենքում, «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրենքում, ՀՀ կառավարության 2008 թվականի փետրվարի 7-ի թիվ 134-Ն որոշման մեջ բացակայում է կացության կարգավիճակը հաստատող քարտի տրամադրման այնպիսի կանոնակարգում, որը կրատեր որևէ այլ կերպ, քան կացության կարգավիճակ հայցող անձին քարտն ուղարկելու հնարավորություն: Հետևաբար հարկ է հաշվի առնել այն, որ այն դեպքերում, երբ կացության կարգավիճակ հայցող անձը վարչական վարույթին մասնակցել է իր ներկայացուցչի

միջոցով, և վերջինս ներկա է գտնվել վարույթին, կացության քարտը կարող է հանձնվել ներկայացուցչին, անկախ այն հանգամանքից, լիազորագիրը վավերացված է նոտարի կողմից, թե ոչ:

Մյուս կողմից Վճռաբեկ դատարանը, կարևորելով կացության կարգավիճակը հավաստող քարտի տրամադրման առանձնահատկությունները, հաշվի առնելով այն, որ նշված քարտը Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրացու ժամանակավոր կամ մշտական կացության կարգավիճակը հաստատող հիմնական փաստաթուղթն է, գտնում է, որ ներկայացուցչի միջոցով վարույթին մասնակցելու դեպքից էականորեն տարբերվում է կացության քարտը վարչական վարույթին չմասնակցած ներկայացուցչին հանձնելը, երբ վերջինս ներկա չէ յաջ նում է հա սա բակ գրա վոր ձևով տր ված լի ա գո բա գիր: Վերջին դեպքում բացակայում է որևէ իրավա հաստատող գործողություն, որը կվկայեր լիազորագիրը կոնկրետ իրավաստիքոջ կողմից տալու հանգամանքը, ինչը ոչևս է պարունակում այնքանով, որ քանով կացության քարտը կարող է հանձնվել մի անձի, ով իրապես լիազորված չէ այն ստանալու:

Մյուս կողմից կա ցու թյան քարտը բա ցա ուս պես հաս ցե ա տի բո ջը հանձնե լու պա հանջն ան ձին ան հար կի գր կում է իր ի բա վունք նե բը ոչ ան ձամբ, ներ կա յա ցուց չի մի ջո ցով ի բաց նե լուց: Ա նհ բա ժեշտ է հաշ վի առ նե լ նաև այն ի բո դու թյու նը, որ կա ցու թյան կա բա գա վի ճակ հայ ցող ան ձինք միջտ չէ, որ գտն վում են Հա յաս տա նի Հան բա պե տու թյու նում և հնա բա վո բու թյուն ու նեն ներ կա յա նալ և անձամբ ստանալ կացության քարտը:

Նշ ված պատ ճա ուս բա նու թյամբ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ բոլ որ այն դեպքե-րում, ե բը կա ցու թյան կար գա վի ճակ հայ ցող ան ձը վար չա կան վա բույ թին մաս նակ ցել է իր ներ կա յա ցուց չի մի ջո ցով, և վեր ջինս ներ-կա է գտն վել վա բույ թին, կա ցու թյան քար տը կա բող է հանձն վել ներ կա յա ցուց չին, ան կախ այն հան գա ման քից, լի ա գո բա գի բը վա վե բաց-

ված է նոտարի կողմից, թե ոչ, իսկ այն դեպքում, երբ կացության կարգավիճակ հայցող անձը չի մասնակցել վարչական վարույթին, չի ունեցել ներկայացուցիչ, ով մասնակցել է վարչական վարույթին, գրկված չէ կացության քարտը ներկայացուցչի միջոցով ստանալու իրավունքից, եթե վերջինիս լիազորությունները հավաստված են նոտարական կարգով վավերացված լիազորագրով:

Համադրելով վերը նշված մեկնաբանությունները՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ կացության կարգավիճակ տրամադրելու որոշումը, ինչպես նաև կացության քարտը (այդ թվում՝ ժամանակավոր կացության քարտը) անձամբ տրվում է նման կարգավիճակ հայցող օտարերկրացուն, կամ նոտարական կարգով վավերացված լիազորագիր ունեցող ներկայացուցչին, ուստի մասնակցի կամ վերջինիս օրինական ներկայացուցչի անունից հասարակ գրավոր ձևով ձևակերպված լիազորագիր ներկայացրած անձին չի կարող տրամադրվել կացության կարգավիճակը հաստատող փաստաթուղթը:

Հասանիկ Օհնիկյան v. ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/0585/05/11, 19.10.2012

24.6

«Գարպեկ ՄՊԸ-ն ընդդեմ ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ-ի գործով Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Դատարանի վճիռը՝ հայցը մերժելու մասով, բեկանելու հիմքում դրված Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանություններն անհիմն են, քանի որ Ընկերության տնօրենի՝ Կոմիտեի օպերատիվ-հետախուզության վարչությունում 04.05.2009 թվականին տված բացատրությունը եղել է սպառիչ այն իմաստով, որ ապրանքներն առանց հիմնավորող փաստաթղթերի ձեռք է բերել շուկաներից և

2008 թվականի տարեկան հաշվետվություններում ծախսային մասը ցույց է տվել առանց հիմնավորող փաստաթղթերի: Այսինքն՝ մինչ վիճարկվող ակտը կազմելու պահը ստուգող տեսուչներին չեն ներկայացվել կատարված ծախսերը հիմնավորող հաշվապահական հաշվառման փաստաթղթեր, ինչի հետևանքով ստուգումն իրականացվել է հարկային գործում առկա փաստաթղթերի և Ընկերության անձնական հաշվի քարտերի հիման վրա: Հետևաբար, վարչական մարմինը հիմք չի ունեցել կասկածելու դրանց հավաստիությանը, իսկ ակտը կազմելուց հետո ներկայացված հաշվապահական հաշվառման փաստաթղթերը, որոնք վարչական վարույթի ընթացքում չեն ներկայացվել և չեն հետազոտվել, չէին կարող քննարկվող պարագայում հիմք հանդիսանալ ակտով առաջադրված պարտավորությունները վերահաշվարկելու համար:

**«Գարայեն ՍՊԸ v. ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ,
վարչ. գործ թիվ ՎԴ1/0069/05/09,
23.03.2012թ.**

**25. ԲԱԶՄԱԲՆԱԿԱՐԱՆ ՇԵՆՔԻ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ**

Ավերիք Կարապետյանն ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի գործով Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է «Բազմաբնակարան շենքի կառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի կիրառման խնդրին: Նշված նորմի վերլուծությունից հետևում է, որ սեփականության իրավունքի իրականացումը չպետք է խախտի այլ անձանց իրավունքները և օրինական շահերը: Մասնավորապես՝ օրենքով շինության սեփականատիրոջը վերապահված՝ առանց մյուս սեփականատերերի համաձայնության ոչ առևտրային նպատակով քաղաքաշինական գործունեության իրավունքը պետք է իրականացվի բացառա-

պես օրենսդրությամբ սահմանված նորմերի և կանոնների պահպանմամբ՝ նախօրոք տեղեկացնելով շենքի կառավարման մարմնին: Միաժամանակ, այն դեպքում, երբ նման քաղաքաշինական գործունեության հետևանքով խախտվելու են մյուս սեփականատերերի՝ իրենց շինությունները տիրապետելու, օգտագործելու և տնօրինելու իրավունքները, ապա շինության սեփականատերը կարող է այդպիսի քաղաքաշինական գործունեություն իրականացնել միայն մյուս սեփականատերերի համաձայնությամբ՝ հատուցելով նրանց պատճառվող վնասները: Այսինքն՝ ոչ առևտրային նպատակով իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության հետևանքով մյուս սեփականատերերի իրավունքների խախտումների, ինչպես նաև անկախ նման խախտումներից առևտրային նպատակով իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության դեպքերում մյուս սեփականատերերի համաձայնությունը պարտադիր է:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է նաև, որ Վերաքննիչ դատարանը գործում եղած ապացույցները չի գնահատել բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված ներքին համոզմամբ:

Այսպես, սույն գործի փաստերի համաձայն՝ Տեսչության պետի 19.05.2010 թվականի թիվ 02/25.1/1750-10 գրությամբ հաստատվում է, որ Երևանի Կինյան փողոցի 14ա-րդ շենքի թիվ 6 հասցեի բնակելի տարածքը հասարակական սպասարկման տարածքի վերակառուցման և փողոցի կողմից մուտքի կազմակերպման նախագծի մշակման համար համաձայնեցված նախագծով նախատեսված քաղաքաշինական գործունեությունն իրականացվելու դեպքում զգալիորեն կնվազի նույն շենքի թիվ 9 կիսանկուղային բնակարանի բնական լուսավորությունն ու արևահարումը: Կենտրոնի պետի 07.07.2010 թվականի թիվ 04/12-S-02ա-1319 գրությամբ հաստատվում է, որ 28.06.2010 թվականին Ավերիք Կարապետյանի բնակարանում կատարված գոր-

ծիրային չափման արդյունքում պարզվել է, որ բնական լուսավորվածության գործակիցը սենյակներից մեկում եղել է 0,1 տոկոս, իսկ մյուս սենյակում՝ 0,03 տոկոս (Համաձայն ՀՀ ՇՆ թիվ II-8.03-96-ի աղյուսակ Թ 1-ի, 61-րդ կետի՝ բնական լուսավորվածության գործակիցի թույլատրելի նորմը 0,5 տոկոս է), և բացի այն, որ բնակարանը գտնվում է կիսանկուսային հարկում, բնական լուսավորվածության ներթափանցմանը խանգարում է նաև պատուհանների վերևում կառուցված հարթակը:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ նշված ապացույցներով անմիջականորեն հաստատվում է այն փաստական հանգամանքը, որ Լեյլի Գասպարյանի իրականացրած քաղաքաշինական գործունեության հետևանքով նվազել է Ավետիք Կարապետյանի բնակարանի բնական լուսավորությունը և արևահարումը, իսկ բնական լուսավորվածության ներթափանցմանը խանգարում է նաև պատուհանների վերևում կառուցված հարթակը, ինչից հետևում է, որ տվյալ դեպքում Լեյլի Գասպարյանը քաղաքաշինական գործունեություն կարող էր իրականացնել բացառապես Ավետիք Կարապետյանի համաձայնությամբ՝ դրա վերաբերյալ նախօրոք տեղեկացնելով նաև շենքի կառավարման մարմնին:

Շեռնաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանությունն այն մասին, որ Տեսչության պետի 19.05.2010 թվականի թիվ 02/25.1/1750-10 գրությունը բավարար հիմք չէ՝ գալու այն եզրահանգման, որ իրականացված շինարարության հետևանքով լուսավորվածության և արևահարման մակարդակը նվազել է սահմանված և անհրաժեշտ նիշից այնքան, որ առաջացնի Ավետիք Կարապետյանի՝ իր բնակարանը նպատակային նշանակությամբ օգտագործելու իրավունքի որևէ խախտում, անհիմն է, իսկ Ավետիք Կարապետյանին պատկանող անշարժ գույքի հարկի հատակի

նիշը հողի հատակագծային նիշից ցածր լինելու հանգամանքը տվյալ դեպքում չունի որևէ նշանակություն, քանի որ Կենտրոնի պետի 07.07.2010 թվականի թիվ 04/12-S-02ա-1319 գրությամբ հաստատվում է այն փաստական հանգամանքը, որ բնական լուսավորվածության ներթափանցմանը խանգարում է նաև պատուհանների վերևում կառուցված հարթակը:

Միաժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանությունն այն մասին, որ այն հանգամանքը, որ ճարտարապետահատակագծային առաջադրանքը տրվել է հասարակական սպասարկման տարածքի վերակառուցման և փողոցի կողմից մուտքի կազմակերպման նախագծի նշակման համար, չի կարող դիտարկվել որպես առևտրային նպատակ հետապնդող գործունեություն, քանի որ գործի քննությամբ չհիմնավորվեց, որ վերակառուցումն իրականացվել է առևտրային նպատակով, համարել է անհիմն՝ արձանագրելով, որ Վերաքննիչ դատարանը, հաստատված համարելով, որ գործի քննությամբ չհիմնավորվեց այն հանգամանքը, որ վերակառուցումն իրականացվել է առևտրային նպատակով, պարտավոր էր նշված հանգամանքը պարզելու համար ձեռնարկել ողջամիտ միջոցներ, այսինքն՝ Լեյլի Գասպարյանի իրականացրած քաղաքաշինական գործունեության նպատակների վերաբերյալ փաստերը պարզել ի պաշտոնե, ինչը սույն գործի լուծման համար ուներ էական նշանակություն, քանի որ առևտրային նպատակով իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության դեպքում մյուս սեփականատերերի համաձայնությունը կլիներ պարտադիր:

Շեռնաբար, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոգրյալի մասով ապացույցներ պահանջելու և դրանց հիման վրա գործի փաստերն ի պաշտոնե պարզելու համար սույն գործն անհրաժեշտ է ուղարկել նոր քննության:

**Ավերիթ Կարապետյան v. Երևանի քաղաքապետարան,
վարչ. գործ թիվ ՎԳ/2058/05/10,
23.03.2012թ.**

26. ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Ելենա Թովմասյանն ընդդեմ Երևանի քաղաքապետարանի և ՀՀ ԿԱ ԱԳԿ ՊԿ Մարաշ փարածքային ստորաբաժաննան գործով Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ մինչև «ՀՀ հողային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 04.10.2005 թվականի թիվ 199-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը, այն իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք, որոնց օրենսդրությամբ սահմանված կարգով անհատույց օգտագործման կամ վարձակալության իրավունքով հանձնվել են պետական կամ համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողեր, այդ հողերի նկատմամբ ձեռք են բերում սեփականության իրավունք՝ օգտագործման կամ վարձակալության իրավունքն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով գրանցված լինելու և այդ հողերը ըստ նպատակային նշանակության օգտագործելու (կառուցապատելու) դեպքում:

Վկայակոչելով մի շարք իրավական ակտեր՝ Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ կառուցապատման նպատակով չհատկացված հողամասում կամ առանց թույլտվության կամ թույլտվությամբ նախատեսված պայմանների կամ քաղաքաշինական նորմերի խախտումներով իրականացված կառույցը համարվում է ինքնակամ կառույց, որի նկատմամբ կարող է ճանաչվել միայն այն անձի սեփականության իրավունքը, որին սեփականության իրավունքով պատկանում է հողամասը: Երևան քաղաքում ինքնակամ կառույցն օրինական կարող է ճանաչվել Երևանի քաղաքապետի որոշմամբ: Ընդ որում, այն ինքնակամ կառույցները,

որոնց մի մասը կառուցված է սեփականության իրավունքով ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձին պատկանող հողամասին կից՝ պետական կամ համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասի վրա, օրինականացվում և տնօրինվում է ինքնակամ կառույցով զբաղեցված հողամասի մասով կամ կառույցի սպասարկման և պահպանման համար անհրաժեշտ հողամասով: Վերոգրյալից ելնելով և սույն գործի փաստերի համադրմամբ՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Երևանի Եր. Քոչար փողոցի թիվ 6/3 (6/4) հասցեի 0,0055 հա մակերեսով հողամասի նկատմամբ դեռևս 24.05.2005 թվականին Կադաստրի գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական 4Կ-9 մատյանի թիվ 000084 համարի տակ կատարված գրանցման փաստով Ելենա Թովմասյանը ձեռք է բերել վարձակալության, իսկ «ՀՀ հողային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 04.10.2005 թվականի թիվ 199-Ն օրենքի 23-րդ հոդվածի ուժով՝ սեփականության իրավունք, անկախ նման իրավունքի պետական գրանցումից:

Հետևաբար Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ 0,0055 հա մակերեսով հողամասի մասով Քաղաքապետի 16.06.2008 թվականի թիվ 2741-Ա որոշումն ընդունվել է «ՀՀ հողային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 04.10.2005 թվականի թիվ 199-Ն օրենքի 23-րդ հոդվածի խախտմամբ, ուստի առկա է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «աե կետով նախատեսված վարչական ակտն անվավեր ճանաչելու հիմքը: Նշվածի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ 0,0055 հա հողամասի մասով անվավեր է նաև 30.12.2008 թվականին Կադաստրի գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական 1Կ-1 մատյանի թիվ 000048 համարի տակ Երևանի Եր. Քոչար

փողոցի թիվ 6/4 հասցեի 0,01235 հա մակերեսով հողամասի նկատմամբ Քաղաքապետարանի սեփականության իրավունքի պետական գրանցումը:

Ինչ վերաբերում է Քաղաքապետի 16.06.2008 թվականի թիվ 2741-Ս որոշումը 168,1 քմ մակերեսով շինության մասով անվավեր ճանաչելու պահանջին, ապա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այն հիմնավոր է, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածի կարգավորումից հետևում է, որ ինքնակամ կառույցի նկատմամբ ճանաչվում է այն անձի սեփականության իրավունքը, որին սեփականության իրավունքով պատկանում է այն հողամասը, որի վրա գտնվում է կառույցը: Հետևաբար, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ «ՀՀ հողային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 04.10.2005 թվականի թիվ 199-Ն օրենքի 23-րդ հոդվածի ուժով վեճի առարկա հողամասի նկատմամբ Ելենա Թովմասյանը ձեռք է բերել սեփականության իրավունք, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ դրա վրա գտնվող կառույցների նկատմամբ (երեք դրանք ինքնակամ են) չէր կարող ճանաչվել Քաղաքապետարանի սեփականության իրավունքը, հետևաբար Քաղաքապետի 16.06.2008 թվականի թիվ 2741-Ս որոշումը 168,1 քմ մակերեսով շինության մասով անվավեր է: Վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով Քաղաքապետի և Ելենա Թովմասյանի լիազորված անձ Ռիմիկ Հովակիմյանի միջև 08.08.2008 թվականին կնքված «Պայմանագիրը լուծելու մասին» համաձայնագիրը որպես Քաղաքապետի 16.06.2008 թվականի թիվ 2741-Ս որոշման անվավերության հետևանք վերացնելու պահանջին, գտել է, որ «ՀՀ հողային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 04.10.2005 թվականի թիվ 199-Ն օրենքի 23-րդ հոդվածի ուժով սեփականության իրավունքի ծագման հիմքով հողամասի նկատմամբ ծագած վարձակալության քաղաքացի-

աիրավական հարաբերությունները դադարել են, հետևաբար նման համաձայնագիրն առօրինակ լինելու հիմքով չէր կարող որևէ իրավական հետևանք առաջացնել:

Ելենա Թովմասյան v. Երևանի քաղաքապետարան և ՀՀ ԿԱ ԱԳԿ ՊԿ Մարաչ փարածրային ստորաբաժանում, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/4677/05/09, 23.03.2012թ.

27. ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

27.1

Միքայել Ասրունյան ընդդեմ ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Գյումրու փարածրային հարկային տեսչության գործով Վճռաբեկ դատարանը բողոքի հիմքում բարձրացված հարցերին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է համարել անդրադառնալ հետևյալ իրավական հարցերին.

* Արդյոք «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 22-րդ հոդվածով նախատեսված «հասույթի հաշվարկային 25 տոկոս վերադիրին կիրառման դեպքում իրացման շրջանառության չափը կարող է որոշվել «Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա.

* Ինչպիսի պայմանների առկայության դեպքում դատարանը կարող է փաստը ճանաչել հանրահայտ.

1. Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ 1-ին հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է պարզել հասույթ օրենսդրական եզրույթի բովանդակության դրսևորումները ՀՀ օրենսդրության մեջ:

Հասույթ հասկացությունն օգտագործվում է հարկային օրենսդրության տարբերակտերում: Այսպես, «Շահութահարկի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքը 3-րդ հոդվածի 9-րդ պարբերության և «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 171-ին հոդվածի համեմատական վեր-

լուծության արդյունքում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ օրենսդրության մեջ օգտագործվում են հասույթ, եկամուտ, զուտ հասույթ, ապրանքաշրջանառություն եզրույթները: Ընդ որում, որոշ դեպքերում (եկամտահարկ) օրենսդիրը ապրանքի իրացումից ստացված եկամուտը նույնացնում է ապրանքի իրացումից ստացված հասույթի հետ: Օրենսդրության վերլուծությունը ցույց է տալիս նաև, որ զուտ հասույթ հասկացությունն իր մեջ ներառում է հասույթն առանց անուղղակի հարկերի: Հիմք ընդունելով վերոնշյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հարկային օրենսդրությամբ հասույթ եզրույթն իր մեջ ներառում է տնտեսական գործունեության (ապրանքների իրացում, ծառայությունների իրացում, հիմնական միջոցների և այլ ակտիվների իրացում) ընդհանուր արդյունքը, որից դեռևս պակասեցված չեն կատարված ծախսերը (այդ թվում՝ ապրանքների ձեռքբերման գծով ծախսեր) և անուղղակի հարկերը:

Վերոնշյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հասույթի չափի որոշման համար էական նշանակություն ունեն տնտեսական գործունեության ծավալները՝ ապրանքների իրացման, ծառայությունների իրացման, հիմնական միջոցների և այլ ակտիվների իրացման ծավալները:

«Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ հաստատագրված վճարը փոխարինող հարկ է, սակայն այն ունի հաշվարկման և վճարման ինքնուրույն կարգ, իսկ «Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքը կարգավորում է հաստատագրված վճարողների կողմից հաստատագրված վճարի հաշվարկման և վճարման կարգը:

Վճռաբեկ դատարանը, հիմք ընդունելով «Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածը, գտել է, որ հաստատագրված վճարի չափի ձևավորման հիմքում օրենսդիրը դրել է այլ տրամաբանություն և հաշվարկման այլ կարգ: Մասնավորապես,

հաստատագրված վճարների հաշվարկման համար տնտեսական գործունեության ծավալները, ինչպիսին է, օրինակ՝ ծառայությունների մատուցումից ստացված արդյունքը, էական նշանակություն չունեն, քանի որ հաստատագրված վճարների հաշվարկման հիմք են ելակետային տվյալները և ուղղիչ գործակիցները, որոնք սահմանված են նույն օրենքով:

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հասույթի չափը կամ իրացման շրջանառությունը հաստատագրված վճարների հաշվարկի համար էական նշանակություն չունի:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է նաև, որ այն հանգամանքը, որ հաստատագրված վճարի գումարի մեջ ավելացված արժեքի հարկի հաշվարկային մեծությունն ընդունվում է 60 տոկոսի չափով, նույնպես հիմք չէ եզրակացնելու, որ հաստատագրված վճարի ձևավորման համար էական է իրացման շրջանառությունը կամ ապրանքաշրջանառությունը հետևյալ պատճառաբանությամբ:

«Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի համաձայն՝ հաստատագրված վճարի գումարի մեջ ավելացված արժեքի հարկի հաշվարկային մեծությունն ընդունվում է 60 տոկոսի չափով ...:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ դրույթը նախատեսում է ավելացված արժեքի հարկի հաշվարկային, այլ ոչ թե իրական մեծությունը, իսկ նման նորմի նախատեսումն օրենսդրի կողմից ուղղված է նույն օրենքի 16-րդ հոդվածով նախատեսված հաշվանցի իրականացմանը: Նշված հոդվածի համաձայն՝ վճարողների կողմից նույն օրենքի 22-րդ հոդվածի 3-րդ կետի «ա» ենթակետով, 251 հոդվածի 2-րդ մասի «ա» ենթակետով, 33-րդ հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետով, 53 հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված սահմանային չափերը գերազանցելու դեպքում վճարված (հաշվարկված) հաստատագրված վճարների գումարը հաշվանցվում

Է «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 33-րդ հոդվածով սահմանված կարգով: Հաշվանցումն առաջին հերթին իրականացվում է համապատասխան հարկատեսակների մասին օրենքներով սահմանված ընդհանուր կարգով հաշվարկված փաստացի շահութահարկի (կամ եկամտահարկի) և ավելացված արժեքի հարկի գումարների դիմաց՝ նույն օրենքի 6-րդ հոդվածում նշված համամասնությամբ:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Դատարանի և Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանություններն հիմնավոր են և քննարկվող պարագայում Տեսչությունը չէր կարող իրացնան շրջանառությունը որոշել հարկվող եկամտից, հարկվող եկամուտը որոշել եկամտահարկի գումարից, իսկ եկամտահարկի գումարը՝ հաստատագրված վճարից:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի և 22-րդ հոդվածի վերլուծության հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը արձանագրել է, որ առանց լիցենզիայի լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելն ապօրինի գործունեություն է, որն առաջացնում է տուգանքի նշանակում: Նշված տուգանքի չափի հաշվարկումն իրականացվում է «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 22-րդ հոդվածով սահմանված կարգով: Այսինքն՝ այն դեպքում, երբ անհնար է հարկային օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկել հարկ վճարողի հարկային պարտավորությունը, հարկային տեսչությունը պարտավոր է ՀՀ կառավարության սահմանված կարգով հաշվարկել հարկ վճարողի հարկվող օբյեկտները և հարկային պարտավորությունները (տես՝ անհատ ձեռնարկատեր Տիգրան Խոսրովյանն ընդդեմ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի Շահումյանի հարկային տեսչության՝ Տեսչության 11.11.2008 թվականի թիվ 2303487 ակտի 4-րդ կետն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին, թիվ ՎԳ/0054/05/09 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 24.07.2009 թվականի որոշումը):

Տվյալ դեպքում օրենսդիրը, հղում անելով նույն օրենքի 22-րդ հոդվածին, նկատի է ունեցել այն դեպքը (ապօրինի գործունեության իրականացում), երբ անհնար է հարկային օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկել հարկ վճարողի հարկային պարտավորությունը: Հետևաբար, նման դեպքում հարկային տեսչության համար ծագում է պարտավորություն՝ հաշվարկելու հարկվող օբյեկտները և հարկային պարտավորությունները Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանված կարգով, հիմնվելով օրենքով սահմանված չափանիշների վրա (տես՝ Անահիտ Թորոսյանն ընդդեմ ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայության՝ 2006 թվականի հոկտեմբերի 19-ի թիվ 1303288 ակտն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին թիվ 3-500/ՏԳ գործով Վճռաբեկ դատարանի 30.03.2007 թվականի որոշումը):

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ հաստատագրված վճարի գումարի մեծությունից իրացնան շրջանառությունը որոշելը չի բխում օրենքի պահանջներից, և այս մասով Դատարանի վճիռը հիմնավորված է, ինչը բավարար է ստուգման ակտն անվավեր ճանաչելու համար: Բացի այդ, իրացնան շրջանառությունն ակտով հաշվարկվել է «Հաստատագրված վճարի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ և 8-րդ հոդվածների, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 22-րդ հոդվածի խախտումներով, ինչը նույնպես հանգեցրել է «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի սխալ կիրառմանը: Նշված իրավական ակտերի խախտումների պայմաններում առկա է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված՝ ակտի անվավերության հիմքը:

Այսինքն՝ տվյալ դեպքում օրենքի խախտմամբ ընդունված ակտն արդեն իսկ հանգեցնում է դրա անվավերության՝ անկախ Վերաքննիչ դատարանի կատարած հաշվարկի հիմնավորվածությունից:

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հանրահայտ փաստերն ապացուցման կարիք չունեն:

Վերոնշյալ հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ հանրահայտ համարվում են այն փաստերը, որի վերաբերյալ տեղեկությունները հայտնի են հանրության լայն շրջանակների, այդ թվում կողմերին և դատարանին:

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարել նշել, որ փաստերի հանրահայտության աստիճանը կարող է տարբեր լինել: Դրանք կարող են հայտնի լինել համաշխարհային մասշտաբով, Հայաստանի Հանրապետության, մարզի կամ համայնքի մասշտաբով: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ փաստի հանրահայտ լինելը որոշում է դատարանը յուրաքանչյուր գործով, քանի որ փաստի հանրահայտության աստիճանը կախված է որոշակի հանգամանքներից՝ ժամանակ, տարածություն և այլն: Հետևաբար նույն փաստը կարող է որոշակի ժամանակ անց կորցնել իր հանրահայտությունը կամ լայն տարածված լինելով որոշակի վայրում՝ այդպիսի լայն տարածում չունենալ այլ վայրերում:

Հիմք ընդունելով վերոնշյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ դատարանը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 1-ին մասը կիրառելիս պետք է դատական ակտում նշեր, որ տվյալ փաստը հանրահայտ է և ապացուցման կարիք չունի: Սույն գործով Վերաքննիչ դատարանը, մերժելով հայցը, որոշման եզրահանգման հիմքում դրել է նաև այն վերլուծությունը, որ ակտով հաշվարկված իրացման շրջանառությունը նշանակում է, որ մեկ ամսվա իրացման շրջանառությունը պայմանական մեկ ավտոմեքենայի հաշվով կազմում է 124.000 ՀՀ դրամ, որը համարժեք է միայն վարորդի ամսական աշխատավարձին, որն էլ Վերաքննիչ դատարանը համարել է հանրահայտ փաստ:

Մինչդեռ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով 124.000 ՀՀ դրամը վարորդի ամսական աշխատավարձի չափին հավասար լինելու փաստը չի կարող համարվել հանրահայտ, քանի որ հանրահայտ փաստերը կապված են որոշակի դեպքերի, իրադարձությունների հետ, որոնք հայտնի են հանրության լայն շրջանակների, իսկ աշխատավարձի չափը որոշվում է կողմերի միջև կնքված պայմանագրի հիման վրա և կարող է փոփոխվել տնտեսական տարբեր գործոնների ազդեցության տակ:

Միքայել Ասարոնյան v. ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Գյումրու տարածքային հարկային տեսչություն, վարչ. գործ թիվ ՎԳ5/0716/05/10, 23.03.2012թ.

28. ԱՊԱՅՈՒՅՈՒՄ

Վճռաբեկ դատարանը *Փարսաբարի գյուղապետարանն ընդդեմ Նորիկ Այվազյանի* գործով վերահաստատել է նախկինում կայացրած որոշումներում արտահայտած դիրքորոշումը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի կիրառման վերաբերյալ:

Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանված վեճի լուծման համար էական փաստերը մատնանշելու և դրանց վերաբերյալ ապացույցներ պահանջելու, անհրաժեշտ ներքին հանգումներ ձևավորելու նպատակով ողջամիտ միջոցներ ձեռնարկելու վերաբերյալ դատավարական գործողությունների իրականացումը թեև Դատարանի իրավունքն է, սակայն Դատարանի այդ իրավունքը սահմանափակված է նույն օրենսգրքի 24-րդ հոդվածով սահմանված բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված պատճառաբանված ներքին հանգումն հանգելու Դատարանի պարտականությամբ և պետք է բխի արդարության բոլոր պահանջների պահպանման սահմանադրական հիմնադրույթից (տես ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայության Աշտարակի տարածքային հարկային տեսչությունն ընդդեմ Ժորա Դանիելովի՝ 5.670.000 ՀՀ դրամ բռնագանձելու պահանջի մասին, և Ժորա Դանիելովի հակընդդեմ հայցն ընդդեմ Տեսչության՝ 08.05.2008 թվականի թիվ 2326225 ակտը վերացնելու պահանջի մասին գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 26.12.2008 թվականի թիվ ՎԴ3/0207/05/08 որոշումը):

Սույն գործով Դատարանը Գյուղապետարանի հայցը մերժելու հիմքում դրել է այն փաստը, որ Նորիկ Այվազյանին 15.04.2008 թվականին տրված թիվ 2536252 սեփականության իրավունքի վկայականի ոչ «Շենքի տվյալները» և ոչ էլ «Շինության տվյալները»

բաժիններում առևտրի սրահի մասին որևէ նշում չկա: Միաժամանակ նշելով, որ Նորիկ Այվազյանին սեփականության իրավունքով պատկանող տարածքում առկա են ոչ պիտանի, ավերված շինություններ, որոնց վիճակն այնպիսի է, որ հնարավոր չէ պարզել դրանց նախնական նպատակային նշանակությունը:

Վերաքննիչ դատարանը, անփոփոխ թողնելով Դատարանի վճիռը, որոշման հիմքում դրել է Նորիկ Այվազյանի սեփականության իրավունքի թիվ 2536252 վկայականը և Գյուղապետարանի կողմից կազմված տեղեկանքը, որոնց մեջ առևտրի սրահի մասին ոչինչ նշված չէ, և եզրակացրել է, որ գույքահարկով հարկման ենթակա օբյեկտի բացակայության պայմաններում Նորիկ Այվազյանը չի համարվում տվյալ գույքի համար գույքահարկ վճարող: Մինչդեռ, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ թե Դատարանը և թե Վերաքննիչ դատարանը բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ չեն հետազոտել և չեն գնահատել գործում եղած բոլոր ապացույցները, ինչի արդյունքում հանգել են չպատճառաբանված եզրահանգումների, որոնք էլ ազդել են գործի ելքի վրա:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ տվյալ դեպքում ստորադաս դատարանները, հիմք ընդունելով Նորիկ Այվազյանին 15.04.2008 թվականին տրված թիվ 2536252 սեփականության իրավունքի վկայականում առևտրի սրահի նշված չլինելու հանգամանքը, չեն պարզել գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող փաստերը:

Փարսաբարի գյուղապետարան v. Նորիկ Այվազյան, վարչ. գործ թիվ ՎԳ-4/0014/05/11, 27.04.2012թ.

**29. ԳՈՐԾԻ ՎԱՐՈՒՅԹԸ
ԿԱՍԵՑՆԵԼԸ**

29.1

Գործի վարույթի կասեցման հիմքերի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է հայտնել «*Հեղինկյան քաղաքացիական ասանբլեայի Վանաձորի գրասենյակի հասարակական կազմակերպությունն ընդդեմ ՀՀ պաշտպանության նախարարության* գործով Վճռաբեկ դատարանի 18.05.2011 թվականի «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշումը նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու վերաբերյալ Կազմակերպության ներկայացուցիչներ Արտակ Զեյնալյանի և Արայիկ Ղազարյանի վճռաբեկ բողոքը, քննության առարկա է դարձրել այն իրավական ինդիքը, թե այն *դեպքերում, երբ գործի քննության ընթացքում միջնորդություն է ստացվում գործի քննությունը կասեցնելու և ՀՀ Սահմանադրական դատարանն դիմելու՝ կիրառման ենթակա օրենքի հանապապասխանությունը ՀՀ Սահմանադրությանը պարզելու համար, արդյո՞ք Դատարանն իրավասու է դիրքորոշում հայտնել օրենքի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը չհակասելու վերաբերյալ, և արձանագրել է, որ վեճը լուծող դատարանները (ընդհանուր իրավասության և (կամ) մասնագիտացված) որոշակի հանգամանքների ի հայտ գալու ուժով լիազորված են կասեցնելու գործի վարույթը: Նման հանգամանքներից է կիրառման ենթակա օրենքի կամ այլ իրավական ակտի՝ դատարանի կարծիքով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելը: Կոնկրետ դրույթի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքը ենթակա է գնահատման դատարանի (գործը քննող դատավոր կամ դատավորների կազմի) կողմից: Լիազորված լինելով գնահատել կիրառման ենթակա դրույթի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքը՝ դատարանն այն իրականացնում է սուբյեկտիվ համոզմամբ, հենվելով օբյեկտիվ չափորոշիչների վրա, մասնավորապես՝ կոնկրետ դրույթի մեկնաբանումը, այդ դրույթի՝ իրավունքի սկզբունքներին հակասելը, սահմանադրորեն ամրագրված հիմնական իրավունքներին հակասելը և այլն:*

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ դատարանը նախ և առաջ պետք է դիրքորոշում հայտնի կիրառման ենթակա դրույթի և ՀՀ Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածներին դրա *հնարավոր (ենթադրյալ) հակասության* մասին և որպես հետևանք ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 106-րդ հոդվածի 2-րդ կետի հիմքով կասեցնի գործի վարույթը և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածի հիմքով դիմի ՀՀ Սահմանադրական դատարան: Հետևաբար, կիրառման ենթակա օրենքի հոդվածի կամ այլ իրավական ակտի դրույթի Սահմանադրությանը չհակասելու վերաբերյալ դատարանի դատողություններն ուղղված են բացառապես ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 106-րդ հոդվածի 2-րդ կետով ամրագրված լիազորության իրականացմանը: Դրանք չեն կարող նույնացվել սահմանադրական արդարադատության հետ, քանի որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի բացառիկ իրավասությունն է որոշել օրենքների և ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածով նախատեսված այլ իրավական ակտերի համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրությանը:

«Հեղինկյան քաղաքացիական ասանբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» ՀԿ v. ՀՀ պաշտպանության նախարարություն վարչ. գործ թիվ ՎԳ/1314/05/10, 25.12.2012թ.

30. ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՎԵՐԱԲՆՆԻՉ ԳԱՏԱՐԱՆՈՒՄ

30.1

«Վիրրոգրաֆուսե ՄՊԸ-ն ընդդեմ ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Մյասնիկյանի հարկային տեսչության» գործով անդրադառնալով վերաքննիչ բողոքի քննության սահմաններին՝ Վճռաբեկ դատարանը, հիմք ընդունելով գործի փաստերը արձանագրել է, որ Վերաքննիչ դատարանը, որպես վերաքննություն իրականացնող դատական ատյան, պարտավոր է համապատասխան դատական ակտը վերանայել վերաքննիչ բողոքում ներկայացված պահանջի սահմաններում, ինչպես նաև վերաքննիչ բողոքի ըստ էության քննություն իրականացնելիս չպետք է դուրս գա վարչական գործի հարուցման հիմք հանդիսացող հայցադիմումի շրջանակներից:

Գործի փաստերի համաձայն՝ ոՒՀ 12.05.2010 թվականի թիվ 1010285 ստուգման ակտի հիմքում, ոՒՀ հայցադիմումի պատասխանում, ուՀ Դատարանում գործի քննության ընթացքում, և ուՀ էլ վերաքննիչ բողոքում որպես պարզեցված հարկի ռեժիմից դուրս գալու հիմք Ընկերության կողմից միայն մեկ վայրում գործունեություն չիրականացնելու հանգամանքը Տեսչությունը չի փաստարկել: Ավելին, վերաքննիչ բողոքի հիմքում, որպես «Պարզեցված հարկի մասին» ՀՀ օրենքի խախտում, դրվել է միայն Ընկերության կողմից երաժշտական գործիքների վարձակալության հանձնելու գործունեությամբ զբաղվելու և գովազդային ծառայություններ մատուցելու հանգամանքները:

Վերոգրյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանը խախտել է ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 117.12-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջները՝ չձեռնարկելով անհրաժեշտ միջոցներ բողոքն ըստ էության քննելու համար:

Վերաքննության սահմանների վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանը դիրքորոշում է

հայտնել նաև *Աննա Սուրիսայանն ընդդեմ ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Մյասնիկյանի հարկային տեսչության* գործով՝ արձանագրելով, որ Վարչական վերաքննիչ դատարանը անդրադարձել է վարչական վարույթի մասնակցի՝ պատշաճ ծանուցված չլինելու հարցին, այն դեպքում, երբ այդ փաստը չի վիճարկվել:

«Վիրրոգրաֆուսե ՄՊԸ v. ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Մյասնիկյանի հարկային տեսչություն, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/2540/05/10, 27.04.2012թ.

Աննա Սուրիսայան v. ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Մյասնիկյանի հարկային տեսչություն, վարչ. գործ թիվ ՎԳ/4810/05/10, 27.04.2012թ.

31. ԳԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՐԿԱԳԻՐ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

31.1

Վճռաբեկ դատարանը *Սուրեն Մարգարյանը և այլք ընդդեմ ՀՀ ԱՆ ԴԱՀԿ ծառայության* գործով անդրադարձել է կատարողական վարույթը կասեցնելու և վերսկսելու հարկադիր կատարողի իրավունքին այն դեպքում, երբ կատարողական վարույթը կասեցվել է պարտապանի նկատմամբ հետախուզում հայտարարելու հիմքով, սակայն առանց նրան հայտնաբերելու հարկադիր կատարողը վերսկսել է վարույթը:

Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջը պետք է մեկնաբանել նույն օրենքի 37-րդ, 38-րդ հոդվածների, ինչպես նաև 40-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համակցությամբ: Օրենսդիրը համապատասխանաբար «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ և 38-րդ հոդված-

ներով սպառիչ սահմանել է կատարողական գործողությունների իրականացմանը խոչընդոտող և՛ պարտադիր, և՛ լրացուցիչ այն բոլոր հանգամանքները, որոնց առկայության պարագայում հարկադիր կատարողը մի դեպքում պարտավոր է, իսկ մյուս դեպքում կարող է կասեցնել կատարողական վարույթը: Այսպես՝ եթե «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածով թվարկված պայմաններից մեկի առկայության դեպքում հարկադիր կատարողը պարտավոր է կասեցնել կատարողական վարույթը, ապա նույն օրենքի 38-րդ հոդվածով սահմանված դեպքերում վերջինս օժտված է **հայեցողական լիազորությամբ** և կասեցնում է կատարողական վարույթը միայն այն դեպքում, երբ գնահատելով ստեղծված իրավիճակը՝ գալիս է այն եզրահանգման, որ տվյալ պայմաններում անհնարին է դարձել կատարողական գործողությունների իրականացումը: Նույն կանոնը կիրառվում է նաև կատարողական վարույթը վերսկսելու դեպքում: Այսպես՝ եթե «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքով կատարողական վարույթը կասեցված լինելու դեպքում հարկադիր կատարողը պարտավոր է այն վերսկսել միայն նույն հոդվածով թվարկված պայմանները վերանայուց հետո, ապա նույն օրենքի 38-րդ հոդվածի հիմքով կատարողական վարույթը կասեցնելու դեպքում կարող է այն վերսկսել նաև այն դեպքում, երբ գտնում է, որ թեև նշված հոդվածով սահմանված պայմանները չեն վերացել, բայց և այնպես այս կամ այն հանգամանքի առաջացման կամ վերացման արդյունքում հնարավոր է դարձել շարունակել կատարողական գործողությունները:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով պարտապանին հետախուզում հայտարարելու և կատարողական վարույթը կասեցնելու հիմքը, ըստ էության, կատարողական գործողու-

թյունները շարունակելու անհնարինությունն էր, որն էլ դրսևորվում էր հետևյալում. նախ՝ Սյունիքի մարզի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի 10.05.2006 թվականի վճռից բխում է, որ ապօրինի կառույցը քանդելու և դրա համար անհրաժեշտ ծախսերը հոգալու պարտականությունը կրում է Գագիկ Մարգարյանը, և ապա կառույցը քանդելու համար, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտություն էր առաջանալու մուտք գործել վերջինիս բնակարան: Սակայն պահանջատիրոջ դիմումի հիման վրա, որով վերջինս իր համաձայնությունն էր տվել ապօրինի կառույցը քանդել իր բնակարանի պատշգամբը քանդելու միջոցով և իր հաշվին, ըստ էության վերանում են այն խոչընդոտող հանգամանքերը, որոնք հիմք էին հանդիսացել պարտապանին հետախուզում հայտարարելու և ապա կատարողական վարույթը կարճելու համար:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգեց, որ Դատարանի պատճառանությունը հիմնավոր է, քանի որ պահանջատիրոջ կողմից կատարողական գործողություններն իր հաշվին իրականացնելու վերաբերյալ դիմումով, ըստ էության, վերացել է այդ գործողություններն իրականացնելուն խոչընդոտող հանգամանքները, ինչպես նաև կատարողական վարույթը կասեցված պահելու անհրաժեշտությունը:

Մյուս հարցը կապված էր հարկադիր կատարողի կողմից քանդման ենթակա կցակառույցն օրինականացնելու մասին իրազեկվելու փաստի պարզման հետ: Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ գործում կատարողական վարույթ հարուցելու պահից մինչև վարույթը կարճելու պահը հարկադիր կատարողի կողմից քանդման ենթակա կցակառույցն օրինականացնելու մասին իրազեկվելու փաստը հաստատելու վերաբերյալ ապացույցի բացակայության պարագայում հարկադիր կատարողը, ձեռնամուխ լինելով պահանջատիրոջ կողմից ներկայացրած 31.05.2006 թվականի 2-1-382 կատարողական թերթի պահանջի

կատարմանը, որևէ պարտավորություն չէր կրում պարզելու, թե արդյոք այդ ընթացքում նշված կառույցը որևէ մեկի կողմից օրինականացվել է, թե ոչ: Ավելին, նման դեպքում կառույցն օրինականացնելու վերաբերյալ համապատասխան ապացույց ներկայացնելու պարտականություն, համաձայն «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի, կրում է շահագրգիռ կողմը, քանի որ նա է միայն տիրապետում այդ ապացույցին, ինչպես նաև այդ փաստի ապացուցումը հենց իր համար է կրում բարենպաստ բնույթ:

***Սուրեն Մարգարյանը և այլք v. ՀՀ ԱՆ
ԳԱՀԿ ծառայություն,
քաղ. գործ թիվ ՎԳ/0636/05/11, 19.10.2012 թ.***

31.2

Վճռաբեկ դատարանը *Սուրեն Վանյանն ընդդեմ ՀՀ ԱՆ ԳԱՀԿ ծառայության* գործով անդրադարձավ հարկադիր կատարողի կողմից պարտապանի գույքի գտնվելու վայրի հայտնի լինելու դեպքում, պարտապանի գտնվելու վայրի անհայտ լինելը այդ գույքի վրա բռնագանձում տարածելու համար խոչընդոտ հանդիսանալու հանգամանքին:

Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ հարկադիր կատարողն ավարտում է կատարողական վարույթը, եթե անհնարին է պարզել պարտապանի գտնվելու վայրը և կատարողական ակտի կատարումը կապված է պարտապանի անձի հետ, իսկ եթե առկա է գույք, ապա հարկադիր կատարողը կարող է շարունակել կատարողական թերթի պահանջների կատարումը, հետևյալ պատճառաբանությամբ:

Այնուհետ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ելնելով ՀՀ Սահմանադրության և «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի վերոնշյալ իրավական կարգավորումներից և հաշվի առնելով այն

հանգամանքը, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը թույլ է տալիս ավարտել կատարողական վարույթը, եթե անհնարին է պարզել պարտապանի գտնվելու վայրը, իսկ հարկադիր կատարողի և (կամ) պահանջատիրոջ ձեռնարկած՝ օրենքով թույլատրելի բոլոր միջոցները եղել են ապարդյուն, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ սույն գործով վերոնշյալ նորմի կիրառման և մեկնաբանության հարցը պետք է պարզել՝ հաշվի առնելով պարտատիրոջ և պարտապանի սահմանադրական և կոնվենցիոն իրավունքների հավասարակշռված պաշտպանությունը, իսկ պարտապանի կամ պարտատիրոջ սեփականության իրավունքի միջամտության հարցը պետք է գնահատել համաչափության սկզբունքի լույսի ներքո:

Նախատեսված է օրենքով.

«Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի համաձայն հարկադիր կատարողն ավարտում է կատարողական վարույթը, եթե անհնարին է պարզել պարտապանի գտնվելու վայրը, իսկ հարկադիր կատարողի և (կամ) պահանջատիրոջ ձեռնարկած՝ օրենքով թույլատրելի բոլոր միջոցները եղել են ապարդյուն:

Վերոնշյալը ցույց է տալիս, որ օրենքով նախատեսված է հարկադիր կատարման վարույթի շրջանակներում կատարողական վարույթի ավարտման իրավական հնարավորություն, այսինքն՝ պարտատիրոջ պահանջը փաստացի չբավարարվելու պայմաններում նույնիսկ օրենսդիրը նախատեսել է հարկադիր կատարման վարույթն ավարտելու հնարավորություն: Հետևաբար պարտատիրոջ սեփականության իրավունքի սահմանափակման իրավական հնարավորությունը նախատեսված է օրենքով:

Բխում է հանրային շահից.

Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում նշել, որ կատարողական վարույթի նման

ձևով ավարտի իրավական հնարավորությունը բխում է հանրային շահերից և կոչված է ապահովելու այլ անձանց՝ այդ թվում կատարողական վարույթում պարտապանի իրավունքների պաշտպանությունը: Այսինքն՝ նման ձևով կատարողական վարույթն ավարտվում է, քանի որ պարտապանի գտնվելու վայրը պարզելու անհնարինության հետևանքով կատարողական հետագա գործողությունները չեն կարող իրականացվել օրենքով սահմանված կարգով՝ երաշխավորելով կատարողական վարույթի մասնակիցների իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը:

Անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում.

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ համաչափության մեջ անհրաժեշտության հանգամանքը քննարկելիս պետք է հաշվի առնել, որ դրա նպատակն է բարենպաստ հավասարակշռություն ստեղծել պարտապանի և պարտատիրոջ իրավունքների միջև և պետք է հաշվի առնել, որ նշված նորմի մեկնաբանության հետևանքով գույքի սեփականատերը չպետք է ստիպված լինի կրել «անհատական և չափազանց մեծ անհարմարություններ»:

Նշված նորմի և պարտատիրոջ սեփականության իրավունքի համաչափ միջամտության հարցը քննարկելիս Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել նշել, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը պետք է դիտարկել կատարողական գործողությունների կատարման իմաստի և կատարողական վարույթն ավարտելու ողջ իրավակարգավորման համատեքստում:

Մասնավորապես, բացի վերոնշյալ դեպքից, նույն օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2.1-ին կետի համաձայն՝ հարկադիր կատարողն ավարտում է կատարողական վարույթը, եթե անհնարին է պարզել **պարտապանի գույքի գտնվելու վայրը**, իսկ հարկադիր կատարողի և (կամ) պահանջատիրոջ ձեռ-

նարկած՝ օրենքով թույլատրելի բոլոր միջոցները եղել են ապարդյուն:

Այսինքն՝ օրենսդիրը վերը նշված մասերով նախատեսել է կատարողական վարույթն ավարտելու երկու դեպք՝ երբ

- անհնարին է պարզել պարտապանի գտնվելու վայրը կամ
- երբ անհնարին է պարզել պարտապանի գույքի գտնվելու վայրը:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ տարբերակումն օրենսդրի կողմից ինքնանպատակ չէ, և օրենսդիրը նույն համաչափության սկզբունքի շրջանակներում տարբերակել է այն դեպքերը, երբ կատարողական վարույթը պետք է ավարտվի՝ կապված պարտապանի անձի և պարտապանի գույքի գտնվելու վայրի անհնարինության հետ: Նշված մեկնաբանությունը բխում է նաև «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի այլ դրույթներից: Մասնավորապես, նշված օրենքի 40-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի համաձայն՝ պարտապանի (կամ) նրա գույքի գտնվելու վայրի մասին տեղեկություններ չլինելու դեպքում հարկադիր կատարողը որոշում է կայացնում պարտապանի և (կամ) նրա գույքի հետախուզում հայտարարելու մասին: Պարտապանի գույքի հետախուզումն իրականացնում է հարկադիր կատարման ծառայությունը՝ սույն օրենքով սահմանված կարգով: **Պարտապանի գույքի հետախուզում չի իրականացվում** մինչև 50.000 դրամ պահանջի բավարարմանն ուղղված գույքային բնույթի կատարողական վարույթներով և **ոչ գույքային բնույթի կատարողական վարույթներով**, բացառությամբ քրեական գործերով տուգանքների բռնագանձման և գույքի բռնագրավման, ալիմենտային, աշխատավարձի բռնագանձման և կյանքին ու առողջությանը պատճառված վնասի հատուցման վերաբերյալ կատարողական վարույթներով: Նույն հոդվածի 4-րդ մասը հստակ նշում է, որ **պարտապան ֆի-**

գիկական անձի հետախուզումն իրականացվում է միայն այն դեպքերում, երբ նրա բացակայությունն անհնար է դարձնում կատարողական գործողությունների իրականացումը:

Նշված նորմերը ցույց են տալիս, որ օրենսդիրը հստակ տարբերակում է այն դեպքերը, երբ կատարողական գործողությունների կատարումը կապված է պարտապանի հետ, և երբ կատարողական գործողությունները կապված են պարտապանի գույքի հետ: Նման տարբերակված իրավակարգավորումն էլ ուղղված է համաչափության սկզբունքի պահպանմանը՝ մի դեպքում կոչված լինելով ապահովել պարտապանի և պարտատիրոջ անձնական իրավունքների նկատմամբ համաչափ միջամտությունը, իսկ մյուս դեպքում կոչված լինելով ապահովել պարտապանի և պարտատիրոջ գույքային իրավունքների (սեփականության իրավունք) հավասարակշռված պաշտպանությունը և համաչափ միջամտությունը:

Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ այն դեպքերում, երբ պարտապան ֆիզիկական անձի բացակայությունն անհնար չի դարձնում կատարողական գործողությունների իրականացումը, նրա անձի հետախուզում կարող է և չիրականացվել: Նշված տրամաբանությունից ելնելով՝ օրենսդիրը նախատեսում է կատարողական վարույթն ավարտելու երկու դեպք՝ կապված անձի և կապված անձի գույքի պարզման անհնարինության հետ: Հետևաբար Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված՝ պարտապանի գտնվելու վայրը պարզելու անհնարինության դեպքում վարույթն ավարտվում է այն պատճառով, որ առանց տվյալ անձի ֆիզիկական ներկայության օբյեկտիվորեն հնարավոր չէ շարունակել կատարողական գործողությունները և փաստացի կատարել դատական ակտը: Իսկ

այն դեպքում, երբ պարտապանը ֆիզիկապես ներկա է, սակայն նրա ֆիզիկական ներկայությամբ նույնպես օբյեկտիվորեն հնարավոր չէ փաստացի կատարել դատական ակտը, քանի որ այն գույքային բնույթ ունի և փաստացի կարող է կատարվել պարտապանի գույքի առկայության դեպքում, այդ դեպքի համար էլ օրենսդիրը պարտապանի ֆիզիկական ներկայության պարագայում հնարավոր է համարում ավարտել կատարողական վարույթը պարտապանի գույքի գտնվելու վայրը պարզելու անհնարինության դեպքում:

Այնուամենայնիվ, Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ միայն անձի գույքի առկայության դեպքում նրա բացակայությամբ կատարողական գործողությունների իրականացումը, նրա գույքի նկատմամբ որոշակի կատարողական գործողությունների կատարումը, որն ուղղված է պարտատիրոջ իրավունքների ապահովմանը և դատական ակտի կատարմանը, չպետք է բացարձակ բնույթ կրի, քանի որ պարտապանի իրավունքների և շահերի անտեսմամբ՝ նշված գործողությունների կատարումը կխախտի բարենպաստ հավասարակշռություն ստեղծելու պահանջը, ինչն իր հերթին կհանգեցնի համաչափության սկզբունքի խախտման: Հետևաբար նմանատիպ դեպքերում յուրաքանչյուր գործով պետք է պարզվի՝ արդյոք չեն անտեսվել կամ խախտվել պարտապանի այն հիմնարար նյութական և ընթացակարգային իրավունքները (երաշխիքները), որոնք ՀՀ Սահմանադրությունը, «Սարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիան, ՀՀ օրենսդրությունը վերջինիս համար նախատեսել է որպես իր իրավունքների ապահովման երաշխիք:

Բացի այդ, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ Սարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, քննելով Խաչատրյաններն ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության գործը, 01.03.2010 թվականի վճռով նշել է, որ «Դատարանը կրկնում է, որ 6-րդ

հողվածի 1-ին մասը պաշտպանում է քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների հետ կապված հայց հարուցելու յուրաքանչյուրի իրավունքը: Այդպիսով, այն ներառում է «դատարան դիմելու իրավունք»-ը, որի ասպեկտներից մեկը հանդիսանում է դատարանի մատչելիության իրավունքը, այսինքն՝ դատարանում քաղաքացիական գործերով վարույթ հարուցելու իրավունքը: Մինչդեռ, այդ իրավունքը կլիներ անիրական, եթե Պայմանավորվող Պետության իրավական համակարգը թույլ տար, որ վերջնական, պարտադիր դատական որոշումները մնան չկատարված՝ ի վնաս մի կողմի: Ասլնդունելի կլիներ, եթե 6-րդ հողվածի 1-ին մասը մանրամասն նկարագրեր կողմերին տրված դատավարական երաշխիքները (արդարացի, հրապարակային դատավարություն և գործերի քննության անընդհատության սկզբունք) առանց դատական որոշումների կատարման երաշխիքների: Կոնվենցիայի 6-րդ հողվածի մեկնաբանումը միայն դատարանի մատչելիության և դատավարությունների անցկացման իրավունքի շրջանակներում, հավանաբար, կառաջացներ մի իրավիճակ, որը անհամատեղելի կլիներ օրինականության սկզբունքի հետ, որը Պայմանավորվող Պետությունները Կոնվենցիան վավերացնելիս պարտավորվել են հարգել: Ցանկացած դատարանի կողմից ընդունված դատական որոշման կատարումը Կոնվենցիայի 6-րդ հողվածի իմաստով պետք է դիտվի որպես «դատավարության» բաղկացուցիչ մաս (*տես Բուրդոնի ընդդեմ Ռոսասպրանի գործով Եվրոպական դատարանի 04.09.2002 թվականի վճիռը, կետ 34*): «Դատարանը, այնուհետև, կրկնում է իր նախադեպային իրավունքը այն առումով, որ Դիմումատուի օգտին կայացրած վճռի կատարմանը հասնելու անհնարիությունը բերում է 1-ին Արձանագրության 1-ին հողվածի առաջին նախադասության մեջ սահմանված՝ իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի միջամտության (*տես Յասինի-*

ենեն ընդդեմ Լիպվայի գործով Եվրոպական դատարանի 06.03.2003 թվականի վճիռը, կետ 45): Դատարանը նշում է, որ մինչ օրս, 2001թ. հուլիսի 2-ին Դիմումատուների օգտին կայացված վճիռը ընդհանուր առմամբ մնում է չկատարված: Հետևաբար, Դիմումատուների դեպքում պարտքերի վերադարձման ընթացքը մինչև այժմ տևել է ավելի քան ութ տարի և չորս ամիս, որից մոտավորապես յոթ ու կես տարին ընկնում է Դատարանի իրավասության տակ *ratione temporis*: Դատարանը գտնում է, որ Դիմումատուների օգտին կայացված վճռի կատարման համար անհրաժեշտ միջոցներ չձեռնարկելով՝ հայաստանյան իշխանությունները սահմանափակել են Դիմումատուների «դատարան դիմելու իրավունք»-ի իմաստը և զգալի ժամանակահատվածով խոչընդոտել են և դեռ խոչընդոտում են Դիմումատուների՝ գումարն անբողջությամբ ստանալուն, որի իրավունքը նրանք ունեին, որն էլ հավասարեցվում է իրենց գույքից անարգել օգտվելու անհամաչափ միջամտության: Հետևաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հողվածի 1-ին մասի և դրան կից 1-ին Արձանագրության 1-ին հողվածի խախտում»:

**Արմեն Վանյան v. ՀՀ Ա.Ն. ԳԱՀԿ
ծառայություն,
վարչ. գործ թիվ ՎԳ/3448/05/11,
19.10.2012թ.**

ԿԱՊԸ ԴԱՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԵՏ

2012 թվականի ընթացքում ակտիվ է եղել կապը ՀՀ վճռարեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի և ՀՀ դատական դպրոցի միջև: Հատկանշական են այն դասընթացները, որոնք քաղաքացիական և վարչական պալատի դատավորների մասնակցությամբ կազմակերպվել են ՀՀ դատական դպրոցի կողմից: Այդ դասընթացները կազմակերպվել են ինչպես դատավորների թեկնածուների ուսուցման, այնպես էլ դատավորների տարեկան վերապատրաստման շրջանակներում:

2012 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿ

Առաջին կիսամյակում կազմակերպվել և անցկացվել են հետևյալ դասընթացները.

1. «Դատական ծախսերի տարատեսակները և դրանց բաշխման առանձնահատկությունները»

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

- Դատական ծախսերի բաշխման հարցը կապված մասնավորապես պետական տուրքի և փաստաբանին վճարվելիք գումարների մասին հարցը,
- Հայցապահանջը նվազեցնելու դեպքում պետական տուրքի հարցը,
- ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 411-րդ հոդվածով տոկոսներ վճարելու դեպքում պետական տուրքի հարցը,
- Ալիմենտի գործերով պետական տուրքի հարցը:

2. «Վնասների հատուցումը՝ իրական վնաս և բաց թողնված օգուտ»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել վնասի հատուցման ինստիտուտի հիմնախնդիրներին: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Իրական վնասի և բաց թողնված օգուտի տարանջատումը, Ինչպիսի հանգամանքներ պետք է հաշվի առնի դատարանը բաց թողնված օգուտի առկայությունը պարզելու համար, Բաց թողնված օգուտի հատուցման համար անհրաժեշտ պայմանները:

3. «Պատվի և արժանապատվության իրավունքի իրավակարգավորման առանձնահատկությունները»

Դասընթացը նվիրված է եղել պատվի և արժանապատվության ինստիտուտի առանձնահատկությունների ներկայացմանն ու քննարկմանը:

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

- Պատվի և արժանապատվության պաշտպանությունը,
- Պատվի և արժանապատվությանը պատճառված վնասի հատուցման կարգը և պայմանները,
- Պատվի և արժանապատվության պաշտպանության հայցերով հայցային վաղեմության ժամկետները:

4. «ՀՀ վճռարեկ դատարանի նախադեպային որոշումները վարչական գործերով»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել վարչական գործերով ՀՀ վճռարեկ դատարանի կողմից կայացված առավել կարևոր նախադեպային որոշումների ներկայացմանն ու քննարկմանը:

5. «Հայցի ապահովման միջոցներ ձեռնարկելը և վերացնելը»

Դասընթացը նվիրված է եղել հայցի ապահովման հետ կապված դատական

պրակտիկայում ծագող խնդիրների քննարկմանն ու վերլուծությանը: Դասընթացի ընթացքում քննարկվեն են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

- Հայցի ապահովման միջոցները,
- Հայցի ապահովման վերացումը,
- Վճռի կատարման ապահովումն ու առանձնահատկությունները:

6. «Քաղաքացիական իրավունքի և դատավարության հետ առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունված որոշումները»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել քաղաքացիական իրավունքի և դատավարության հետ առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի կողմից 2011 թվականի ընթացքում ընդունված որոշումներին:

7. «ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշումները ժառանգման իրավունքի վերաբերյալ գործերով»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել ժառանգության ինստիտուտի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կայացրած առավել կարևոր նախադեպային որոշումներին: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

- Ժառանգության ընդունումն ըստ կտակի և ըստ օրենքի,
- Ժառանգի պատասխանատվությունը ժառանգատուի պարտքերի համար,
- Պարտատերերի կողմից պահանջներ ներկայացնելու կարգը:

8. «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածի և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի համապատասխան նորմե-

րի համադրումը և իրավական փոխկապակցվածությունը»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 54-րդ հոդվածին՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի համապատասխան նորմերի համադրության և փոխկապակցվածության լույսի ներքո: Դասընթացի ընթացքում ներկայացվել են նաև մասնկության դրոստի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կայացրած նախադեպային որոշումները:

9. «Գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլը քաղաքացիական դատավարությունում»

Դասընթացը նվիրված է եղել ընդհանուր իրավասության դատարաններում քաղաքացիական գործերը դատաքննության նախապատրաստելու վերաբերյալ ծագող հիմնախնդիրների քննարկմանը: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

- Գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի հասկացությունն ու խնդիրները,
- Գործը դատաքննության նախապատրաստելուն ուղղված պարտադիր դատավարական գործողությունները,
- Ապացուցման պարտականությունը և ապացուցման առարկան,
- Ապացույցներ ներկայացնելու և պահանջելու կարգը,
- Հայցադիմումի պատասխանը և այն ներկայացնելու կարգը:

2012 ԹՎԱԿԱՆԻ 2-ՐԴ ԿԻՍԱՄՅԱԿ

Երկրորդ կիսամյակում կազմակերպվել և անցկացվել են հետևյալ դասընթացները.

1. «Հատուկ և հատուկ հայցային վարույթ»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել հատուկ և հատուկ հայցային վարույթի գործերի քննության առանձնահատկություններին:

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Իրավաբանական փաստերի հաստատումը,

Իրավաբանական փաստերի հաստատման առանձնահատկությունները հատուկ վարույթի այլ գործերից,

Երեխայի որդեգրման գործերի վարույթի առանձնահատկությունները:

2. «Փոխառության և վարկային պայմանագրեր»

Դասընթացը նվիրված է եղել փոխառության և վարկային պայմանագրերի կնքման և վավերացման գործերի քննության առանձնահատկություններին:

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Փոխառության պայմանագրերի կնքման և վավերացման առանձնահատկությունները,

Վարկային պայմանագրերի կնքման և վավերացման առանձնահատկությունները:

3. «Պարտատերերի պահանջների բավարարման սառեցումը սնանկության վարույթի ընթացքում»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել պարտատերերի պահանջների բավարարման սառեցման (անդրատորիումի) դեպքերում գործերի քննության ժամանակ դատական պրակտիկայում ծագող խնդիրներին Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են,

մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Մոբատորիումի ընթացքում որոշակի գործողությունների թույլատրումը,

Մոբատորիումը չտարածելու մասին դատարանին չժանուցելու կամ ծանուցելու իրավական հետևանքները:

4. «ՀՀ դատական պրակտիկան պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման ինստիտուտի վերաբերյալ»

Դասընթացը նվիրված էր պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման ինստիտուտի առանձնահատկություններին: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանությանն ուղղված օրենսդրական կարգավորումները և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մեկնարանությունների կիրառելիությունը,

Վնաս պատճառողների և տուժողների իրավական կարգավիճակը, Վիրավորանքի, զրպարտության և գնահատող դատողությունների որակումը,

Պաշտոնատար անձանց քննադատության սահմանները,

Պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման կարգը և վնասի հատուցումից ազատվելու պայմանները,

Հայցային վաղեմության ժամկետները:

5. «Ապահովված պարտատերերի պահանջների բավարարում»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել պարտատերերի պահանջների բավարարման տեսակների և առանձնահատկությունների քննարկմանը և վերլուծությանը:

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Պարտատերերի պահանջների բավարարումը գույքի իրացումից,

Գույքը պարտատիրոջն ի սեփականություն հանձնելը:

6. «Մասնկ ճանաչելու դիմումի պահանջի վիճելիության հանգամանքը»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել մասնկ ճանաչելու դիմումի պահանջի վիճելիության քննարկմանը և վերլուծությանը: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Պարտապանի մասնկ ճանաչելու հիմքերը,

Անվճարունակ ճանաչելու հատկանիշները,

Կամավոր սնանկության դիմումի առանձնահատկությունները:

7. «ՀՀ վճարելի դատարանի նախադեպային որոշումները վարչական գործերով»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել վարչական գործերով ՀՀ վճարելի դատարանի կողմից կայացված առավել կարևոր նախադեպային որոշումների ներկայացմանն ու քննարկմանը:

8. «ՀՀ վճարելի դատարանի նախադեպային որոշումները քաղաքացիական գործերով»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել քաղաքացիական գործերով ՀՀ վճարելի դատարանի

կողմից կայացված առավել կարևոր նախադեպային որոշումների ներկայացմանն ու քննարկմանը:

9. «Ըստ կտակի ժառանգության ընդունումը»

Դասընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել ժառանգությունն ըստ կտակի ընդունելու առանձնահատկություններին և դրանց վերաբերյալ ՀՀ վճարելի դատարանի կողմից կայացված առավել կարևոր նախադեպային որոշումներին:

Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Ըստ օրենքի և ըստ կտակի ժառանգության ընդունման առանձնահատկությունները,

Ժառանգության պարտադիր բաժնի իրավունք,

Պարտատերերի պահանջների գրանցումն ըստ կտակի ժառանգության դեպքում:

10. «Գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլը քաղաքացիական դատավարությունում»

Դասընթացը նվիրված է եղել ընդհանուր իրավասության դատաքննության նախապատրաստելու վերաբերյալ ծագող հիմնախնդիրների քննարկմանը: Դասընթացի ընթացքում քննարկվել են, մասնավորապես, հետևյալ հարցերը.

Գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի հասկացությունն ու խնդիրները,

Գործը դատաքննության նախապատրաստելուն ուղղված պարտադիր դատավարական գործողությունները,

Ապացուցման պարտականությունը և ապացուցման առարկան,

Ապացույցներ ներկայացնելու և պահանջելու կարգը,
Հայցադիմումի պատասխանը և այն ներկայացնելու կարգը:

11. «Քաղաքացիական իրավունքի և դատավարության հետ առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունված որոշումները»

Դատընթացի շրջանակներում անդրադարձ է կատարվել քաղաքացիական իրավունքի և դատավարության հետ առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի կողմից 2012 թվականի ընթացքում ընդունված որոշումներին:

ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՅՑԵՐ,
ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ,
ՍԵՄԻՆԱՐՆԵՐ ԵՎ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

I. 2012 թվականի մայիսի 19-ից 26-ը տեղի ունեցավ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի, ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի դարավորների տեղեկարարական այց Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետություն՝ վարչական արդարադատության ոլորտում Գերմանիայի փորձին ծանոթանալու և գերմանացի գործընկերների հետ փորձի փոխանակություն կատարելու նպատակով:

Այցի շրջանակներում պատվիրակությունը, նախ, հանդիպումներ ունեցավ Իրավունքի եվրոպական ակադեմիայում, ապա այցելեց Լյուքսեմբուրգ, որտեղ հանդիպումներ տեղի ունեցան Եվրոմիության Արդարադատության դատարանի նախագահի կարինետի ղեկավար դոկտոր Դիթեր Կռասուսի և դոկտոր պրոֆեսոր Վասիլիոս Սկոուրիսի հետ: Պատվիրակությանն ընդունեց նաև Լյուքսեմբուրգի գերագույն վարչական դատարանի նախագահ Ժորժ Ռավարան:

Հանդիպումներ եղան նաև Թրիբ քաղաքի վարչական դատարանի նախագահ Գեորգ Շմիդթի, Ռայնլանդ-Փֆալց երկրամասի գերագույն վարչական դատարանի փոխնախագահ և սահմանադրական դատարանի փոխնախագահ Վոլֆգանգ Շթեֆլինցի հետ:

Այցի ընթացքում քննարկվեցին բազմաթիվ հարցեր, այդ թվում դատարաններում տեղեկատվական տեխնիկայի ներդրման և

կիրառման, միգրացիայի և փախստականների հետ կապված գործերի քննության ընթացքում, հողաշինության և գյուղատնտեսության ոլորտում ծագող վեճերի լուծման ընթացքում առաջ եկող հարցեր:

Այցելությունը կազմակերպվել էր Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության աջակցությամբ:

II. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահը, քաղաքացիական և վարչական պալատի նախագահը 2012 թվականի նոյեմբերի 11-ից 16-ը տեղեկարարական ուղևորություն կատարեցին Ֆրանսիայի Հանրապետություն և Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետություն:

Ուղևորության շրջանակներում ՀՀ պատվիրակության անդամները հանդիպումներ են ունեցել Ֆրանսիայի պետական խորհրդի փոխնախագահ Ժան-Մարկ Սովեի, Ֆրանսիայի վճռաբեկ դատարանի նախագահ Վեն-

II

II

սան Լամանդայի, Գերմանիայի վարչական դաշնային դատարանի նախագահ Մարիոն Էկկերց-Տոֆերի, Գերմանիայի վարչական դաշնային դատարանի դատավոր, պալատի նախագահ, դոկտոր պրոֆեսոր Ռյուդիգեր Ռուբեյլի հետ:

Քննարկվող հարցերի օրակարգում էին վճռաբեկ բողոքները վարույթ ընդունելու չափանիշների, վճռաբեկ բողոքները վերադարձնելու վերաբերյալ որոշումների պատճառաբանվածության հարցերը: Անդրադարձ կատարվեց նաև Ֆրանսիայի և Գերմանիայի դատական ատյանների ծանրաբեռնվածության և գործերի բաշխման հարցերին:

Այցելությունը կազմակերպվել էր Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության աջակցությամբ:

III. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահին հասցեագրված հրավերով 2012 թվականի դեկտեմբերի 5-11-ը Հնդկաստանի Լաքնաու քաղաքում կայացած Աշխարհի դատարանների նախագահների գիտաժողովին մասնակցել է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի դատավոր Էրնա Հայրիյանը:

Գիտաժողովի ընթացքում քննարկվող առանցքային հարցերը վերաբերել են երեխաների իրավունքների պաշտպանության առկայությանը արդյունավետ մեխանիզմների ստեղծմանը և ներդրմանը, ինչպես նաև երեխաների համար առավել բարեկեցիկ և ապահով միջավայր ստեղծելուն:

Գիտաժողովի ընթացքում է. Հայրիյանի զեկուցմանը ներկայացվել են երեխաների իրավունքների պաշտպանության առումով ժամանակակից իրականությունում գոյություն ունեցող մարտահրավերները և ընդգծվել դրանց վերացման հնարավոր ուղիները:

IV. 2012թ. հունիսի 25-27-ը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանի

հրավերով Հայաստանի Հանրապետություն էր ժամանել Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Գերագույն դատարանի նախագահի տեղակալ Չյան Բիսինի գլխավորած պատվիրակությունը:

Վճռաբեկ դատարանում պատվիրակության հետ հանդիպմանը ներկա էին դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը, քաղաքացիական և վարչական պալատի նախագահ Երվանդ Խունդկարյանը, քրեական պալատի նախագահ Դավիթ Ավետիսյանը և պալատների դատավորներ:

Ողջունելով հյուրերին, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը նշեց, որ մեր երկրների միջև վերջին տարիներին և՛ քաղաքական, և՛ տնտեսական, և՛ մշակույթի բնագավառներում ստեղծվել է կայուն և հուսալի համագործություն: Բացառություն չէ նաև դատական համակարգերի միջև համագործակցությունը և փորձի փո-

IV

խանակումը: Եթե նկատեցիք, Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Գերագույն դատարանի պատվիրակության այցելության ծրագիրը մշակվել է այնպես, որ մեր հարգարժան հյուրերը հնարավորություն ունենան ծանոթանալու ոչ միայն դատական համակարգի գործունեությանը և շենքային պայմաններին, այցելել բոլոր ատյանի դատարաններ, այլ նաև հնարավորություն և ժամանակ ունենան ծանոթանալու Հայաս-

տանի Հանրապետության պատմամշակութային արժեքներին և այցելելու Հայաստանի տեսարժան վայրեր: Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Գերագույն դատարանի Նախագահի տեղակալ Չյան Բիսինը պատասխան խոսքով շնորհակալություն հայտնեց ջերմ հյուրընկալության համար և կարևորեց դատական համակարգերի միջև սերտ համագործակցությունը և փորձի փոխանակումը:

Այնուհետև կողմերը քննարկել են փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող մի շարք իրավական խնդիրներ:

Քննարկման վերջում կողմերը պայմանավորվել են համատեղ մշակել Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Գերագույն դատարանի և ՀՀ վճռարեկ դատարանի միջև համագործակցության հուշագիր, որը կստորագրվի ՀՀ վճռարեկ դատարանի պատվիրակության Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետություն փոխադարձ այցելության ժամանակ:

V. 2012 թվականի օգոստոսի 31-ին Նախագահ Սերժ Սարգսյանը ՀՀ վճռարեկ դատարանում աշխարհաքային հանդիպում է ունեցել ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016թթ. միջոցառումների ծրագրի իրականացման հեռանկարի կապակցությամբ: Հանդիպմանը նասնակցել են ՀՀ Արդարադատության խորհրդի անդամներ, բարձրագույն դատական արյանի և դատական իշխանության այլ ներկայացուցիչներ:

Գատական իշխանության ներկայացուցիչներին ուղղված իր խոսքում Նախագահ Սերժ Սարգսյանը, ընդգծելով ս.թ. հունիսին հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016թթ. միջոցառումների ծրագրի որակյալ և սահմանված ժամկետներում կատարելու կարևորությունը, նշել է, որ բարեփոխումների առանցքային

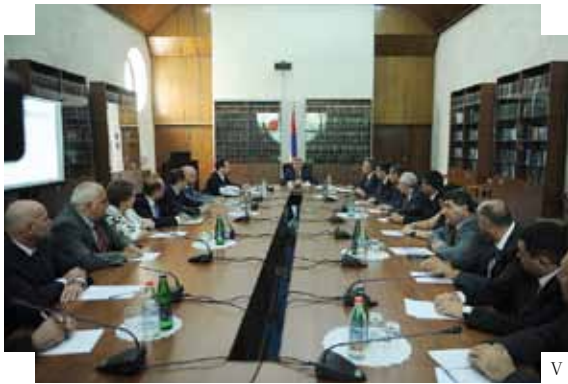
V

նպատակներից մեկն էլ մեր հասարակությանը հուզող դատավորների անկախության և հաշվետվողականության միաժամանակյա ապահովումն է: Նախագահի խոսքով, այս գործում չափազանց կարևոր է ՀՀ վճռարեկ դատարանի, Գատական դեպարտամենտի և, իհարկե, ՀՀ Արդարադատության խորհրդի, հանդիպման նասնակիցներից յուրաքանչյուրի դերը:

«Յուրաքանչյուր իրավական պետություն, կարևորելով դատական իշխանության անկախությունը՝ այն դիտարկում է նաև որպես հասարակության առջև պատասխանատվություն ստանձնելու, հաշվետու լինելու յուրօրինակ միջոց: Մենք նույնպես քաջ գիտակցում ենք այդ անկախության արժեքը, սակայն պետք է հասկանանք նաև, որ բացարձակ անկախություն լինել չի կարող, հակառակ պարագայում՝ մենք մեր ձեռքով ուղղակի կստեղծենք անպատժելիության մթնոլորտ: Սա բոլորի համար պետք է պարզ լինի:

Արդարադատություն իրականացնող անձի անպատժելիության յուրաքանչյուր փաստ ինքնին արժեզրկում է և նրա անկախությունը, և բնականաբար, անաչառությունը: Անհնար է հանրային վստահություն ակնկալել, եթե իշխանության մի ամբողջ ճյուղ իր ենթակառուցվածքներով թողնում է ինքնամփոփ և մեկուսացած կառույցի տպավորություն, որն ապրում և գործում է սեփական օրենքներով:

Թեև վերջին տարիներին այս կարծրատիպերը կոտրելու ուղղությամբ բավականին

լուրջ և դրական հեռանկար ունեցող աշխատանքներ են կատարվել, այնուհանդերձ, ես գտնում եմ, որ դա բավարար չէ դատական իշխանության լիարժեք հաշվետվողականությունն ապահովելու համար: Այլևս անթույլատրելի է առկա խնդիրները բացատրել խորհրդային ժառանգությամբ կամ անցումային ժամանակաշրջանի դժվարություններով, –ընդգծել է Նախագահ Սերժ Սարգսյանը:

Դատական իշխանության ներկայացուցիչներին ուղղված խոսքում Հանրապետության նախագահը նշել է, որ անհրաժեշտ է տեսնել սեփական թերությունները, չխուսափել դրանք բարձրաձայնելուց, նախաձեռնել անհրաժեշտ լուծումներ, ինչպես նաև ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել դատական համակարգի թերությունները բացահայտող մեր քաղաքացիների բողոքներին: «Շեշտադրում եմ հատկապես բարձրաձայնելու կարևորությունը: Ինչպես ասացի, դատական համակարգը ինքնաբավ փակ մարմին չէ. նրա դրական ներքին ձեռքբերումները պետք է հասանելի դառնան մեր հասարակությանը: Ես ձեզ հորդորում եմ լինել բաց ու թափանցիկ: Գտեք դրանք ներկայացնելու ու բացատրելու միջոցներ, և դուք անմիջապես կտեսնեք դրական արդյունքները: Դատական համակարգի հաջողության գրավականը կատարելիությունը չէ, այդպես չի էլ լինում: Բոլոր երկրներում, բոլոր համակարգերում լինում են սխալներ, թերություններ: Դատա-

կան համակարգի հաջողության գրավականը հասարակական վստահությունն է: Այդ վստահությունն ունակ է միանգամից մի քանի քայլ վերև բարձրացնելու ողջ համակարգը, բազմապատկելու ձեր հաջողությունները, առաջ նդելու բարի յուրաքանչյուր նախաձեռնություն և, ինչու չէ, կասեցնելու խոցելի գաղափարները: Իսկ հասարակական վստահություն, դուք շատ լավ գիտեք, որ հնարավոր է ձեռք բերել նախ՝ ձևավորելով միասնական դատական պրակտիկա, և երկրորդ՝ ոչ խտրական կարգապահական պրակտիկա իրականացնելու միջոցով:

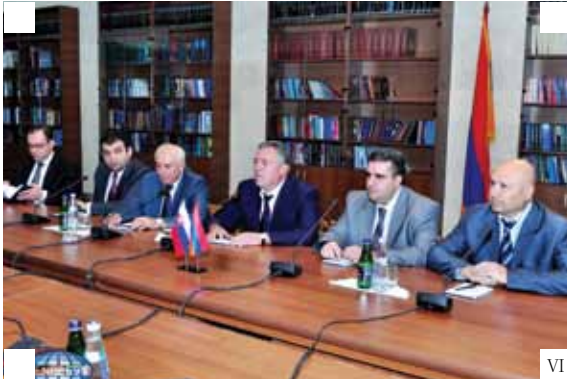
Այսինքն, առկա խնդիրների լուծման ճանապարհին առաջնային նշանակություն է ստանում ձեր կողմից իրականացվող կարգապահական պրակտիկան, որը պետք է հստակ նախանշի դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու օբյեկտիվ չափանիշները:

Դատական համակարգը չպետք է հանդուրժի օրենքի ուղղակի և չարամիտ խախտումները, անձի իրավունքների կոպիտ ոտնահարումները և, իհարկե, դրանք թույլ տված անձանց: Կարծում եմ, որ այս առումով հատկապես կարևորվում է բարձրագույն դատական ատյանի դերն ու նշանակությունը, –ընդգծել է Նախագահ Սերժ Սարգսյանը դատական իշխանության ներկայացուցիչներին հետ աշխատանքային հանդիպման ժամանակ:

VI.2012 թվականի հոկտեմբերի 4-12-ը ՀՀ վճռարեկ դատարան է այցելել Սլովակիայի Հանրապետության Գերագույն դատարանի նախագահ պարոն Ծրեֆան Հարաբինի գլխավորած պատվիրակությունը:

Պատվիրակությունը հոկտեմբերի 8-ին հանդիպեց ՀՀ վճռարեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանին և պալատների նախագահներին: ՀՀ վճռարեկ դատարանի նախագահ Արման

Մկրտումյանը, ողջունելով հյուրերին, շնորհակալություն հայտնեց Սլովակիայի Հանրապետության գերագույն դատարանի նախագահ Շտեֆան Հարաբինին Սլովակիայի Հանրապետության կողմից Հայոց Ցեղասպանության ընդունման, Սլովակիայի Հանրապետությունում ցեղասպանությունը ժխտելու առթիվ քրեական պատասխանատվություն նախատեսող օրենքի ընդունման, Հայաստանի Հանրապետության և Սլովակիայի Հանրապետության դատական համակարգերի միջև

VI

կապերի ամրապնդման և զարգացման գործում ներդրած նշանակալի ավանդի համար:

Հանդիպման ընթացքում քննարկվել են երկու երկրների դատական իշխանության վերաբերյալ հարցեր: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Ա.Մկրտումյանը ներկայացրեց Հայաստանի Հանրապետության դատական համակարգի կառուցվածքն ու առանձնահատկությունները: Շ.Հարաբինը պատասխան խոսքով շնորհակալություն է հայտնել ջերմ հյուրընկալության համար և կարևորել դատական համակարգերի միջև սերտ համագործակցությունը և փորձի փոխանակումը:

Սլովակիայի Հանրապետության գերագույն դատարանի նախագահը մասնավորապես նշել է, որ Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության խորհրդի օրենսդրական կարգավորումները շատ ավելի արդյունավետ են, քան Սլովակիայի Հանրապետությունում: Նա մատնանշել է նաև Հայաստանի Հանրապետությունում մասնագիտացված դատա-

րանների և դատավորների առկայությունն ու կարևորությունը, որը Սլովակիայի Հանրապետությունում բացակայում է:

Այնուհետև կողմերը քննարկել են փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող մի շարք իրավական խնդիրներ:

VII. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանն 2012 թվականի սեպտեմբերի 29-ին դատավորի թեկնածուներին է հանձնել դատական դպրոցի ավարտական վկայականները: Հանձնման արարողությանը տեղի է ունեցել ՀՀ վճռաբեկ դատարանում, որին մասնակցել են Արդարադատության խորհրդի անդամները, վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահներն ու դատական համակարգի այլ ներկայացուցիչներ:

վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը դատավորի թեկնածուներին է հանձնել դատական դպրոցի ավարտական վկայականները: Հանձնման արարողությանը մասնակցել են Արդարադատության խորհրդի անդամները, վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահները, ՀՀ Դատական դպրոցի կառավարման խորհուրդը, նախագահությամբ Ե. Խունդկարյանի և դատական համակարգի այլ ներկայացուցիչներ:

«Թույլ տվեք վճռաբեկ դատարանի այս գեղեցիկ դահլիճում ողջունել մեր այսօրվա հանդիսավոր միջոցառման բոլոր մասնակիցներին:

Ինչու ենք կարևորում այսօրվա միջոցառումը. Դա պայմանավորված է մի քանի հանգամանքով:

Բոլոր ներկաները քաջատեղյակ են, որ Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվող դատաիրավական բարեփոխումները և, մասնավորապես, անկախ և հաշվետու դատական իշխանության կայացման խնդիրը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի ամենօրյա ուշադրության և հոգատարության ներքո:

Դրա վառ ապացույցն է նաև վերջերս Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի նախաձեռնած և Վճռաբեկ դատարանում անցկացված աշխատանքային խորհրդակցությունը, որի ժամանակ արձանագրվեցին ինչպես դատական համակարգում դեռևս առկա թերությունները և բացթողումները, այնպես էլ վերջին տարիների ընթացքում կատարված դրական աշխատանքները և ձեռքբերումները: Հայաստանի Հանրապետության Նախագահն իր ելույթում, մասնավորապես, նշեց, որ դատական համակարգի, մեջբերում են, ‘դրական ներքին ձեռքբերումները պետք է հասանելի դառնան մեր հասարակությանը’: Այսօրվա հանդիսավոր միջոցառումը նվիրված է, վերջին տարիների, մեր կարծիքով, եթե ոչ ամենակարևոր, ապա կարևորագույն ձեռքբերումներից մեկին:

Ինչպես հայտնի է, ՀՀ դատական օրենսգրքում կատարված օրենսդրական բարեփոխումների արդյունքում Հայաստանի Հանրապետության բոլոր իրավաբանների համար ստեղծվեցին հավասար պայմաններ՝ յուրաքանչյուր իրավաբանի, որն իր անցած ուղիով և գիտելիքներով կապացուցի, որ կարող է դառնալ դատավոր, հնարավորություն ընձեռնվեց մասնակցել դատավորների թեկնածուների ցուցակի լրացման նպատակով անցկացվող որակավորման ստուգումներին՝ անկախ նրանից, թե որտեղ է նա աշխատում և ինչ պաշտոն է զբաղեցնում: Նախկինում գործող բոլոր տեսակի արտոնությունները և նախապատվությունները վերացվեցին:

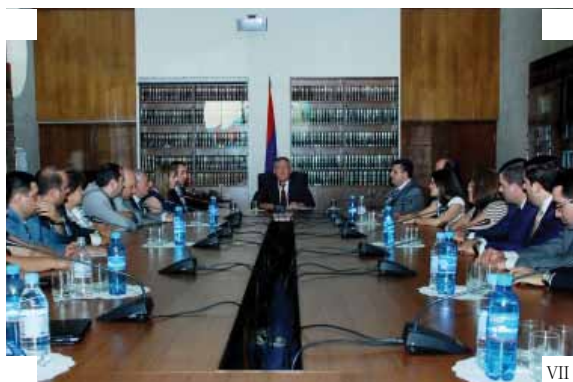
Երկրորդը, օրենսդրական բարեփոխումները կարևոր էին նաև մասնագիտացման առումով: Ինչպես հայտնի է, արդեն իսկ իրականացված բարեփոխումների արդյունքում Հայաստանի Հանրապետության դատական համակարգը գործում է երկու կարևորագույն ֆունկցիոնալ տարանջատման և մասնագիտացման, սկզբունքների հիման վրա: Դատական համակարգում մասնագիտացված են ոչ միայն դատական ատյանները, այլ նաև

բոլոր դատավորները: Նշված մասնագիտացման սկզբունքը ներդրվեց նաև դատավորների թեկնածուների ընտրության հարցում:

Այսօր մենք կարող ենք արձանագրել այդ գործընթացի ավարտը, որի արդյունքում ունենք դատական համակարգի երեք մասնագիտացմանը համապատասխան՝ քաղաքացիական, քրեական և վարչական, 12 (համաձայնվեք, որ թիվն էլ հատկանշական է) դատավորների թեկնածու: Մեր խորին համոզմամբ, յուրաքանչյուր համակարգի հեղինակությունը և ուժն առաջին հերթին պայմանավորված է նրա կադրերով, նրանք են համակարգի դեմքն ու ապագան: Դատական դպրոցի այսօրվա շրջանավարտները շատ շուտով մեր համակարգի մասն են կազմելու: Բոլորիս երազանքն է ունենալ արդար և արդյունավետ, անկախ և հանրության առջև հաշվետու դատական իշխանություն: Վստահ են, որ նրանք ուժ, եռանդ և գիտելիք չենք խնայի այդ երազանքն իրականություն դարձնելու համար:

VII

VII

Թույլ տվեք բոլորիս անունից մեկ անգամ ևս շնորհավորել դատավորների թեկնածուներին դատական դպրոցը հաջողությամբ ավարտելու կապակցությամբ և մաղթել նրանց դատավորի պատասխանատու առաքելությունն իրականացնելիս նորանոր հաջողություններ և ձեռքբերումներն – դատավորի թեկնածուներին ուղղված շնորհավորական խոսքում նշել է Վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը:

VIII. «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդարվություն» ծրագրի շրջանակներում 2012 թվականի մարտի 5-ին Երևանում կայացել է սեմինար:

Սեմինարին մասնակցել են ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի, ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի դատավորները, Հեսեն երկրամասի Գերագույն վարչական դատարանի նախագահ, Կասել Վոլֆգանգ Ռայմերսը, ինչպես նաև ԳՄՀՀ «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդատվություն» ծրագրի համակարգող Վարդան Պողոսյանը, փորձագետներ:

Քննարկվել են վարչական գործերով դատական պրակտիկայում առաջ եկած բազմաթիվ հարցեր, այդ թվում պետական մարմնի դեմ հայց ներկայացվելու դեպքում մեկ այլ պետական մարմնի որպես երրորդ անձ վարչական գործին ներգրավելու իրավաչափության հարցը, չվիճարկված փաստերը վերադաս դատական ատյանում բողոքարկելու հնարավորությունը և դրա հետևանքները, վարչական մարմնի կողմից բարենպաստ վարչական ակտը չընդունելու դեպքում պարտավորեցման հայց ներկայացնելու նպատակահարմարությունը (հաշվի առնելով «Վարչարարության հիմքունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 48 հոդվածի

կանոնակարգումը): Անդրադարձ կատարվել է նաև պետության, որպես պատասխանող կողմի մասնակցությամբ գործերի քննության առանձնահատկություններին. մասնավորապես՝ պետական մի մարմնի մասնակցությամբ գործով մեկ այլ մարմնի կողմից դատական ակտի դեմ բողոք ներկայացնելուն: Հանդիպման շրջանակներում քննարկվել են նաև գործի քննության նախապատրաստական փուլից հետո լրացուցիչ ապացույցներ ներկայացնելու առնչությամբ պրակտիկայում առաջ եկող հարցերը:

Սեմինարի մասնակիցների ուշադրության կենտրոնում էին նաև վերաքննիչ ատյանում առաջ եկող մի քանի հարցեր, մասնավորապես վերաքննիչ վարույթում միջանկյալ դատական ակտերի վերանայման ժամանակ բողոքի պատասխան ներկայացնելու համար հայցադիմումի պատասխան ներկայացնելու ընդհանուր ժամկետի կիրառման խնդիրը: Քննարկվող թեմաների շրջանակում անդրադարձ է կատարվել նաև Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի առանձին հոդվածների վիճահարույց դրույթներին:

Սեմինարը կազմակերպվել էր Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության աջակցությամբ:

IX. «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդարվություն» ծրագրի շրջանակներում 2012 թվականի հոկտեմբերի 29-ին Երևանում կայացել է սեմինար:

Սեմինարին մասնակցում էին ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի, ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի դատավորները, Գերմանիայի Հեսեն երկրամասի Գերագույն վարչական դատարանի պաշտոնաթող նախագահ Վոլֆգանգ Ռայմերսը, Վարչական դաշնային դատարանի դատավոր Ռյուդիգեր Ռուբելը, ինչպես նաև

ԳՄՀԸ «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդատվություն» ծրագրի համակարգող Վարդան Պողոսյանը, նույն ծրագրի փորձագետները:

Ինչպես նախորդ սեմինարի ընթացքում, այնպես էլ այս անգամ քննարկվեցին վարչական գործերով դատական պրակտիկայում խնդրահարույց մի շարք հարցեր, մասնավորապես՝ դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու մասին Արդարադատության խորհրդի որոշումները, ինչպես նաև դատավորին կալանավորելու, նրա լիազորությունները դադարեցնելու, նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու, դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու համաձայնություն տալու մասին Հանրապետության Նախագահին առաջարկ ներկայացնելու վերաբերյալ Արդարադատության խորհրդի որոշումը վարչական ակտ հանդիսանալու և վարչական դատավարության կարգով դրանց բողոքարկման հնարավորության հարցերը, վարչական տույժ նշանակելու մասին որոշման կատարման ժամկետի հաշվարկման կարգի, ինչպես նաև այդ ժամկետը լրանալուց հետո հայց ներկայացվելու դեպքում դատավորի գործողությունների վերաբերյալ հարցերը, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի կողմից առանց գործն առաջին ատյանի դատարան նոր քննության ուղարկելու ստորադաս դատարանի ակտը բեկանելու և փոփոխելու դեպքում դատական ակտը բողոքարկելու անձանց իրավունքի խախտման հնարավորության հարցը: Մասնակիցները քննարկել են նաև հարուցված սնանկության վարույթի պայմաններում առանձին դեպքերում վարչական գործերի քննության օրենսդրական հնարավորության խնդիրը և այդ գործի շրջանակներում հայցի ապահովման կիրառման հնարավորությունը:

Սեմինարը կազմակերպվել էր Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ըն-

կերության աջակցությամբ:

X. «Հարավային Կովկասում իրավական և դատական բարեփոխումների համար խորհրդատվություն» ծրագրի շրջանակներում 2012 թվականի դեկտեմբերի 6-ից 7-ը Ծաղկաձորում կայացել է սեմինար:

Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության աջակցությամբ կազմակերպված սեմինարը նվիրված էր գնման ընթացակարգի նյութական սկզբունքներին և գնման ընթացակարգում իրավական պաշտպանությանը: Սեմինարին մասնակցում էին ինչպես վարչական, վարչական վերաքննիչ դատարանների, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի դատավորներ, այնպես էլ դատական ծառայողներ:

Սեմինարը վարում էր Գերմանիայի Պետական գնումների դաշնային պալատի նախագահի տեղակալ Հանս-Հելմութ Շնայդերը:

XI. 2012 թվականի ընթացքում ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահների, ՀՀ դատական դեպարտամենտի ղեկավարության մասնակցությամբ այցելել է մի շարք դատարաններ և ներկայացրել նորանշանակ դատավորներին:

Մարտի 2-ին ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի նախագահ Երվանդ Խունդկարյանը, Դատական դեպարտամենտի ղեկավարության մասնակցությամբ, ՀՀ վարչական դատարանի դատավորներին ներկայացրել են նորանշանակ դատավոր Սամվել Հովակիմյանին:

Հոկտոմբերի 19-ին Վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը, քրեական, քաղաքացիական և վարչական պալատների նախագահների, դատական դեպարտամեն-

տի ղեկավարության մասնակցությամբ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի դատավորներին ներկայացրել են դատավոր *Իսկուհի Վարդանյանին*:

Նոյեմբերի 2-ին Վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը, քրեական, քաղաքացիական և վարչական պալատների նախագահների մասնակցությամբ Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանում դատավորներին և աշխատակազմին ներկայացրել են նորանշանակ դատավոր *Էդգար Հովհաննիսյանին*:

Նոյեմբերի 8-ին Վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումյանը, քրեական, քաղաքացիական և վարչական պալատների նախագահների մասնակցությամբ Մալաթիա-Սեբաստիա վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության դատարանում դատավորներին և աշխատակազմին ներկայացրել են նորանշանակ դատավոր *Նորա Կարապետյանին*:

Դատավորների հետ նման հանդիպումները միաժամանակ կրում են աշխատանքային խորհրդակցության ձևաչափ, որի ընթացքում քննարկվում են դատական իշխանությանն առնչվող կարևորագույն հարցեր:

Այս հանդիպումների ընթացքում ևս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահը դատավորների հետ քննարկել է քաղաքացիական և վարչական արդարադատության, ինչպես նաև կազմակերպչական բնույթի բազմաթիվ հարցեր: